

ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ
ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ «ΟΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κατὰ Ἀρειανῶν Λόγος Α'	11	(145)*
Κατὰ Ἀρειανῶν Λόγος Β'	82	(188)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	145	

---

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

16. Ἀφοῦ λοιπόν, κατὰ ταῦτα, οἱ συλλογισμοὶ αὐτοὶ καταλήγουν εἰς ἄτοπα συμπεράσματα καὶ ἀντίκεινται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ λέγωμεν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τέλειον γέννημα τῆς ἰδίας τοῦ Πατρὸς οὐσίας· διότι τὸ νὰ λέγωμεν μετέχεται τελείως ὁ Θεὸς εἶναι εἰς ἔννοιαν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ νὰ λέγωμεν ὅτι καὶ γεννᾷ.

Τὸ δὲ γεννᾷν τί ἄλλο σημαίνει παρὰ ὅτι γεννᾷ Υἱόν; Τοῦ Υἱοῦ τούτου λοιπόν μετέχουν τὰ ὅλα σύμφωνα μὲ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ποῦ παρέχεται ἐκ μέρους αὐτοῦ, καὶ γίνεται ἀπ' αὐτὸ φανερόν, ὅτι ὁ μὲν ἴδιος ὁ Υἱός, δὲν μετέχει κανενός, ἐκεῖνο δὲ ποῦ μετέχεται ἐκ τοῦ Πατρὸς, τοῦτο εἶναι ὁ Υἱός, καὶ μὲ τὸ νὰ μετέχωμεν ἡμεῖς αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ λέγομεν ὅτι τοῦ Θεοῦ μετέχομεν, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, «διὰ νὰ γίνετε κοινωνοὶ θείας φύσεως»⁶⁹, καὶ ὡς λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «δὲν γνωρίζετε ὅτι εἰσθε ναὸς Θεοῦ;»⁷⁰ καὶ, «Ἡμεῖς εἴμεθα ναὸς Θεοῦ ζώντος»⁷¹. Καὶ ὅταν βλέπομεν τοῦτον τὸν Υἱόν, βλέπομεν τὸν Πατέρα, διότι ἡ ἔννοια τοῦ Υἱοῦ καὶ ἡ κατανόησις αὐτοῦ σημαίνουν γνώσιν περὶ τοῦ Πατρὸς, λόγῳ τοῦ ὅτι οὗτος εἶναι γέννημα γνήσιον τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Καθὼς δὲ κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ νὰ μετέχεται ὁ Θεὸς σημαίνει ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ παθαίνει μεταβολὴν καὶ διαίρεσιν (διότι κατέστη

69. Β' Πέτρ. 1, 4.

70. Α' Κορ. 3, 16.

71. Β' Κορ. 6, 16

φανερὸν καὶ παραδεκτὸν ὅτι ὁ Θεὸς μετέχεται καὶ ὅτι μετέχεσθαι καὶ γεννᾶν εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό), κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τὸ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γέννημα δὲν εἶναι οὔτε πάθος, οὔτε διαμερισμὸς τῆς μακαρίας ἐκείνης οὐσίας. Ἐπομένως δὲν εἶναι ἀπίστευτον τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει Υἱὸν τὸ ἐκ τῆς ἰδικῆς του οὐσίας γέννημα. Ἐπομένως οὔτε πάθος καὶ διαμερισμὸν ἐννοοῦμεν ὅταν λέγομεν Υἱὸν καὶ γέννημα, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν γνήσιον καὶ τὸν ἀληθινὸν καὶ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὁμολογοῦμεν καὶ ἔτσι πιστεύομεν. Ὅταν δὲ τοῦτο περιγράφεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς γέννημα τοῦτο εἶναι ὁ Υἱός, δὲν μένει εἰς κανένα πλεόν καμμία ἀμφιβολία, ἀλλὰ γίνεται καταφανές ὅτι τοῦτο εἶναι ἡ Σοφία καὶ ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς μετὴν συνεργασίαν καὶ διὰ μέσου τοῦ ὁποίου δημιουργεῖ καὶ διακοσμεῖ τὰ πάντα, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀπαύγασμα ποῦ πηγάζει ἀπὸ τὸν ἴδιον, μετὸ ὁποῖον φωτίζει τὰ πάντα καὶ ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἐκείνους ποῦ ὁ ἴδιος θέλει. Τοῦτο τὸ γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς εἶναι τὸ ἀκριβὲς ἀποτύπωμα καὶ εἰκὼν⁷² τῆς οὐσίας αὐτοῦ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν θλέπομεν καὶ γνωρίζομεν αὐτόν, διὸ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ ὁ Πατὴρ εἶναι ἓν⁷³. Αὐτὸ τὸ γέννημα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Χριστός, διὰ τοῦ ὁποίου ἐλυτρώθησαν τὰ πάντα, καὶ ὁ ὁποῖος ἀνενέωσε πάλιν καὶ ἔκαμε καινουργίαν τὴν δημιουργίαν⁷⁴. Ἐφ' ὅσον δὲ Υἱὸς εἶναι ὅλα ταῦτα, ὅχι μόνον πρέπον δὲν εἶναι, ἀλλὰ εἶναι καὶ πολὺ ἐπικίνδυνον νὰ λέγῃ κανεῖς, ὅτι οὗτος εἶναι ποίημα ποῦ ἔγινεν ἀπὸ τὸ μηδέν, ἢ, δὲν ὑπῆρχε πρὶν νὰ γεννηθῇ. Διότι ἐκεῖνος ποῦ λέγει αὐτὰ διὰ τὸν Υἱὸν ποῦ εἶναι γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, φθάνει καὶ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Πατέρα καὶ βλασφημεῖ, διότι ἀναγκαίως φρονεῖ καὶ περὶ αὐτοῦ, τὰ αὐτὰ ψευδῆ φρονήματα, τὰ ὁποῖα πλάθει μετὴν φαντασίαν του καὶ περὶ τοῦ γεννηθέντος ἐξ αὐτοῦ.

17 Ἀλλ' εἶναι προσέτι καὶ τοῦτο, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον του εἶναι ἄρκετόν διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν Ἀρειανικὴν αἵρεσιν, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ ἐννοήσῃ τὸ ἀστήρικτον τῆς αἰρέσεως αὐτῆς. Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς καὶ κτίστης, καὶ κτίζει τὰ ποιήματα μετὴν συν-

72. Ἐδρ. 1. 3.

73. Πρβλ. Ἰω. 10, 30.

74. Πρβλ. Β' Κορ. 5, 17

εργασίαν τοῦ Υἱοῦ, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ φέρῃ εἰς τὴν ὑπαρξιν τὰ γινόμενα, παρὰ μόνον ἂν γίνουεν διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ, πῶς δὲν εἶναι θλασφημία, ἐάν πράγματι, ὁ Θεὸς εἶναι ποιητής, νὰ λέγουν τὸν δημιουργὸν Λόγον καὶ τὴν Σοφίαν αὐτοῦ ὅτι δὲν ἦσαν κάποτε; Διότι τοῦτο εἶναι ἴσον μὲ τὸ νὰ λέγουν ὅτι οὔτε ὁ Θεὸς εἶναι ποιητής, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἰδικόν του δημιουργικόν Λόγον, ὁ ὁποῖος νὰ ἐγεννήθῃ ἀπὸ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ εἶναι ἐντελῶς ξένος ἀπ' αὐτὸν καὶ ἀνόμοιος ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ποῦ ὑπεισέρχεται. Ἐξωθεν καὶ μέσῳ αὐτοῦ δημιουργεῖ. "Ἐπειτα ὡς μᾶς εἶπουν, μᾶλλον δὲ ὡς ἐννοήσουν ἀπὸ αὐτὸ τὴν ἀσέθειάν των, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ νὰ λέγουν "Ἦτο κάποτε χρόνος, ὅτε δὲν ὑπῆρχε, καὶ, δὲν ὑπῆρχε πρὶν γεννηθῇ. Διότι ἐάν ὁ Λόγος δὲν συν-ὑπάρχει προαιωνίως μὲ τὸν Πατέρα, ἡ Τριάς δὲν εἶναι αἰώνιος, ἀλλὰ, ἐνῶ πρωτότερα ἦτο μονάς, ὕστερα λόγῳ προσθήκης ἔγινε Τριάς, καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, κατὰ τὴν γνώμην των, ἠϋξήθη καὶ ἐσυστηματοποιήθη ἡ θεολογικὴ γνῶσις. Καὶ πάλιν, ἐάν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἐ-γινεν ἐκ τοῦ μηδενός, ἡ Τριάς ἀποτελεῖται ἐκ μὴ ὄντων, καὶ ἦτο κάποτε χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπῆρχε Τριάς, ἀλλὰ μονάς, καὶ ἄλλοτε μὲν ἡ Τριάς ἦτο ἐλλιπής, ἐλλιπὴς μὲν πρὶν γίνῃ ὁ Υἱός, πλήρης δὲ ὅταν ἐγινε. Καὶ ἔτσι τὸ κτίσμα συναριθμεῖται μὲ τὸν κτίστην, καὶ ἐκεῖνο ποῦ κάποτε δὲν ὑπῆρχε, συνθεολογεῖται καὶ συμπεροσकुνεῖται μὲ τὸ αἰώνιον, κατὰ τὸ ἀκόμη μεγαλύτερον, ἡ Τριάς εἶναι ἀνόμοιος μὲ τὸν ἑαυτὸν της, ἐφ' ὅσον συνίσταται ἀπὸ ὑποστάσεις ποῦ εἶναι μεταξύ των ξέναι καὶ ἄσχετοι κατὰ τὰς φύσεις καὶ τὰς οὐσίας των. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ νὰ λέγουν ὅτι καὶ ἡ σύστασις τῆς Τριάδος εἶναι γεγονὸς ποῦ ἔλαβε χώραν ἐν χρόνῳ ὅπως καὶ τὰ δημιουργήματα. Τί εἰδους λοιπὸν θεοσέβεια εἶναι αὕτη, ἡ ὁποία οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸν της δὲν εἶναι ὁμοία, ἀλλὰ ὀλοκληροῦται ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ τὴν προσθήκην χρόνων, καὶ ἄλλοτε μὲν ὑπάρχει μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἄλλοτε δὲ μὲ ἄλλην; Διότι εἶναι ἐπόμενον δι' αὐτὴν νὰ εἶναι δεκτικὴ νέας προσθήκης καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον, ὅπως συνέβη κάποτε εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ὀφείλει τὴν γένεσιν αὐτῆς εἰς προσθήκην. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι καὶ νὰ ἐλαττώνεται εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτὴν, διότι ὅσα ἡμποροῦν νὰ προσ-

τεθοῦν, ἡμποροῦν καὶ νὰ ἀφαιροῦνται.

18. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι μὴ γένοιτο! Δὲν εἶναι κτίσμα ἡ Τριάς, ἀλλ' αἰωνία καὶ αὐθύπαρκτος καὶ μία θεότης ὑπάρχει ἐν μιᾷ Τριάδι, καὶ μία ἡ πίστις εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα, τὴν ὁποῖαν σεῖς τολμᾶτε νὰ χωρίζετε εἰς διαφόρους φύσεις, καὶ ἐνῶ ὁ Πατὴρ εἶναι αἰώνιος, τὸν Λόγον ποὺ κάθεται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα λέγετε, ὅτι, ἦτο κάποτε χρόνος ποὺ δὲν ὑπῆρχε καὶ ἐνῶ ὁ Υἱὸς κάθεται μὲ τὸν Πατέρα, σεῖς μὲ τὸν νοῦν σας ἀποχωρίζετε αὐτὸν ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἡ Τριάς εἶναι ὁ κτίστης καὶ ὁ δημιουργός, καὶ σεῖς χωρὶς φόβον καταβιβάζετε αὐτὴν εἰς τὴν τάξιν τῶν δημιουργημάτων ποὺ ἐγίναν ἐκ τοῦ μηδενός. Δὲν ἐντρέπεσθε νὰ ἐξισώνετε τοὺς δούλους μὲ τὴν ἐνδοξον καὶ κυριαρχικὴν Τριάδα καὶ τὸν Κύριον Σαβαώθ νὰ καταβιβάζετε εἰς τὴν τάξιν τῶν ὑπηκόων του. Παύσατε νὰ ἀναμειγνύετε ἀτάκτως εἰς τὰ ἄσμετά σας ἄσχετα πράγματα, μᾶλλον δὲ τὰ μὴ ὄντα, τὰ δημιουργήματα, μὲ τὸν ὄντως ὄντα, τὸν αἰώνιον Θεόν. Μὲ αὐτά, τὰ ὁποῖα λέγετε, δὲν προσφέρετε δόξαν καὶ τιμὴν εἰς τὸν Κύριον, ἀλλ' ἀδοξίαν καὶ ἀτιμίαν. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἀτιμάζει τὸν Υἱόν, ἀτιμάζει καὶ τὸν Πατέρα. Διότι ἐάν τώρα ἡ περὶ Θεοῦ διδασκαλία εἶναι πλήρης καὶ τελεία, ὅταν ἀναφέρεται εἰς τὴν Τριάδα, καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἀληθινὴ καὶ ἡ μόνη εὐσέβεια, καὶ τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀλήθεια, ἔπρεπε νὰ εἶναι πάντοτε ἔτσι διὰ νὰ μὴ ἀκολουθῇ ὕστερον τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἀποτελεσθῇ μὲ προσθήκας τὸ πλήρωμα τῆς θεολογίας. Ἐπρεπε λοιπὸν ἡ Τριάς νὰ εἶναι, ὅπως εἶναι τώρα, προαιωνίως, ἐάν δὲ δὲν ἦτο ἔτσι προαιωνίως, δὲν ἔπρεπε οὔτε τώρα νὰ εἶναι ἔτσι ποὺ εἶναι, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἔτσι ποὺ σεῖς νομίζετε ὅτι ἦτο ἐξ ἀρχῆς, δηλαδή, νὰ μὴ εἶναι οὔτε τώρα Τριάς. Ἀλλὰ κανεὶς Χριστιανὸς δὲν θὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀνεχθῇ τοὺς τοιοῦτους αἰρετικούς. Διότι αὐτὰ ποὺ λέγουν εἶναι λόγια εἰδωλολατρῶν, καθ' ὅσον μὲ αὐτὰ εἰσηγοῦνται, Τριάδα κτιστὴν, τὴν ὁποῖαν ἐξισώνουν μὲ τὰ κτίσματα. Διότι μόνον τὰ δημιουργήματα ἔχουν φυσικὰς ἐλλείψεις καὶ δέχονται προσθήκας· ἡ πίστις ὅμως τῶν Χριστιανῶν γνωρίζει ὅτι ἡ μακαρία Τριάς εἶναι ἀναλλοίωτος καὶ τελεία καὶ αἰωνίως ἡ αὐτή, καὶ οὔτε προσθέτει εἰς τὴν Τριάδα κάτι περισσότερον, οὔτε λογαριάζει ὅτι ἡ Τριάς ἦτο κάποτε ἢ ἐγένεν ἐλλιπὴς διὰ νὰ εἶναι δεκτικὴ συμπληρώσεως. Διότι τὸ

καθὲν ἐκ τῶν δύο τούτων εἶναι ἀσεβές, καὶ διὰ τοῦτο πιστεύει ὅτι ἡ Τριάς εἶναι καθαρὰ καὶ ἀνεπίδεκτος μίξεως μὲ τὰ κτίσματα καὶ διαφυλάττει ἀδιαίρετον τὴν ἐνότητα τῆς θεότητος αὐτῆς καὶ ἔτσι προσκυνεῖ αὐτήν. Καὶ τὰς μὲν θλασφημίας τῶν Ἀρειανῶν ἀποφεύγει, γνωρίζει δὲ καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει πάντοτε· ὅτι δηλαδὴ εἶναι αἰώνιος ὅπως ὁ Πατὴρ τοῦ ὁποίου καὶ εἶναι αἰώνιος Λόγος· ἀλλ' ὥς ἴδωμεν τοῦτο καὶ πάλιν.

19. Ἐάν ὁ Θεὸς εἶναι καὶ λέγεται πηγὴ σοφίας καὶ ζωῆς, καθὼς διὰ μὲν στόματος Ἱερεμίου τοῦ προφήτου θεσβαιοῦται· «Ἐμὲ ἐγκατέλειπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος»⁷⁵, καὶ πάλιν· «Ἐνδοξος θρόνος στημένος ὑψηλά, ὁ τόπος τοῦ ἁγιάσματος· ἡμῶν, ἡ ἐλπίς τοῦ Ἰσραὴλ· Κύριε, ὥς ἐντραποῦν ὅλοι αὐτοί, ποὺ σὲ ἐγκατέλειψαν καὶ ὥς καταγραφοῦν ὥς ἀποστάται ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοί· ποὺ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ σέ, ἐπειδὴ ἐγκατέλειψαν τὸν Κύριον, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς»⁷⁶. Εἰς δὲ τὸν Βαρούχ ἔχει γραφῇ· «Ἐγκαταλείψατε τὴν πηγὴν τῆς σοφίας»⁷⁷, εἶναι ἐπόμενον ὅτι ἡ ζωὴ καὶ ἡ σοφία οὔτε εἶναι ξένα ἀπὸ τὴν πηγὴν, ἀλλ' ἰδιότητες αὐτῆς, οὔτε ἦσαν ποτε ἀνύπαρκτα, ἀλλ' ὑπῆρχον αἰωνίως. Καὶ τὰ δύο δὲ αὐτὰ εἶναι ὁ Υἱὸς ὁ λέγων, «Εγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ»⁷⁸ καὶ «Εγὼ ἡ σοφία συγκατοικῶν μὲ τὴν φρόνησιν»⁷⁹. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ εἶναι ἀσεβὴς αὐτὸς ποὺ λέγει, ὅτι καποτε χρόνος, ὅτε ὁ Υἱὸς δὲν ὑπῆρχε; Διότι τοῦτο εἶναι ἴσον μὲ τὸ νὰ λέγῃ· ὅτι καποτε χρόνος, ὅτε ἡ πηγὴ ἦτο ξηρὰ χωρὶς τὴν ζωὴν καὶ τὴν σοφίαν. Ἡ τέτοια ὁμῶς πηγὴ δὲν θὰ ἦτο πηγὴ, διότι ἐκεῖνο ποὺ δὲν γεννᾷ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δὲν εἶναι πηγὴ. Πόσον μεγάλης ἀτοπίας εἶναι γεμᾶτον τὸ πρᾶγμα τοῦτο! Διότι ὁ μὲν Θεὸς ὑπόσχεται ὅτι οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημά του θὰ εἶναι ὥς πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ λείψῃ τὸ ὕδωρ, λέγων διὰ στόματος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου: «Καὶ θὰ χορτασθῇς καθὼς ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ σου, καὶ τὰ ὀστᾶ σου θὰ λιπανθοῦν, καὶ θὰ εἶναι ὥσαν κῆπος κατὰφυτος ἀπὸ μυροβόλα ἀνθὴ καὶ ὥσαν πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ λείψῃ τὸ ὕδωρ»⁸⁰, αὐτοὶ δὲ τολ-

75. Ἱερ. 2, 13.

76. Ἱερ. 17, 13.

77. Βαρούχ. 3, 12.

78. Ἰω. 14, 6.

79. Παροιμ. 8, 12.

80. Ἠσ. 58, 11.

μοῦν νὰ δυσφημοῦν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος λέγεται καὶ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, ὅτι τάχα κάποτε ἦτο ἄγονος διότι ἐστερεῖτο ἰδικῆς του σοφίας. Ἀλλὰ ὅσα αὐτοὶ λέγουν εἶναι ψεῦδη, ἡ δὲ Ἀλήθεια μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πηγὴ αἰωνία τῆς ἰδικῆς του σοφίας. Ὅταν δὲ ἡ πηγὴ εἶναι αἰωνία, κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ Σοφία, ποὺ πηγάζει ἀπὸ αὐτὴν, πρέπει νὰ εἶναι αἰδῖος καὶ αἰωνία. Διότι ἀπὸ Αὐτὴν ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα, καθὼς ὁ Δαβὶδ ψάλλει· «Πάντα ἐν Σοφίᾳ ἐποίησας»⁸¹, καὶ ὁ Σολομὼν λέγει· «Ὁ Θεὸς διὰ τῆς Σοφίας ἐστερέωσε τὴν γῆν, καὶ διεκόσμησε τοὺς οὐρανοὺς μὲ σύνεσιν»⁸². Αὕτῃ ἡ Σοφία εἶναι ὁ Λόγος καὶ δι' αὐτοῦ, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης, ἔγιναν τὰ πάντα, καὶ ἄνευ αὐτοῦ δὲν ἔγινεν οὔτε ἓν, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός⁸³. Διότι εἰς Θεὸς ὑπάρχει ὁ Πατὴρ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔγιναν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν φερόμεθα, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ ἐγίναμεν καὶ ἐγνωρίσαμεν τὸν Πατέρα»⁸⁴. Ἐὰν δὲ τὰ πάντα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, αὐτὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ συναριθμῆται μαζὶ μὲ τὰ πάντα. Διότι ἐκεῖνος ποὺ τολμᾷ νὰ λέγῃ ὅτι αὐτός, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα, εἶναι ἓνας ἀπὸ τὰ πάντα, ἀναμφισβητήτως καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔγιναν τὰ πάντα, τὸ αὐτὸ περίπου εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ εἴπῃ. Ἐὰν δὲ ἀποφεύγῃ κανεὶς νὰ εἴπῃ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι ἄτοπον, καὶ διακρίνει τὸν Θεὸν ὡς ἐντελῶς ἄλλον ἀπὸ τὰ πάντα, ἐπόμενον θὰ εἶναι νὰ εἴπῃ ὅτι ἐντελῶς ἄλλος ἀπὸ τὰ κτίσματα εἶναι καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι εἰς ἓκ τῶν ὄλων, δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ λέγεται δι' αὐτόν· Ὡς κάποτε χρόνος, ὅτε δὲν ὑπῆρχε, καὶ δὲν ὑπῆρχε, πρὶν γεννηθῇ, διότι αἱ τοιαῦται ἐκφράσεις ἀρμόζει νὰ λέγωνται μόνον διὰ τὰ δημιουργήματα. Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Υἱὸς εἶναι ἀναρχος, ὅπως ἀναρχος εἶναι καὶ ὁ Πατὴρ, ἐπειδὴ εἶναι τῆς οὐσίας αὐτοῦ γέννημα, Λόγος καὶ Σοφία. Διότι τὸ γνῶρισμα τοῦτο τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, τοῦτο ἀκριβῶς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι γνήσιος Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς κανένα νὰ λέγῃ δ-

81. Ψαλμ. 103, 24.

82. Παροιμ. 3, 19.

83. Πρβλ. Ἰω. 1, 3.

84. Α' Κορ. 8, 6.

τι ὁ Πατήρ ἦτο κάποτε χωρὶς Λόγον, ἄλογος, μήτε ὅτι ὁ Υἱὸς ἦτο κάποτε ἀνυπαρκτός. Ἐπειδὴ κατὰ ποῖον ἐννοϊαν θά ἦτο Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐάν δὲν ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ; ἢ διατὶ ὁ Υἱὸς θά ἦτο Λόγος καὶ Σοφία τοῦ Θεοῦ, ἐάν δὲν ἦτο προαιωνίως γνήσιος Υἱός, Λόγος καὶ Σοφία τοῦ Πατρὸς;

20. Πότε λοιπὸν ὁ Θεὸς ἦτο χωρὶς ἐκεῖνο, ποῦ ἦτο ἰδικόν του; ἢ πῶς ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διανοηθῇ ὅτι τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ γνήσιον γέννημα εἶναι ξένον καὶ ἐκ ξένης οὐσίας; Διότι τὰ μὲν ἄλλα, ὅπως εἶναι τὰ διάφορα κτίσματα, δὲν ἔχουν ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν των τίποτε ὅμοιον πρὸς τὸν δημιουργόν των, ἀλλ' εἶναι ἐξωθεν αὐτοῦ καὶ ἔγιναν μὲ τὴν χάριν καὶ τὸ θέλημά του, ὥστε νὰ ἡμποροῦν κάποτε πάλιν νὰ παύσουν νὰ ὑπάρχουν, ἐάν θελήσῃ αὐτὸ ὁ δημιουργός, διότι αὕτη εἶναι ἡ φύσις τῶν κτισμάτων. Κατὰ ταῦτα, δὲν εἶναι αὐθάδεια καὶ ἀσεβεία τὸ νὰ λέγῃ κανεὶς ὅτι γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς (διότι ἔχει γίνεῖ ἤδη παραδεκτὸν ὅτι τοῦτο εἶναι ὁ Υἱός), ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε πρὶν γεννηθῇ, ἀλλ' ἦλθεν εἰς τὴν ὑπαρξιν ὕστερον, καὶ κατὰ ταῦτα ἡμπορεῖ πάλιν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν; Τοῦτο δὲ καὶ μόνον ἄς καταλάβῃ ἐκεῖνος ποῦ διανοεῖται τοιαύτας ἀσεβείας, πῶς ἔστι ἡ τελειότης καὶ ἡ πληρότης τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς πάσχει ἀφαίρεσιν καὶ μειώνεται. Διότι, καὶ ἀκόμη φανερώτερα, ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ τὴν πλάνην τῆς αἰρέσεως, ἐάν ἐνθυμηθῇ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς καὶ χαρακτήρ καὶ ἀλήθεια. Διότι ἐάν ὅταν ὑπάρχῃ φῶς, εἰκὼν τοῦ φωτὸς εἶναι τὸ ἀπαύγασμα, καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ὑπόστασις, ὑπάρχει καὶ ὁλόκληρον καὶ γνήσιον τὸ ἀποτύπωμα αὐτῆς, καὶ ὅταν ὑπάρχῃ Πατήρ, ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια, ἃς προσέξουν ἐκεῖνοι ποῦ μετροῦν μὲ τὸν χρόνον τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἰδέαν περὶ θεότητος εἰς ποῖον θάραθρον ἀσεβείας καταπίπτουν. Διότι ἐάν ὁ Υἱὸς δὲν ὑπῆρχε πρὶν γεννηθῇ, ἡ ἀλήθεια δὲν ἦτο πάντοτε γνώρισμα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λέγῃ κανεὶς τοῦτο. Διότι ἐπειδὴ ὁ Πατήρ ὑπάρχει αἰωνίως, αἰωνίως ὑπῆρχεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Υἱὸς αὐτοῦ, ὁ λέγων «Ἐγὼ εἰμαι ἡ Ἀλήθεια»,⁸⁵ καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ ὑπόστασις, πρέπει ἀναμ-

85. Ἰω. 14. 6.

φισθητήτως νὰ ὑπάρχη καὶ ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ εἰκὼν αὐτῆς, διότι ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ δὲν περιγράφεται ἔξωθεν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ γεννᾷ αὐτὴν καὶ χαίρει ὅταν θλέπη εἰς αὐτὴν τὸν ἑαυτὸν τοῦ, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς «Ἐγὼ ἤμην παρ' αὐτῷ καὶ ἠὐχαριστεῖτο θλέπων εἰς ἐμέ»⁸⁶. Πότε λοιπὸν δὲν ἔθλεπεν ὁ Πατὴρ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν εἰκὼνα τοῦ; ἢ πότε δὲν ἔχαιρε δι' αὐτὴν; διὰ νὰ τολμήσῃ κανεὶς νὰ εἴπῃ· Ἐκ τοῦ μηδενὸς ὑπάρχει ἡ εἰκὼν, καὶ δὲν ἔχαιρεν ὁ Πατὴρ, πρὶν γίνῃ ἡ εἰκὼν; Πῶς δὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ ποιητὴς καὶ δημιουργὸς θλέπων εἰς οὐσίαν ποῦ εἶναι κτίσμα καὶ δημιούργημα; Πρέπει δηλαδὴ ἡ εἰκὼν νὰ εἶναι τοιαύτη, οἷος εἶναι καὶ ὁ Πατὴρ αὐτῆς.

21. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἅς ἴδωμεν τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατρὸς, διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλῶς τὴν εἰκὼνα, ἐὰν εἶναι ἰδικὴ τοῦ. Ὁ Πατὴρ εἶναι αἰώνιος, ἀθάνατος, παντοδύναμος, φῶς, βασιλεὺς, παντοκράτωρ, Θεός, Κύριος δημιουργὸς καὶ ποιητής. Τὰ αὐτὰ ἰδιώματα πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν εἰκὼνα τοῦ Θεοῦ, τὸν Υἱόν, ὥστε ἐκεῖνος ποῦ θλέπει τὸν Υἱόν νὰ θλέπῃ ἀληθῶς τὸν Πατέρα, εἰδ' ἄλλως, ἐὰν δὲν εἶναι ἔτσι καὶ εἶναι καθὼς φρονοῦν οἱ Ἀρειανοί, ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι αἰώνιος ὅπως ὁ Πατὴρ, καὶ δὲν εἶναι αὐτὸς ἡ ἀληθὴς εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, ἐὰν θέβαια, ἀφοῦ ἀπέβαλον καὶ τὸ παραμικρὸν ἴχνος ἐντροπῆς, εἶπουν ὅτι καὶ τὸ νὰ λέγεται ὁ Υἱὸς εἰκὼν, δὲν εἶναι αὕτη γνώρισμα ὁμοίας οὐσίας, παρὰ μόνον ὄνομα αὐτοῦ. Ἀλλ' αὐτὸ πάλιν, ὦ Χριστομάχοι, οὔτε εἰκὼν εἶναι οὔτε χαρακτήρ. Διότι ποία ὁμοιότης ὑπάρχει μεταξὺ ἐκείνων, ποῦ ἐγίναν ἐκ τοῦ μηδενὸς, καὶ τοῦ κτίστου ποῦ ἔφερε τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι; ἢ πῶς πράγματι τὸ μὴ ὄν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὅμοιον, ἀφοῦ κάποτε ἔλλειπεν ἀπὸ αὐτὸ ἡ ὑπαρξίς, πρὸς ἐκεῖνον ποῦ ἐκάλεσε τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι καὶ ὥρισεν αὐτὰ νὰ κινεῖνται μὲ ἁρμονίαν καὶ τάξιν; Διότι μὲ τὸ νὰ θέλουν οἱ Ἀρειανοὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι ὅπως οἱ ἴδιοι τὸν φαντάζονται, ἐνεπνεύσθησαν εἰδικούς τοὺς συλλογισμοὺς καὶ λέγουν· Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι γέννημα τοῦ Πατρὸς καὶ εἰκὼν καὶ ὅμοιος κατὰ πάντα μὲ τὸν Πατέρα, πρέπει ὅπωςδῆποτε, ὅπως ὁ ἴδιος ἐγεννήθη, νὰ γεννᾷ καὶ ὁ Υἱός, καὶ νὰ γίνεται καὶ αὐτὸς Πατὴρ υἱοῦ· καὶ πάλιν ὁ Υἱός, ποῦ γεν-

⁸⁶. Παροιμ. 8, 30.

νάται ἐξ αὐτοῦ να γεννᾶ καὶ αὐτός καὶ οὕτω καθέξῃς ἐπ' ἀπειρον. Διότι, τοῦτο ἀποδεκνέει ὁμοιον τὸν γεννηθέντα πρὸς τὸν γεννήσαντα Ἀληθεῖα, πόσον ἴκανα εἶναι εἰς το να ἐφειρίσκουν θλασφημίας οἱ θεομαχοι. οἱ ὅποιοι, διὰ να μὴ ὁμολογήσουν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι εἰκὼν τοῦ Πατρός, ἐπενοησαν ὑλιστικὰ φρονήματα περὶ τοῦ Πατρός μὲ το να ἀποδιδουν εἰς αὐτοὶ ἰδιότητας ὑλικῶν σωμάτων τὰ ὅποια τεμνοῖται εἰς τεμάχια, μεταβάλλοντα ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου καὶ φθείρονται. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι ὥσαν τοι ἄνθρωποι ἅς γίνῃ καὶ αὐτὸς ὥσαν ἄνθρωπος γεννητὴς διὰ να γίνῃ καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ πατὴρ υἱοῦ καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς ἅς πολλαπλασιασθοῦν μεταξὺ των, διὰ να αυξηθῇ κατ' αὐτούς ἡ διαδοχὴ εἰς πλῆθος θεῶν ἔαν ὁμῶς δὲ εἶναι ὥσαν τοι ἄνθρωπον ὁ Θεός, διότι καὶ δεῖ εἶναι δὲν πρέπε ἐπὶ τοῦ Θεοῦ να σκεπτωμεθα ὅπως ἐπὶ ἀνθρώπων, καὶ να ἀποδιδώμεν ἀνθρωπῖνα ἰδιώματα εἰς αὐτον. Διότι, τὰ μὲν ἄλογα ζῶα καὶ οἱ ἄνθρωποι, συμφῶτα με τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἐκ δημιουργικῆς ἀρχῆς γεννῶνται διαδοχικῶς ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλοι. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ γεννᾷτα, γεννᾷται ἀπὸ πατέρα ποὺ κα' αὐτὸς ἐγεννήθη ἐπίσης ἀπὸ πατέρα, καὶ εὐνόητον εἶναι, ὅτι καὶ αὐτὸς γίνεται πατὴρ ἄλλου υἱοῦ, ἐπεὶδὴ ἔχει κληρονομήσει τὴν δυναμὶν αὐτὴν ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀπὸ τὸν ὅποιον καὶ αὐτὸς ἐγεννήθη. Διὰ τοῦτο δὲν κυριολεκτεῖται εἰς τοὺς τοιοῦτους ὡς μοναδικὴ ἰδιότης τὸ πατὴρ καὶ τὸ υἱός οὔτε εἶναι σταθερον δι' αὐτούς τὸ πατὴρ καὶ τὸ υἱός, διότι ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος εἶναι υἱὸς μὲν τοῦ γεννησαντος αὐτόν, πατὴρ δὲ τοῦ γεννωμένου ἐξ αὐτοῦ. Δὲν εἶναι ὁμῶς ἔτσι τὸ πρᾶγμα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θεότητα. Διότι δὲν εἶναι ὥσαν ἄνθρωπος ὁ Θεός. Δηλαδή οὔτε ὁ πατὴρ κατάγεται ἐκ τοῦ πατρός καὶ διὰ τοῦτο οὔτε γεννᾷ αὐτόν ποὺ θὰ γίνῃ πατὴρ οὔτε ὁ Υἱὸς ἐγεννεν ἐξ ἀπορροῆς τοῦ Πατρός, οὔτε γεννᾷται ἐκ Πατρός ποὺ ἐγεννήθη καὶ αὐτὸς ἀπὸ πατέρα. Διὰ τοῦτο οὔτε ἐγεννήθη διὰ να γεννᾷ καὶ αὐτός. Ὅθεν μόνον προκειμένου περὶ τῆς θεότητος ὁ Πατὴρ εἶναι κυρίως καὶ μόνον πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι κυρίως καὶ μόνον υἱός καὶ δι' αὐτούς καὶ μόνους εἶναι σταθερὰ καὶ ἀναλλοίωτος διὰ μὲν τὸν πατέρα ἡ ἰδιότης τοῦ να εἶναι αἰωνίως καὶ μόνον πατὴρ, διὰ δὲ τὸν Υἱὸν ἡ ἰδιότης τοῦ να εἶναι αἰωνίως καὶ μόνον υἱός.

22 Ἐπομένως, ἐκεῖνος ποὺ ζητεῖ να μάθῃ τὴν αἰ-

τίσαι διατι, ὁ Υἱὸς εἶναι εἰνῶ εἶναι ἀς ζητήσῃ να μάθῃ
 πρῶτον διατι, ὁ Πατήρ δὲν εἶναι πατέρα. Ἀλλὰ θεθαίως
 καὶ τὰ δυο εἶναι παρὰλογα καὶ προδίδουι μεγάλην ἀ-
 σέβειαν. Δοτὶ καθὼς ὁ Πατήρ εἶναι παντοτε πατήρ,
 καὶ δὲν ἦτο ποτε δυνατοὶ να ἦτο ὢς εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς
 εἶναι παντοτε ὢς, καὶ εἶναι ἀδυνατοὶ να γίνῃ κάποτε
 καὶ πατήρ, διότι ἀπὸ αὐτοῦ ἀποδείκνυται μάλλον
 ὅτι εἶναι χαρακτὴρ καὶ εἰκὼν τοῦ Πατρός καὶ μένει αὐ-
 τὸς ποὶ εἶναι ὡρὶς να μεταβάλλεται. ἔπε δη τὴν ταύ-
 τότητα τοῦ Υἱοῦ τὴν χεὶ ἀπο τοῖ Πατέρα. Ἐάν μὲν
 λοιπον ὁ Πατήρ μεταβάλλεται, ὡς μεταβάλλεται καὶ ἡ
 εἰκὼν αὐτοῦ διότι κα' ἡ εἰκὼν αὐτοῦ καὶ το ἀπαύγα-
 σμα εἶναι σταθερῶς ὁμοια προς τὸν γεννησάντα Πατέρα.
 Ἐάν δὲ ὁ Πατήρ εἶναι ἀτρέπτως καὶ ἀνὰλλοιωτος, καὶ
 ἐκεῖνος πο' εἶναι ἐξ ἀρχῆς μένει σταθερῶς ὁ αὐτός καὶ
 δὲν μεταβάλλεται, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ μένει
 ὅπως εἶναι καὶ δὲν μεταβάλλεται. Ὑπάρχει ὁμοως Υἱὸς
 που ἐγενήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα δὲν εἶναι ἀρα δυνατόν να
 γίνῃ ἄλλο τι, παρὰ να μένῃ ἐκεῖνο που ἐγενήθη ἐκ τῆς
 οὐσίας τοῦ Πατρός καὶ εἶναι γνήσιον γέννημα ἐξ αὐτῆς.
 Ματαίως λοιπον ἐπενόησαν καὶ τοῦτο οἱ ἀνόητοι με-
 σκοποὶ να ἀφαιρέσουσι ἀπὸ τὸν Πατέρα τὴν εἰκόνα του,
 διὰ να ἐξσωσουσι τὸν Υἱὸν με τὰ κτισμάτα. Μὲ τὸ να κα-
 τατάσσουσι λοιπον οἱ περὶ τὸν Ἄρεον αἵρεσι καὶ τὸν Υι-
 ὸν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κτισμάτων, καὶ σύμφωνα καὶ
 μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐσεβίου 87, να νομίζουσι ὅτι ὁ
 Υἱὸς εἶναι ὁμοιος με τὰ ἴδικα του δημιουργήματα, ἀπε-
 σκίρτησαι μὲν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀφοῦ συνέλεξαν
 κατ' ἐκλογὴν πρὸς χρῆσιν τῶν μερικῶν πονηρῶν φρασί-

87. (1) Εὐσεβίος (265-340) ἦν ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Παλαι-
 στίνης. Εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ συνεγράφε συστηματικῶς ἐκκλησιαστικὴν ιστορίαν,
 διὰ κα ἀναρραβῆ πατὴρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς σπουδῆς. Ἰδιαίτερον ἐστὶν
 εἰς τὴν Α' Οἰκουμένην Σύνοδον, ὅπου ἀποδείχθη τὸ 325 εἰς τὴν Νίκαιαν
 καὶ καταδικάσκει τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου. Κατὰ τὴν Σύνοδον αὐτὴν ὁ Εὐ-
 σεβίος ἐπεφορτίσθη καὶ προσφωνήσας ἐπιστήμιαν τῶν ἀποστόλων Κωνσταντίνου
 (βλ. Συνοδ. Ἐκκλ. Ιστ. I 18. Ο Ἡμετέριος Ἐκκλησι. Ιστ. I 7 ἀπο-
 δίδει τὸν λόγον εἰς τὸν Εὐσεβίον. Ἀναστὰς I 1 καὶ τὴν Σύνοδον ὑπερ-
 φε μὲ δισταγμοῦ τὸν ἄρεον ἡμετέριος καὶ τὸ θεογενετικὸν θεσφανεὶ νο-
 μίζων ὅτι τὸ ἡμετέριον τρεῖς τὸν Σάββατον καὶ τὸ ἡμέτερον ἀπὸ τῆς
 Συνόδου (323-324) εἶναι δεχθῆ, ὅτι Ἄρεον εἰς Καισαρείαν να ἀποκατε-
 στήσῃ τὴν ἀρεὴν, αὐτὸν ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα. Μετὰ τὴν Σύνοδον ἐλάβε
 θεοὶν μάλλον ὑπὲρ τοῦ Ἀρείου καὶ συνεπείρξε πολλὰ τὴν διδασκαλίαν
 τοῦ ἀποδείχθεις εἰς τῶν ἀκαταστάτων ἐχθρῶν τοῦ ὁμοουσίου καὶ τοῦ Ἀθι-
 ναίου.

δια περιφεροῦτο ἀρχικῶς ὅταν ἐφτιαχθῇ μετὰ τὴν φαντασίαν τῶν τῆν αἵρεσιν ταυτῇ, μερικοὶ δὲ ἀπ' αὐτοὺς καὶ σήμερον ἀκόμῃ καὶ ὅταν συναντοῦν ἀφελεῖς εἰς τὴν ἀγορὰν ζητοῦν νὰ μαθοῦν τι φροῦν ὅχι θεθαία ἀπὸ ὅσα λεγούσι θεοὶ Γραφῶν, ἀλλ' ἀπὸ ὅσα ἐκστομίζουσιν ἀπὸ τὰ περισσεύματα τῆς καρδίας τῶν.⁸⁹ Λέγοντες Ποῖον ἐποίησεν ὁ ὑπάρχων αὐτῶν, τοῦ θεοῦ ὑπάρχον, ἢ αὐτὸν ποῦ ὑπῆρχε Ποῦς λοποεποίησεν αὐτὸν, τοῦ ὑπῆρχεν ἢ αὐτὸν ποῦ δὲν ὑπῆρχε. Καὶ ταῦτα. Ἐν εἶνα το ἀγέννητον ἢ ὄνομα. Καὶ ὁ αὐτεξούτος ποῦ ἔχει ἰδιότητα τοῦ προαιρέσιν δὲν παθαίνει τροπὴν καὶ ἀλλοίωσιν ἐφ' ὅσον εἶναι φύσεως τρεπτῆς. Δοτὶ δὲν παρεμύνη ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ὅπως ὁ λίθος ἀκίνητος καὶ κατοπτεῖ, ἀφ' οὗ εἰσέλθουσιν εἰς τὰς οἰκίας μερικῶν γυναικαρῶν ὁμοῦ πάλιν πρὸς αὐτάς μετ' ὑπρεπῆ φρασθῆναι. Μήπως εἶγες υἱὸν πρὶν γεννήσης. Καθὼς λοιποὶ οἱ δὲν εἶγες ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπῆρχε πρὶν γεννηθῆ. Καὶ μερῶν αὐτῶν οἱ ἄνθρωποι ἐμπαιζοῦν τοὺς ἀφελεῖς καὶ τὸν Θεὸν παρομοιάζουσιν μετὰ ἀνθρώπους. Καὶ ἐνῶ λεγούσι ὅτι εἶναι Χριστιανοί, ἀλλάσσουν τὴν ὁρθεὴν ἰδεάν περ' τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸ νὰ παριστάνουσιν αὐτὴν ὁμοίαν πρὸς εἰκόνα φθαρτοῦ ἀνθρώπου⁹⁰.

23 Ἐπρεπε λοιποὶ νὰ μὴ ἀπαντησῶμεν καθόλου εἰς αὐτά ποῦ εἶναι τοσὸν ἀνόητα καὶ μωρα. Δια νὰ μὴ φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ αἵρεσις αὐτῶν ἔχει κατὰ θεθαίον ὑπὲρ αὐτῆς ἀρμόζει, ὥς ἐκ περισσοῦ νὰ ἐλεγχῶμεν τοῦλάχιστον αὐτοὺς καὶ δ' αὐτὰ μάλιστα δεδιμένα μετὰ ὅποια ἐξαπαταῖν εὐκολῶς γυναικάρια. Ἐπρεπε δὲ αὐτοί, πρὶν νὰ εἰποῦν αὐτά, νὰ ἐρωτήσουν νὰ μαθῶν καὶ ἀπὸ κάποιον ἀρχιτέκτονα. Ἡμπορεῖς νὰ κτίσις οἰκίαν ἐάν δὲν ἔχῃς εἰς τὴν διάθεσίν σου τὰ πρὸς οἰκοδομήν ὑλικά; Καθὼς θεθαίως, δὲν ἡμπορεῖς, σὺ, χωρὶς νὰ προὑπάρχουν τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά δια νὰ κτίσις οἰκίαν ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἡμποροῦσεν ἄνευ προὑπαρχούσης ὕλης νὰ δημιουργῇ τὸν κόσμον. Ἐπρεπε νὰ ἐρωτοῦν καὶ καθενὰ ἀνθρώπον. Ἡμπορεῖς νὰ ὑπάρχῃς εἰς δὲν εἰρσάκεσαι εἰς ὠρισμένον τόπον, Καθὼς σὺ δὲν ἡμπορεῖς νὰ ὑπάρχῃς ἐκτὸς τόπου, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς εἶναι τεριωρσμένος εἰς τόπον, δια νὰ ἡμπορέσῃ ἔτσι νὰ ἀναγκασθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀκουοντας νὰ αἰσθαιθοῦν ἐντροπὴν.

89. Πρὸς Λαοὺς, 6, 45.

90. Πρὸς Λαοὺς, 1, 23.

Ἡ διατί ὅταν μὲν ἀκούουν ὅτι ὁ Θεὸς ἔχε, Υἱόν, κρινούσι ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦς τῶν καὶ τὸν ἄρνούται, ὅταν δὲ ἀκούουν ὅτι ὁ Θεὸς κτίζει καὶ δημιουργεῖ, δὲν ἐναιτιοῦνται, σκεπτόμενοι μὲ τὰ ἀνθρώπινα μετρα, Ἐπρεπε ὁμῶς νὰ ἐννοοῦν, σύμφωνα μὲ ὅτι γίνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἀκούουν ὅτι ὁ Θεὸς κτίζει καὶ νὰ θεωροῦν καὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἀπαραίτητον τὴν ὕλην, δὲ νὰ ἄρνηθῶν ὅτι εἶναι κτίστης ὁ Θεός, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κυλιῶνται εἰς τὴν ἰδίαν πλάνην μὲ τοὺς Μανιχαίους Ἐὰν δὲ ἡ περὶ Θεοῦ ἔννοια εἶναι ὑπερανῶ ὅλων τούτων καὶ μόνον εἶναι κανεῖς ἀκουσὴ πιστεύει καὶ διὰ μεσοῦ τῆς πιστεως γνωρίζει ὅτι ὁ Θεὸς ὑπάρχει ὅχι κατὰ τὸν τρόπον ποὺ ὑπάρχοντες ἡμεῖς, ὑπάρχει, ὁμῶς ὡς Θεός, καὶ κτίζει ὅχι μὲ τὸν τρόπον ποὺ κτίζουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ κτίζει ὡς Θεός, εἶναι φανεροὶ ὅτι καὶ γεννᾷ ὅχι ὅπως γεννοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ γεννᾷ ὡς Θεός, διότι, ὁ Θεὸς δὲν μιμεῖται τοὺς ἀνθρώπων, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἔνεκα τοῦ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ κυρίως καὶ μόνον ἀληθῶς Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ του, ὀνομάζονται καὶ αὐτοὶ πατέρες τῶν ἰδικῶν τῶν τέκνων, Διότι ἀπὸ αὐτοῦ καὶ αἱ τάξεις τῶν ἀγγέλων εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ οἱ πατέρες ὡς ἀρχηγοὶ οἰκογενειῶν εἰς τὴν γῆν λαμβάνουν τὰ ὀνόματά τῶν.⁹⁰ Καὶ ὁμῶς, μὲ αὐτὰ ποὺ λέγουσι οἱ Ἀρειανοὶ ἔάν τὰ ἀφησωμεν ἀνεξέταστα, ἴσως νομίσῃ κανεῖς ὅτι εἶπον κάτ, ποὺ εἶναι σοφόν Ἐὰν δὲ κάποιος ὑποβάλλῃ αὐτὰ εἰς κριτικὴν μὲ τὴν λογικὴν θα εὐρεθῶν οὗτοι ἄξιοι νὰ περιγελῶνται καὶ χλευάζονται

24. Διότι κατ' ἀρχὴν μὲν ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς το αὐτὰς ἐρωτήσεις τῶν εἶναι ἀνόητος καὶ ἀσαφής, καθόσον δὲν φανερώνουν περὶ τίνος πράγματος ἐρωτοῦν νὰ μάθουν, διὰ νὰ ἡμπορῇ καὶ ὁ ἐρωτώμενος νὰ ἀποκριθῇ, ἀλλὰ λέγουσι ἀπλῶς Ὁ ὑπάρχων τὸν μὴ ὑπάρχοντα. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ ὑπάρχων, καὶ ποῖα τὰ μὴ ὑπάρχοντα, ὧ Ἀρειανοί, Ἡ ποῖος εἶναι ὁ ὑπάρχων, καὶ ποῖα λέγονται ὄντα ἢ μὴ ὄντα, Διότι, ὅπως τίθεται ἡ ἐρωτήσις εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοῇ ὅτι ὁ ὑπάρχων ποιεῖ καὶ τὰ μὴ ὄντα καὶ τὰ ὄντα καὶ τὰ προυπάρχοντα Βεβαίως ὁ ἐξουουργὸς καὶ ὁ χρυσογὸς καὶ ὁ κεραμεὺς τὴν ὕλην ποὺ ἤδη ὑπάρχει καὶ εὐρίσκεται ἐνωπὸν τῶν κατεργάζεσθαι, ὁ καθεὶς σύμφωνα μὲ τὴν τεχνὴν τοῦ καὶ κατα-

σκευαζει τα σκευη που θελει. Ὁ Θεος τῶν ὁλων ὁμως, ἀφοῦ ἐλαθεν ἀπὸ τὴν γῆν το χῶμα, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδ'ος ε-
 φερεν εἰς το εἶναι καὶ ὑπάρχει ἤδη ἐνωπ'όν του πλαττει.
 μὲ αὐτὸ τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν γῆν ποὺ δεν
 ὑπῆρχε πρωτύτερα ἔφερεν ὕστερα εἰς το εἶναι διὰ τοῦ ἱ-
 δικοῦ του Λογου. Ἐὰν μὲν λοιποὶ μὲ αὐτοὶ τοι τρόπον
 ἐρωτοῦν, εἶναι φανεροὶ ὅτι, καὶ κατ' αὐτούς, ἡ κτίσις
 δεν ὑπῆρχε προτοῦ δημιουργηθῇ, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐπε-
 ξεργάζονται τὴν ἕλπην ποὺ ἤδη ὑπάρχει, καὶ θα φανῇ ἀ-
 σύστατος ὁ λόγος των περὶ γινομενων καὶ ὄντων, γινο-
 μενων καὶ μὴ ὄντων καθὼς εἴπαμεν. Ἐὰν δὲ ὁμιλοῦν
 περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Λογου αὐτοῦ, ὥς προσθέσουν
 αὐτὰ ποὺ λείπουν εἰς τὴν ἐρωτησιν, καὶ ὥς ἐρωτήσουν
 κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. Ὁ ὑπάρχων Θεὸς ἦτο κάποτε
 ἄλογος, καὶ φῶς ὦν, δεν εἶχε φῶς. ἢ, Ἦτο ὁ Θεος παν-
 τοτε Πατὴρ τοῦ Λόγου, ἢ καὶ παλιν, κατὰ τοῦτον τοι
 τρόπον. Αὐτὸς ποὺ εἶναι Πατὴρ ἐποίησε τὸν Λογον ἐκ
 τοῦ μὴ ὄντος, ἢ ὁ Λόγος ὁ ὁποῖος εἶναι γνήσιον γέννη-
 μα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρος συνῆλκεν, προαιωνίως
 μὲ τὸν Πατέρα, δ' αὐτὰ φανερωθοῦν ὅτι, περὶ Θεοῦ ἀκρι-
 βῶς καὶ περὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος Λόγου τολμοῦν
 νὰ πολυπραγμονοῦν καὶ νὰ ἐπινοοῦν σοφιστικὰ διδά-
 γματα. Διότι ποῖος θα ἀνεχθῇ αὐτοὺς ὅταν τοὺς ἀκουσῇ
 νὰ λέγουν, ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο κάποτε ἄλογος, Διότι καὶ
 πάλιν περὶέπεσαν εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα μὲ τὰ προη-
 γουμεια, καίτοι προσεπάθησαν νὰ ἀποφύγουν αὐτὰ μὲ
 τα σοφίσματα τῶν, ἀλλὰ δεν ἠμπορέσαν, ἐπειδὴ κανεῖς
 οὔτε νὰ ἀκούσῃ καθόλου θα θελήσῃ τὰς ἀμφιβολίας των,
 ὅτι ὁ Θεός, δεν ἦτο πάντοτε Πατὴρ, ἀλλ' ἐγινεν ὕστερον,
 δ' αὐτὰ ἠμπορέσουν νὰ φαντασθοῦν ὅτι καὶ ὁ Λόγος αὐ-
 τοῦ δεν ὑπῆρχε κάποτε, ἢ καὶ εἶναι πολλὰ ἐκεῖνα ποὺ
 ἔχουν προηγουμένως λεχθῇ ποὺ ἐλέγχουν αὐτοὺς πλᾶ-
 νωμένους ὅπως ὅταν ὁ μὲν Ἰωαννης λέγει. «Υπῆρχεν
 ὁ Λόγος»⁹¹ καὶ ὁ Παῦλος γραφεὶ παλιν. «Ὁ ὁποῖος Υἱ-
 ός, ὑπάρχων προαιωνίως καὶ ἀνάρχως, φῶς ἐκ τοῦ φω-
 τὸς τῆς ἐνδόξου φύσεως τοῦ Πατρός»⁹², καὶ «Ὁ ὁποῖος
 εἶναι τῶν πάντων Θεός, ἀξίος νὰ ὑμνῆται εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας. Ἀμήν»⁹³.

25 Καὶ θὰ ἦτο προτιμότερον εἰς αὐτοὺς νὰ ἡσύχα-

91. Ἰω. 1, 1.

92. 1 Πρ. 1, 3.

93. Ρωμ. 9, 5.

ζαν. Ἐπειδὴ ὁμοῦς δὲν ἡσυχάζοντες θύημποροῦσε κα-
 νεις αὐτὴ ἀπαντηθεὶς εἰς τὴν ἀδιαπρόπτον αὐτῇ ἐρω-
 τήσιν των, ἀφ' ὧν οὐκ ἔμελλε τολμήσιν να ἐρωτήσιν αὐτοὺς
 μὴ καὶ πρῶτα ματα, ἡτοιμασθεὶς ἐξ ἀφορμῆς τῶν οὐκ ὁμοῦς σφρα-
 γμάτων των ἰδοὺν τοὺς ἑαυτοὺς των να περιέρχεται εἰς
 ἀδιέξοδον καὶ ἐγκαταλείψει τὸν ἀγωνίαν τῶν κατὰ τῆς
 ἀληθείας. Καὶ ἀφ' οὗ πρῶτον παρακαλέσθαι τοὺς Θεοὺς να
 γίνῃ ὡς θα ἡμποροῦσιν ἔτσι να ἐρωτησιν αὐτοὺς. Ὁ
 ἤδη ὑπάρχων Θεὸς ἐνῶ δὲ ὑπῆρχεν, ἔγινεν, ἕστερον ἢ
 ὑπάρχει καὶ πρὶν γένῃ. Ἐνῶ λοιπὸν ὑπῆρχεν ἐδη-
 ούργησε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἡ ἡλθεν εἰς τὸ εἶναι ἐκ τοῦ μη-
 δενός καὶ, ἐνῶ πρωτότερα ἦτο μὴδὲν ἐνεφανίσθη ἀπροσ-
 δοκῆτως, Ἡ ἐρώτησις αὕτη εἶναι ἀτοπος, καὶ οὐ μόνον
 ἀτοπος, ἀλλὰ καὶ νεμάτη ἀπὸ βλασφημίας. Εἶναι ὁμοῦς
 ὁμοῦς μετὰ τὴν ἰδικὴν των καὶ ὅτι ἀπὸ τὰ δύο καὶ ἂν ἐ-
 πουν εἰς ἀπάντησιν θα εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ ἀσέβειας. Ἐ-
 ἂν δὲ τὸ να ἐρωτᾷ καὶ εἰς μετὰ τὸν τροπὸν αὐτὸν περὶ Θεοῦ
 εἶναι βλασφημία καὶ πλήρης ἀπὸ ἀσέβειας, θα εἶναι ἐ-
 πίσης βλασφημὸν τὸ να ἐρωτᾷ τοιαῦτα καὶ περὶ τοῦ Λό-
 γου. Πρέπει ὁμοῦς να ἀποκριθῶμεν δια να ἀναιρέσωμεν
 τὴν παράλογον καὶ ἀνόητον ἐρώτησιν τῶν μετὰ τὰ ἐξῆς.
 Ὅτι ἐάν ὁ Θεὸς ὑπάρχει, ὑπάρχει προαιωνίως. Ἐάν λοι-
 πον ὁ Πατὴρ ὑπάρχει προαιωνίως, προαιωνίως εἶναι καὶ τὸ
 ἀπαύγασμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Λόγος αὐτοῦ καὶ πάλιν ὁ
 ὑπάρχων προαιωνίως Θεὸς ἔχει ἐξ αὐτοῦ προαιωνίως
 ὑπαρχόντα τὸν Λόγον καὶ οὔτε ὁ Λόγος ἐπεὶ δὴ τάχα
 δὲν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς ἔγινεν ἕστερον, οὔτε ὁ Πατὴρ ἦ-
 το ποτε ἄλογος. Διότι, τὸ τόλμημα κατὰ τοῦ Υἱοῦ ἀναφέ-
 ρει τὴν βλασφημίαν εἰς τὸν Πατέρα, εἶναι δηλαδὴ οὗτος
 ἐπενόησε διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐξωθεν ἐκ ξένης οὐσίας
 σοφίαν καὶ Λόγον καὶ Ὑῶν. Διότι ὅτι καὶ ἂν εἴπῃς ἐξ
 αὐτῶν τοῦτο σημαίνει τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς γνήσιον γέν-
 νημα, καθὼς ἔχομεν εἶπει. Ὡστε ἡ τοιαύτη ἐρώτησις
 αὐτῶν εἶναι ἀνεδαφικὴ καὶ παράλογος καὶ εἰλόγως
 διότι, μετὰ τὸ να ἀρνοῦνται τὸν Λόγον ἔχουν ἀπογεμνώσει
 καὶ τὴν ἐρώτησιν των ἀπὸ τὴν λογικὴν. Καθὼς δηλαδὴ
 ἐάν κάποιος ποῦ βλεπὲ τὸν ἥλιον ἡθέλεν ἐρωτήσιν να
 μάθῃ περὶ τοῦ φωτός, ποῦ ὁ ἥλιος ἐκπέμπει, καὶ λέγει.
 Ὁ ὑπάρχων ἐδημιούργησε τὸ μὴ ὑπάρχον ἢ ἐνῶ τοῦτο
 ὑπῆρχε τὸ ἐδημιούργησεν. Οἱ ἄλλοι, ἄνθρωποι θὰ νο-
 μίσουν ὅτι, ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος δὲν ἔχει καλῶς εἰς τὸν
 νοῦν τοῦ, ἀλλ' ὅτι εἶναι παράφρων, ἐπειδὴ ἔστω καὶ ἂ

πλὴς φαίνεται ὅτι ἐκεῖνο τοῦ πη. κτ. φησὶ καὶ ἄπο τοῦ φῶς ἐξῆλθον ἀπὸ τοῦ φῶς πρὶν γενέσθαι καὶ ἐρωτᾷ περὶ τοῦτο ἐρωτήσεις τότε, καὶ ποῦ καὶ ὅτε καὶ ἂν εἶναι ποιητὰ εἴσι καὶ ἐκείνος ποῦ διαλογίζεται παρόμοια διὰ τὸν Υἱὸν καὶ τὸν Πατέρα, καὶ κατ' αὐτὸν τῶν τρόπων ἐρωτᾷ καὶ μαθητὰς πασχει ἀπὸ πολλοῦ μεγαλ-
τέραν παραφροσύνην, ὅτι τοὶ Λόγοι ποῦ γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρὸς παρὰ σαρξ, εἰς αἱτοὶ ἐξῶθεν καὶ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς φησὶ καὶ γησὶον γεννηματισκο-
τιζει λέγων. Δεῖ ἦτο πρὶν γεννηθῆ. Ἄς ἀκούσῃ δὲ-
μῶς καὶ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτῶν ὅτι ὁ
ὑπαρχῶν Πατὴρ τῶν ὑπαρχόντων Υἱὸν ἐποίησεν. Διότι ὁ
Λόγος ἔγενε σαρξ, ὁ δὲ ἄλλος, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο Υἱὸς Θεοῦ
ὅταν ἐτελειώσῃ οἱ τρεσδιωσμένοι χρόνοι ἔκαμιναι
τὸν καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, ἂν θεοβάρως δεῖ λέγεσθαι ὅπως
καὶ ὁ Σαμουατεὺς¹⁰ ὅτι ὁ Υἱὸς δεῖ ὑπῆρχε πρὶν γιναι
ἄνθρωπος. Ταῦτα εἶναι ἀρκετὰ ἐκ μερὸς ἡμῶν ὡς ἀπαν-
τησας εἰς τὴν πρώτην ἐρώτησιν τῶν

26 Σείς δὲως ὦ Ἀσείανσι, οἱ ὅποιοι, διαρκῶς ἀνα-
μασάτε τὰ ἴδια τὰ λόγια σας, εἶπατε εἰς ἡμᾶς Ὁ ὢν
Θεὸς ἐχρειάζετο τὸν μη οἶτα δια να δημιουργήσῃ τὰ
πάντα, ἢ ἐχρειάζετο αὐτοὶ ἐάν ἦτο ὢν. Δότ. ἐχετε εἴ-
πει. Κατεσκευασε τὸν Υἱὸν τοῦ ἐκ τοῦ ὄντος δια να ἔ-
χῃ αὐτὸν ὁργανόν τοῦ καὶ δι' αὐτοῦ δημιουργήσῃ τὰ
πάντα²⁷ Ποῶν λοιποὶ εἶνα καλύτεροι αὐτοῦ τοῦ χρεα-

91. 1991. 14

$$1\bar{1}\bar{1}\bar{1} \quad 1\bar{1}\bar{1}\bar{1} \quad 1\bar{1}\bar{1}\bar{1} \quad 1\bar{1}\bar{1}\bar{1}$$

90 Μακρός ὁ Σαλυσάτης· καὶ ὁ ἐπὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ ὁ Μωυσεύης
 μίας, ἀνῆλθεν εἰς τὸν ὄρειον· πικροῦτον Ἀντιοχείας παρὶ τὸ 240. Ἐφό-
 ρος δὲ ὁ Ἀντιόχου ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ ἤμεις, ἄνθρωποι, ἐν τῇ ὁσίῳ κατω-
 ρήσει αὐτοῦ, ὁ δὲ τὸ ἐν ὁσιότητάτος, ἀλλ' ἀνοσιότητάτος, μὴ ἔχον,
 ἐκ τῶν λόγων ἐκ χρημάτων· ἴσως οὖν τὸ ἐν τῇ ἀπύργῳ ἐκ τῶν ἰσθ-
 μίων φρεσὶν ἐκ τῶν ἰσθμίων, ἀπὸ τῶν ἰσθμίων, ἀπὸ τῶν ἰσθμίων, ἀπὸ
 συνῆλθεν τρεῖς σύνοδοι ἐν Ἀ· ἡ πρώτη (240) ἐκ τῶν ὁσίων ἡ τρίτη
 (248) κατεβίβασεν αὐτὸν ὡς αἰρετικόν· ὁ δὲ, ἔχων ἐπὶ τοῦ κατέβη
 τὸν ἀπισκοπικὸν ὄρειον στήριξιν· ὁ δὲ τὸν ὄρειον καὶ τὸν ὄρειον
 τῶν ἰσθμίων, ὁ δὲ τὸν ὄρειον καὶ τὸν ὄρειον, ὁ δὲ τὸν ὄρειον καὶ τὸν ὄρειον
 ὁ δὲ τὸν ὄρειον καὶ τὸν ὄρειον, ὁ δὲ τὸν ὄρειον καὶ τὸν ὄρειον, ὁ δὲ τὸν ὄρειον καὶ τὸν ὄρειον

91 Η = αὐτός, καὶ Ἀρσένος δὲ ἡ Μετὰ τὴν ἀφίστασιν τῶν Ἰσλιν πρὸς ἀνεγκλίον ὄργανον αὐτοῦ διὰ τῆς δυνάμεώς τινος κέραια καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν παρόντι τὸ ὅσον ἐστὶ ἄρρητος, αἰὶον ὅταρον ἐν χρόνῳ εἶναι δύνασθαι, ἐν αὐτῇ ἰσχυροτέρῃ μυστικῶς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μῆθρον, ἐν ἡλικίᾳ, ἡλικίᾳ 11 x 67 ὁ Μετὰ τὴν ἀφίστασιν δυνάμει πρὸς τὸν σκοπὸν, ἀφίστασθαι, ὅτι, ὅτι τὴν ἀφίστασιν, ὅτι δυνάμει μυστικῶς, ὅτι δυνάμει μυστικῶς γὰρ, ὅτι δυνάμει μυστικῶς τὴν ἀφίστασιν τὴν ἀφίστασιν.

ζεται, ἢ ἐκεῖνο ποῦ ἀναπληροῖ τὴν ἑλλειψιν, ἢ καὶ τὰ δύο ἀναπληροῦν ἀμοιβαίως τὰς ἑλλειψεις τοῦ καθενὸς μεταξύ των. Με τοῦ να λεγετε αὐτὰ ἀποδεικνύετε μάλιστα τὴν ἀδυναμίαν τοῦ δημιουργοῦ, ἐάν αὐτός δειγνύει πόρρως μόνος του να δημιουργῇ τὰ πάντα. ἀλλ' ἐπινόησε καὶ κατεσκεύασεν ἀπ' ἐξω βοηθητικά ὄργανα δια τὸ ἔργον του καθὼς ὁ ἐκουργός ἢ ὁ ναπηγός που δὲν ἤμπορεῖ να κατασκευασῇ τίποτε ἐάν δὲ ἔχη σκεπαρὶν καὶ πριόνι. Τί ἄλλο λοιπὸν ὑπάρχει, ἀσθενέστερον ἀπ' αὐτό, "Ἡ ποία ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἀσχοληθῇ κανεὶς καθόλου μὲ αὐτὰ τὰ φοβερά βλασφημία, καθ' ὃν χρόνον ἀρκοῦν ὅσα ἔχομεν εἶπει, ἕως τώρα δια να ἀποδείξουν ὅτι τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα εἶναι μοιροὶ ἀποκρήματα τῆς φαντασίας των; "Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἄλλην ἐκείνην, τὴν πολὺ βλακώδη καὶ μωρὰν ἐξετασιν, ποῦ κάμουν μεταξύ μερικῶν καθυστερημένων διανοητικῶς γυναικῶν, τίποτε παλιν δὲν θα ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσωμεν δια νὰ ἀποδείξωμεν ποσον εἶναι ἀνόητος, παρὰ τοῦτο μόνον, τὸ ὁποῖον καὶ προηγουμένως εἶπομεν, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραβαλλεται ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γεννησις μὲ ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ νὰ ἀποδειχθοῦν ὅμως οὗτοι καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ ἀξιοὶ καταδίκης, καλοὶ εἶναι νὰ ἀπαιτήσωμεν εἰς αὐτοὺς, ἀπ' ἐκεῖνα που ἐρωτοῦν λαμβανόντες πάλιν ἀφορμὴν. Μὲ ἕνα λόγον, ἐάν δια να μαθοῦν περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐρωτοῦν γονεῖς, ὡς ἐνθυμηθοῦν ἀπο ποῦ προέρχεται τὸ τέκνον ποῦ γεννᾶται. Διότι ἂν καὶ ὁ γονεὺς δὲν εἶχεν υἱὸν πρὶν γεννησθῇ, ὅταν ὅμως ἀπέκτησεν, δὲν ἀπέκτησεν αὐτόν ἐξ ὧθεν, οὔτε ἀπο ξένους γονεῖς ἀλλ' ἀπο ἐκείνου ἐγεννηθῇ ὁ υἱός καὶ ἔχει γνησίαν καὶ ἀπαράλλακτον τὴν εἰκόνα τῆς οὐσίας του, ὥστε ὁ μὲν πατήρ να βλέπεται εἰς τὸν υἱὸν καὶ ὁ υἱός να βλέπεται εἰς τὸν πατέρα. Ἐάν λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἀνθρωπινὰ παραδείγματα σημειώωνουν τὸν χρόνον τῆς γεννησεως αὐτῶν δια νὰ εἰπουν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ,

ἐν τούτῳ διαμαρτυρεῖ τὸ ἔργον ὅτι ὁ θεὸς ὁντὼν. Ἡ διαφορὰ ἐστὶν τοῦ Ἐκείνου τοῦ ὄντος καὶ τῆς ἐκείνης τοῦ Ἀρεστος. Ἐγκαταλείπει τὸ γεγονός ὅτι κατὰ μὲν τοῦτον ὁ θεὸς δημιουργεῖ πολλοὺς θεούς, κατὰ δὲ τὸ Ἄρειον, ὁ θεὸς γεννᾷ ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ ἐν χρόνῳ ἕνα μόνον, ὁ ὁποῖος κατὰ μεταχρὴν θεοτείας ἀναμύεται. Υἱὸς καὶ λόγος καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ, ἵνα εὐχερὲς συμβαλεῖται ἡ ἐκείνη τοῦ ἑαυτοῦ ὡς καὶ ἡ γραφὴ περὶ τοῦ Χριστοῦ γεγραμμένα καὶ ἐστὶ ἡ ἐξαπατητικὴν ἀπαυδουτων γίνεται ἐκκολαπτέρα.

διατί δὲν σημειωνοῦν εἰς τοὺς νοῦν τῶν ἀπὸ ταῦτα παρ-
αδείγματα καὶ τὴν κατὰ φύσιν γέννησιν καὶ τὴν γνη-
σιότητα τῆς καταγωγῆς τῶν τέκνων ἀπὸ τοῦς γονεῖς
τῶν, ἀλλὰ μιμοῦνται μόνον τοῦς ὄφεις καὶ ἐκλεγοῦν ἐκ
τῆς γῆς τὸ κατάλληλον εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν δηλητήριον,
Ἐπρεπε ὁμοῦς ὅταν οὗτοι ἐρωτοῦν τοὺς γονεῖς καὶ λέ-
γουν· Δὲν εἶχες υἱὸν πρὶν γεννήσης, νὰ προσθέτουν
καὶ νὰ εἶπουν, ἐὰν δε ἀποκτήσης υἱὸν θὰ ἔγῃς ἄρα γε,
λάθει αὐτὸν ἀπ' ἐξω, ὅπως ἀγοραζεις οἰκίαν ἢ κάποιον
ἄλλο κτῆμα, δια νὰ σοῦ ἀπαντήσῃ "Ὁχι ἐξώθεν, ἀλλ'
ἀπὸ ἐμε ἐγεννήθη· Διότι τα μὲν πράγματα ποὺ ἀποκτᾷ
κανεῖς ἐξώθεν, εἶναι κτήματα καὶ μετασθαιζοντα, ἀπὸ
τοῦ ἐνὸς κατόχου εἰς τὸν ἄλλον, ὁ δὲ υἱὸς ἀπὸ ἐμὲ ὑπάρ-
χει καὶ γνήσιος καὶ ὁμοῖος με τὴν ἰδικὴν μου οὐσίαν, ὁ
ὁποῖος ἐγεννηθῇ ἀπὸ ἐμε καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλον· δια τοῦτο
καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁλόκληρος εἰς αὐτὸν καὶ μένω ἐκεῖνος
που εἶμαι· Διότι ἔτσι ἔχει τὸ πρᾶγμα ἂν καὶ ὁ γονεὺς
διαφέρει ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς γεννησεως, ἔπε δὴ, σὰν
ἄνθρωπος, ἔγινε καὶ αὐτὸς εἰς ὠρισμένον χρόνον, ἀλλὰ
θὰ εἶχε καὶ αὐτὸς τὸ τέκνον τοῦ συνυπαρχον παντοτε
μαζὶ τοῦ, ἐὰν ἡ φύσις δὲν ἠμπόδιζε καὶ δὲν παρεκώλυε
τὴν δυνατότητα αὐτὴν· Διότι καὶ ὁ Λεὺζ ἦτο ἀκόμη εἰς
τὴν ὁσφὺν τοῦ προπάππου του", πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ ἰδ.ος
καὶ ὁ πάππος γεννησῇ· Ὅταν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος αὐξη-
θῇ εἰς ἡλικίαν τόσοσιν ποὺ νὰ ἠμπορῇ ἡ φύσις νὰ δωσῇ εἰς
αὐτὸν τὴν δυνατότητα νὰ γεννήσῃ, ἀμέσως καὶ χωρὶς
φυσικὰ ἐμπόδια ὁ ἄνθρωπος γίνεται πατὴρ τοῦ υἱοῦ ποὺ
αὐτὸς γεννᾷ.

27. Ἄρα λοιπὸν ἐὰν ἐπληροφορηθῇσιν ἀπὸ γονεῖς
περὶ τέκνων, καὶ ἔμαθον ὅτι φυσικὰ τέκνια δεῖ εἶναι, ἐ-
κεῖνα ποὺ εἰσέρχονται ἐξώθεν, ἀλλ' αὐτὰ ποὺ γεννοῦν
οἱ γονεῖς τῶν, ὅς ὁμολογήσουν καὶ προκειμένου περὶ
τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅτι οὗτος χωρὶς ἀμφιβολίας γεν-
νᾶται ἐκ τοῦ Πατρὸς. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν χρόνον πε-
ρὶ τοῦ ὁποῖου καμνοῦν ἐρευνᾶν, ὅς εἶπουν ἐκεῖνο ποὺ ἠμ-
ποδίζει τὸν Θεὸν νὰ εἶναι ἀχρόνως Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ αὐ-
τοῦ, διότι ἔχει γίνεαι δεκτόν, ὅτι πᾶν τὸ γεννωμενον γεν-
νᾶται ἐκ πατρὸς. Καὶ διὰ νὰ ἀποδείξουν τοὺς ἑαυτοὺς
τῶν ἀξίους καταδίκης μὲ τὸ ὅτι καὶ ἀπλῶς σκέπτονται
κάτι παρόμοιον διὰ τὸν Θεόν, καθὼς ἡρώτησαν γυναῖ-

καὶ δια τοὺς χρόνους ἔσο ἄς ἐρωτήσω καὶ τὸν ἥλουν περὶ τοῦ φωτός που ἀκτιοῦσθαι καὶ τὴν πηγὴν περὶ ἐκείνου ποῦ πηγάζει ἀπο αὐτὴν δια να μαθοῦν ὅτι τὰ πάντα αὐτὰ εἶναι δημιουργήματα ἐν τούτοις ἵπάρχουν πάντοτε καὶ με ἐκεῖνα ἀπο τὰ ὅποια καὶ προήλθον εἰς τὸ εἶναι. Ἐὰν δέ οἱ γονεῖς που εἶναι δημιουργήματα ἔχουν τὴν ιδιότητα αὐτὴν τῆς σχέσεως τοῦ γονέως πρὸς τὰ τέκνα τῶν φυσικῶν καὶ παντοτενῶν, διατί με το νὰ ὑπονοοῦν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κατώτερος αὐτῶν, δὲν ἐκδηλώνουν φανερώτερα τὴν ἀσέβειαν τῶν. Ἐὰν δέ δὲν τολμοῦν νὰ εἴπουν τοῦτο φανερά, ἀλλ' ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Υἱὸς οὐχὶ ἐξώθεν ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς εἶναι κατὰ φύσιν γέννημα, ὡς πρὸς τοῦτο δὲ δὲν ὑπάρχει καὶ ἐν ἐμποδισί διὰ τὸν Θεόν (διότι, ὁ Θεὸς δὲν λογιζέται σαν ἀνθρώπος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἡλίου εἶναι ἀνώτερος μᾶλλον, δὲ εἶναι Θεὸς τοῦ ἡλίου), εἶναι φανερόν, ὅτι ἀπὸ αὐτὸν γεννᾶται καὶ συνυπάρχει πάντοτε νὰ ὁ Λόγος με τοῖς Πατέρα διὰ τοῦ ὅποιοι ὁ Πατὴρ ἔφερεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι. Ὅτι μὲν λοιπὸν ὁ Υἱὸς οὐχὶ ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἀλλ' εἶναι ἀναρχὸς καὶ γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀποδεικνύει καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ ἐρώτησις τῶν αἰρετικῶν πρὸς τοὺς γονεῖς ἀποκαλύπτει τὴν κακὴν πρόθεσίν των. Ἐμαθαῖν τί σημασίαν ἔχει το κατὰ φύσιν, καὶ ἐπομένως με το νὰ ἐρωτοῦν διὰ τοὺς χρόνους ἐντροπισθήσαν.

2δ. Ὅτι δὲ δὲν πρέπει νὰ συσκολεται ἡ ιδιότης τοῦ Θεοῦ νὰ γεννᾷ πρὸς ἐκεῖνο ποῦ συμβαίνει εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ Υἱὸς νὰ ἐκλαμβάνεται ὡς μέρος τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅτι, με ἓνα λόγον, ἡ γέννησις σημαίνει πάθος καὶ ἀλλοίωσιν προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ, εἶπομεν ἤδη εἰς τὰ προηγούμενα, λέγομεν δὲ καὶ τώρα τὰ αὐτὰ. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὅπως ὁ ἀνθρώπος. Διότι οἱ μὲν ἀνθρώποι, ἐπειδὴ ἔχουν φύσιν ποῦ μεταβάλλεται, δταν γεννοῦν παθαίνουν μεταβολήν, καὶ γεινοῦν μετὰ ἀπὸ ἀναστονὴν χρόνου, λόγω τῆς ἀδυναμίας τῆς φύσεώς των. Διὰ τὸν Θεον ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λέγῃ κανεὶς τοῦτο. Δὲν ὅτι, ὁ Θεὸς δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ μέρη, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀπαθὴς καὶ ἀπλούς, ἀπαθῶς καὶ ἀμερίστως εἶναι Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ. Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθὲς ἔχομεν πάλιν μεγάλην ἀπόδειξιν καὶ μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς. Δὲν ὅτι, ὁ Λόγος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι Λόγος τοῦ Πατρὸς καὶ Σοφία. Λόγος δὲ καὶ Σο

φία δὲν εἶναι οὔτε κτ' ὅμοια οὔτε μέρος τοῦ Θεοῦ τοῦ ὁποίου εἶναι Λόγος οὔτε κατὰ μεταβολήν τῆς φύσεως αὐτοῦ εἶναι γέννημα Ἡ Γραφή λοιπὸν ἀφοῦ συνέδεσε τὰ δυο ταῦτα εἰς ἐν εἶπει Υἱὸν μὲν διὰ νὰ διακηρύξη τὸν Υἱὸν γνήσιον καὶ ἀληθινὸν γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς. Καὶ διὰ νὰ μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι τὸ γέννημα τοῦτο εἶναι ἀνθρωπινον παλιν λέγει ὅτι οὗτος εἶναι Λόγος καὶ Σοφία καὶ ἀπαύγασμα διὰ νὰ ἐξηγήσῃ μὲ αὐτὰ ὅτι εἶναι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Διότι τεύτο ἀνέγνωμεν ὑπ' ὀψιν, ἐννόουμεν ὀρθῶς καὶ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀνασχεὸν τῆς γεννήσεως, καὶ λογαριάζομεν τοῦτο ὡς ἄρμυζον εἰς τὸν Θεόν. Ποῖον λοιπὸν παθὸς ἢ ποῖον μέρος τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Λόγος καὶ ἡ Σοφία καὶ τὸ ἀπαύγασμα. Τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ μάθωμεν καὶ αὐτοὶ οἱ ἄφρονες. Καθὼς δηλαδὴ ἐρωτοῦσαν γυναῖκας διὰ νὰ μαθοῦν περὶ Υἱοῦ ἔτσιν, ἄς ἐρωτήσωμεν καὶ ἄνδρας σὺ πληροφροθυοῦν περὶ τοῦ λόγου, ὅτι οὗτος πάθος σημαίνει οὔτε μέρος τοῦ νοῦ αὐτοῦ εἶναι ὁ λόγος, τοι ὁποῖον προφέρουσι. Ἐάν δε προκεκένου περὶ ἀνθρώπων, ποῦ ἂν καὶ ὑποκείται εἰς πάθος καὶ μερισμόν, εἶναι τετοιοῦς ὁ λόγος, διὰτι ἀποδίδου εἰς τὸν ἄσωματον καὶ ἀδιάρητον Θεὸν πάθος καὶ μέρη πρὸς τὸν σκοπὸν ἐνῶ προστοιουῖται διήθεν τοὺς εὐλαβεῖς νὰ ἀριτεθοῦν τῇ ἀληθινῇ καὶ γνήσιαι γεννήσει τοῦ Υἱοῦ. Καὶ ὅτι μὲν ἡ γέννησις τοῦ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Θεοῦ δὲν σημαίνει πάθος τῆς θεᾶς φύσεως ἔχει ἀποδείχθῃ ἱκανοποιητικῶς δι' ὅσων προηγουμένως εἰρηνομεν. Ἀπεδείχθη δὲ καὶ μάλιστα τώρα ὅτι ὁ Λόγος δὲν γεννᾶται συνεπεία παθους. Ἄς ἀκούσωμεν ὁμῶς τὰ αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ καὶ εἰς τὴν Σοφίαν. Ὁ Θεός δὲν εἶναι ὅπως ὁ ἄνθρωπος. Ἄς μὴ ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεὸν κανέν ἀπὸ τὰ ἀνθρωπινὰ καὶ εἰς τὸ θέμα τοῦτο μὲ τὴν φαντασίαν τῶν. Διότι πάλιν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν διὰ νὰ εἶναι δεκτικοὶ σοφίας, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἐπειδὴ δὲν μετέχει κανενός, εἶναι ὁ ἴδιος πατὴρ τῆς σοφίας του, καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ μετέχουν αὐτῆς, ἀπὸ συνήθειαν ὀνομάζονται σοφοί. Καὶ αὕτη ἡ σοφία δὲν εἶναι οὔτε πάθος, οὔτε μέρος, ἀλλὰ γνήσιον γέννημα τοῦ πατρὸς! Διὰ τοῦτο ὁ Πατὴρ εἶναι πάντοτε Πατὴρ, καὶ δὲν προσετέθη εἰς χρόνον ὑστερον τὸ ὄνομα πατὴρ εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι εἶναι ὑποκείμενος εἰς τροπὴν. Ἐάν δὲ εἶναι καλὸν τὸ νὰ εἶναι οὗτος Πατὴρ, δὲν ἦτο ὁμῶς πάντοτε πατὴρ, ἔπεται, ὅτι τὸ καλὸν δὲν ἦτο πάντοτε ἰδιότης αὐτοῦ.

29 Ἄλλ' ἰδοῦ, λέγουν, ὁ Θεὸς εἶναι πάντοτε ποιητὴς, καὶ δὲν προσετέθη εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν ὑστερῶν ἢ δυνάμεις τοῦ να δημιουργῇ. Ἄρα λοιπόν, ἐπεὶ δὴ εἶναι δημιουργὸς ὁ Θεὸς εἶναι ἀναρχα καὶ αἰώνια τὰ ποιήματα, καὶ ἐπομένως οὔτε δι' αὐτὰ δὲν ἐπιτρέπεται να λέγωμεν Δὲν ὑπῆρχον πρὶν γίνουιν. Οἱ Ἀρειανοὶ εἶνα ἀνοητοὶ διότι ποία ὁμοιότης μεταξὺ υἱοῦ καὶ ποιήματος, δια να εἴπουν ὅτι αὐτὰ ποὶ ἀρμολοῦν να λέγωνται δια τον πατέρα ἀρμόλουν να λέγωνται καὶ διὰ τα δημιουργήματα. Πῶς δὲ μετὰ ἀπὸ την διαφορὰν ποῦ, ὡς ἐδείχθη μὲ ὅσα ἐλέχθησαν προηγουμένως, ὑπάρχει μετὰξὺ γεννῆματος καὶ δημιουργήματος, ἐπ. μένουι να μένουι εἰς τὴν ἀμάθειαι, Πάλιν λοιπον πρέπει να εἴπωμει το αὐτό. Τὸ ποῖημα ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ τὸν ποιοῦντα αὐτό, καθως ἐλέχθη, ὁ υἱὸς ὅμως εἶναι γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ποῖημα δὲν εἶναι ἀναγκη να ὑπάρχη αἰωνίως, διότι ὁ δημιουργὸς ποιεῖ αὐτό ὅταν θέλῃ. τὸ δὲ γέννημα δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ την βούλησιν, ἀλλ' εἶναι ἰδιότης τῆς οὐσίας. Καὶ ποιητὴς μὲν ἡμπορεῖ κανεῖς να εἶναι καὶ να ὀνομάζεται, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχουν τα ἔργα. πατήρ ὅμως δὲν ἡμπορεῖ να λεχθῇ οὔτε να εἶναι, ἐὰν δὲν ὑπάρχη γέννησας υἱοῦ. Ἐὰν δὲ ἐξακολουθοῦν να ἐρωτοῦν, διατί ὁ Θεός, ἐνῶ ἡμπορεῖ να δημιουργῇ πάντοτε, δὲν δημιουργεῖ παντοτε, καὶ ἡ τόλμη αὐτῇ εἶναι ἰδιότης τρελλῶν. «Διότι ποῖος γνωρίζει τί ἔχει ὁ Θεός εἰς τον νοῦν του ἢ ποῖος ἔγινε σύμβουλός του»,⁹⁹ Ἡ πῶς ἡμπορεῖ κεραμικόν τι ἔργον να εἴπῃ εἰς τὸν κεραμέα. «Διὰ τί μὲ ἔκαμες ἔτσι».¹⁰⁰ Καί, διὰ να μὴ παραλείψωμεν οὔτε καὶ ἂν μᾶς προβάλλουν τὸν παρὰ μικρὸν συλλογισμόν, που ἐφεῖρον, ἅς ἀκούσουν. Ὅτι, ἂν καὶ εἰς τὸν Θεόν εἶναι δυνατόν να δημιουργῇ πάντοτε, τὰ δημιουργήματα ὅμως δὲν θα ἡμποροῦσαν να εἶναι αἰώνια, διότι, ἔγιναν ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ δὲν ὑπῆρχον πρὶν γίνουιν. Τὰ δὲ μὴ ὄντα πρὶν γίνουιν, πῶς ἡμποροῦσαν να συνυπάρχουν μὲ τὸν αἰωνίως ὄντα Θεόν, Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεός, ἀφορῶν εἰς τὸ συμφέρον αὐτῶν, ὅταν εἶδεν ὅτι ἀφοῦ δημιουργηθοῦν θὰ δινηθοῦν να διατηρηθοῦν εἰς το εἶναι, τότε καὶ ἔκαμε τὰ πάντα. Καὶ καθῶς, ἐνῶ ἡμποροῦσε καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ

99. Ρωμ. 11, 34.

100. Ρωμ. 9, 20.

Ἰαδὰμ, ἡ τοῦ Νῶε, ἡ τοῦ Μωυσέως να ἀποστειλῇ τὸν Λόγον, του, δὲν ἀπεστειλεν αὐτοὺς παρὰ μόνον ὅταν συν ἐπληρώθησαν οἱ προκαθωρισμένοι καιροί, διότι, εἶδεν ὅτι τοῦτο ἦτο ἐπωφελές εἰς ὅλην τὴν δημιουργίαν. Ἔτσι, καὶ ὡς πρὸς τὰ δημιουργήματα, ὅταν ἠθέλησε καὶ ἦτο ὠφελίμων εἰς αὐτὰ τότε τα ἐδημιούργησεν. Ὁ Υἱὸς ὁμῶς ἐπειδὴ θεθαίως δὲν εἶναι ποίημα ἀλλὰ γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ὑπάρχει αἰωνίως διότι ἐφ' ὅσον ὁ Πατὴρ εἶναι αἰώνιος, αἰῶνιον πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὸ γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας αὐτοῦ που εἶναι ὁ Λόγος καὶ ἡ σοφία αὐτοῦ. Καὶ τα μὲν κτίσματα ἀκόμη καὶ ἂν αὐδέποτε ὑπαρξοῦν δὲν μειώνουν τὸν ποιητὴν, διότι, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ δημιουργῇ ὅποτε θελήσῃ, τὸ δε γέννημα, ἐὰν δὲν συναρξῇ αἰωνίως μετὰ τὸν Πατέρα, ἀποτελεῖ ἐλάττωμα τῆς τελειότητος τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ὅθεν τὰ μὲν ποιήματα ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Λόγου αὐτοῦ τότε ποιῇ ἠθέλησεν, ὁ δὲ Υἱὸς εἶναι πάντοτε καὶ αἰωνίως γνήσιον γέννημα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς.

30. Ταῦτα τοὺς μὲν ὀρθῶς πιστεύοντας χαραπιοῦν τοὺς δὲ αἵρετικούς λυποῦν, ἐπειδὴ βλέπουν νὰ ἀναρῇται, δι' αὐτῶν ἡ αἵρεσις τῶν Διότι, καὶ ἐκεῖνη πάλιν ἡ ἐρώτησις αὐτῶν ποῦ λέγουν, τὸ ἀγέννητον εἶναι ἢ δύο, ἀποκαλύπτει ὅτι, δὲν ἔχουν ὀρθὴν τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ γεμάτην ἀπὸ ὑποψίας καὶ δολον. Διότι δὲν ἐρωτοῦν μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν διὰ νὰ τιμήσουν τὸν Πατέρα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀτιμάσουν τὸν Λόγον. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος, ποῦ ἀγνοεῖ τὴν πονηρίαν τῶν, ἀποκριθῇ ἢ τὸ ἀγέννητον, ἀμέσως χύνουσι τὸ δηλητήριον τῶν καὶ λέγουν. Ἄρα λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι ἢ ἀπὸ τὰ κτίσματα, καὶ καλῶς λέγομεν. Δὲν ὑπῆρχε πρὶν γεννηθῇ. Διότι, ἔχουν ἔργο νὰ διαστρέφουν καὶ συγχέουν τὰ πάντα, διὰ νὰ διαχωρίσουν τὸν Λόγον ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ νὰ συναριθμήσουν τὸν δημιουργὸν τῶν ὄλων μετὰ τὰ ποιήματα. Πρῶτον μὲν λοιπὸν εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἄξιον καταδίκης, διότι, ἂν καὶ κατηγοροῦν τοὺς ἐπισκόπους ποῦ συνῆλθον εἰς τὴν Νίκαιαν, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἐχρησιμοποίησαν λέξεις ποῦ δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰς Γραφάς, καίτοι μὴ θλασφήμες, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀνατρέψουν τὴν ἀσέβειά των, ἐπρόδωσαν οἱ ἴδιοι τὴν θέσιν των καὶ κατέφυγον εἰς τὴν αὐτὴν μέθοδον μετὰ τὸ νὰ ἐκστομίζουν ἀγράφους λέξεις καὶ ἐπινόουν χλευασμοὺς κατὰ τοῦ Κυρίου, χωρὶς νὰ γνωρίζουν μήτε ἐκεῖνα ποῦ

να γίνουν, καὶ κανεν ἐκεῖνο που δεν ἤμπορεῖ νὰ γίνη ὡς εἴπομεν Ἐάν δε ὅπως ἤρεσει εἰς τὸν Ἀστέριον, τὸ μὴ ποιεῖν, ἀλλὰ πάντοτε ὑταργοῦ, εἶναι τὸ ἀγέννητον καὶ ἔτσι ἐρωτοῦν, ἂς ἀκούσουν οὐ μὴν, ἀλλὰ πολλὰς φέρας ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς σύμφωνα μὲ τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν ἤμπερεῖ νὰ λέγεται ἀγέννητος Διότι οὔτε εἰς τὰ γενητὰ ἀήκει, οὔτε ποιήμα εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀνάργως καὶ αἰωνίως συνπαρχεῖ μὲ τὸν Πατέρα, καθὼς ἀπεδείχθη ἤδη ἔστω καὶ ἂν οὗτοι πολλὰκις ἀλλασσοῦν διατυπωσιν διὰ νὰ λέγουν μόνον κατὰ τοῦ Κυρίου ὅτι, Εἶναι, ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ, Δέν ἦτο πρὶν γεννηθῇ Ἀφοῦ λοιποὶ, ἐλέγχοντα ὅτι πίπτουν εἰς σφάλματα εἰς ὅλα, εἰ θελήσουν νὰ ἐρωτήσουν καὶ ἐκεῖνο, σύμφωνα μὲ τὸ σχῆμα, Τὸ ὑπάρχον μὲν, ἀλλὰ μὴ γεννηθὲν ἀπο καποιον οὔτε ἔχον ἰδικόν του πατέρα, θὰ ἀκούσουν μὲν καὶ ἀπο ἡμᾶς ὅτι ὁ σημανόμενος μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι, ὁ εἰς καὶ ὁ μόνος ἀγέννητος Πατήρ, ἔκτος ἀπὸ ὅσα λεγουν δεῖν θὰ ἔχουν πλέον τίποτε ἄλλο, διὰ νὰ το ἀκουῇ καθεὶς Διότι οὔτε καὶ τὸ νὰ λέγουν ὅτι ὁ Θεὸς λέγεται ἀγέννητος ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, δε κινεῖ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ποιήμα, καθόσον σύμφωνα μὲ τὰς προεκταθεῖσας ἀποδείξεις ἐγνε φανερόν ὅτι ὁ Λόγος εἶναι τοιοῦτος, ὅλος εἶναι καὶ ὁ γεννησας αὐτόν Ἐπομένως, ἔάν ὁ Θεὸς εἶναι ἀγέννητος, ἐπίσης καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ δεν εἶναι γενητὴ, ἀλλὰ γεννημα, εἶναι δὲ αὕτη ὁ Λόγος αὐτοῦ καὶ ἡ Σοφία Διότι ποῖα σχέσις ὑπάρχει μεταξύ γενητοῦ καὶ ἀγενητοῦ, Δεν θὰ εἶναι ἀναιρόν ἔάν πάλιν εἴπωμεν τὰ αὐτά, ἐπειδὴ ἔάν θελουν τὸ γενητὸν νὰ εἶναι ὁμοῦν μὲ τὸ ἀγενητον, οὕτως ὥστε ἐκεῖνος, ποῦ θλεπε, τοῦτο, νὰ θλέπῃ ἐκεῖνο, δέν εὐρίσκονται πολὺ μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ εἴπουν, ὅτι καὶ τὸ ἀγέννητον εἶναι καὶ τῶν κτισμάτων εἰκὼν, καὶ τὸ ἀποτελεσμα εἶναι νὰ συγγέωνται τὰ πάντα παρ' αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐπέρχεται ἐξίσωσις τῶν γενητῶν πρὸς τὸ ἀγέννητον, καὶ ὁ ὑποβιβασμὸς τοῦ ἀγενητοῦ εἰς τὴν τάξιν τῶν ποιημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα συμμετρεῖται, μὲ μόνον σκοπὸν νὰ συμπεριλάβουν τὸν Υἱὸν εἰς τὰ ποιήματα.

32. Ἄλλ' οὔτε οἱ ἴδιοι νομίζω ὅτι θὰ θελήσουν νὰ λέγουν ἀκόμη τὰ τοιαῦτα, ἔάν θεβαίως πείθωνται εἰς τὸν σοφιστὴν Ἀστέριον Διότι ἐκεῖνος ἂν καὶ ὑποστηρίξῃ μὲ προθυμίαν τὴν Ἀρειανικὴν αἵρεσιν καὶ λέγει ὅτι τὸ ἀγέννητον εἶναι ἕν, ἀντιλέγει τὰ ἀντίθετα εἰς αὐτά, μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀγέννητος καὶ ἀναρχος, μέρος δὲ ἐκείνων ποῦ ἔγραψεν εἶναι τὰ ἐξῆς:

«Δὲν εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι κηρύσσει Χριστὸν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ.¹⁰³ ἄλλα χωρὶς τῆς προσθήκης δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ σοφίαν, ὅτι δηλαδή, ὁ Παῦλος κηρύττει ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδία δύναμις τοῦ Θεοῦ ἢ ὅποια εἶναι, ἰδιοῦς τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ συνυπαρχει εἰς αὐτὸν ἀνάρχως καὶ ἀγενήτως εἶναι ἁλ-
λη· Καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον· Ὁ Αἰ καὶ θεβαιοὺς ἡ μὲν ἀδ-
δοὺς δύναμις καὶ σοφία αὐτοῦ ἡ οὐκ α, καθὼς ἡ ἁλ-
θὴς σκέψις τοῦ λογικοῦ θεβαιοῦς εἶναι ἀναρχὸς καὶ
ἀγενήτος, μία ἀσφαλὼς πρέπει νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ· Διό-
τι αἱ καὶ οὗτος δὲν ἐνόησεν ὁρθῶς τὸ ρητὸν τοῦ Παύλου
καὶ ἐνόμισε ὅτι ὑπάρχουν δύο σοφίαι, ἀλλ' ὅμως με τὸ
νὰ εἶπῃ ὅτι συνυπαρχει εἰς τοὺς Θεοὺς ἀγενήτος σοφία,
δὲν λέγει πλέον ὅτι εἰς μόνον ὑπάρχει ἀγενήτος, ἀλλ' ὅτι
συνυπάρχει καὶ ἄλλο ἀγενήτον μαζί με αὐτόν· Διότι αὐ-
τὸ ποῦ συνυπαρχει δὲν νοεῖται ὅτι συνυπάρχει μόνον με-
τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀλλὰ μαζί με καποὶν ἄλλο· Ἐάν λο-
πὸν, πείθονται εἰς ὅσα λέγει ὁ Ἀστέρος ὅς μὴ ἐρω-
τοῦν πλέον· Ἐν το ἀγενήτον ἡ δύο δα νὰ μὴ φαίνων-
ται ὅτι λόγῳ ἀμφιβολίῳ διαφωνοῦν με ἐκεῖνον· Ἡ ἐάν
διαφωνοῦν καὶ με κείνον ὅς μὴ στηρ' ζονται εἰς τὸ συν-
ταγματίον του διὰ νὰ μὴ συμβῇ ὥστε, με τὸ νὰ διαγκώ-
νουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον ἀφανισθοῦν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄλ-
λων.¹⁰⁴ Καὶ αὐτὰ μὲν ὅς λεγῶνται δι' ὀλίγων ὡς ἀπάντη-
σις εἰς τὴν ἀμάθειάν των· Δια δὲ τὴν πονηρὰν προαίρε-
σίν των τί θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ εἶπῃ· Ποῖος δὲν θὰ
ἔχη δίκαιον νὰ μισσησῇ αὐτοὺς ὅταν τοὺς βλέπῃ νὰ πά-
σχουν ἀπὸ τοιαύτην μανίαν· Διότι ἐπειδὴ δὲν τολμοῦν νὰ
λέγουν πλέον φαερά, Ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ Οὐκ ἦν πρὶν
γεννηθῇ ἐπενόησαν πρὸς χρῆσιν των τὴν λέξιν ἀγενήτον,
ὥστε, με τὸ νὰ λέγουν εἰς τοὺς ἀφελεῖς τοὺς Υἱὸν γενη-
τόν, νὰ ἐννοοῦν πάλιν τοὺς ἰδίους ἐκείνους λόγους, ἦτοι
τό, Ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τό, Οὐκ ἦν ποτε, διότι με αὐτοὺς
ἀκριβῶς τοὺς λόγους περιγράφονται τὰ κτίσματα καὶ
τὰ δημιουργήματα

33. Ἐπρεπε λοιπὸν, ἐάν ἦσαν θεβαιοὶ δι' ὅσα λέ-
γουν, νὰ ἐπιμένουν εἰς αὐτὰ καὶ νὰ μὴ μεταβάλλουν
τρόπους με τὸ νὰ προβάλλουν διαφόρους ἐκφράσεις.
Ἀλλὰ δὲν θέλουν, διότι νομίζουν ὅτι ἤμποροῦν εὐκόλως
τὰ πάντα νὰ ἐπιτύχουν, ἐάν, με τὸ νὰ σκεπάζουν καταλ-

103. Πρβλ. Α' Κορ. 1, 24.

104. Πρβλ. Ρωμ. 5, 15.

86. Παροιμ. 8, 30.

λήλως μέ την χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τοῦτου τῇ ἀίρεσιν των, παρουσάζουσι εἰς τὸ μεσοῦν τοῦ ἀγενήτου Ἑλλάς θεθαίως καὶ αὐτὸ τὸ λέξει. οἱ ἀγενήτοι δὲ ἔχει σημασιαν που να ἐχῇ σχεσιν με τοὺς Υἱοὺς ὅσοι καὶ αὐτοὺς διαμαρτύρωνται ἄλλα μέ τα γενητά Ὅμοιοι με αὐτοὺς θὰ ἤμποροῦσε κανεῖς νὰ εἶδῃ ὅτι εἶναι τὸ Παντοκρατωρ καὶ τὸ Κύριος τῶν δυνατειῶν Διότι, εἶναι ὁ Πατήρ δὲ αὐτοῦ Λόγου συγκρατῇ τὰ πάντα εἰς ἁρμονίαν καὶ τάξιν καὶ κυβερνᾷ αὐτὰ καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Πατρὸς θασ. λεύη ὁ Υἱὸς καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Λόγου καὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Πατρὸς, ἐκτελεῖ ἐπὶ ὅλων τῶν δημιουργημάτων, τὸ κράτος του, εἶναι ὁλοφάνεροι ὅτι οὔτε καὶ ἔστι ὁ Υἱὸς δὲ συγκρατᾶται εἰς τὰ ὅλα οὔτε δια τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ ὀνομάζεται Παντοκρατωρ καὶ Κύριος ἅλα δια τὰ ποιήματα ποὺ ἐγέναν δια τοῦ Υἱοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄρχει καὶ βασιλεύει δια τοῦ Λόγου Καὶ το ἀγενήτον ἄρα ἔχει σημασίαν ὅχι δια τὸν Υἱόν, ἀλλὰ δια τὰ δημιουργήματα ποὺ ἐγέναν δια τοῦ Υἱοῦ Καὶ πολὺ ὀρθῶς διότι ὁ Θεὸς δει εἶναι ὅπως τὰ γενητά, ἀλλὰ διὰ τοῦ Υἱοῦ εἶναι καὶ αὐτῶν κτιστὴς καὶ δημιουργός Καθως δὲ τὸ ἀγένητον λαμβανει ἀκρῶς σημασίαν εἶναι συγκρατῇ μέ τα γενητά, ἔστι καὶ τὸ Πατήρ εἶναι δηλωτὸν τὸν Υἱόν Καὶ ἐκεῖνος, μέν, που ὀνομάζει τὸν Θεόν ποιητὴν καὶ δημιουργόν καὶ ἀγενήτον, ἔλεπε καὶ ἐννοεῖ ὅτι τὰ διάφορα ὄντα εἶναι κτίσματα καὶ γενητά Ἐκεῖνος δὲ ποὺ ὀνομάζει τὸν Θεὸν Πατέρα εὐθὺς ἀμέσως ἐννοεῖ καὶ ἔλεπε, τὸν Υἱόν Δια τοῦτο καὶ θὰ πρέπει νὰ θαυμάζη κανεῖς τὴν ἀσεβῆ λογομαχίαν αὐτῶν διότι, αὐτοὶ καὶ ἡ λέξις ἀγένητον με τὴν καλὴν τοῦ ὀνόματος σημασίαν, ἤμπορεῖ νὰ χρησιμοποιηταῖ εὐσεβῶς, αὐτοὶ σὺ φωνὰ μέ τὴν ἀίρεσίν των προβάλλουν αὐτὴν με ἐσφαλμένην ἐννοίαν, διὰ νὰ ἀτιμάσουν τὸν Υἱόν, καὶ δὲν ἀναγινώσκουν αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ Γραφή «Ὁ τιμὼν τὸν Υἱὸν τιμᾷ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ ἀτιμάζων τὸν Υἱὸν ἀτιμάζει τὸν Πατέρα»¹⁰⁵. Διότι ἂν πράγματι αὐτοὶ ἐνδιεφέροντο διὰ τὸν ἔπαινον καὶ τὴν τιμὴν ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν Πατέρα, ἔπρεπε μᾶλλον, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ καλύτερον καὶ τὸ ἀνώτερον, νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ ὀνομάζουν ἀληθινὸν Πατέρα τὸν Θεόν, παρὰ νὰ ὀνομάζουν αὐτοὶ κατ' ἄλλον τρόπον Πατέρα. Διότι, μέ τὸ νὰ λέγουν τὸν Θεὸν ἀγένητον, ἀπὸ

105. Πρβλ. Ἰω. 5, 23.

τα γενόμενα ἔργα, καθὼς προελέχθη λέγουσι αὐτὸν μόνον ποιητὴν καὶ δημιουργὸν ἔπειδὴ νομίζουσιν ὅτι μὲ τοῦτο ἠμποροῦν νὰ ἐννοοῦν ποιητὴ καὶ τὸν Λόγον κατὰ τὴν ἐπιθεμίσιν των Ἐκεῖνος δὲ που λέγει Πατέρα τὸν Θεόν ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ ὀνομάζει αὐτὸν Πατέρα, ἔπειδὴ δὲ ἀγνοεῖ, ὅτι, ὅταν ὑπάρχῃ Υἱὸς κατ' ἀνάγκη ἐννοεῖ ὅτι καὶ τὰ πάντα ἐδημιουργήθησαν διὰ τοῦ Υἱοῦ Ἐκεῖνοι δὲ ὅταν λέγουσι ἀγέννητος, μόνον ἀπὸ τὰ ἔργα ἐννοοῦν αὐτὸν ἀγέννητον, καὶ δὲν γνωρίζουν καὶ αὐτὸ τοῖς Υἱὸν ὡσαν νὰ ᾔσαν ἐδωλελατρά. Ἐκεῖνος δὲ ποῦ λέγει Πατέρα τοῖς Θεόν, ἀπὸ τοῖς Λόγον ἐννοεῖ αὐτὸν ὡς Πατέρα. Μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ δὲ τὸν Λόγον γνωρίζει ὅτι εἶναι συγγρόνως καὶ δημιουργὸς καὶ ἀντ' λαμβάνεται ὅτι δι' αὐτοῦ ἐγίναν τὰ πάντα.

34 Θα ἦτο, λοιπόν, μᾶλλον εὐσεβεστερον καὶ ἀληθές νὰ ἐννοοῦν τοῖς Θεόν ἀπὸ τὸν Υἱὸν καὶ ἀπὸ αὐτοῦ νὰ ὀνομαζοῦν αὐτοὺς Πατέρα παρὰ ἀπὸ τὰ ἔργα μόνον νὰ ὀνομαζοῦν καὶ λέγουν αὐτοὶ ἀγέννητον. Διότι τοῦτο μὲν σημαίνει τὸ καθὼς μόνον του, καθὼς εἶποι, καὶ ὅλα μαζί τὰ ἔργα, τοῦ ὀφελοῦ τὴν γενεσὴν των εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Λόγου. Τὸ δὲ ὄνομα Πατὴρ μόνον ἔαν ὑπάρχῃ Υἱὸς δηλοῦται καὶ στέκει εἰς τὴν λογικὴν Ὅσον δὲ διαφέρει ὁ Λόγος ἀπὸ τὰ γενητά, τόσον καὶ ἀκόμη περισσότερον διαφέρει τὸ νὰ λέγωμεν τὸν Θεὸν Πατέρα ἀπὸ τὰ νὰ λέγωμεν αὐτὸν ἀγέννητον. Καὶ ἀληθῶς, τοῦτο μὲν εἶναι ἀγραφὸν καὶ ἐμβαλλεῖ εἰς ὑπόψιαν ἔπειδὴ ἔχει ποικίλας σημασίας ὥστε ἡ διάνοια τοῦ ἐρωτωμένου νὰ μεταφέρεται εἰς πολλὰ νοήματα μὲ διαφόρους σημασίας, τὸ δὲ Πατὴρ εἶναι ἀπλοῦν εἰς τὴν ἐννοεῖαν, εὐρίσκεται εἰς τὰς Γραφὰς καὶ εἶναι ἀπολυτὼς ἀληθὲς καὶ σημαίνει μόνον τὸν Υἱόν. Καὶ τὸ μὲν ἀγέννητον ἐφειρέθη ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ποῦ δὲν γνωρίζουν τὸν Υἱόν, τὸ δὲ Πατὴρ ἔγινε γνωστὸν καὶ ἐδόθη ὡς χάρις εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Κύριον ἡμῶν. Καὶ ἀληθῶς ἔπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ἐγνώριζε τίς εἶναι Υἱὸς ἔλεγεν «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ὑπάρχονμεν»¹⁰⁶, καὶ «Ὁ ἑώρακώς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα»¹⁰⁷, καὶ «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν»¹⁰⁸ καὶ πούθεν δὲν φαίνεται ὅτι καλεῖ ἀγέ-

106. Ἰω. 14, 10.

107. Ἰω. 14, 9.

108. Ἰω. 10, 30.

νητον το Πατέρα Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐβλάσκει ἡμᾶς νὰ προσευχωμεθα δὲν εἶπεν. Ὅταν δὲ προσεχίσθῃς λέγει, "Θεὲ ἀγένητε, ἄλλα μᾶλλον. Ὅταν δὲ προσεύχεσθ, λέγετε, Πατερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς" ¹⁰⁹ Καὶ το σὺν δα ὅτεροι σημεῖοι τῆς πίστεως ἡμῶν εἶναι τοιοῦτοι, καὶ τοιοῦτο ἠθέλησε νὰ καμῇ θέβαιον με τοῖα δωσῇ ἐντολὴν εἰς ἡμᾶς νὰ βαπτίζωμεθα ὅχι εἰς ὄνομα ἀγ. ἡτοῦ καὶ γενητοῦ, οὔτε εἰς ὄνομα κτιστοῦ καὶ κτισματοῦ ἀλλ' εἰς ὄνομα Πατρός καὶ Υἱοῦ, καὶ ἀγ. π. Πνεύματος." Διότι, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ποιήματα ποιεῖμεθα, πρᾶξομεθα εἰς τε λεϊότητα καὶ γνόμεθα ἔπειτα κατὰ χάριν ¹¹⁰ καὶ ὅταν λέγωμεν το ὄνομα τοῦ Πατρὸς, οἰολογοῦμεν ὅτι γινώσκουμεν ἀπὸ το ὄνομα αὐτοῦ καὶ τοὺς λόγους ποὺ ὑποσχεταί εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Πατέρα Ἀποδεικνύεται ἀρα ματαία καὶ ἡ προσπάθεια αὐτῶν γύρω ἀπὸ τὴν λέξιν ἀγένητος, ἢ ὅποια δὲν ἔχει τίποτε περισσότερον παρὰ μόνον φαντασίαν.

35 Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς αὐτὰ τοῦ αὐτοὶ λέγουσι, εἶναι δηλαδὴ ὁ Λόγος εἶναι τρεπτός, εἶναι περιττὴ ἢ περὶ τούτου συζητήσεως διότι εἶναι ἀρκετοὶ εἰς ἡμᾶς νὰ ἀναφέρω μόνον αὐτὰ ποὺ οἱ ἴδιοι λεγούσι, δα νὰ ἀποδεξώμεν τὴν θρασυτητα τῆς ἀσέβειας τῶν Εἶναι δὲ τα ἐξῆς ἐκεῖνα τα ὅποια ὑπὸ μορφῇ ἐρωτησεων φλυαροῦν. Εἶναι αὐτεξουσίος, ἢ δὲν εἶναι Συμφωνοῦν με τῇ ἐννοίᾳ τοῦ αὐτεξουσίου, κατὰ τὴν προαίρεσιν εἶναι καλός, καὶ ἡμπορεῖ, ἐάν θελήσῃ νὰ τραπῇ καὶ πρὸς τὸ κακόν, ἀφοῦ εἶναι κατὰ φύσιν τρεπτός ἢ ὅπως ὁ λίθος καὶ τὸ ξύλον δὲν ἔχουσι ἐλευθερίαν προαίρεσιν εἰς τὸ νὰ κινήται τὸ καθένα καὶ νὰ ρέπῃ καὶ πρὸς τα δυο — Διὰ με τὴν αἵρεσιν αὐτῶν δὲν εἶναι ἀσύνηθες το νὰ λέγῃ καὶ νὰ ἔχῃ τοιαῦτα φρονήματα, διότι μὴ καὶ ἐπλασαν μὲ τὴν φαντασίαν τῶν Θεῶν καὶ κτιστῶν Υἱῶν ἐκ τοῦ μηδενός, ἐπόμενον ἦτο νὰ συλλεξοῦν πρὸς γρῆσιν τῶν τοιαῦτα φρασίδων τα ὅποια ἀφορροῦν νὰ λεγῶνται δια κτίσματα Ἐπεὶ δὲ λόγῳ τοῦ ὅτι διαφωνοῦν με ἐκείνους ποὺ μένουν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀκούουν ἀπὸ αὐτοὺς περὶ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου Λόγου τοῦ Πατρός τολμοῦν νὰ ἐκτομίζουσι τοιαῦτα λόγια περ. αὐτοῦ, ποῖος ἡμπορεῖ νὰ ἰδῇ βδελυρώτερον δόγμα ἀπ' αὐ-

109. Λουκ. 11, 2, Ματθ. 6, 9.

110. Πρὸς Ματθ. 28, 19.

το, Ποῖος ὅταν καὶ μόνον ἀκούῃ αὐτούς, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἤμπορῇ νὰ τοὺς ἀντικρούσῃ δὲν συνταρασσεται ψυχρῶς καὶ δὲν θα κλέσῃ τὰ ὦτα δια νὰ μὴ ἀκούῃ, ἐπειδὴ ἐκπλήσσεται ἀπὸ αὐτὰ, τοὺ ἐκεῖνοι λαλοῦν ὥσάν νὰ ἀκούῃ παραξένα λόγια τοῦ εἶναι ἀπὸ τῆς πηγῆς τῶν καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἀπαγγελίας τῶν γεμᾶτα ἀπὸ θλασφημίας, Διότι εἰναι ὁ Λόγος ὑπόκειται εἰς τροπὴν καὶ ἀλλοίωσιν εἰς ποιοὺν ἄρα σημεῖον θα σταματήσῃ ἢ μεταβολῇ, καὶ ποῖον θα εἶναι τὸ τερμα τῆς τροπῆς αὐτοῦ, ἢ καὶ πῶς θὰ ἡμπορέσῃ ὁ τρεπτὸς νὰ εἶναι ὁμοιος με τὸν ἀτρεπτον, Πῶς δὲ ἐκεῖνος που βλέπε, αὐτὸν ποῦ ὑποκειται εἰς μεταβολὴν, θὰ ἡμπορῇ νὰ νομίζῃ ὅτι βλέπει τὸν ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοιωτον, Καὶ εἰς ποῖαν κατάστασιν ἂν φθάσῃ κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἀλλαγῆς, θὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ ἴδῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς Πατέρας ἐπειδὴ, ἐὰν εἶναι τρεπτὸς ὁ Υἱὸς, θὰ τρέπεται ὁμοίως καὶ θὰ ἀλλοιοῦται κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ὁστὶ ὁ μὲν Πατὴρ εἶναι ἀτρεπτος καὶ ἀναλλοιωτος καὶ αἰωνίως μένει, ὅπως ἦτο καὶ εἶναι ὁ αὐτὸς ἐὰν δὲ κατ' ἐκεῖνους ὁ Υἱὸς εἶναι τρεπτὸς καὶ δὲν εἶναι παντοτε ὁ ἴδιος ἀλλ' εἶναι ἐκ φύσεως διαρκῶς ἀλλοοιμενος πῶς ἡμπορεῖ ὁ τοιοῦτος νὰ εἶναι εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, ἐὰν δὲν εἶναι ὁμοιος κατὰ τὸ ἀμεταβλητον τῆς φύσεως, Πῶς δὲ καὶ γενικῶς εἰπεῖν, εἶναι ἐν τῷ Πατρὶ ἐστὶ ἔχῃ ἀμφιρρεπούσαν τὴν προαρεσίαν, Ἰσως δὲ καὶ, ἐὰν εἶναι τρεπτὸς, καὶ καθημερινῶς σκοιντάπητ εἰς ἐμποδὶα νὰ μὴ εἶναι ποτέ τελείος Ἀλλ' ἢ μὲν τοιαυτὴ παραφροσυνὴ τῶν Ἀρειανῶν ὡς ἐξάφανισθῇ, ὡς διαλαμψῇ δὲ ἡ ἀλήθεια, καὶ ὡς ἀποδείξῃ αὐτοὺς ὅτι εἶναι παράφρονες Διότι πῶς ὁ ἴσος με τὸν Θεὸν δὲν εἶναι τέλειος, Ἡ πῶς δὲν εἶναι ἀτρεπτος ἐκεῖνος που εἶναι ἐν με τὸν Πατέρα καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γήσιος Υἱός, Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ οὐσία τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀτρεπτος, ἀτρεπτον πρεπεῖ νὰ εἶναι καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς γνήσιον γέννημα αὐτῆς, Ἐὰν δὲ ἔγε, ἔτσι τὸ πρᾶγμα ψευδῶς ἀποδίδουν εἰς τὸν Υἱὸν τροπὴν καὶ ὡς μαθοὺν διὰ ποῖαν αἰτίαν ὁ λόγος τῶν εἶναι ἐπικίνδυνος διότι ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ γνωρίζεται τὸ δένδρον¹¹¹ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἑωρακῶς τὸν Υἱὸν ἑώρακε τὸν Πατέρα¹¹², καὶ ὅταν κανεὶς γνωρίζῃ τὸν Υἱόν, γνωρίζει τὸν Πατέρα.

¹¹¹ Λουκ. 6, 44

¹¹² Πρβλ. Ἰω. 14, 9.

36 "Αρα λοιπόν ἡ εἰκὼν τοῦ ἀτρεπτοῦ Θεοῦ πρέπει να εἶναι ἀναλλοίωτος· διότι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ αἰτος καὶ χθες καὶ σημερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας¹¹³. Καὶ ὁ π. Δαβὶδ φαλλεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ λέγει· Σὺ, Κύριε, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐστερέωσας τὴν γῆν ὡς ἐπὶ ἀσάλευτου θεμελίου καὶ οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν σου· Αἰ- τοι, θα ἐκλείψουν, συ ὅμως παραμένεις ἀμεταβλητος ὅ- λοι, θα παλαιωθοῦν ὥσαν το ἐνδύμα ἀπὸ τῆς πολλῆς χρήσιν, καὶ ὥσαν μανδίας θα περιυλίζῃς αὐτοὺς καὶ θὰ ἀλλάξουν· Σὺ δὲ μένεις ὁ ὁδιος καὶ ἀμετάβλητος καὶ τα ἔτη σου οὐδέποτε θα τελειώσουν¹¹⁴. Ὁ δε Κύριος λέ- γει δὲ αὐτὸν ἐαυτὸν του με τὸ στόμα τοῦ προφητοῦ· Βλε- πετε με, καὶ περσθῆτε ὅτι εἶμαι ἐγώ¹¹⁵, καὶ Δὲν ἐγὼ ἀλ- λαξ¹¹⁶. Διότ' ἂν καὶ ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ εἶπῃ ὅτι τὰ χωρία αὐτὰ σημαίνουν ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ἀτρεπτος, ἀρ- μόζει ὅμως νὰ λεγώμεν τοῦτο καὶ διὰ τοῦ Υἱόν, ἐπειδὴ τὸ ὅτι ἀκριβῶς ἔγινεν ἄνθρωπος ἀποδεικνυεῖ εἰς ἐκε- νοὺς πολὺ νομίζουσιν ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποὺ ἀνέλαθεν, ἡλλοιωθῇ καὶ ἔ, νε καποὺ ὅς ἄλλος, καὶ πιστοποιεῖ τὴν ταῦτοτητα καὶ τὸ ἀναλλοίωτον αὐτοῦ. Εἶ- ναι δὲ ἀξιοπιστότεροι οἱ ἅγιοι καὶ πολὺ περισσότερον ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν κακοβουλίαν τῶν ἀσεβῶν. Καὶ ἀληθῶς, συμφωνῶν μὲ ὅσα λέγει ὁ προαναφερομενος ἀγ. οἰγραφικὸς ὕμνος, ποιούμενος λόγον περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς δη- λοῦται ὅτι ἡ Γραφὴ διδάσκει ὅτι ἡ φύσις ὅλων τῶν δη- μιουργημάτων ὁλοκλήρου τῆς κτίσεως εἶναι τρεπτὴ καὶ δεκτικὴ μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως, καὶ ἐξαρεῖ ἀπὸ αὐ- τα τὸν Υἱόν καὶ παρορσάζει αὐτὸν ὅτι δὲν εἶναι καθό- λου γενητός, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι αὐτὸς εἶναι ποὺ ἄλλοι- ωνεῖ τὰ ἄλλα καὶ διδάσκει ἀκομῇ ὅτι εἶναι ἀναλλοίωτος, μὲ ὅσα λέγει· «Σὺ δε μένεις ὁ ἴδιος καὶ ἀμεταβλητος καὶ τὰ ἔτη σου οὐδέποτε θα τελειώσουν». Καὶ ἐξολόγως διότι τὰ μὲν γενητά, ἐπειδὴ ἔγιναν ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ πρὶν γίνουιν δὲν ὑπῆργον, ἔχουν φύσιν ποὺ ἀλλάσσε, ὁ δὲ Υἱός, ἐπειδὴ γεννᾶται ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ εἶναι γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας αὐτοῦ, εἶναι ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Πατὴρ. Διότ' δὲν ἐπιτρέπε- ται νὰ λεγώμεν, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀτρεπτον οὐσίας τοῦ Πα-

113. Ἑβρ. 13, 8.

114. Ψαλμ. 101, 26-28, Ἑβρ. 1, 10-12.

115. Δευτ. 4, 39.

116. Ματ. 3, 6.

τρος γεννᾶται Λόγος τρεπτός και σοφία που ἄλλοιούται. Διότι πῶς θα εἶναι πάλιν Λόγος, εἴαν εἶναι τρεπτός, ἢ πῶς θα εἶναι πλεον σοφία ἐκεῖνο που ἄλλοιούται. Ἐκτός εἴαν ἴσως καθως συμβαίνει εἰς πᾶσαι τρεπτήν οὐσίαν θέλουν να εἶναι ἔτσι, ὥστε εἰς καποια ἰδιαιτεραν οὐσίαν να ἔλαθε χωρὶν κάποια χάρις καὶ συνήθεια ἀρετῆς καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν να ὀνομάζουμε τα ὀνόματα Λόγος, καὶ Υἱός καὶ Σοφία ὥστε να ἡμποροῦν να ἀφανροῦν καὶ να προσθετοῦν εἰς αὐτήν. Ὅτι δὲ ταῦτα φρονοῦν ἔχουν πολλάκις εἶπει Ἀλλ' ἢ πῶς αὐτὴ δὲν εἶναι πῶς Χριστιανῶν. Διότι τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ἀληθὴς Λόγος καὶ Υἱός Θεοῦ, οὔτε ἡ σοφία ἀληθὴς σοφία. Διότι πῶς ἡμπορεῖ να εἶναι ἀληθὴς ἐκεῖνο, που τρέπεται καὶ ἄλλοιούται καὶ δὲν παραμένει σταθερόν ἐν καὶ τὸ αὐτό. Ὁ Κύριος ὁμοῦ λέγει· Ἐγὼ εἶμα ἡ ἀληθὴς. Ἐὰν λοιπὸν αὐτός ὁ Κύριος λέγῃ τοῦτο διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ δι' αὐτοῦ φανερωνὲς ὅτι εἶναι ἀτρεπτός καὶ οἱ ἄγιοι, ποὺ ἔμαθον αὐτὸ τοῦτο μαρτυροῦν, ἄλλα καὶ αἱ ἐννοιαὶ περὶ Θεοῦ ὑποχρεώνουν να πιστευωμεν ὅτι τοῦτο εἶναι εὐσεβεῖς, ἀπὸ ποῦ ἐνεπνεύσθησαν ταῦτα οἱ ἄσεβεῖς. Ἀπο ποθενά ἄλλου παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν διεφθαρμένην καρδίαν των ἐξέφρασαν αὐτά.

37 Ἐπειδὴ δὲ μεταχειρίζονται ὑποκριτικῶς τὰ θεῖα λόγια καὶ σπεύδουσι να παρερμηνευσουσι αὐτα, συμφωνοῦν μετὰ τὴν νοοτροπίαν των, εἶναι ἀναγκαῖον να ἀποκριθῶμεν εἰς αὐτοὺς ὅσα χρειάζονται, διὰ να ὑπερασπισθῶμεν τὰ θεῖα ρητὰ καὶ να δείξωμεν ὅτι ταῦτα μὲν ἔχουν ὀρθὴν ἐννοίαν ἐκεῖνοι δὲ εἶναι τοῦ φρονοῦν κακῶς. Λέγουσι λοιπὸν ὅτι ἔχει γραφῇ ἀπὸ μὲν τὸν ἀπόστολον· Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ὑπερυψώσεν αὐτὸν καὶ ἔχαρσεν εἰς αὐτὸν ὄνομα που ὑπερέχει ἀπὸ ὅλα τα ὀνόματα, διὰ να γονατίσῃ εἰς τὸ ἀκουσμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ ὅλα τὰ ὄντα ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὰ ὑποκάτω τῆς γῆς στρώματα¹¹⁷ καὶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ· Διὰ τοῦτό σε ἔγρισεν ὁ Θεός, ὁ Θεός σου με ἔλαον ὑπερβολικῆς χαρᾶς, περισσώτερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ συμμετέχουν μαζί σου εἰς τὴν χρίσιν αὐτήν.¹¹⁸ Κατόπιν προσθέτουσι, ὥσαν να λέγουν τάχα κάτι τὸ σο

117. 1^{ου} 11, 6.

118. Φιλίπ. 2, 9-10.

119. Ματθ. 44, 8. Ἐξ. 1, 9.

φόνι ἔστιν δια τοῦτο ὑφωθή κα ἔλαβ. χάριν, καὶ διὰ τοῦτο ἐχρσθη ἔλαβ. ταῦτα ὡς μισθὸν τῆς καλῆς τοῦ προαιρέσεως. Ἀφοῦ, ὁπλᾶδη ἐπραξε κατὰ προαίρεσιν, εἶναι ἀναμφιβόλως τρεπτός κατὰ τὴν φύσιν. Ταῦτα ὁχ. μόνον κα εἶπουν ἄλλα καὶ να γράψουν ἐτολμησαν καὶ ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Ἀρεῖος, οἱ δὲ ὁπαδοὶ τῶν οὐδολῶς ἀμελοῦν νὰ διαλάλουν αὐτὰ καταμεσῆς τῆς ἀγορᾶς, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβανόμεναι τὸ μέγεθος τῆς παραφροσύνης τοῦ ἐνέχει. ὁ λόγος τῶν. Διότι λεγουν. ἐὰν ἔλασθαι ὡς μισθὸν τῆς καλῆς τοῦ προαιρέσεως αὐτὰ ποῦ ἔχε. χωρὶς να ἔχη αὐτὰ πρωτύτερα οὐδὲν ἄλλο τοῦτο σημαίνει. παρὰ μόνον ὅτι ἐφανέρωσ. τὸ ἔργον ἐκείνου τοῦ πράγματος. ποῦ ὁ ἴδιος ἐχρειάζετο Ἐπομένως, λόγω ἀρετῆς καὶ ἠθικῆς θελτ ὡς ὡς ἔλασθεν αὐτὰ καὶ δικαίως δι' αὐτὰ ὠνομάσθη καὶ Υἱὸς καὶ Θεός, καὶ δὲν εἶναι ἀληθινὸς Υἱὸς Διότι ἐκεῖνο μὲν, ποῦ προῆλθεν φυσικῶς ἀπὸ κά ποιο ἄλλο, εἶναι ἀληθινοὶ γέννημα ἐξ αὐτοῦ, ὅπως ὁ Ἰσαάκ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὁ Ἰωσήφ τοῦ Ἰακώβ, καὶ τὸ φέγγος τοῦ ἡλίου. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ λεγονται υἱοὶ μόνον λόγω ἀρετῆς καὶ χάριτος ἔχουν ἀντὶ τῆς φύσεως τὴν χάριν ποῦ ἔλασθον, καὶ ἄλλοι εἶναι υἱοὶ ὑπο ἐκεῖνο ποῦ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς, ὅπως εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἔλασθον κατὰ μέθεξιν τὸ Πνεῦμα δια τοὺς ὁποίους καὶ ἔλεγεν «Ἐγέννησα καὶ ἀνέθρεψα υἱούς, αὐτοὶ δὲ ἀπειστατησαν ἀπ' ἐμοῦ». Ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν ἦσαν κατὰ φύσιν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο καί, ἀφοῦ ἄλλαξαν, ἀφηρέθη ἀπὸ αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα καὶ ἀπεδοκιμασθησαν. Ὅταν ὅμως μετανοήσουν θὰ δεχθῇ πάλιν αὐτοὺς καὶ ἀφοῦ δωση τὸν φωτισμὸν τοῦ εἰς αὐτοὺς θὰ ὀνομάσῃ πάλιν υἱούς ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἶχε δώσει εἰς αὐτοὺς τὴν χάριν.

38 Ἐὰν λοιπὸν λέγουν καὶ διὰ τὸν Σωτῆρα τοιαῦτα πράγματα θὰ ἀποδειχθῇ μὲ αὐτὰ ὅτι οὗτος οὔτε ἀληθινός, οὔτε Θεός, οὔτε Υἱός, οὔτε ὅμοιος με τὸν Πατέρα εἶναι, οὔτε ἐντελῶς ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ἔχει Πατέρα τὸν Θεόν, ἀλλὰ μοιον ἀπὸ τὴν χάριν ποῦ ἐδόθη εἰς αὐτόν, καὶ ἔχε, τὸ εἶναι καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν κτίστην Θεόν, καθ' ὅμοιον τρόπον, ὅπως καὶ παντὰ τὰ δημιουργήματα. Ἐὰν εἶναι τοιοῦτος, καθὼς αὐτοὶ παριστάνουν αὐτόν, θὰ ἀποδειχθῇ μᾶλλον ὅτι οὔτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἶχε τὸ ὄνο-

μα Υἱος, ἐὰν θεθαίως ἐλάβεν αὐτὸ ὡς ἀμείβην
 δια τὰ ἔργα του καὶ τὴν ἡθικὴν προκοπὴν του,
 ὅχι ἄλλης προκοπῆς παρὰ ἐκείνης, που κατὰ
 θῶσεν ὅτε ἐγένεν ἄνθρωπος καὶ ἀνέλαβε τὴν μορ-
 φὴν τοῦ δούλου ἀνθρώπου Διότι τότε εἶπαι πού
 λεγεται ὅτι ὑπερφώθη ὅτε ἐγένεν ὑπὴρκος μέγχοι
 θανάτου, ὅτε καὶ ἐλάβεν ὡς χάριν τὸ ὄνομα δὲ
 να γονατισθῇ πᾶν γόνι εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος Ἰη-
 σοῦ.¹²¹ Τί λοιπὸν ἦτο πρὶν γινῆ τοῦτο, ἐὰν τῶρα ὑψώθη,
 καὶ τῶρα ἐγένεν ἀρχὴ να προσκυνῆται, καὶ τῶρα ὠνομα-
 σθῇ Υἱός ὅτε ἐγένεν ἄνθρωπος Διότι ἔτσι φαίνεται ὅτι
 οὗτος εἰς τίποτε δὲν ὠφελήσε τὴν σάρκα που ἀνέλαβεν,
 ἀλλὰ μᾶλλον αὐτός ὠφελήθη, ἐὰν θεθαίως, συμφωνά
 με τὴν κακοβουλίαν των, τότε ὑψώθη καὶ Υἱός ὠνομα-
 σθῇ, ὅταν ἐγένεν ἄνθρωπος Τί λοιπὸν ἦτο πρὶν γινῆ
 τοῦτο, Διότι πρέπει να ἐρωτᾷ κανεὶς αὐτοὺς διὰ να ἀ-
 ποκαλυφθῇ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀσεβείας των Διότι, ἐστὶ
 εἶναι ὁ Κύριος Θεός, Υἱός Λόγος δὲν ἦτο ὅμως τίποτε
 ἀπὸ αὐτὰ προτοῦ να γινῆ ἄνθρωπος ἢ ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ
 ἦτο κατὰ ἄλλο, καὶ ὕστερον χάρις εἰς τὴν ἀρετὴν του με-
 τέσχει αὐτῶν, εἶναι ἠναγκασμένοι να εἶπουν ὅτι οὔτε ὁ
 πῆρξε καθόλου πρὶν γινῆ τοῦτο ἀλλὰ ὅτι οὗτος εἶπαι
 κατὰ τὸ ὅλον ἄνθρωπος κατὰ φύσιν, καὶ τίποτε πλεον.
 Ἀλλὰ τὸ φρόνημα τοῦτο δὲν εἶναι δόγμα τῆς Ἐκκλη-
 σίας, ἀλλὰ τοῦ Σαμοσατέως καὶ τῶν σημερινῶν Ἰου-
 δαίων φρόνημα Διὰ τί λοιποὶ οὗτοι, ἀφοῦ φρονοῦν ὅτι
 καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν περιτεμνονταὶ ὅπως καὶ ἐκεῖνοι,
 ἀλλ' ὑποκρίνονται τοὺς Χριστιανούς, ἐνῶ ἔχουν πολε-
 μον ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ, Διότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν,
 ἢ ὑπῆρχε μὲν, ἐβελτώθη δὲ ὕστερον, πῶς ἐγέναν τὰ
 πάντα δι' αὐτοῦ, ἢ, ἐὰν δηλαδὴ δὲν ἦτο τελείος, ἔχα-
 ρεν ἐν αὐτῷ ὁ Πατήρ. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης, ἐὰν τῶρα ἐβελ-
 τιώθη, πῶς προ τούτου ἔχαρε θεωρῶν τὸ πρόσωπον τοῦ
 Πατρός, Καὶ πῶς, ἐὰν μετὰ τὸν θάνατον ἐλάβε τὸ δι-
 καιωμα να προσκυνῆται, παρουσάζεται να προσκυνῇ
 αὐτὸν ὁ Ἀβραάμ εἰς τὴν σκηνὴν του¹²², καὶ ὁ Μωυσῆς
 εἰς τὴν θάτον¹²³, καί, καθὼς εἶδεν ὁ Δανιήλ, δέκα χιλιά-
 δες δεκάδες χιλιάδων καὶ χίλια χιλιάδες ἀγγέλων ἐ-
 προσκυνοῦσαν αὐτόν,¹²⁴ Πῶς δέ, ἐὰν τῶρα, κατ' αὐ-

121. φ. - 2 10.

122. Πρ^α. Γε, 18 1 2.123. Πρ^α. Εξ² 9 1 2.124. Πρ^β. Δαν 7, 10.

τούς, ἐβελτιώθη ὁ Υἱός, ἔκαμνε ἡνεκὰν τῆς ὑπερκοσμίου δόξης που εἶχε πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ ἔλεγεν ὁ ἴδιος «Δόξασόν με σύ Πάτερ, μέ τη δόξα, την ὁποίαν εἶχον πρὶν ἵπαρξῃ ὁ κόσμος πλησίων σου»¹²⁵ Ἐάν δὲ τώρα ὑψώθη κατ' αὐτοὺς πῶς πρὶν ἀπ' αὐτό, ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη.¹²⁶ καὶ πάλιν Ὁ Ὑψιστος ἔδωκε τὴν φωνὴν αὐτοῦ,¹²⁷ Ἐπομένως, ἐάν ὁ Υἱός εἶχε τὴν δόξαν προτοῦ νὰ γίνῃ ὁ κόσμος, καὶ ἦτο Κύριος τῆς δόξης καὶ Ὑψιστος· καὶ ἀπο τοι οὐρανὸν κατέβη, καὶ ἤρμωζεν εἰς αὐτὸν νὰ προσκυνῇται πάντοτε κατ' ἀκολουθίαν δὲν κατέβη πρῶτον καὶ ὑστερον ἐβελτιώθη, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνος ἐβελτίωσεν ἐκεῖνα ποὺ εἶχον ἀνάγκην θεατιώσεως Καὶ ἐάν κατέβη μέ σκοποὶ νὰ θεατιώσῃ, δὲν ἔλαθεν ἄρα ὡς μισθὸν τὸ νὰ διομαζέται Υἱός καὶ Θεός, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτός ἔκαμεν ἡμᾶς υἱοὺς διὰ τὸν Πατέρα καὶ ἐθεοποίησε τοὺς ἀνθρώπους μέ τὸ νὰ γίνῃ αὐτὸς ἄνθρωπος.

39 Ὅχι λοιπόν, δὲν ἦτο πρῶτον ἄνθρωπος καὶ ὑστερον ἔγινε Θεός, ἀλλὰ ἐνῶ ἦτο προαιωνίως Θεός ὑστερον ἔγινεν ἄνθρωπος, διὰ νὰ θεοποιησῇ μᾶλλον ἡμᾶς Ἐπε δὴ ἐάν, ὡς λέγετε, ὅτε ἐγίνειν ἄνθρωπος, τότε ὠνομασθῇ Υἱός καὶ Θεός, προτοῦ δὲ νὰ γίνῃ αὐτὸς ἄνθρωπος, ὁ Θεὸς ὠνόμαζε θεοὺς τοὺς ἀρχαίους λαοὺς, καὶ τὸν Μωυσήν θεοὶ τοῦ Φαραῶ, καὶ προκειμένου περὶ πολλῶν ἡ Γραφή λέγει Ὁ Θεὸς ἐστάθη εἰς τὸ μέσον τῆς συναθροίσεως τῶν θεῶν· εἶναι φανερόν ὅτι μετὰ ἀπ' αὐτοὺς, οὗτος ἐλέχθη καὶ Υἱός καὶ Θεός Πῶς λοιπόν, ἐάν εἶναι πράγματι ἔτσι, πάντα ἐγίναν δι' αὐτοῦ¹²⁸, καὶ αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν γίνουν τὰ πάντα,¹²⁹ Ἡ πῶς λέγεται πρωτότοκος πάσης κτίσεως¹³⁰, ἀφοῦ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχουν αὐτοὶ τοὶ ὠνομασθησαν υἱοὶ καὶ θεοὶ, Πῶς δὲ οἱ πρῶτοι δὲν μετέχουν τοῦ Λόγου, Δεῖ εἶναι ἀληθῆς ἡ πίστις αὐτῇ· εἶναι προσήμα τῶν σημερινῶν Ἰουδαϊζόντων. Δότι, πῶς ἡμποροῦν πράγματι μερικοὶ νὰ ἀποκτήσουν ἐπίγνωσιν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατήρ, ὅτι οὔτε υἱοθεσία

125. 1^ο 11, 5126. 1^ο 17, 10.127. 1^ο 17, 14.128. 1^ο 81, 1.129. 1^ο 1^ο 13130. 1^ο 1, 16-17.131. 1^ο 1, 15.

ἡμπορεῖ να , νη αει το αληθινῷ Υἱοῦ ὁ ὁποῖος λε-
γει σχετικῶς ἡκαιεὶς δὲ γνωρίζει κατὰ θελήσει τὸν Πα-
τέρα παρα μοιαι ὁ Υἱος και ἐκεῖνος ποι θα θελήσει ὁ
Υἱος να τοῦ τον ἀποκαλύψη . Πῶς δε ἡμπορεῖ να νί-
νη και θεοποιησει ἀνευ τοῦ Λόγου, και μάλιστα τῶν προ-
αἰτοῦ ἂν και ὁ ἴδιος εἶπε προς τους ἀδελφους τῶν Ἰου-
δαίους . Ἐάν ἡ Γραφη εἴπε θεους ἐκεῖνοις προς τους
ὁποῖους ἦλθεν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ . Ἐαν δε ὅλοι ἐκεῖ-
νοι, που ὠνομάσθησαν υἱοι και θεοι, εἴτε εἶναι εἰς τοὺς
οὐρανους, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς υἱοποιήθησαν και ἐθεοποιή-
θησαν δια τοῦ Λόγου, ὁ δὲ Λόγος εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Υἱός,
εἶναι φανερόν ὅτι, δι' αἰ τοῦ μέν λιοποιοῦνται και θεο-
ποιοῦνται. οἱ πάντες, αὐτός δὲ πριν ἀπο ὅλους, μᾶλλον
δὲ μόνον αὐτός εἶναι. ὁ ἀληθινος Υἱός και ὁ μόνος ἀληθ-
νός Θεος ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ που δὲν ἔλαθε ταῦτα ὡς μι-
σθόν διὰ τὴν ἀρετὴν του, οὔτε εἶναι ἄλλος ξένος προς
ταῦτα ἀλλ' εἶναι ταῦτα και κατὰ τὴν φύσιν και κατὰ
τὴν οὐσίαν του Διότι, εἶναι γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πα-
τρός ὥστε κανεῖς νὰ μη ἀμφιβάλλῃ ὅτι καθ' ὁμοιον ἀ-
κρῶς λόγον πρὸς τὸν ἀτρεπτοι Πατέρα εἶναι και ὁ
Λόγος ἀτρεπτος.

40. Πρῶτον μὲν λοιπόν, με θάσιν τας ἐννοίας περὶ
Υἱοῦ και με τὴν δύναμιν που ἔδωκε αὐτός ὁ Κύριος
ἀπηντήσαμεν ἔτσι, ὡς ἀνωτερῶ εἰς τας παραλόγους ἐ-
πινοήσεις αὐτῶν. Εἶναι, ὁμῶς καλον να παραθεσωμεν
τῶρα και τὰ θεῖα λόγια δια νὰ ἀποδεχθῇ ἀκομη κα-
θαρωτερα ἀφ' ἑνος μὲν ὅτι ὁ Υἱός εἶναι ἀτρεπτος και
ἡ πατρικὴ φύσις αὐτοῦ ἀναλλοίωτος. ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ
ἀφροσύνη τῶν Ἀρειανῶν Γράφει, λοιπόν ὁ Ἀπόστολος
Παῦλος προς τους Φλιππησίους και λέγει· «Ἄς ὑπαρ-
χῇ μεταξύ σας τοῦτο το φρόνημα. τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε και
εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἂν και ὑπῆρχεν ἐν
μορφῇ Θεοῦ ὡς μονογενὴς Υἱός και ἀπαράλλακτος εἰ-
κὼν τοῦ Θεοῦ δὲν ἐθεώρησεν ὅτι κατειχε συνεπεῖα ἀρ-
παγῆς τὸ να εἶναι ἴσος με τοῖ Θεόν ὥστε να μὴ θέλῃ
να ἀποχωρσθῇ ἀπὸ το ἀρπαγὲν ἐκ φόβου μήπως χάσῃ
αὐτό. ἀλλ' ἀφῆκεν ἐκούσιως τὴν δόξαν που εἶχεν ὡς Θε-
ός, και διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἔλαθε και δούλου μορ-
φήν, και ἔγινεν ὅμοιος με τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ με τὸ

132 Ματθ. 11, 27.

133. Ἰω. 10, 35.

να εὑρεθῇ κατὰ το ἐξωτερικοὶ σχῆμα καὶ τὴν ἐμφανισιν πραγματικὸς ἄνθρωπος ἐνῶ δὲ ἦτο ἀπλοῦς ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ Θεός, ἐταπείνωσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ ἐγένεν ὑπήκοος μέχρι θανάτου καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑπερυψώσεν αὐτὸν καὶ ὡς ἄνθρωπον καὶ ἐγάρτισεν εἰς αὐτοὺς ὄνομα, τὸ ὄνομα Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἁπλοῦς ἀπὸ ὅλα τὰ ὀνόματα, ὥστε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ να κλισοὺν τὰ γόνατα εἰς προσκύνησιν οἱ ἄγγελοι, εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὰ ὄντα πού εἰσκόονται εἰς τὰ καταχθόνια, καὶ διὰ τὴν προβῆ ρητῶς πᾶσα γλῶσσα εἰς ὁμολογίαν πιστεως, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος πρὸς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς.¹²⁴ Ποῖον ἄλλο ἡμπορεῖ να γίνῃ καθαρῶτερος καὶ ισχυρότερος ὡς ἀπόδειξις, Δὲν ἐγένε δηλαδὴ καλύτερος κατ'ὅτιν προσδοκᾷ ἀπὸ χαμηλότερον βαθμὸν εἰς ἀνώτερον, ἀλλὰ μάλλον ἐνῶ ἦτο Θεὸς ἔλαθε τῇ μορφῇν δούλου, καὶ μετὰ τοῦ να λαθῇ τὴν μορφήν ἀνθρώπου δὲν ἐβεβλιώθη, ἀλλὰ ἐταπεινώσεν ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Ποῦ ὑπάρχει λοιπὸν εἰς αἷτα ἡ ἐννοία τῆς ἀμοθῆς διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ, ἡ ποία ἐγένε προκοπὴ καὶ βελτιώσις αὐτοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ταπεινώσεως. Ἐὰν δηλαδὴ, ἐνῶ ἦτο Θεός ἐγένεν ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὸ να κατεβῇ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς δόξης τοῦ λέγει ἡ Γραφή ὅτι ὑψώθη, εἰς ποῖον ἁπλοῦς βαθμὸν ὕψους ὑψώνεται, ἀπὸ τοῦ να εἶναι Θεός, Καὶ ἀπὸ αὐτοῦ πάλιν εἶναι φανερόν ὅτι ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶναι ὕψιστος κατ' ἀνάγκην πρέπει καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ να εἶναι ὕψιστος. Ποῦ λοιπὸν ὑψηλότερα εἶγε να ὑψωθῇ ὁ ὑπαρχων εἰς τὸν Πατέρα, καὶ κατὰ πάντα ὁμοῦς μετὰ τὸν Πατέρα. Ἄρα λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι ἀνεπιδεκτός καθε προσθήκης, καὶ δὲν εἶναι, καθὼς νομίζουν οἱ Ἀρειανοί. Διότι ἐὰν διὰ τὴν ὑψωθῇ κατέβῃ ὁ Λόγος εἰς ἡμᾶς, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐγράφησαν ταῦτα, ποία ἦτο ἀνάγκη να ταπεινώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, διὰ τὴν ἐπιζητήσῃ ἐκεῖνο πού ἐκ τῶν προτέρων εἶγε. Καὶ ποίαν χάριν ἔλαθεν αὐτός, πού ὁ ἴδιος εἶναι ὁ δίδων τὴν χάριν; Ἡ πῶς ἔλαθε τὸ ὄνομα, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον προσκυνεῖται; Ἐκεῖνος πού αἰωνίως τὸ ὄνομά του προσκυνεῖται; Ἐκεῖνος βέβαια, τὸν ὁποῖον, καὶ πρὶν γίνῃ ἄνθρωπος, παρκαλοῦν οἱ ἄγιοι. «Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν

124. Φίλιπ. 2, 5-11.

με¹³⁷. Καὶ πάλιν· Αὐτοὶ με πολεμικά ἀρματα, καὶ ἐκεῖνοι μὲ πολεμικοὺς ἵππους, ἡμεῖς δὲ μόνον με τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου θα ὑπερισχύσωμεν¹³⁸, καὶ ὁ ὁποῖος ἐπροσκυνεῖτο ἀπὸ τοὺς πατριάρχας καὶ διὰ τοὺς ἀγγέλους γράφει ἡ Γραφή· καὶ ἂς προσκυνήσουν αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ¹³⁹.

41 Ἐὰν δέ, καθὼς ψάλλε καὶ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν ἐβδομηκοστόν πρῶτον ψαλμὸν· Τὸ ὄνομα αὐτοῦ θα παρραμεινῇ, πρὶν καὶ μετὰ τὸν ἥλιον, εἰς τὸν αἰῶνα¹⁴⁰, καὶ πρὶν ἀπὸ τῆς σελήνης καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας¹⁴¹. Πῶς οὗτος ἐλάβανεν ἐκεῖνο που προαιωνίως εἶπε, καὶ ἐπομένως εἶχε καὶ πρὶν τῶρα λαθῇ αὐτό· Ἡ πῶς ὑψωνεταί, ἐκεῖνος που, πρὶν να ὑψωθῇ, ἦτο ὑψιστός, Ἡ πῶς ἔλαθε το να προσκυνῆται, ἐκεῖνος τοῦ, καὶ πρὶν τῶρα λαθῇ αὐτό αἰώνως ἐπροσκυνεῖτο. Τοῦτο δὲν εἶναι αἰνιγμα τοῦ ἡμπορεῖ να λυθῇ ἀλλὰ θεῖον μυστήριον· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος¹⁴² χάριν ἡμῶν δὲ ὁ Λόγος οὗτος ἐγίνει ὑστερον ἄνθρωπος καὶ ἐκεῖνο τοῦ λεγεται τῶρα ὑπερύψωσεν, δὲν σημαίνει, τὴν οὐσαν τοῦ Λόγου τοῦ ὑψοῦται· διότι, αὕτη ἦτο καὶ εἶναι παντοτε οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σημαίνει, τὴν ὑψωσιν τῆς ἀνθρωποτητος. Δὲν ἐλέχθησαν λοιπὸν αὐτὰ παρὰ μόνον ὅτι ὁ Λόγος ἐγινεν ἄνθρωπος διὰ να γίνῃ φανερον ὅτι, τὸ «ἐταπεινώσε» καὶ τὸ «ὑπερύψωσε» ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν του. Διότι δι' ἐκεῖνον που εἶπε τὸ ταπεινόν, δι' αὐτὸν πρέπει να εἶπε καὶ τὸ ὅτι ὑψωθῇ. Καὶ ἐὰν διὰ τὴν πρόσληψιν τῆς σαρκὸς ἐγγραφῇ τὸ «ἐταπεινώσε», εἶναι φανερόν, δι' αὐτὴν ἐγράφη καὶ τὸ «ὑπερύψωσε». Διότι αὐτοῦ τοῦ πρᾶγματος ἐστερεῖτο ὁ ἄνθρωπος, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Λόγος ἦτο εἰκὼν τοῦ Πατρὸς καὶ ἀθάνατος, διὰ τοῦτο, μὲ τὸ να γίνῃ ἄνθρωπος, ἔλαθε καὶ τὴν μορφήν τοῦ δούλου καὶ ὑπέστη ὡς ἄνθρωπος χάριν ἡμῶν τὸν θάνατον τοῦ σώματος που ἔλαθε, διὰ να προσφέρῃ ἔτσι διὰ τοῦ θανάτου του, τὸν ἑαυτὸν του ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν

137. 42, 53, 3.

138. 42, 19, 8.

139. 143, 1, 6. Ψαλμ. 96, 7.

138. 42, 71, 1.

140. 42, 71, 5.

140. 14, 1.

εἰς τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο, λέγει ἡ Γραφή, ὅτι καὶ ὡς ἄνθρωπος ὑπερυψώθη δι' ἡμᾶς καὶ χάριν ἡμῶν, ἵνα, καθὼς μαζὶ με τοὺς θανάτων αἱ τοῦ ἐπεθάνομεν ὅλο· ἡμεῖς ἐν τῷ Χριστῷ ἔτσι παλιν ἡμεῖς ὑπερυψώθωμεν μαζὶ με τοὺς ἴδιον τὸν Χριστόν, καὶ ἀφοῦ ἀναστηθῶμεν ἐκ τῶν νεκρῶν, νὰ ἀνέλθωμεν καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς, ὅπου ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθε καὶ ὡς ἄνθρωπος πρόδρομος δι' ἡμᾶς¹⁴¹ ὅχι εἰς οὐρανοὺς ποὺ εἶναι ἀπομιμήσεις καὶ ἀντιπατά τῶν ἀληθινῶν ἀλλ' εἰς αὐτοὺς τὸν ἀληθινόν οὐρανόν διὰ νὰ παρουσιάσῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ προσφέρῃ εἰς αὐτοὺς τὴν θυσίαν τοῦ σώματός του ὑπὲρ ἡμῶν.¹⁴² Ἐὰν δὲ ὁ Χριστὸς εἰσῆλθε τώρα εἰς τοὺς ἀληθινὸν οὐρανὸν ὑπὲρ ἡμῶν, μολοῦντι καὶ προ τοῦτοι καὶ πάντοτε ἦτο ἐκεῖ ὡς δημιουργὸς τῶν οὐρανῶν· δ' ἡμᾶς ἄρα ἐγράφη ὅτι τώρα ὑψώθη καὶ καθὼς αὗτος ποὺ ἀγιάζει¹⁴³, λέγει παλιν εἰς τοὺς Πατέρας ὅτι, ἀγιάζει, ἦτοι προσφέρει τὸν ἑαυτοῦ θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν ὅχι διὰ νὰ γινῇ ὁ Λόγος ἅγιος, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀγιάσῃ ὅλους ἡμᾶς με τὴν θυσίαν τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἐπομένως ἔτσι καὶ αὐτὸ ποὺ λέγεται, τώρα ὑπερυψώσεν αὐτοὺς, ὅχι διὰ νὰ ὑψωθῇ αὗτος διότι εἶναι ὑψιστός, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρωσῇ χάριν ἡμῶν τὰς ἀπατήσεις τῆς δίκαιουσύνης, καὶ ὑψωθῶμεν ἡμεῖς μαζὶ με αὐτόν καὶ εἰσελθῶμεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τὰς πύλας, τὰς ὁποίας αὗτος πάλιν ἀνοίξε χάριν ἡμῶν ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ προσπορεύονται ἡμῶν λέγουν· «Ἀνοίξατε οἱ ἄρχοντες τὰς πύλας σας, καὶ ὑψωθῆτε, πύλαι αἰώνια, διὰ νὰ εἰσελθῇ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης»¹⁴⁴ Καὶ ἐδῶ θεθαίως, δὲν ἦσαν εἰς αὐτὸν κλεισμέναι αἱ πύλαι, διότι, αὐτός εἶναι, Κύριος καὶ ποιητὴς τῶν πάντων, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχει δι' ἡμᾶς γραφῇ, διὰ τοὺς ὁποίους ἦτο κλειστή ἡ θύρα τοῦ παραδείσου. Διὰ τοῦτο, με σημασίαν ἀνθρωπίνην καὶ λόγῳ τῆς σαρκὸς τοῦ ἔφερον ὡς ἄνθρωπος λέγονται δι' αὐτὸν τὸ «Ἀνοίξατε πύλας», καὶ τὸ «Εἰσελεύσεται» ὡς εἰς ἄνθρωπον ποὺ εἰσέρχεται. Τὰ αὐτὰ ὁμῶς λέγονται πάλιν δι' αὐτόν καὶ με θεικὴν σημασίαν, ἐπειδὴ ὁ Λόγος εἶναι καὶ Θεός, διότι, οὗτος εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης. Τὴν ὑψωσιν δὲ αὐτὴν ποὺ ἔγινεν εἰς ἡμᾶς ἐπροφήτευσεν

141. Ἐβρ. 6, 20.

142. Ἐβρ. 9, 24.

143. Πρβλ. 1ω. 17, 19.

144. Ψαλμ. 23, 7.

τὸ αὐτὸν Πνεῦμα εἰς τὸ σιδοῦν οὐτοι. ὁ γδοσι φαλμόν λέγον· «Καὶ διὰ τῆς δικαιοσύνης σου θὰ ὑψωθῶν διότι σὺ εἶσαι ἡ πηγὴ τῆς δυναμείως τῶν»¹⁴⁵ Ἐὰν δὲ ὁ Υἱὸς εἶναι αὕτη ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι ἄρα αὐτός· ποὺ εἶναι ἑλλειπὴς διὰ νὰ ὑψωθῇ· ἀλλ' ἡμεῖς εἰμεθα ἐκεῖνοι ποὺ ὑψωνόμεθα διὰ τῆς δικαιοσύνης, ἡ δὲ δικαιοσύνη εἶναι αὐτός.

42 Δὲ καὶ τὸ ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς δὲν ἐγράφη δι' αὐτοὺς τοὺς Λόγοι ἐπειδὴ παλὼν καὶ πρὶν γὰρ ἀνθρώπου, ἦτο ἐκεῖνος, ποὺ ἐπροσκυνεῖτο καθὼς εἶπομεν, καὶ ἀπὸ τούτων ἀγγέλους καὶ ἀπὸ ὅλης τῆς κτίσιν, σύμφωνα μετὰ τὴν ἰδιότητα τῆς πατρικῆς θείας οὐσίας τοῦ, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς καὶ πρὸς χάριν ἡμῶν ἐγράφη καὶ τοῦτο καθὼς δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ὑψωθῇ ὡς ἄνθρωπος ἔτσι, ὡς ἄνθρωπος λεγεται, ὅτι ἔλαθεν ἐκεῖνο ποὺ εἶχεν αἰωνίως ὡς Θεός, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ δοθεῖσα τοιαυτὴ χάρις· Διότι δὲν ἡλαττωθῇ ὁ Λόγος μετὰ νὰ λάθῃ σῶμα διὰ νὰ ζητήσῃ· ἀλλὰ χάριν· τινὰ ἀλλὰ ἐθεοποίησε μᾶλλον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ποὺ ἐφόρεσε καὶ ὕστερα ἔδωκε τοῦτο γάρημα εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· Διότι, ὅπως ἐπροσκυνεῖτο πάντοτε ὡς Λόγος ποὺ εἶναι καὶ ὑπάρχει ἐν μορφῇ Θεοῦ, ἔτσι ἐπεὶ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ὅταν ἐγίνει ἄνθρωπος, καὶ ἔλαθε τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ἔχει, ἐπίσης ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ὅλην τὴν κτίσιν καὶ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ αὕτη κλίνει τὰ γόνατα διὰ νὰ προσκυνήσῃ αὐτόν, καὶ δὲ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι, τὸ ὅτι ὁ Λόγος ἐγένεν ἄνθρωπος καὶ τὸ ὅτι ὑπέμεινε σαρκικὸν θάνατον, δὲν συνέβησαν εἰς αὐτόν διὰ νὰ ζημωθῇ ἡ δόξα τῆς θεότητος αὐτοῦ· ἀλλὰ διὰ νὰ δοξασθῇ ὁ Πατήρ· Εἶναι δὲ δόξα τοῦ Πατρὸς τὸ νὰ εὑρεθῇ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐγένεν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπωλέσθῃ, καὶ ἀπὸ νεκρὸς νὰ ζωοποιηθῇ πάλιν καὶ νὰ γίνῃ ναὸς Θεοῦ· Διότι ἀληθῶς τὸ ὅτι καὶ αἱ οὐρανίαι δυνάμεις τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων, αἱ ὁποῖαι πάντοτε μὲν ἐπροσκυνοῦσαν αὐτόν, προσκυνοῦν δὲ καὶ τώρα εἰς τὸ ὄνομα Ἰησοῦς τὸν Κύριον εἶναι ἰδική μας χάρις καὶ ὑπερύψωσις, διότι καὶ ἀφοῦ ἐγένεν ἄνθρωπος προσκυνεῖται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν θὰ παρὰξενευθοῦν αἱ οὐρανίαι δυνάμεις, ὅταν θὰ βλέπουν τὸν Χριστὸν νὰ εἰσάγῃ τοὺς σὺσσωμους μὲ ἐκεῖνον ὁ-

λους ἡμᾶς εἰς τὰς οὐρανίας χώρας των Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον δὲν θα ἤμποροῦσε νὰ γινη αὐτό. ἔαν ὁ Υἱός, ποῦ ὑπῆρχεν ἐν μορφῇ Θεοῦ, δὲν εἶχε λάβει δούλου μορφήν δια νὰ ταπεινωσῇ τὸν ἑαυτὸν του, μὲ τὸ νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ φθάσῃ μέχρι θανάτου τὸ σῶμά του

43 Ἰδοὺ λα. πόν, ὅτι, ἐκεῖνο που οἱ ἄνθρωποι ἐνόμιζον ὅτι ἦτο τὸ μωρόν τοῦ Θεοῦ, ὅσαν ἀφορα εἰς τὸν σταυρόν ἔγινε σοφωτερον ἀπὸ ὅλα.¹⁴⁶ Διὸς ἡ μὲν ἀνάστασις, ἡμῶν εἰς αὐτὸν στηρίζεται, ὅχι δὲ μόνον οἱ Ἰσραηλῖταις, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἔθνη, ἀπὸ τῶρα καὶ ἐξῆς, ὅπως ἐπροφῆτευσεν ὁ προφήτης, ἐγκαταλείπουν τὰ εἰδωλα των καὶ λατρεύουν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ μὲν ψευδὴς θρησκεία τῶν δαιμόνων κατηργήθη, προσκυνεῖται δὲ ὁ ἀληθινὸς Θεὸς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι, προσκυνεῖται ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Ἰησοῦς, καὶ πιστεύεται ὅτι εἶναι Υἱὸς Θεοῦ καὶ τὸ ὅτι δι' αὐτοῦ γίνεται γνωστός ὁ Πατήρ, φανερώνει καθαρὰ ὅτι, καθὼς ἐλέχθη, δὲν ἔλαθεν ὁ Λόγος, ἐπειδὴ ἦτο Λόγος, τὴν τοιαυτὴν χάριν, ἀλλ' ἡμεῖς Λόγῳ δηλ. τῆς συγγενείας ἡμῶν μὲ τὸ σῶμα, ποῦ ἐκεῖνος ἀνέλαβε διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐγίναμεν καὶ ἡμεῖς υἱὸς Θεοῦ,¹⁴⁷ καὶ ἀπὸ τότε ἐγίναμεν καὶ υἱοὶ Θεοῦ ὥστε τῶρα νὰ προσκυνῇται ὁ Κύριος καὶ μεταξύ μας, καθὼς εἶπε καὶ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεὸς εἶναι εἰς αὐτούς¹⁴⁸, καθὼς καὶ ὁ Ἰωάννης εἶπεν εἰς τὸ Εὐαγγελίον του· «Ὅσοι δὲ ἔλαθον αὐτόν, ἔδωκεν εἰς αὐτούς τὸ δικαίωμα νὰ γίνουν τέκνα Θεοῦ»,¹⁴⁹ ὁ ἴδιος δὲ γράφει εἰς τὴν Ἐπιστολὴν του· «Ἀπὸ τοῦτο γνωρίζομεν ὅτι, μένει εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ τοῦ Πνεῦμα του, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς»¹⁵⁰ Ἀπόδειξις δὲ τοῦ γεγονότος, ὅτι χάριν ἡμῶν ἔλαθε χώραν ἢ ἀγαθότης αὐτοῦ, εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι ἡμεῖς μὲν ὑψώθημεν λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἐντὸς μας ὁ ὑψιστος Κύριος, καὶ χάριν ἡμῶν δίδεται ἡ χάρις, ἐπειδὴ ὁ Κύριος ποῦ χορηγεῖ τὴν χάριν ἔγινεν ἄνθρωπος ὅπως ἡμεῖς. Μὲ τὸ νὰ λάβῃ δὲ τὸ ταπεινὸν σῶμά μας, ὁ ἴδιος ὁ Σωτὴρ ἐταπεινώσε τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἔλαθεν τὴν μορφήν

146. Α' Κορ. 1, 26.

147. Α' Κορ. 3, 16, 17, Β' Κορ. 6, 16.

148. Α' Κορ. 14, 25.

149. Ἰω. 1, 12.

150. Α' Ἰω. 3, 24.

τοῦ δούλου, μὲ τὸ νὰ φορέσῃ τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, ποὺ εἶχεν ὑποδουλωθῇ εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ αὐτὸς τίποτε δὲν ἐπῆρεν ἀπὸ ἡμᾶς ἀπαραίτητον διὰ τὴν θελτίωσίν του, διότι, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτάρκης καὶ πλήρης, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα μᾶλλον ἐκεῖνο, ποὺ ὠφεληθῆμεν ἀπὸ αὐτόν. Διότι, αὐτὸς «εἶναι τὸ φῶς ποὺ φωτίζει κάθε ἄνθρωπον ποὺ ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον»¹⁵¹ Καὶ ματαίως οἱ Ἀρεανοὶ στηρίζονται εἰς τὸν σύνδεσμον «διό», ἔπε δὴ ὁ Παῦλος εἶπε «Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν», διότι ὁ Παῦλος δὲν ἐννοῦσε μὲ αὐτὸ οὔτε ἀμοιβὴν ἀρετῆς, οὔτε πρόοδον εἰς τὸν ἠθικὸν βίον, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τῆς ὑψώσεως ποὺ ἔγινεν εἰς ἡμᾶς. Τὴν δὲ σημαίνει τοῦτο, παρα ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀγίου Πατρός, ἐνῶ ὑπῆρχεν ἐν μορφῇ Θεοῦ, ἐταπείνωσε τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἔγινε δι' ἡμᾶς καὶ χάριν ἡμῶν δούλος, διότι ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἐγίνετο ἄνθρωπος, οὔτε ἡμεῖς θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ νὰ ἀναστηθῶμεν ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ θὰ ἐμένωμεν νεκροὶ θαμμένοι εἰς τὴν γῆν. Οὔτε νὰ ἀνυψωθῶμεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἀλλὰ θὰ παραμένναμεν εἰς τὸν ἄδην. Δι' ἡμᾶς λοιπὸν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐγράφη τὸ λεγόμενον εἰς τὴν Γραφὴν «ὑπερύψωσε», καὶ, «ἐχαρίσατο».

44. Αὕτῃ νομίζω εἶναι ἡ ἀληθὴς ἐννοια τοῦ ρητοῦ καὶ ἡ ὁποία συμφωνεῖ ἀπολύτως πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ ἔπειτα θὰ ἠμπορούσε κάποιος νὰ ἐπιχειρήσῃ παραλλήλως νὰ εἴπῃ τὰ αὐτὰ πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ ρητοῦ ὅτι, δὲν σημαίνει ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Λόγος, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος, ὑψοῦται, διότι ὁ Λόγος, ὡς καὶ μόλις ὀλίγον ἀνωτέρω εἶπομεν, εἶναι ὕψιστος καὶ ὁμοιος μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἕνεκα τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν αὐτοῦ σημαίνει τὸ ρητόν. Μὲ τὸ νὰ λέγῃ λοιπὸν «ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου»,¹⁵² ἀμέσως ἐπρόσθεσε τὸ «διὰ τοῦτο ὑπερύψωσε»,¹⁵³ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ, ὅτι ἂν καὶ ὡς ἄνθρωπος λέγομεν ὅτι ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἡ ζωὴ, ὑψώθη μὲ τὴν ἀνάστασιν. «Διότι ἐκεῖνος ποὺ κατέβη νεκρὸς εἰς τὸν τάφον, εἶναι καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀνεστήθη»¹⁵⁴ Κατέβη δηλαδὴ σωματικῶς ὡς ἄνθρωπος, ἀνεστήθη ὁμοίως διότι

151. Ἰω. 1, 9.

152. Φιλιπ. 2, 8.

153. Φιλιπ. 2, 9.

154. Ἐφ. 4, 10.

ὁ αὐτὸς ὡς Θεὸς ἦτο εἰς τὸ σῶμα. Καὶ τοῦτο, ἐπίσης, δηλοῖ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον εἰς τὴν ἔννοαν αὐτὴν προσέθεσεν κατόπιν τὸν σύνδεσμον «διὰ» διὰ νὰ δηλώσῃ ὅχι ἀμοιβὴν δι' ἀρετὴν, οὔτε ἠθικὴν προκοπὴν, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγένεν ἡ ἀνάστασις, ὡς καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι σημερον ἀπέθανον καὶ ἔμειναν νεκροί, αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ μόνος που ἀνεστήθη ὁλόκληρος ἐκ τῶν νεκρῶν. Ἡ δὲ αἰτία εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν αὐτὸς προεῖπεν, ὅτι, ἐνῶ ἦτο Θεός, ἐγένεν ἄνθρωπος. Δηλαδή ἐνῶ ὄλοι οἱ ἄνθρωποι που κατὰγονται ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ ἀπέθανον καὶ εἶναι τὸν θάνατον νὰ θασιλεύῃ ἐπάνω των, αὐτὸς ὅμως εἶναι καὶ ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ποὺ κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανόν.¹⁵⁵ Δηλαδή ὁ Λόγος ἐγένεν ἄνθρωπος. Καὶ λέγεται, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος κατέβη ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐπουράνιος ὀνομάζεται, λογῶ τοῦ ὅτι ὁ Λόγος κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Διότι ἂν καὶ μὲ τὸ νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ φθασῇ τὸ σῶμά του μέχρι θανάτου, ἐπειδὴ ἦτο δεκτικὸν θανάτου, ἐταπείνωσεν τοὺς ἑαυτὸν του, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς ἀνθρωπίνῳ σῶμα, ὑπερυψώθη ἀπὸ τὴν γῆν. Αὐτοῖσι λοιπόν που λέγεται ἐδῶ «Διὰ καὶ ὁ Θεὸς αὐτοῦ ὑπερύψωσεν», εἶναι τῆς αὐτῆς σημασίας μὲ τὸ αὐτὸ που λέγει ὁ Πέτρος εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. «Ἐκεῖνος, τοὺς ὁποῖοι ὁ Θεὸς ἀνέστησεν, ἀφοῦ κατηργήσῃ τὰς λύπας ποὺ προφενεῖ ὁ θάνατος, καθόσον δὲν ἦτο δυνατόν ὁ θάνατος νὰ κρατῇ αὐτὸν εἰς τὰ δεσμά του».¹⁵⁶ Καθὼς δηλαδή, ἔγραψεν ὁ Παῦλος, «Ἐπε δὴ, ἐνῶ ἦτο ἐν μορφῇ Θεοῦ, ἐγένεν ἄνθρωπος, καὶ ἐταπείνωσε τὸν ἑαυτὸν του μέχρι θανάτου, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ὑπερύψωσεν αὐτόν».¹⁵⁷ ἔτσι λέγεται καὶ ἀπὸ τὸν Πέτρον. «Ὅτι, ἐπειδὴ, ἐνῶ ἦτο Θεὸς ἐγένεν ἄνθρωπος, ὅμως τὰ ὑπερφυσικά γεγονότα καὶ τὰ θαύματά του ἀπέδειξαν αὐτόν καὶ εἰς τοὺς βλέποντας ὅτι ἦτο Θεός, διὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὸν θάνατον νὰ κρατῇ αὐτόν εἰς τὰ δεσμά του».¹⁵⁸ Τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κατορθώσῃ ἄνθρωπος, διότι ἡ ιδιότης τῶν ἀνθρώπων εἶναι νὰ ἀποθνήσκουν. Διὰ τοῦτο ὁ Λόγος ἂν καὶ Θεὸς ἐγένεν ἄνθρωπος, ἵνα, μὲ τὸ νὰ θανατωθῇ τὸ

155. Α' Κορ. 15, 47.

156. Πράξ. 2, 24.

157. Πρβλ. Φίλιπ. 2, 6-9.

158. Πρβλ. Πράξ. 2, 34.

σῶμά του, ζωοποιήσῃ τοὺς πάντας με τὴν παντοδυναμίαν του.

45 Ἐπειδὴ ὁμως, ἡ Γραφή λέγει δ' αὐτόν ὅτι ὑψώθη, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχαρισεν εἰς αὐτὸν καὶ οἱ αἱρετικοὶ νομίζουν ὅτι τοῦτο σημαίνει ἐλαττώμα ἢ παθος τῆς οὐσίας τοῦ Λόγου, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἰπωμεν με ποίαν σημασίαν λέγονται καὶ αὐτὰ Δὲ ὅτι λέγεται ὅτι αὐτὸς ὑψώθη ἀπὸ τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς ¹⁵⁹ ἐπειδὴ λέγεται ὅτι καὶ ὁ θάνατος εἶναι ἴδιος τοῦ θανάτου Δι' αὐτόν δὲ λέγονται καὶ τὰ ὅτι ἐπειδὴ ἔπεσε ἦτο τὰ οὐχὶ ἄλλου το σῶμα ποὺ ἀπέθανε καὶ ὑψώθη ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἀνεληφθῇ εἰς τοὺς οὐρανοὺς Ἐφ' ὅσων ὁμῶς τὸ σῶμα ἦτο ἐπίσης ἰδικόν το, καὶ ἐπομένως ὁ Λόγος δὲν ἢ ποροῖσε νὰ ἦτο ἐκτός ταῖ σωματος ὅταν ὑψώμετο τὸ σῶμα, εἰλόγως λέγεται, ὅτι λόγος τοῦ σώματος αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος ποὺ ὡς ἄνθρωπος ὑψώμετο Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν εἶχε γινεῖ ἄνθρωπος ἕως μὴ λεγάντα ταῦτο περὶ αὐτοῦ Ἐὰν ὁμῶς ὁ Λόγος εἶνε σαφές, εἶναι ἰσχυρὴ νὰ λέγεται περὶ αὐτοῦ ὡς ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ὑψωσις διὰ νὰ εἶναι ὁ λεγόμενος θάνατος αὐτοῦ λύτρον, καὶ αἰτία διὰ τὴν ὅποιαν κατηγορήθησαν αἱ ἁμαρτίαι καὶ ὁ θάνατος τῶν ἀνθρώπων ἡ δὲ ἀνάστασις καὶ ἡ ὑψωσις ποὺ λέγονται δ' αὐτοῖ διὰ εἰναι ἀσφαλεῖς καὶ γίνουσι κτήμα ἡμῶν Διὰ ταῦτα τοῦτα εἶπεν Ὁ Θεὸς ὑπερύψωσεν αὐτόν, καὶ ὁ Θεὸς ἔχαρισεν εἰς αὐτόν διὰ νὰ δείξῃ παλιν με αὐτὰ ὅτι δὲν ἦτο ὁ Πατὴρ ἐκεῖνος ποὺ ἔγινε σαρξ, ἀλλ' ὁ Λόγος αὐτοῦ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ὡς ἄνθρωπος λαμβάνει παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ὑψώνεται παρ' αὐτοῦ καθὼς ἐλέγθη εἶναι ὁμῶς φανερόν, καὶ δὲν ἤμπορε νὰ ἀμφιβάλλῃ κανεὶς, ὅτι αὐτὰ ποὺ δίδει ὁ Πατήρ, δίδει αὐτὰ διὰ τοῦ Υἱοῦ Καὶ εἶναι ἀληθῶς παραδόξοι δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ ἐκπληξιν τὸ γεγονός, ὅτι, τὴν χάριν ποὺ δίδει ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὴν χάριν ταύτην λέγεται ὅτι δέχεται ὁ Υἱός, καὶ τὴν ὑψωσιν, τὴν ὅποιαν κάμνει ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς, κάμνει αὐτὴν ὡς νὰ ὑψοῦται αὐτὸς ὁ Υἱός, Διότι αὐτὸς ποὺ ἦτο Υἱὸς Θεοῦ, αὐτὸς ἔγινε καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου Καὶ ὡς Λόγος μὲν δίδει τὰ πάντα παρὰ τοῦ Πατρὸς διότι πάντα ὅσα ποιεῖ καὶ δίδει ὁ Πατήρ, δὲ αὐτοῦ ποιεῖ καὶ παρέχει αὐτά. Ὡς Υἱὸς ὁμῶς

ἀνθρώπου, λέγεται ἀνθρωπίνως, ὅτι δέχεται αὐτὰ ποῦ εἶναι ἰδικά του λογῶ τοῦ ὅτι το σῶμα δὲν εἶναι σῶμα ἄλλου τινός, ἀλλὰ ἰδικόν του σῶμα, τὸ ὅποῖον ἔχει ἐκ φύσεως τὴν ιδιότητα νὰ δεχεται τὴν χάριν, συμφωνῶν μὲ ὅσα εἴπομεν Ἐλάμβανε δὲ κατὰ τὴν ἰψωσιν τὸν ἄνθρωπον Ὑψωσις δὲ εἶναι τὸ ἔργον τῆς θεοποιήσεως αὐτοῦ Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Λόγος εἶχε τοῦτο πάντοτε ὡς ἰδιότητα τῆς ἰδικῆς του Πατρικῆς φύσεως καὶ τελειότητος

46 Αὐτὸ μὲν λοιπόν, ποὺ ἐγράφη ἀπὸ τοῖ ἀποστόλων, τοῦτο τὸ νοῆμα ἔχει καὶ ἐλέγχει τοὺς αἵρετικοὺς ἀσεβεῖς Ἐκεῖνο δὲ ποὺ λέγει ὁ Ἰωαννῆς ἐγε ἐπίσης τὴν αὐτὴν μὲ τὸ προηγούμενον ὀρθὴν σημασίαν Λεγει δηλαδὴ καὶ αὐτός <Ὁ θρόνος σου, ὦ Θεέ μένει ἀσάλευτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας σου εἶναι σκῆπτρον ἐξουσίας, εὐθύτητος καὶ δικαιοσύνης Ἠγάπησας τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας τὴν ἀδικίαν διὰ τοῦτο, ὦ Θεέ σέ ἔχρ σει ὁ Θεός σου μὲ ἔλασιν ὑπερβολικῆς χαρᾶς, περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶναι συμμέτοχοι σου> 160 Προσέξατε ὦ Ἀρειανοί, καὶ μάθετε τοῖς ἐλάχιστον ἀπὸ αὐτὰ τὴν ἀληθεῖαν Συμμετόχους τοῦ Κυρίου ὠνόμασεν ὁ ψάλλων ὁ δὲ ἡμᾶς Ἐὰν ὅμως ὁ Κύριος ἔγενεν ἐξ οὐκ ὄντων καὶ ἦτο εἰς ἀπὸ τὰ δημιουργήματα Ἥτο ἀσφαλῶς εἰς ἐκ τῶν μετόχων καὶ αὐτός Ἐπε δὴ ὅμως ὁ ψάλλων αὐτὸν μὲν ἔμνησεν ὡς αἰώνιον Θεὸν λέγων Ὁ θρόνος σου, ὦ Θεέ μένει ἀσάλευτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ἐνημερόνευσε μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι εἶναι συμμέτοχά του τί πρέπει νὰ νοήσωμεν ἄλλο παρὰ τὸ ὅτι δὲν εἶναι εἰς ἄλλ' ἐντελῶς ἄλλος ἀπὸ τὰ δημιουργήματα καὶ ἐπομένως εἶναι ὁ μόνος γνήσιος καὶ ἀληθινὸς Λόγος τοῦ Πατρὸς καὶ ἀπαύγασμα καὶ σοφία, τῆς ὁποίας πάντα τὰ δημιουργήματα συμμετέχουν καὶ ἀγιάζονται ἀπ' αὐτὸν διὰ τοῦ Πνεύματος Κατὰ τὸ ρητὸν τοῦτο χρίεται θεβαίως, ἀλλ' ὅχι διὰ νὰ γίνῃ Θεός, διότι ἦτο καὶ πρὸ τούτου Θεός οὔτε διὰ νὰ γίνῃ βασιλεύς, διότι ἐβασίλευε προαιωνίως, ἐπεὶ δὴ εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, 161 ὅπως ἀποδεικνύει τὸ γραφικὸν λόγιον, ἀλλὰ πάλιν ὑπὲρ ἡμῶν ἔγει τοῦτο γραφῇ. Διότι οἱ μὲν βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅταν ἐχρίοντο, τότε ἐγίνοντο βασι-

160. Ψαλμ. 44, 7-8. Ἑβρ. 1, 8-9.

161. Πρὸλ. Η' Κερ. 4, 4. Κολ. 1, 15.

λεῖς, ἐνῶ πρωτότερα δὲν ἦσαν βασιλεῖς, ὅπως ὁ Δαθίδ, ὁ Ἐζεκίας ὁ Ἰωσίας καὶ ἄλλοι ὁ δὲ Σωτὴρ ἀντιθέτως, ἐνῶ ἦτο Θεὸς καὶ ἐβασίλευεν αἰωνίως εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Πατρὸς, καὶ ἦτο αὐτός ὁ χορηγὸς τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐν τούτοις τώρα λεγεται ὅτι *χρίετα*, ἵνα πάλιν, ὅπως ἐνήργησε τὴν ἰψωσιν καὶ τὴν ἀνάστασιν καθ' ὁμοίον τρόπον κάμῃ πραγματικότητα καὶ τὴν ἐνοίκησιν εἰς ἡμᾶς τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν πρὸς αὐτὸ κοινωνίαν ἡμῶν. Τοῦτο θελών να κάμῃ φανερόν καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε καὶ αὐτός εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, «Ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ προσφέρω τὸν ἑαυτὸν μου θυσίαν πρὸς Σέ, Πάτερ, διὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀληθῶς ἡγιασμένοι.»¹⁶² Μὲ τὸ νὰ λέγει δὲ ταῦτα ἔδειξεν ὅτι δὲ «εἶναι αὐτός ὁ ἀγιαζόμενος, ἀλλ' ὁ ἀγιαζών» διότι αὐτός δὲν λαμβάνει παρ' ἄλλου ἀγιασμόν ἀλλὰ λόγῳ τῆς σταυρῆς τοῦ θυσίας λέγει, ὅτι ὁ ἴδιος ἀγιαζει τὸν ἑαυτὸν του, διὰ νὰ ἀγιασθῶμεν ἡμεῖς εἰς αὐτόν, ὁ ὅποιος εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ὁ δὲ Κύριος που ἀγιαζει τὸν ἑαυτὸν του εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ ἀγ.ασμοῦ ἡμῶν. Πῶς λοιπὸν γίνεται τοῦτο, Πῶς δὲ λεγει αὐτὸ παρα ὅτι, «Ἐγὼ ὁ ὅποιος εἶμαι. Λόγος τοῦ Πατρὸς, ὁ ἴδιος δίδω τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου ποὺ ἐγὼ να ἀνθρώπος, καὶ τὸν ἑαυτὸν μου που ἐγινε ἀνθρώπος ἀγιαζῶ με τὸ Πνεῦμα ποὺ δίδω εἰς αὐτόν, διὰ να ἀγιασθοῦν εἰς ἐμέ ὁ ὅποιος εἶμαι ἡ ἀλήθεια (ἐπειδὴ ὁ ἰδικὸς σου Λόγος εἶναι ἡ ἀλήθεια¹⁶³) οἱ πάντες;

47. Ἐὰν δὲ πρὸς χάριν ἡμῶν ἀγ.άζῃ τὸν ἑαυτὸν του,¹⁶⁴ καὶ τοῦτο κάμνει ὅταν ἐγινε ἀνθρώπος εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι καὶ ἡ γενομένη καθόδος ἐπ' αὐτόν τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐγινεν εἰς ἡμᾶς, λόγῳ τοῦ ὅτι οὗτος ἐφοροῦσε τὸ ἰδικόν μας σῶμα, καὶ δὲν ἐγινε διὰ νὰ θελιωθῇ ὁ Λόγος ἀλλὰ πάλιν διὰ τὸν ἰδικόν μας ἀγ.ασμόν διὰ νὰ μετὰσχωμεν τοῦ χρίσματος αὐτοῦ, καὶ διὰ νὰ ἐφαρμόζῃ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ Γραφή· «Δὲν γνωρίζετε, ὅτι εἰσθε ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ

162. Ἰω. 17. 18 19.

163. Ἰω. 17. 17.

164. Πρὸς Ἰω. 17 19. Ὁ Ἰ. Χριστός-αυτός εἰς τὸ ὑπόμνημά του εἰς τὰ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον λέγει, ὅτι τὸ γὰρ τὸν τοῦτο σημ.ζει «Καὶ χάριν αὐτῶν προσφέρω τὸν ἑαυτὸν μου θυσίαν, διὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς ἰδ.αυτῆς μου προσφορᾶς ἀληθῶς ἡγιασμένοι».

τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας», ¹⁶⁵ Διότι, ὅταν ὁ Κύριος ἐβαπτίζετο ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἡμεῖς ἤμεθα εἰς αὐτὸν ἐκεῖνοι ποὺ ἐβαπτίζομεθα παρ' αὐτοῦ. Καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἐδέχετο τὸ Πνεῦμα, ἡμεῖς ἤμεθα εἰς αὐτόν· ἐκεῖνοι ποὺ ἐβαπτίζομεθα παρ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲν ἐχρίσθη καὶ αὐτὸς μὲ ἔλαιον καθὼς ὁ Ἀαρών, ἢ ὁ Δαβίδ, ἢ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον, παραπάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς συμμετόχους αὐτοῦ, μὲ ἔλαιον ὑπερβολικῆς χαρᾶς, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ Πνεῦμα, καθὼς καὶ ὁ ἰδὸς ἐρμηνεύει διὰ στόματος τοῦ προφήτου, λέγων. «Πνεῦμα Κυρίου μένει ἐπάνω μου, διότι, μὲ αὐτὸ μὲ ἔχρισεν ὁ Κύριος ὡς ἄνθρωπον», ¹⁶⁶ καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ ἀπόστολος εἶπεν «Ὅτι ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς μὲ Πνεῦμα ἁγίον» ¹⁶⁷ Πότε λοιπὸν ἐλέχθησαν καὶ αὐτὰ δι' αὐτόν, παρὰ ὅταν ἐνηθρώπησε καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐβαπτίζετο εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ κατέβη ἐπ' αὐτόν τὸ Πνεῦμα, καὶ ὅπως αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει, εἰς τοὺς μαθητάς· «Ἀπὸ ἐμὲ θὰ λάβῃ τὸ Πνεῦμα», ¹⁶⁸ καὶ, «Εγὼ ἀποστέλλω αὐτό», ¹⁶⁹ καὶ, «Λαβετε Πνεῦμα ἅγιον» ¹⁷⁰ Καὶ ὅπως αὐτός, ποῦ ὡς Λόγος καὶ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς παρέχει τὸ Πνεῦμα εἰς ἄλλος, λέγεται τώρα ὅτι ἁγιάζεται. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἐγένεν ἄνθρωπος καὶ αὐτὸ ποὺ ἁγιάζεται, εἶναι τὸ σῶμά του. Ἀπὸ ἐκεῖνον λοιπὸν ἠρχίσσαμεν καὶ ἡμεῖς νὰ λαμβάνωμεν τὸ χρίσμα καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἰωάννης λέγει «Καὶ σεῖς ἔχετε λάβει χρίσμα ἀπὸ τὸν ἅγιον» ¹⁷¹ ὁ δὲ ἀπόστολος «Καὶ σεῖς ἐσφραγίσθητε μὲ τὸ Πνεῦμα τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἅγιον» ¹⁷² Ἄρα, λοιπὸν, δι' ἡμᾶς καὶ χάριν ἡμῶν ἐλέχθη τοῦτο. Διὰ ποῖαν λοιπὸν προκοπὴν καὶ θελτίωσιν καὶ ἀμοιβὴν δι' ἀρετὴν ἢ ἀπλῶς διὰ πρᾶξιν τινα τοῦ Κυρίου λέγονται ταῦτα; Διότι, ἐάν μὲν δὲν ἦτο πρὶν Θεὸς καὶ ἐγνε Θεὸς ὑστερον, ἢ ἐάν πρωτύτερα δὲν ἦτο βασιλεὺς καὶ προήχθη ὑστερον εἰς βασιλεία, ὁ λόγος σας θὰ εἶχεν ἴσως κάποιαν σκιὰν πιθανότητος. Ἐάν ὅμως εἶναι Θεὸς καὶ ὁ βασι-

165. Α' Κορ. 3, 16.

166. Ἠσα. 61, 1. Δουκ. 4, 18.

167. Πράξ. 10, 38.

168. Ἰω. 16, 4.

169. Πράξ. Ἰω. 16, 7.

170. Ἰω. 20, 22.

171. Α' Ἰω. 2, 20.

172. Ἐφ. 1, 13.

λικός του θρόνου είναι αιώνας, ποῖον περιθώριον προκοπῆς εἶχεν ὁ Θεός, ἢ τι ἔλειπεν ἀπὸ ἐκείνου που ἐκάθητο εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πατρὸς, Ἐάν δέ, ὡς καὶ αὐτός ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι ἰδικόν του, ἀπὸ αὐτὸν λαμβάνει, καὶ αὐτός ἀποστέλλει αὐτό, ἐπομενῶς δὲν εἶναι ὁ Λόγος, ἀκριβῶς ἐπεὶ δὴ εἶναι Λόγος καὶ σοφία, ἐκεῖνος που χριεταί με τὸ Πνεῦμα, που ὀρίεται παρ' αὐτοῦ ἀλλ' ἢ σάρξ, ποῦ προσελήφθη παρ' αὐτοῦ, ἐκεῖνη εἶναι ποῦ χριεταί ἐν αὐτῷ καὶ παρ' αὐτοῦ ἵνα καὶ ὁ ἁγιασμός, ποῦ γίνεται εἰς τὸν Κύριον ὡς εἰς ἄνθρωπον, γίνῃ παρ' αὐτοῦ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διότι, λέγει τὸ Πνεῦμα δὲν ὁμιλεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του,¹⁷³ ἀλλ' ὁ Λόγος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ὁμιλεῖ δι' αὐτοῦ ὁ ὁποῖος ἔδωσεν αὐτὸ εἰς τοὺς ἀξίους. Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ὁμοιον με τὸ ρητὸν που προελέχθη Καθὼς δηλαδὴ ὁ ἀπόστολος ἔγραψεν· «Ὁ ὁποῖος ἂν καὶ ὑπῆρχεν ἐν μορφῇ Θεοῦ δὲν ἐθεώρησεν ὅτι εἶχεν ἐξ ἁρπαγῆς τὸ νὰ εἶναι ἴσος με τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐκουσίως ἐταπεινώσεν τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἔλαβε δούλου μορφήν»,¹⁷⁴ οὕτω καὶ ὁ Δαβὶδ ἔμνησεν τὸν Κυριον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς Θεόν, ποῦ ὑπάρχει αἰωνίως, καὶ βασιλεῖα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς Λόγον, ποῦ ἀπεστάλη πρὸς ἡμᾶς καὶ προσέλαβε τὸ ἰδικόν μας σῶμα ποῦ εἶναι θνητόν, διότι τοῦτο σημαίνει ὁ ὕμνος ποῦ αὐτός ψάλλει «Τὰ ἐνδύματά σου εὐωδιάζουν ἀπὸ σμύρναν καὶ ἀλόην καὶ κασίαν»,¹⁷⁵ ἀπὸ δὲ ἐκεῖνα ποῦ ἐπραξαν ὁ Νικόδημος καὶ αἱ γυναῖκες γύρω ἀπὸ τὴν Μαριάμ τὸ αἷτο φανεροῦται, ὅταν ὁ μὲν ἦλθε με «μῆγμα σμύρνας καὶ ἀλόης λίτρας ἑκατόν»,¹⁷⁶ αἱ δὲ με ὅσα εἶχον ἐτοιμάσει ἀρώματα διὰ νὰ ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν ἐνταφιασμόν.¹⁷⁷

48 Ποῖα λοιπὸν πάλιν ἠθικὴ προκοπὴ ἔγινε εἰς τὸν ἀθάνατον με τὸ νὰ προσλάβῃ τὸ θνητὸν ἀνθρώπινον σῶμα, ἢ ποῖα ὠφέλεια ἔγινεν εἰς τὸν αἰώνιον με τὸ νὰ φορέσῃ τὸ πρόσκαιρον, Ποῖος μισθὸς ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ ὅτι ἐδόθη εἰς τὸν αἰώνιον Θεόν καὶ βασιλεῖα μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν ποῦ εἶχε με τὸ νὰ εἶναι, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς; Δὲν ἐννοεῖτε λοιπὸν

173. Πρβλ. Ἰω. 16, 13.

174. Φιλίπ. 2, 6-7.

175. Ψαλμ. 44, 9.

176. Ἰω. 19, 39.

177. Πρβλ. Λουκ. 24, 1.

ὅτι, καὶ τοῦτο ἔγινε καὶ ἔγραφε δι' ἡμᾶς καὶ χάριν ἡμῶν, δια νὰ μάθωμεν ὅτι, ὁ Κύριος ἔγινεν ἄνθρωπος διὰ νὰ κάμῃ ἡμᾶς, ποὺ εἴμεθα θνητοὶ καὶ προσκαροί, ἀθανάτους, καὶ μᾶς κάμῃ ἔτσι, καταλληλοὺς διὰ νὰ εἰσεέλθωμεν εἰς τὴν βασίλειαν τῶν οὐρανῶν. Δὲν κοκκινίζετε λοιποὶ ἀπὸ ἐντροπῆς, ποὺ δισσιγέφετε τὸ νόημα τῶν θεῶν λογίων, Δὲν ἀληθῶς με το νὰ ἐλθῇ εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἡμεῖς μὲν ὠφεληθήμεν διότι, ἡλευθερωθῆμεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐνῶ αὐτὸς ἔμεινε ὁ ἴδιος καὶ (πάλιν πρέπει νὰ εἰπῶμεν τὸ αὐτὸ) δὲν ἔπαθε καμμίαν ἀλλαγὴν ἐπειδὴ ἔγινεν ἄνθρωπος ἄλλα ὅπως ἔχει γραφῇ «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μένει, ὁ ἴδιος εἰς τὸν αἰῶνα»¹⁷⁸, διότι, χωρὶς ἀμυβολίας, ὅπως πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐπειδὴ ἦτο Λόγος, ἐχορηγοῦσε, εἰς τοὺς ἁγίους ὡς ἰδικοὶ τοῦ τοῦ Πνεύματος, ἔτσι καὶ ἦταν ἔγινεν ἄνθρωπος, ἀγαθίζει τοὺς πάντας με τὸ Πνεῦμα καὶ λέγει εἰς τοὺς μαθητάς «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον»¹⁷⁹, καὶ ἐδίδεν αὐτὸ εἰς τὸν Μωυσῆν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐβδομηκοντα¹⁸⁰, καὶ ὁ Δαβὶδ παρεκάλει δι' αὐτοῦ το Πατέρα λέγων «Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀφαιρέσης ἀπὸ ἐμέ»¹⁸¹. «Ὅταν δὲ ἔγινε καὶ ἄνθρωπος ἔλεγε «Θα ἀποστείλω πρὸς ὑμᾶς τὸν Παρακλήτον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας»¹⁸², καὶ διότι, ἀκρῶς εἶναι ἀληθὴς καὶ δὲν ψευδεταὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀπέστελεν αὐτὸ εἰς αὐτοὺς «Ἀρα λοιπὸν, ἐὼς Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ἀμεταβάτητος καὶ γὰρ καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»¹⁸³, ὁ ὁμοῦς, μένει, ἀναλλοίωτος, καὶ ὁ ἴδιος εἶναι αὐτὸς ποὺ δίδει καὶ λαμβάνει καὶ δίδει μὲν ὡς Λόγος τοῦ Θεοῦ, λαμβάνει δὲ ὡς ἄνθρωπος. Ἐπομένως δὲν εἶναι ὁ Λόγος ἐπειδὴ εἶναι Λόγος αὐτός, ποὺ ὠφελεῖται, διότι εἶγε τὰ πάντα καὶ ἔχε αὐτὰ πάντοτε εἰς τὸν ὁπεῖρος τέλειον βαθμόν, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔκαμαν ἀργὴν νὰ λαμβάνουν ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ διότι, ὅταν τὴν λέγεται ἄνθρωπινως, ὅτι αὐτὸς γρίεται, ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι ποὺ χροῦμεθα ἐν αὐτῷ, ἐπειδὴ καὶ τότε ποὺ αὐτὸς ἐβαπτίζετο, ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι, ποὺ ἐβαπτίζομεθα ἐν αὐτῷ «Ο-

178. Ἦστ 40, 8.

179. Ἰω. 20, 22.

180. Ἀριθ. 11, 16.

181. Ψαλμ. 50, 13.

182. Πρὸς Ἰω. 15, 26.

183. Ἐβρ. 13, 8.

σον εἶναι καὶ αὐτὸς εἷς ἐκ τῶν δημιουργημάτων καὶ κατὰ μέθεξιν μόνον Θεός. Ἐπειδὴ ὁμοῦς εἶναι Θεός εἶναι καὶ Θεοῦ Υἱὸς καὶ βασιλεὺς αἰώνιος, ἀπαύγασμα καὶ χαρακτήρ τοῦ Πατρὸς. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς πιστεύομεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς τὸν ὁποῖον ἐπερμένομεν νὰ ἔλθῃ, καὶ τὸν ὁποῖον ὁ Πατὴρ ἀπεκαλύψεν εἰς τοὺς ἁγίους προφῆτας τοῦ δια στόματος τῶν ὁποίων ἀναγγέλλει τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὕτως ὥστε, ὅπως ἐγίναμεν ἀπὸ αὐτόν, ἔτσι καὶ ἀπὸ αὐτοῦ νὰ γίνῃ ἡ λύτρωσις ὅλων ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας τῶν δια νὰ βασιλεύῃ αὐτὸς ἐπὶ παντὶν. Καὶ αὕτῃ εἶναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνει ἡ χρίσις αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαθε χωρὶς ἡ ἔνσαρκος παρουσία τοῦ Λόγου εἰς ἡμᾶς, τὴν ὁποίαν ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ ψαλμῶδὸς ὑμνεῖ μὲν τὴν θεότητα καὶ τὴν μετὰ τοῦ Πατρὸς συμβασιλείαν αὐτοῦ μὲ τὸ νὰ ψάλλῃ «Ὁ θρόνος σου, ὦ Θεέ, μένει ἀσάλευτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας σου εἶναι, σκῆπτρον ἐξουσίας, εὐθυτητος καὶ δικαιοσύνης»¹⁸⁷, ἀναγγέλλει δὲ τὴν ταχυσὴν αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς λέγων «Διὰ τοῦτο ὦ Θεέ, σὺ ἔρσεν ὁ Θεός σου μὲ ἔλαιον ὑπερβολικῆς χαρᾶς, περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶναι συμμέτοχοι σου»¹⁸⁸.

50 Ποῖον δὲ εἶναι τὸ παράδοξον, ἢ ποῖον τὸ ἀπίστευτον, εἴαν ὁ Κύριος, τοῦ ὁρᾷ τὸ Πνεῦμα παρουσιαζέται, τῶρα ἀπὸ τὴν Γραφὴν ὅτι χριεῖται μὲ τὸ Πνεῦμα, ὅταν θεβαίως ἀπῆλθῃ τοῦτο ἡ ἀνάγκη καὶ δὲν ἀπέφυγεν οὗτος νὰ εἴπῃ κάποτε, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ποὺ ἀνέλασθεν, οὔτε καὶ τὸ ὅτι ἦτο ὑποδεέστερος τοῦ Πνεύματος. Διότι τότε ποὺ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι αὐτὸς μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Βεελζεβοὺλ ἐκδιώκει, τὰ δαιμόνια¹⁸⁹, ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι, ἐβλασφημοῦσαν· «Ἐάν ἐγὼ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐκδιώκω τὰ δαιμόνια»¹⁹⁰. Διότι ἰδοὺ ἐκεῖνος ποὺ ὁρᾷ τὸ Πνεῦμα, λέγει τῶρα ὅτι μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος ἐκδιώκει τὰ δαιμόνια. Τοῦτο μὲ κανένα λόγον δὲν νοεῖται ὅτι ἐλέγχθῃ μὲ ἄλλην σημασίαν παρὰ μόνον μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἀναφέρεται, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ποὺ ὁ ἴδιος ἔφερε. Καθὼς δηλαδὴ ἡ

187. Ψαλμ. 44, 7.

188. Ψαλμ. 44, 8.

189. Πρβλ. Ματθ. 12, 24.

190. Ματθ. 12, 28.

ἀνθρωπίνη φύσις δὲν ἤμπορεῖ ἀπο μόνῃ τῆς νά ἐκδιώκῃ τοὺς δαίμονας. παρὰ μόνον με τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος, διὰ τοῦτο ὡς ἄνθρωπος ἔλεγεν· Ἐὰν δὲ ἐγὼ με τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. Χωρὶς ἀμφιβολίαν καὶ τὴν βλασφημίαν ποὺ ἐγένετο εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐννοῶν ὅτι ἦτο μεγαλυτέρα τῆς βλασφημίας ποὺ ἐγένετο εἰς αὐτόν ὡς ἄνθρωπον ἔλεγεν· Ἐκεῖνος ποὺ θὰ εἴπῃ λόγοι βλασφημιοὶ εἰς θάρος τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, θὰ συγχωρηθῇ.¹⁹¹ τέτοιοι δὲ ἦσαν οἱ λόγοι ποὺ ἐκεῖνοι ἔλεγον· Δεῖ εἶναι αὐτός ὁ υἱὸς τοῦ τέκτονος.¹⁹² Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ἐβλασφημοῦσαν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἀπέδιδον τὰ ἔργα τοῦ Λόγου εἰς τὸν διάβολον, θὰ ἔχουν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν. Καὶ τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὡς ἄνθρωπος, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅμως εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ τὴν θεότητά του καὶ τὴν θεῖαν τοῦ μεγαλεῖότητά οὐδεποτε εἶπεν εἰς αὐτοὺς διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅτι ἦτο ὑποδεέστερος τοῦ Πνεύματος ἀλλὰ τοῦναντίον ἐδήλωνεν ὅτι ἦτο ἴσος μετὰ τὸ Πνεῦμα, ὅταν διὰ νὰ μεταδῶσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα ἔλεγε· Ἀγαπᾶτε Πνεῦμα ἅγιον.¹⁹³ καὶ· Ἐγὼ ἀποστέλλω αὐτό.¹⁹⁴· «ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει»¹⁹⁵ καὶ «ὅσα ἀκούει λαλήσει»¹⁹⁶. Καθὼς λοιπὸν ἐδῶ αὐτὸς ὁ Κύριος, ποὺ δεῖ τὸ Πνεῦμα, δὲν ἀποφεύγει νὰ εἴπῃ ὡς ἄνθρωπος ὅτι με τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος ἐκδιώκει τὰ δαιμόνια, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ ἴδιος, ποὺ ἦτο ὁ δοτὴρ τοῦ Πνεύματος, δὲν ἀπέφυγε νὰ εἴπῃ καὶ τὸ «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ οὕτως ἐνεκεν ἐχρὶσέ με»¹⁹⁷, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ ἴδιος ἐγενεσάρξ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἰωάννης¹⁹⁸, διὰ νὰ γίνῃ καταληπτὸν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα καὶ τὰ δυο, ἐκεῖνοι ποὺ διὰ νὰ ἀγιασθῶμεν χρειάζομεθα τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἄνευ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐκδιώκωμεν δαίμονας. Ἀπὸ ποῖον δὲ καὶ μέσω ποῖου ἄλλου ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα παρὰ μόνον ἀπὸ τὸν Υἱόν, ὁ ὁποῖος καὶ ἔχει τὸ Πνεῦμα, Πότε

191. Πρὸς Ματθ. 12, 32

192. Ματθ. 13, 55.

193. Ἰω. 20, 22

194. Πρὸς Ἰω. 16, 7

195. Ἰω. 16, 14

196. Ἰω. 16 13.

197. Ἑβρ. 61, 1.

198. Ἰω. 1, 14

δέ ἡμεῖς ἠμπορούσαμεν να λαμβανώμεν αὐτο παρὰ μόνον τότε ὅταν ὁ Λόγος ἔγενεν ἄνθρωπος, Καὶ ὅπως δεικνυεὶ αὐτὸ ποὺ εἶπεν ὁ ἀπόστολος ὅτι ἦτο ἀδύνατον να λυτρωθῶμεν καὶ να ὑπερωψωθῶμεν, ἐὰν ὁ Υἱὸς τοῦ ὑπῆρχεν ἐν μορφῇ Θεοῦ δὲν εἶχε λάθει δουλοῦ μορφῇ.¹⁹⁹ Ἔτσι καὶ ὁ Δαθίδ φανερωνεὶ καὶ αὐτός, ὅτι δὲν θα ἠμπορούσαμεν κατ' ἄλλον τρόπον να μετασχωμεν τοῦ Πνεύματος καὶ νὰ ἀγιασθῶμεν ἐὰν ὁ Ἰδὸς ὁ δοτὴρ τοῦ Πνεύματος δὲν ἔλεγε διὰ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ὅτι χρίετα. ὑπὲρ ἡμῶν. Διὰ τοῦτο εἰ, εἴθα θεῖται οἱ διὰ ἐλαθόμεν τὸ Πνεῦμα, διότι ἐγράφη ὅτι ἐκεῖνος ἐχρίσθη ὡς ἄνθρωπος μετὰ τὸ Πνεῦμα. Διότι ἀφοῦ πρῶτον ἡγιασθῇ ἐν αὐτῷ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, καὶ αὐτὸς λένεταὶ ἄνθρωπος ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἔχει λάθει αὐτήν, ἡμεῖς ἔχομεν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ὡς ἐπακολούθημα τῆς σχεσεως ἡμῶν μετὰ τὸν Χριστόν. ἐφ' ὅσον λαμβανόμεν ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς χάριτος αὐτοῦ.²⁰⁰

51. Τὸ δε χωριοι «Ἠγάπησας τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας τὴν ἁδίκαν»²⁰¹ ἐγράφη εἰς τὸν ψαλμόν, ὅχι διὰ να δείξῃ ὅτι ἡ φύσις τοῦ Λόγου εἶναι τρεπτή ὅπως σεῖς κάλιν ἐννοεῖτε, ὡλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ σημάνη καὶ ἀπὸ αὐτο τὸ ἀεστάθλητον αἰτῆς. Διότι ἐπειδὴ ἡ φύσις τῶν δημιουργημάτων μεταβάλλεται καὶ συνετεία τουτου, οἱ μὲν παρεθῆσαν, οἱ δὲ παρήκουσαν, καθὼς εἵπομεν ἀνωτέρω, καὶ τόσον αἱ πράξεις αὐτῶν εἶναι ἀμφιβόλου ἀξίας, ὅσον καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι, πολλάκις εἶναι ἐνδεγομενον αὐτός ποῦ τώρα εἶναι ἀναθὸς μετ' ὀλίγον νὰ τραπῇ καὶ να γίνῃ ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ἦτο προηγουμένως ὅπως, π.χ. ὁ προ ὀλίγου δίκαιος νὰ ἀλλάξῃ καὶ μετ' ὀλίγον νὰ εὑρεθῇ ὅτι εἶναι ἁδίκος, διὰ τοῦτο, ἐπίσης ἦτο ἀνάγκη να ἔχουν οἱ ἄνθρωποι εἰκόνα καὶ πρότυπον ἀρετῆς τὸ ἀμετάβλητον καὶ ἀναλλοίωτον τῆς δικαιοσύνης τοῦ Λόγου. Ἡ δὲ τοιαύτη ἀντιληψις ἔχει φανεράν τὴν αἰτίαν διὰ τοὺς καλῶς σκεπτομένους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ ἐτράπη καὶ ἡμάρτησε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.²⁰² διὰ τοῦτο ὁ δεῦτερος Ἀδάμ, ὁ Χριστός, ἔπρεπε νὰ εἶναι

199. Πρβλ. Φιλίπ. 2, 6-7.

200. Πρβλ. 1, 16.

201. Ψαλμ. 44, 8.

202. Πρβλ. Ρωμ. 8, 12.

ἀτρεπτος καὶ ἀμετάβλητος. ἵνα, καὶ ἂν ἀκόμη ἐπιχειρήσῃ πάλιν ὁ ὄφης νὰ ἐξαπατήσῃ καὶ τοῦτον ἢ μὲν ἀπάτῃ αὐτοῦ μεινῇ ἀνευ ἀποτελέσματος, ὁ δὲ Κυριος μείνῃ ὅπως εἶναι. ἀτρεπτος καὶ ἀναλλοιώτος καὶ ἔτσι καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ ὄφεως νὰ ἀπατᾷ τοὺς πάντας ἀποδειχθοῦν ἀνίσχυροι. Διότι ὅπως με τὸ νὰ παραβῇ ὁ Ἀδάμ τὴν θεῖαν ἐντολὴν, ἡ ἀμαρτία ἔφθασεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους²⁰³ ἔτσι, καὶ με τὸ νὰ γ.νῇ ὁ Κύριος ἀνθρώπος, καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν ὄφιν ἢ το αὐτὴ δύναμις τοῦ θα μεταβιβασθῇ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ὁ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ λέγῃ «Διότι δὲν ἀγνοοῦμεν τὰ δόλια ἐπ. νοήματα τοῦ δ.αβόλου»²⁰⁴ Ἀρα λοιπὸν εὐλόγως ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος μένει αἰωνίως ἀτρεπτος κατὰ τὴν φύσιν, ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην καὶ μισεῖ τὴν ἀδικίαν, χρίεται καὶ ἀποστέλλεται. ἵνα, με τὸ νὰ λάβῃ τὴν τρεπτὴν σάρκα, χωρὶς με αὐτὸ νὰ μεταβληθῇ, ἀλλὰ μένων ὁ αὐτὸς καὶ ἀτρεπτος, καταδικάσῃ ἐν τῇ σαρκὶ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ παραστήσῃ αὐτὴν ἐλευθερὰν ἀπο τὴν δουλείαν τῆς ἀμαρτίας, ὥστε νὰ δύναιτο εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐκπληροῖ τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου καὶ νὰ ἡμπορῇ νὰ λέγῃ· Ἡμεῖς δὲ δὲν ἐξουσιαζόμεθα ἀπὸ τὴν σάρκα ἀλλ' ἀπὸ τὸ πνεῦμα ἐὰν θεοαίως τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικῇ μέσα μας^{204α}

52. Εἰς μάτην ἄρα καὶ τώρα, ὦ Ἀρεανοί, ἀπέβη καὶ ἡ το αὐτὴ ἐπ.νότησί σας, καὶ εἰς μάτην ἐπροβαλλετε ὡς δ.κατολογίαν σας τοὺς λόγους τῶν Γραφῶν. Διότι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀτρεπτος, καὶ μένει, ὁ αὐτὸς ἀναλλοίωτος αἰωνίως, ὅχι ἀπλῶς μόνον, ἀλλ' ὅπως ὁ Πατὴρ Ἐπειδὴ πῶς θὰ ἦτο ὁμοῖος ἐὰν δὲν εἶναι ἀτρεπτος ὅπως ὁ Πατήρ, Ἡ κατὰ πόλιν ἔννοιαν ὅλα ὅσα ἀνήκουν εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκουν καὶ εἰς τὸν Υἱόν, ἐὰν ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει τὸ ἀτρεπτον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ Πατρὸς; Ὁχι ὁμοῦς ὥσάν νὰ εἶναι ὑποτεταγμένος εἰς νόμους, καὶ ὥσάν νὰ ἔχῃ ροπήν πού νὰ κλίνη καὶ πρὸς τὰ δύο, ὥστε τοῦτο μὲν νὰ ἀγαπᾷ, ἐκεῖνο δὲ νὰ μισῇ, ἀπὸ φόβου μήπως τάχα χάσῃ τοῦτο, νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἄλλο, καὶ κατ' ἄλλον τρόπον παρίσταται πάλιν τρεπτὸς. Ἀλλὰ τοῦναντίον ὡς Θεὸς πού εἶναι καὶ κριτὴς δίκαιος καὶ φίλος τῆς ἀρετῆς, μᾶλλον δὲ καὶ χορηγὸς ἀρετῆς, Μὲ τὸ νὰ εἶναι λοιπὸν φύσει δίκαιος καὶ ὁσιος, διὰ τοῦτο λέ-

203. Πρβλ. Ρωμ. 5, 12.

204. Πρβλ. Β' Κορ. 2, 11.

204α. Πρβλ. Ρωμ. 8, 9.

γει ἡ Γραφή ὅτι ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην καὶ μισεῖ τὴν ἀδικίαν, που εἶναι το αὐτό ὡς νὰ λέγῃ ὅτι τοὺς μὲν ἐναρέτους ἀγαπᾷ καὶ θέλει ἰδικούς του, τοὺς δὲ ἀδίκους ἀποστρέφεται. καὶ μισεῖ. Καὶ ἀληθῶς αἱ θεῖαι Γραφαὶ λέγουσιν τὸ αὐτό καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς «Ὁ Κύριος εἶναι δικαίος καὶ ἀγαπᾷ δικαιοσύνην»²⁰⁵ καί, «Ἐμίσησας ὄλους τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνομίας»²⁰⁶ καί, «Τὰς μὲν εἰσόδους τῆς Σιών ἀγαπᾷ, διὰ δὲ τὰς κατασκηνώσεις τοῦ Ἰακώβ ἀδιαφορεῖν»²⁰⁷, καί, «Τὸν μὲν Ἰακώβ ἠγάπησε, τὸν δὲ Ἡσαΐ ἐμίσησε»²⁰⁸, κατὰ δὲ τὸν Ἡσαΐαν, ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι αὕτη που λέγει παλιν «Ἐγὼ εἰμαι ὁ Κύριος, ὁ ὅποιος ἀγαπᾷ δικαιοσύνην, καὶ μισᾷ τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὴν ἀδικίαν»²⁰⁹. Ἡ λοιπὸν καὶ τοὺς λόγους ἐκεῖνους τῆς Γραφῆς που ἐλέγχθησαν διὰ τὸν Υἱὸν ἅς λαμβάνουν μὲ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν ἐδῶ που λέγονται, διὰ τὸν Πατέρα διότι καὶ ἐκεῖνα ἔχουν γραφὴ περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ, ἢ καὶ αἱ τὰ ἐδῶ ὅπως καὶ ἐκεῖνα κακῶς ἐρμηνεύοντες ἅς εἶπουν ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ εἶναι τρεπτὸς. Ἐάν δὲ καὶ μόνον το νὰ ἀκούῃ κανεὶς αὐτὸ λεγόμενον ἀπὸ ἄλλους, εἶναι ἐπικίνδυνον, διὰ τοῦτο ὁρθῶς ἡμεῖς ἐννοοῦμεν τὰ λεγόμενα ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ δικαιοσύνην, καὶ μισεῖ ἀρπαγὴν καὶ ἀδικίαν, ὅχι διότι ἔχει καὶ αὐτὸς ῥοπὴν ποὺ ἡμπορεῖ νὰ κλίνη καὶ πρὸς τὰ δύο καὶ νὰ εἶναι ἔτσι εἰς αὐτὸν δυνατὸν νὰ τρέπεται καὶ πρὸς τὸ ἐναντίον, ὥστε τοῦτο μὲν νὰ ἐκλέγῃ ἐκεῖνο δὲ νὰ ἀποφεύγῃ. Διότι τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν γνωρισμα τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ διότι ὡς δίκαιος κριτὴς τοὺς μὲν δικαίους ἀγαπᾷ καὶ καλεῖ ἰδικούς του, τοὺς δὲ κακοὺς ἀποδιώκει μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ. Εἶναι λοιπὸν σύμφωνον πρὸς αὐτὰ νὰ ἐννοῶμεν τὰ ἴδια καὶ περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀγαπᾷ καὶ μισεῖ. Διότι πρέπει καὶ ἡ φύσις τῆς εἰκόνος νὰ εἶναι τοιαύτη, ὅπως καὶ ὁ Πατὴρ αὐτῆς, ἔστω καὶ ἂν οἱ Ἀρειανοί, ὡς τυφλοί, οὐτε αὐτήν, οὔτε ἄλλο κανένα ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια δὲν βλέπουν. Διότι μὲ τὸ νὰ μορφώσουν ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς καρδίας των σφαλερὰς ἐννοίας, μᾶλλον δὲ παρανοϊκὰς ἀντιλήψεις περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐ-

205. Ψαλμ. 10, 7.

206. Ψαλμ. 5, 6.

207. Πρὸς Αἰ. Ψαλμ. 86, 2.

208. Ματθ. 1, 3-3. Ρωμ. 9-13.

209. Ἡσα. 61, 8.

πικαλοῦνται πάλιν ρητὰ τῶν θεῶν Γραφῶν, εἰς τὰ ὁποῖα, ἀπὸ κεκτημένη ἀναισθησαν, δὲν βλέπουσι τὴν ἀληθινὴν σημασίαν των, ἀλλὰ διότι ἔθεσαν ὡς κανόνα σκέφews τὴν ἰδικὴν των ἀσεβειαν, καὶ, συμφωνῶν μὲ τὸν κανόνα τοῦτον, διαστρεφουσι ὅλα τὰ θεῶν λόγια, οἱ ὁποῖοι καὶ μόνον διότι ἀπαγγέλλουν αὐτὰ τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ ἀκούουν εἰς θάρος των παρα «Πλανᾶσθε ἐπεὶ δὲν γινώριζετε τὰς Γραφὰς οὔτε τὴν δυναμὶν τοῦ Θεοῦ». Ἄν καὶ ἐπιμελοῖν ἀκομῇ πρέπει νὰ φερόμενωνται πάλιν μὲ τὸν ἄκουσιν ἀπὸ ἡμῶν Ἀπόδοτε τὰ ἀρμόζοντα εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ἀρμόζοντα εἰς τὸν Θεόν εἰς τὸν Θεόν.²¹⁰

53 Ἐχει λοιπὸν γραφῇ, λέγουν, εἰς μὲν τὰς Παροιμίας «Ὁ Κύριος μὲ ἐκτὸς ἀνὴρ ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ»²¹¹, εἰς δὲ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου που λέγει «Ἐγίεν εἰς τόσον βαθὺν καλῦτερος ἀπὸ τοῖς ἀγγέλους ὥστε εἶναι εἰς ἀξίαν διαφορετὸν κώτερον τὸ ὄνομα που αὐτὸς ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἐκείνων»²¹² Καὶ μετ' ὀλίγα «Ὁ θεὸς, ἀδελφοὶ ἅγιοι, σεῖς που ἔχετε κληθῇ νὰ γινετὲ μέτοχοι οὐρανοῦ κληρονομίας γνωρίσατε καλῶς τὸν ἀπεσταλμένον παρὰ τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀργιερέα τῆς πιστεῶς μας Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἔμεινε πιστός εἰς ἐκείνους που ἀπέστειλεν αὐτούς»²¹³ καὶ εἰς τὰς Πράξεις ἐπίσης «Ἄς γίνῃ λοιπὸν γνωστὸν ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέδειξεν αὐτὸν Κύριον καὶ Χριστόν τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον σεῖς ἐσταυρώσατε»²¹⁴ Ταῦτα οὗτοι προβαλλοῦν πρὸς ὅλους, μορφωμένους καὶ ἀμαθεῖς, καὶ ἐπεὶ δὲ πλανῶνται ὡς πρὸς τὴν σημασίαν αὐτῶν, ἐνόμισαν ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι κτίσμα καὶ δημιούργημα καὶ ἐν ἀπὸ τὰ γενόμενα ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ ἔτσι, κατορθώνουν νὰ ἐξαπατοῦν τοὺς ἀνοήτους, μὲ τὸ νὰ μεταχειρίζωνται ὡς ἀπόδειξιν τὰ ρητὰ τῆς Γραφῆς ὅχι μὲ τὴν ἀληθινὴν σημασίαν αὐτῶν, ἀλλὰ μὲ ἐκείνην ποὺ συμφέρει εἰς αὐτούς, καὶ ἔτσι σπεύρουν ὑποῦλως εἰς τὰς ψυχὰς τὸ δηλητήριον τῆς αἰρέσεώς των. Διότι, ἐὰν ἐγνώριζον, δὲν θὰ ἐβλάσφημουν εἰς τὸν Κύριον τῆς δόξης, οὔτε θὰ

210. Ματθ. 22, 29.

211. Πρὸς Ἑβρ. 22, 21.

212. Περσ. 8, 22.

213. Ἑβρ. 1, 4.

214. Ἑβρ. 3, 1-2.

215. Πράξ. 2, 36.

παρερμήνευον ἐκεῖνα που καλῶς ἐγγραφήσαν Ἐάν μὲν λοιπόν, μὲ τὸ να υἱοθετήσουν φανερά τὸν τρόπον τοῦ Καιάφα, ἔγνων καὶ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι εἰς τὰς κρίσεις των, ὥστε νὰ ἀγνοοῦν τὸ τῆς Γραφῆς, ὅτι πράγματι, ὁ Θεὸς θὰ κατοικήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς²¹⁶, ἅς μὴ δίδουι προσοχὴν εἰς τὰ ἀποστολικά λόγια, διότι, δὲν κάμνουν τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι Ἐάν δὲ καὶ συνετάχθησαν μὲ τοὺς ἀθέους Μανιχαίους καὶ ἀρνοῦνται τὸ Ὁ Λόγος σαρὲς ἐγένετο, καὶ τὴν ἑνσαρκίαν παρουσίαν του, ἅς μὴ πιάνουν εἰς τὸ στόμα των τὰς Παροιμίας, διότι τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ξένον καὶ διὰ τοὺς Μανιχαίους Ἐάν δὲ λόγῳ τῆς δυσκολίας ποὺ παρουσιάζει, τὸ ζήτημα καὶ λόγῳ τοῦ κέρδους τῆς φιλοχρηματίας των ποὺ ἔχουν ἀπ' αὐτό, καὶ ἕνεκα τοῦ ὅτι φοβοῦνται μήπως ζημιωθῇ ἡ καλὴ φήμη των δὲν τολμοῦν νὰ ἀρνηθοῦν τὸ Ὁ Λόγος σαρὲς ἐγένετο, ἐπειδὴ καὶ ἔχει ρητῶς γραφῇ ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, ἡ τα ρητα ποὺ ἔχουν γραφῇ περὶ αὐτοῦ θὰ ἐρμηνεύουν ὁρθῶς ὅτι σημαίνουν τὴν ἑνσωματόν παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος ἡ εἶναι ἀρνοῦνται τὴν σημασίαν των αὐτὴν, ἅς ἀρνηθοῦν καὶ ὅτι ὁ Κύριος ἐγένετο ἄνθρωπος Διότι εἶναι παράλογον νὰ ὁμολογοῦν μὲν ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ, νὰ ἐντρέπωνται ὁμῶς νὰ ὁμολογήσουν ὅσα περὶ τούτου λέγουν τὰ ἄλλα Γραφικά ρητά, καὶ δι' αὐτὸ διαστρέφουν τὴν σημασίαν των.

54. Διότι ἔχει μὲν γραφῇ ὅτι οὗτος «ἔγινε καλύτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους»²¹⁷, αὐτὸ θεθαίως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσωμεν πρῶτον, πρέπει ὁμῶς, ὅπως ἀρμόζει νὰ κάμνωμεν δι' ἄλλην τὴν Γραφήν, καὶ εἶναι τοῦτο ἀναγκαῖον, ἔτσι, καὶ ἐδῶ, κατὰ τὸν χρόνον ποὺ εἶπεν ὁ ἀπόστολος καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ πρᾶγμα διὰ τὰ ὁποῖα ἔγραψε, πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν διὰ νὰ μάθωμεν τὸ ἀληθὲς νόημα αὐτῶν, καὶ ἐρμηνεύωμεν αὐτὰ πιστῶς, οὕτως ὥστε νὰ μὴ μένη κάτι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἢ ἐκτὸς ἀπὸ κάποιον ἄλλο ἀπ' αὐτά, ποὺ νὰ ἀγνοῇ ὁ ἀναγνώστης καὶ μορφώση γνώμην ἐσφαλμένην περὶ τῆς ἀληθινῆς σημασίας των Διότι τοῦτο γνωρίζων καὶ ὁ φιλομαθὴς ἐκείνος εὐνοῦγος παρεκάλει τὸν Φίλιππον, λέγων· «Σὲ παρακαλῶ εἰπέ μου, διὰ ποῖον λέγει τοῦτο ὁ προφήτης; διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἢ διὰ κάποιον ἄλλον,»²¹⁸ διότι ἐφο-

216. Πρβλ. Ζαχ. 2, 14.

217. Πρβλ. Ἑβρ. 1, 4.

218. Πράξ. 8, 34.

θεῖτο μὴ πως ἐννοήσῃ ἐσφαλμένως τὸ πρόσωπον διὰ τὸ ὅποιον ἀνεγίνωσκε, καὶ πλανηθῇ περὶ τῆς ἀληθινῆς ση-
μασίας τοῦ χωρίου. Καὶ οἱ μαθηταὶ ἐπίσης ἐπεὶ δὴ ἤθε-
λον νὰ μάθουν πότε θὰ γίνουν ὅσα ἐκείνος ἔλεγε, παρε-
κάλουν τὸν Κύριον λεγοντες «Εἰπέ εἰς ἡμᾶς πότε θὰ
γίνουν αὐτά, καὶ ποῖον θα εἶναι τὸ σημεῖον τῆς παρου-
σίας σου.»²¹⁹ Καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν ἤκουον παρὰ τοῦ Κυρίου
νὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ τέλους ἤθελον νὰ μάθουν καὶ τὸν χρό-
νον καθ' ὃν τοῦτο θὰ ἐλάμβανε χώραν, οὕτως ὥστε οὐ-
τε αὐτοὶ νὰ πλανῶνται, ἀλλὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ διδάσκουν
καὶ τοὺς ἄλλους. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔμαθον διώρθωσαν τοὺς
ἐκ Θεσσαλονίκης καταγομένους, οἱ ὅποιοι, ἐπρόκειτο νὰ
πλανηθοῦν.²²⁰ Ὅταν λοιπὸν καποῖος ἀπ' αὐτοὺς ἔχη ὀρ-
θὴν γνῶσιν, ἔχει ἐπίσης ὀρθὴν καὶ ἀπλανῇ τὴν ἐννοιαν
τῆς πίστεως. Ἐάν δὲ κάποιος ἀντιλαμβάνεται ἐντελῶς
διαφορετικὰ ἔστω καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν, ἀμέσως πίπτει εἰς
αἵρεσιν. Ἔτσι, οἱ μὲν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος²²¹ ἐ-
πλανήθησαν ὡς πρὸς τὸν χρόνον μὲ τὸ νὰ λέγουν ὅτι
ἡ ἀνάστασις ἔχει γίνεσθαι τώρα, οἱ δὲ Γαλάται ἐπλανήθησαν
καὶ αὐτοὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ ἡγάπησαν τὴν
περιτομὴν.²²² Περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἔπαθον
πλάνην καὶ ἀκόμη πιάσχουν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, μὲ τὸ νὰ
νομίζουν ὅτι τὸ «Ἰδοὺ ἡ παρθένος θα συλλάβῃ καὶ θὰ
γεννήσῃ υἱόν, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα θὰ καλεῖσθαι Ἑμ-
μανουήλ»²²³ τὸ ὅποιον ἐρμηνευόμενον ἀπὸ τῆς Ἑβραϊ-
κῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σημαίνει «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»²²⁴,
ἐλέχθη δι' ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ ὅταν νομίζουν ὅτι τὸ ὁ
Θεός θὰ ἀναδείξῃ πρὸς χάριν σας προφήτην»²²⁵ λέγεται
δι' ἓνα ἀπὸ τοὺς προφήτας, καὶ τὸ «Ὡς προβατὸν ἐπὶ
σφαγὴν ἤχθη»²²⁶ δὲν φροντίζουν νὰ μάθουν ἀπὸ τὸν Φί-
λ. ππov²²⁷ τί σημαίνει, ἀλλὰ ἐκλαμβάνουν αὐτὸ ὅτι ἐν-
νοεῖ τὸν Ἡσαΐαν ἢ κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς προφήτας.

55 Μὲ τὸ νὰ πάθουν λοιπὸν τὰ ἴδια καὶ ὁ χριστομά-
χοι ἐξέπεσαν εἰς σιχαμερὴν αἵρεσιν. Διότι ἔάν ἀνεγνώρι-

219 Ματθ. 8, 34

220. Πρβλ. Α' Θεσ. 5, 1 x εἰς

221 Πρβλ. Α' Τιμ. 1, 20.

222 Πρβλ. Γαλ. 3, 1 5, 6 x εἰς

223 Ήσ. 7, 14.

224 Ματθ. 1, 23

225 Δευτ. 18, 15.

226 Ἰσα. 53, 7.

227 Πρβλ. Πράξ. 8, 32 κ. εἰς.

ζον τὸ πρόσωπον καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν καιρὸν περὶ τῶν ὁποίων λέγει το ἀποστολικὸν ρητόν, δὲν θα ἔφθαναν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἀποδίδουν εἰς τὴν θεότητα ἀνθρώπινους ιδιότητες καὶ νὰ περιπέσουν εἰς τοιαυτὴν ἀσεβειαν. Τοῦτο δὲ ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ ἔάν καλῶς ἐννοήσῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀναγνωσματος. Διότι, ὁ ἀπόστολος λέγει «Ὁ Θεὸς ἀφοῦ ὠμίλησε μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ πολλὰκις εἰς τοὺς προγονοὺς μας κατὰ τοὺς προ Χριστοῦ χρόνους, εἰς τὰς τελευταίας αὐτὰς ἡμέρας ὠμίλησεν εἰς ἡμᾶς μὲ τὸ στόμα τοῦ Υἱοῦ»²²⁸ μετὰ ἀπὸ ὅλ' γὰρ λέγει κατόπιν ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἔκαμε καθαρσμοὺς τῶν ἀμαρτιῶν μας διὰ τῆς σταυρῆς θείας του, ἔκαθ' ἕνα εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μελαγχολίας τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς ὑψίστοις, καὶ ἔγινε ὑπεροχώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ὅσοι διαφορετικώτερον ἦτο τὸ ὄνομα ποὺ ἐκκληρομήσεν ἀπὸ τὸ ὄνομα ἐκείνων»²²⁹. Περὶ τοῦ καιροῦ λοιπόν, κατὰ τὸν ὅποιον ἐλαλήσεν εἰς ἡμᾶς διὰ στόματος τοῦ Υἱοῦ ὅτε ἔγινε καὶ ὁ καθαρσμός ἡμῶν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας μας, ὁμιλεῖ τὸ ἀποστολικὸν ρητοί. Πότε δὲ ὠμίλησεν εἰς ἡμᾶς ἐν Υἱῷ, καὶ πότε ἐγένεν ὁ καθαρισμὸς τῶν ἀμαρτιῶν, Πότε δὲ ἔγινεν ἄνθρωπος παρὰ μετὰ ἀπὸ τοὺς προφήτας κατὰ τὰς ἐσχάτας ταύτας ἡμέρας, Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἡ διηγησις ἀφορᾷ εἰς τὴν θείαν οἰκονομίαν τῆς εἰς ἡμᾶς ἐλευσεως τοῦ Σωτῆρος, ἀφοῦ εἶπε περὶ τῶν ἐσχάτων καιρῶν ἐμνημόνευσεν ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν παρέλειψε νὰ ἀναφερῇ καὶ τοὺς προγενεστέρους χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ὠμίλησεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους διότι, ὠμίλησε πραγματι εἰς αὐτοὺς διὰ στόματος τῶν προφητῶν. Καὶ ἐπειδὴ καὶ οἱ προφῆται ὑπηρέτησαν εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἄγγελοι διεκήρυξαν τὸν νόμον, καὶ ὁ Υἱὸς κατέβη καὶ ἦλθε νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς αὐτό, κατ' ἀνάγκην ἐπροσθεσὶ τὸ «Ἐγένιν ὑπεροχώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους» ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τονίσῃ, ὅτι ὅσον ὁ Υἱὸς διαφέρει ἀπὸ τὸν δοῦλον, τόσον ἀνωτέρα ἦτο καὶ ἡ διακονία τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τὴν διακονίαν τῶν δούλων. Τὴν διάκρισιν καὶ διαφορὰν ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ παλαιᾶς καὶ νέας διακονίας σκοπῶν νὰ τονίσῃ ὁ ἀπόστολος, γράφει, μὲ παρρησίαν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει Ἐγένε τόσο πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέ-

228 Ἐβρ. 1, 1-2.

229 Ἐβρ. 1, 3-4.

λους. Δια τοῦτο λοιπόν δὲν εἶπεν ὅτι ἔγινε μείζων ἢ τιμώτερος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ὅλον, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι αὐτός καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ὁμογενεῖς, ἀλλ' εἶπε κρείττων, (καλύτερος) διὰ νὰ κάμῃ φανερόν τὸ διάφορον τῆς φύσεως τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὴν φύσιν τῶν δημιουργημάτων. Περι τοῦτου ἔχομεν ἀποδείξαι ἀπὸ τῆς θείας Γραφᾶς, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἱερὸς Δαβὶδ φαλλεῖ. «Εἶναι καλύτερα μὲν ἡμέρα παραμονῆς κοιτᾶς εἰς τὸν Κύριον ὑπὲρ χιλιάδας ἡμερῶν μακρὰν αὐτοῦ»²³⁰ καὶ ὁ Σολομὼν ἀνακράζει «Προτιμησατέ τὴν παιδείαν καὶ ὄχι, τὸ ἀργυρίον καὶ τὴν γινῶσιν περπαταίω ἀπὸ τὸν καθαρὸν χρυσόν διότι ἡ σοφία εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὰς πολυτίμους λίθους. Πᾶν δὲ πρᾶγμα, ὅση καὶ ἂν εἴη ἡ τιμὴ τοῦ, δὲν ἀξίζει, ὅσον αἰτῇ»²³¹ Ἀὐτοῦ πῶς νὰ μὴ διαφέρουν κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ νὰ μὴ εἶναι ἄλλα κατὰ τὴν φύσιν ἡ σοφία καὶ οἱ λίθοι που περέρχοντα ἀπὸ τὴν γῆν, Ποῖα δὲ ὑπάρχει συγγενεῖα τῶν σέρονίων, αὐλῶν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν οἰκιῶν που εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, Ἡ Ποίον ἀπὸ τὰ αἰῶνα καὶ τὰ πνευματικά εἶναι ὁμοῖον μὲ τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ φθαρτὰ. Καὶ τοῦτο σημαίνει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Ἡσαΐας «Ὁ Ἱερός λέγει τὰ ἐξῆς εἰς τοὺς εἰνούχους «Ὅσο θα φυλάξουν τὰ Σάββατά μου καὶ θα ἐκλέξουν ἐκεῖνα που ἐγὼ θέλω, καὶ θὰ εἶναι πιστοὶ εἰς τὴν διαθήκην μου, θὰ δώσω εἰς αὐτοὺς εὐχαριστον τόπον εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ ἐντὸς τοῦ τείχους μου καὶ θὰ δώσω εἰς αὐτοὺς ὄνομα αἰῶνον ποῦ θὰ εἶναι καλύτερον ἀπὸ τὸ ὄνομα υἱῶν καὶ θυγατέρων, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ παύσῃ νὰ ὑπάρχῃ»²³². Ἔτσι, λοιπόν, δὲν ὑπάρχει καμμία συγγενεῖα τοῦ Υἱοῦ μὲ τοὺς ἀγγέλους. Ἐφ' ὅσον δὲ δὲν ὑπάρχει καμμία συγγενεῖα μεταξὺ Υἱοῦ καὶ ἀγγέλων, ἔπεται ὅτι τὸ κρείττων (καλύτερος) δὲν ἐλέχθη συγκριτικῶς, ἀλλὰ διὰ νὰ διακρίνῃ τὸ διάφορον καὶ ἀνόμοον τῆς φύσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς φύσεως ἐκείνων. Καὶ αὐτὸς λοιπόν ὁ Ἀπόστολος ἐρμηνεύων τὸ κρείττων δὲν συγκρίνει αὐτὸ μὲ κάτι ἄλλο, ἢ μὲ τὴν διαφορὰ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ λέγει αὐτὸ διὰ νὰ κάμῃ φανερόν ὅτι ὁ μὲν εἶναι Υἱός, τὰ δὲ δοῦλα. Καὶ ὅτι ὁ μὲν Υἱὸς κάθηται μετὰ τοῦ Πατρὸς εἰς τὰ δεξιὰ του, τὰ δὲ δοῦλα (οἱ

230. Ψαλμ. 83, 11.

230α. Παροιμ. 8, 10—11.

231. Ἡσα. 56, 4—5.

ἄγγελοι παρίστανται καὶ ἀποστέλλοντα, καὶ διακο-
νοῦν.

56. Ἐφ' ὅσον δὲ ἔτις. ἔχουν ταῦτα γραφῇ, καθολοὶ
δὲν σημαίνουν ὡς Ἀρειανοί, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κτίσμα, ἀλ-
λα μάλλον ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἄλλος ἀπὸ τὰ κτίσματα,
καὶ γνήσιος Υἱὸς τοῦ Πατρὸς εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ.
Καὶ ἀληθῶς οὔτε καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἐδῶ γραμμένον,
δηλαδὴ τὸ γενόμενος, σημαίνει ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κτίσμα,
καθὼς σεῖς νομίζετε. Διὸς ἀν μὲν εἶγεν εἶπε, ἀπλῶς τὸ
γενομένος καὶ ἔπειτα εἶχε σιωπῆσαι, ἡ δικαιολογία θά-
ῃτο ὑπὲρ τῶν Ἀρειανῶν. Ἐπειδὴ ὁμοῦς προσεῖπε περὶ
τοῦ Υἱοῦ καὶ δι' ὁλοκλήρου τῆς περικοπῆς, ἀπέδειξεν
ὅτι οὗτος εἶναι ἐντελῶς ἄλλος ἀπὸ τὰ κτίσματα, δι' αὐ-
τὸ οὔτε τὸ γενόμενος ἔγραψε μόνον του καὶ χωρὶς σύν-
δεσμον πρὸς τὰ συμφραζόμενα, ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν εἰς
τὸ γενόμενος τὸ καλύτερος. Ἐνόμισε δηλαδὴ ὅτι ἡ λέ-
ξις δὲν ἔχει ἐδῶ εἰδικὴν σημασίαν, ἐπειδὴ ἤξευρεν ὅτι,
ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Υἱὸν ποὺ ἀποδοδεδειγμένως εἶναι γι-
νήσιος ἐκεῖνος ποὺ λέγει τὸ γενόμενος ἐννοεῖ τὸ αὐτὸ ὡς
νά λέγη ἔχει γίνε. Διότι το μὲν γεννηθῆναι δὲν διαφέρει
εἰς ἐννοιαν ἔστω καὶ ἐν λέγει κανεῖς ἐγενε, ἢ, ἐποιήθη.
Τὰ κτίσματα ὁμοῦς, ἐπεὶ δὴ εἶναι δημιουργήματα ἐν
ἡμποροῦν νά λέγονται γεννητά, ἐκτὸς ἐὰν κατόπιν ιε-
τάσχουν τοῦ γεννητοῦ Υἱοῦ, ὅποτε λέγονται καὶ αὐτὰ
ὅτι ἐγεννηθησαν, ὅχι θεθαίως κατὰ τὴν οὐσίαν των ἀλ-
λὰ λόγῳ τῆς μεθέξεως τοῦ Υἱοῦ διὰ τοῦ Πνεύματος.
Ἀλλὰ καὶ τοῦτο γνωρίζει ἡ θεία Γραφή καὶ ὅσον μὲν
ἀφορᾷ εἰς τὰ κτίσματα, λέγει «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγέναν
καὶ τίποτε δὲν ἐγενε χωρὶς αὐτόν»²³² καὶ, «Τὰ πάντα ἐδη-
μιούργησας μέ σοφίαν»²³³ Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τοὺς υἱοὺς
αὐτῶν ποὺ ἐγεννήθησαν λέγει «Ἐγένοντο τῷ Ἰωὼ υἱοὶ
ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς»²³⁴ καὶ, «Ὁ δὲ Ἀβραάμ ἦτο ἐ-
κατόν ἑτῶν, ὅτε ἐγένετο αὐτῷ Ἰσαάκ, ὁ υἱὸς του»²³⁵ Ὁ
δὲ Μωυσῆς ἔλεγεν Ἐὰν γένωνται εἰς κάποιον υἱοὶ Ἐ-
πομένως, ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι διάφορος ἀπὸ τὰ ποιήματα
καὶ εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς γνήσιον γέννημα, μα-
ταία εἶναι καὶ ἡ δικαιολογία τῶν Ἀρειανῶν, τὴν ὁποίαν
ἐστήριζαν εἰς τὴν λέξιν γενόμενος. Ἐὰν ὁμοῦς, καίτοι μὲ

232. Ἰω. 1, 3.

233. Ψαλμ. 103, 24.

234. Ἰωβ 1, 2.

235. Γεν. 21, 5.

αὐτὰ ἀναιτράπησαν ὅσα λέγουν διὰ τὸν Υἱόν, θιάζονται νὰ εἴπουν πάλιν ὅτι ἐν συγκρίσει πρὸς ἀλληλα ἔχουν λεχθῇ τὰ ρητά καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὑπ' αὐτῶν συγκρινόμενα εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως, ὥστε ὁ Υἱὸς νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μετὰ τοῖς Ἀγγέλοις, ἅς κατασχυνθοῦν ἐκ τῶν προτερων ὡς ζηλωταὶ τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ τοῦ Καρποκράτους καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, τῶν ὁποίων τὰς διδασκαλίας διδάσκουν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν Οὐαλεντίνος εἶπεν ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὰ τὸν Χριστόν, ὁ δὲ Καρποκράτης λέγει ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι δημουργοὶ τοῦ κόσμου. Διότι ἴσως ἀπὸ αὐτοὺς ἔμαθον καὶ αὐτοὶ νὰ συγκρίνουν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ τοὺς ἄγγελους.

57 Ἀλλὰ θὰ κατασχυνθοῦν, διότι ἐπινόουν μετὰ τὴν φαντασίαν τῶν τοιαύτας πλάνας ἀπὸ μὲν τὸν ὕμνωδόν λέγοντα «Ποῖος μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ θὰ συγκριθῇ καὶ θὰ εὐρεθῇ ὁμοῖος μετὰ τὸν Κύριον»²³⁶, καὶ «Ποῖος μεταξὺ τῶν θεῶν εἶναι ὁμοῖος σου, Κύριε»²³⁷· Ἄς ἀκούσουν ὁμῶς, μήπως ἔτσι τοῦ ἀχλυστον μάθουν ὅτι μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν ἀρμοζει ἀναφωσθητήτως νὰ γίνηται ἡ σύγκρισις, καὶ ὄχι μεταξὺ τῶν ἑτερογενῶν. Κανεὶς θεοθάως δὲν συγκρίνει τὸν Θεόν μετὰ τὸν ἀνθρώπον, οὔτε πάλιν τὸν ἀνθρώπον μετὰ τὰ ἄλογα ζῶα, οὔτε τὰ ξύλα μετὰ τοὺς λίθους λόγῳ τῆς ἀνομοιότητος τῆς φύσεώς των. Ἀλλ' ὁ μὲν Θεὸς μετὰ κανένα δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ, ὁ δὲ ἀνθρώπος συγκρίνεται μετὰ ἀνθρώπον, καὶ τὸ ξύλον μετὰ τὸ ξύλον, καὶ ὁ λίθος μετὰ τὸν λίθον. Καὶ κατεῖς δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ δι' αὐτὰ τὸ «κρεῖττον», ἀλλὰ τὸ «μᾶλλον» καὶ τὸ «πλέον». Ἔτσι ὁ Ἰωσήφ ἦτο ὡραῖος μᾶλλον ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, καὶ ἡ Ραχήλ ἀπὸ τὴν Λείαν· ἀστὴρ δὲ ἀπὸ ἀστέρα οὐχὶ κρεῖσσων ἀλλὰ μᾶλλον διαφέρει εἰς ἐμφάνισιν²³⁸. Διὰ δὲ τὰ ἑτεροῦσια, ὅταν κανεὶς παραβάλλῃ τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο τότε λεγεται τὸ «κρεῖττον» λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς φύσεώς των, καθὼς εἴπομεν διὰ τὴν σοφίαν καὶ τοὺς λίθους. Ἐάν μὲν λοιπὸν ὁ ἀπόστολος εἶγεν εἶπει· Τοσοῦτῳ μᾶλλον ὁ Υἱὸς ὑπερέχει ἀπὸ τοὺς ἄγγελους, ἢ τοσοῦτῳ εἶναι μεῖζων, θὰ εἶχατε ἴσως κάποιαν δικαιολογίαν, ἐπειδὴ ἔτσι θὰ ἐφαίνετο ὅτι ὁ Υἱὸς συγκρίνεται μετὰ τοὺς ἄγγελους. Τῷ

236. Ψαλμ. 88, 7.

236α. Πρὸς. Ψαλμ. 85, 8.

237. Α' Κορ. 15, 41.

ρα δέ, μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι οὗτος εἶναι κρείττων (καλύτερος) καὶ ὅτι τοσούτῳ διαφέρει ἀπ' αὐτοῦς, ὅσω διαφέρει ὁ υἱὸς ἀπὸ τοὺς δούλους, δεικνύει ὅτι ὁ θεμελιώσας τὰ σύμπαντα,²³⁸ διαφέρει ἀπὸ τὰ γεννητὰ τὸ ὅποιοι ἀποδεικνύει ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ οὐσίας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν κτισμάτων. Ἐάν δέ οὗτος εἶναι ἄλλης οὐσίας ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν δημιουργημάτων, ποῖα συγκρίσις τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἢ ὁμοίότης ὑπάρχει πρὸς τὰ δημιουργήματα. Ἀλλὰ καὶ ἂν πάλιν θάλουν εἰς τὸν νοῦν τῶν κατὰ παρόμοιον, θὰ ἀποδείξῃ αὐτοὺς πλανωμένους ὁ Παῦλος λέγων τὰ αὐτὰ «Δ.ὅτ. εἰς ποῖον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἶπέ ποτε· σὺ εἶσαι υἱὸς μου ἐγὼ σέ ἐγέννησα σήμερον.»²³⁹ «Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγε· Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ποιεῖ τοὺς ἀγγέλους τοῦ λειτουργικὰ πνεύματα καὶ τοὺς ὑπηρέτας τοῦ φλόγα πυρός.»²⁴⁰

58 Ἰδοὺ ὅτι διὰ μὲν τὰ γενητὰ χρησιμοποιεῖ τὸ ρῆμα ποιεῖσθαι καὶ λεγεῖ, ὅτι ταῦτα εἶναι ποῖα ἡματα διὰ δὲ τὸν υἱὸν δὲν χρησιμοποιεῖ λέξεως ὡς ἡ ποιήσας ἢ τὸ γενέσθαι, ἀλλὰ διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι εἶναι αἰώνιος καὶ θασιλευς καὶ δημιουργὸς προσφωνεῖ αὐτὸν λέγων· «Ὁ θρόνος σου, ὦ Θεέ, διαμένει, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.»²⁴¹ καὶ σὺ κατ' ἀρχάς, Κύριε, ἐστέρωσας τὴν γῆν ἐπάνω εἰς ἀσάλευτα θεῖα ἐλίκια, καὶ οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἔργα τῶν ἰδ.κῶν σου γε.σῶν. Αὐτοὶ εἶναι ὑποκείμενοι εἰς φθορὰν καὶ ἀφανισμόν, σὺ δὲ διαμένεις.»²⁴² Ἀπὸ αὐτὰ ἡμποροῦσαν καὶ αὐτοὶ νὰ μαθουν ἂν ἤθελον, ὅτι ἄλλος μὲν εἶναι ὁ δημιουργὸς καὶ ἄλλα τὰ δημιουργήματα. Καὶ ὁ μὲν εἶναι Θεὸς ἀναρχος, τὰ δὲ γενητὰ εἶναι καμωμένα ἐκ τοῦ μηδενός. Διότι ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποίους ἐλέγχθη τῶρα, «αὐτοὶ ἀπολοῦνται» δὲν ἐλέγχθη μὲ τὴν ἐννοίαν ὅτι ἡ κτίσις ἐγένετο διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς ἀφανισμόν, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὸ τρεπτόν καὶ ἀλλοιωτόν τῆς φύσεως τῶν κτισμάτων. Διότι ἐκεῖνα ποὺ ἡμποροῦν νὰ ἀφανισθοῦν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀφανίζονται διατηρούμενα εἰς τὸ εἶναι μὲ τὴν δύναμιν τῆς χάριτος τοῦ ποιήσαντος αὐτὰ, παρὰ ταῦτα, ἔγιναν ἐκ τοῦ μηδενός καὶ θεβαιοῦται ὅτι κάποτε δὲν ὑπῆρχον. Διὰ τοῦτο λοιπόν,

238. Πρβλ. Ἐβρ. 1, 10.

239. Ἐβρ. 1, 5.

240. Ἐβρ. 1, 7.

241. Ἐβρ. 1, 8.

242. Ἐβρ. 1, 10-11.

ἔπειδὴ τὰ ποιήματα ἔχουν μεταβλητὴν φύσιν, ἐλέγχθη δ' αὖτον Ὑἱὸν «Σὺ δὲ διαμενεῖς», δ' αὖ νὰ γινῇ φανερόν ὅτι ὁ Ὑἱὸς εἶναι αἰώνιος. Διότι μὲ τὸ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ ἀφανισθῇ ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ κτίσματα, καὶ μὲ τὸ νὰ ἔχη ὡς ἰδιότητα τὸ νὰ παραμῆνῃ αἰώνιος εἰς τὸ εἶναι, εἶναι μὲν ξένον πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἐκεῖνο, που λέγουν οἱ Ἀρεῖανοί. Οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῇ τὸ νὰ εἶναι δὲ αἰώνιος καὶ νὰ συμπαραμῆνῃ αἰωνίως μὲ τὸν Πατέρα, ἰδιότης αὐτοῦ ἀναπαλλοτριώτος. Ἐάν μὲν λοπὼν ὁ ἀπόστολος δὲν εἶχε γράψῃ αὐτὰ εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴν του, ἀκόμη καὶ τότε θὰ ἡμποδίζοντο ἀπολύτως ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐπιστολάς του καὶ ἀπὸ ὁλὴν τὴν ἀγίαν Γραφὴν νὰ φαντασθοῦν κάτι παρόμοιον διὰ τὸν Λόγον. Ἐπειδὴ ὁμοίως, καὶ αὐτὸς ἔγραψεν αὐτὰ, καὶ ἀπὸ ὅσα εἶπομεν μέχρι τῶρα ἀπεδείχθη ἀναντιρρήτως, ὅτι ὁ Ὑἱὸς εἶναι γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς καὶ ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι δημιουργός, τὰ δὲ κτίσματα δημιουργοῦνται παρ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μὲν εἶναι ἀπαύγασμα, καὶ Λόγος, καὶ εἰκὼν καὶ Σοφία τοῦ Πατρὸς, τὰ δὲ κτίσματα παρίστανται ὥσάν νὰ ἔχουν θέσιν κάποιου χαμηλότερα ἀπὸ τὴν Τριάδα καὶ νὰ ὑπηρετοῦν δουλικῶς εἰς τὸ θεῖον θέλημα. Ταῦτα σημαίνουν ὅτι ὁ Ὑἱὸς διαφέρει ἀπὸ τὰ κτίσματα καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ὑπάρξεως καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ εἶναι ἀναμφισβητήτως γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς καὶ συνυπάρχει αἰωνίως μὲ τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Ὑἱὸς δὲν εἶπεν, «Ὁ Πατήρ μου εἶναι καλύτερος ἐμοῦ»²⁴³, διὰ νὰ μὴ ἐκλάβῃ κανεὶς αὐτόν ὡς ξένον τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἀλλ' εἶπε «μεῖζων» ὅχι μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ Πατήρ εἶναι μεγαλύτερος εἰς μέγεθος, οὔτε μὲ χρονικὴν σημασίαν, πρότερος αὐτοῦ, ἀλλὰ λόγῳ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς· πλὴν ὁμοίως καὶ μὲ τὸ νὰ εἶπε «εἶναι μεῖζων μου» ἔδειξε μὲ αὐτὸ πάλιν τὴν ἰδιότητα τῆς πατρικῆς οὐσίας.

59. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀπόστολος, ἀκριβῶς, διότι δὲν ἤθελε νὰ συγκρίνῃ τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου πρὶν γινῇ ἄνθρωπος μὲ τὴν οὐσίαν τῶν δημιουργημάτων, ἔλεγε· «Τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων», ἔπειδὴ εἶναι ἀπολύτως ἀσύγκριτος, καθόσον ἄλλος αὐτὸς καὶ ἄλλοι οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ διότι εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν τοῦ Λόγου καὶ τὴν οἰκονομίαν πού ἐγένετο τότε ἀπ' αὐτόν, ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὅτι οὗτος δὲν ἦτο δ-

μοις με τοὺς προφῆτας ποὺ ἦλθον προ αὐτοῦ καὶ διὰ να γινῇ φανερόν ὅτι ἡ χάρις τοῦ ἔγινε δι' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς διαφέρει εἰς ἀξίαν ἀπὸ τὴν διακοιαν τῶν ἀγγέλων τόσον πολὺ, ὅσον οὗτος διαφέρει κατὰ τὴν φύσιν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ὁ ἴδιος ἀπέστειλε πρὸ αὐτοῦ. Δὲ ὅτι οἱ δοῦλοι εἶχον ἐντολὴν να ζητήσουν μόνον τοὺς καρπούς, ὁ δὲ Υἱὸς καὶ δεσποτὴς ἔχει δικαιοῦσα καὶ τὰς ὀφείλας να χάριση καὶ τὸν ἀμπελῶνα να μεταβιβάσῃ εἰς ἄλλους. Καὶ ἐκεῖνα βεβαίως, ποὺ προσθέτε ἐν συνεχείᾳ ὁ ἀπόστολος δεικνύουσιν τὴν διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὰ κτίσματα, λέγων «Διὰ τοῦτο πρέπει να προσέχωμεν περισσότερον εἰς αὐτὰ, ποὺ ἠκουσαμεν διὰ να μὴ τυχόν παρὰσυρθῶμεν μακρὰν τῆς ἀληθείας καὶ γαθῶμεν. Δὲ ὅτι, ἐὰν ὁ λόγος, ποὺ ἐδόθη ἀπὸ τοῦ στοματός τῶν ἀγγέλων, ἀπεδείχθῃ ἔγκυρος καὶ ἀληθὴς καὶ καθὲ παραβάσις καὶ παρακοὴ ἔλαβε δικαίαν ἀνταπόδοσιν καὶ τιμωρίαν, πῶς θα ἡμπορέσωμεν ἡμεῖς να ἀποφυγῶμεν τὴν τιμωρίαν αὐτὴν, ἐὰν ἀμελήσωμεν να ἀποδεχθῶμεν τὴν θαυμαστὴν σωτηρίαν ποὺ μᾶς προσφέρεται δωρεὰν καὶ ἡ ὁποία ἔλαβεν ἀργὴν με τὸ κήρυγμα τοῦ Κιριου, καὶ παρεδόθη εἰς ἡμᾶς ὡς ἀληθὴς καὶ βεβαία ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ποὺ ἠκούσαν αὐτήν.»²⁴¹ Ἐὰν δὲ ὁ Υἱὸς εἶναι εἰς ἀπὸ τὰ κτίσματα, τότε δὲν εἶναι καλυτερος ἀπὸ αὐτὰ, οὔτε ἐπεφύλασσετο δι' αὐτὸν τὸ μεῖζον τῆς τιμωρίας διὰ τὴν παρακοὴν. Δὲ ὅτι οὔτε εἰς τὴν διακοιαν τῶν ἀγγέλων ἐτυπῆρχεν εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν τὸ μεῖζον καὶ το ἴσασον μετὰ τῶν παραβατῶν ἀλλ' εἰς ἦτο ὁ νόμος καὶ μια ἡ τιμωρία δι' ὅλους τοὺς παραβατάς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Λόγος δὲν εἶναι εἰς ἀπὸ τὰ κτίσματα, ἀλλ' εἶναι Υἱὸς τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦτο, ὅσω περισσότερον εἶναι οὗτος καλυτερος καὶ τὰ δι' αὐτοῦ ποιηθέντα κτίσματα καλυτερά, εἶναι ἀλλοιωμένα λόγῳ τῆς παραβάσεως, τοσοῦτω αὐστηροτέρα θα γίνῃ καὶ ἡ τιμωρία τῶν. Ἄς προσέξουν λοιπὸν τὴν χάριν, ποὺ ἐδόθη διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄς λαβουν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τὰ ἔργα του, ποὺ μαρτυροῦν δι' αὐτόν, ὅτι εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὰ κτίσματα καὶ μόνον αὐτός εἶναι ὁ ἀληθινὸς Υἱὸς, ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ. Ὁ νόμος ὁμῶς παρεδόθη διὰ στόματος ἀγγέλων καὶ δὲν ἐτελειοποίησε κανένα, διότι εἶχεν ἀνάγκην τῆς παρουσίας τοῦ Λόγου, ὅπως εἶπεν ὁ Παῦλος. Ἡ δὲ παρουσία τοῦ Λόγου ἐτελείωσε πλήρως τὸ ἔργον τοῦ Πα-

τρός. Καί τότε μέν ἀπό τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Μωϋσέως ἐβασίλευεν ὁ θάνατος, ἡ δὲ παρουσία τοῦ Λόγου κατήργησε τὸν θάνατον καὶ ἀπὸ τότε δὲν ἀποθνήσκομεν ὅλοι, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ μὲ τὴν δυνάμιν τοῦ Χριστοῦ που δίδει ζωὴν, ζωοποιοῦμεθα ὅλοι. Καί τότε μέν ὁ νόμος ἐφηρμόζετο ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τῆς Βηρσαβεέ, καὶ μόνον εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἦτο ὁ Θεὸς γνωστός.²⁴⁵ Τώρα δὲ ὁ λόγος αὐτῶν διεδόθη εἰς ὅλοκληρον τὴν γῆν, καὶ ὅλοκληρος ἡ οἰκουμένη εἶναι γεμάτη ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ ἐδίδαξαν ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ τώρα ἐξεπληρώθη τὸ λεγόμενον εἰς τὴν Γραφήν· «Ὅλοι θα διδασθοῦν καὶ θὰ φωτισθοῦν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ».²⁴⁶ Καί τότε μέν ὅσα ἐλέγοντο ἦσαν τύπος αὐτῶν που θὰ γίνονται, τώρα δὲ ἔχει φαιερωθῇ ἡ ἀλήθεια. Καὶ τοῦτο πάλιν ὁ Ἰδὸς ὁ ἀπόστολος, ἀφοῦ ἐφαιερωθῇ ἡ ἀλήθεια ἐξηγεῖ καθαρώτερα λέγων· «Κατὰ τὸσον ἀνώτερον τρόπον γίνετο ὁ Ἰησοῦς ἐγγυητὴς καλυτέρας διαθήκης»²⁴⁷ καὶ πάλιν· «Τώρα δέ, μετὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ εἰς τοὺς οὐρανόν, ἤξιώθη νὰ λάθῃ κατὰ πολὺ διαφορὰν καὶ ἀνωτέραις λειτουργίαις, εἰς τὸσον θαυμάσιον εἰς ὅσον εἶναι καὶ μεσιτὴς καλυτέρας διαθήκης ἢ ὅποια ἔχει νομοθετηθῇ ἐπάνω εἰς καλυτέρας καὶ θεβαιοτέρας ὑποσχέσεις».²⁴⁸ Καὶ· «Ὁ νόμος δὲν κατέστησε τιποτέλειον καὶ ἦτο ἀνάγκη καλυτέρας ἐλπίδος ἀπὸ ἐκείνης ποῦ ἐστηρίζετο εἰς τὸν Μωσαικὸν νόμον».²⁴⁹ Καὶ πάλιν λέγει· «Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη ὅπως τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα, ποῦ εἶναι τύπικα καὶ εἰκόνες τῶν ἀληθινῶν εἰς τοὺς οὐρανούς, νὰ καθαρίζωνται αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια νὰ ἀνοιγθοῦν διὰ τοὺς ἀνθρώπους διὰ καλυτέρων θυσιῶν ἀπὸ ταύτας».²⁵⁰ Ἐκεῖνο ἄρα ποῦ εἶναι καλύτερον ἀφιερώνει οὗτος καὶ τώρα καὶ διὰ ἡμεσῶν ὄλων εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶναι καλύτερος καὶ διαφέρει κὸς ἀπὸ τὰ κτίσματα. Δότι καλυτέρα εἶναι ἡ θυσία ποῦ προσφέρει ἐκεῖνος, καλυτέρα ἢ ἐλπίς ποῦ στηρίζεται εἰς αὐτόν καὶ αἱ ὑποσχέσεις, ποῦ ἐκεῖνος δίδει· ὅχι μὲ τὸ νὰ συγκρίνωνται μὲ τὰ μικρὰ διὰ νὰ φανοῦν μεγαλύτεραι ἀλλὰ διό-

245. Πρὸς Ψαλμ. 75, 2

246. Πρὸς Πρὸς 34, 13. Ἰω. 6, 45

247. Εἰς 7, 32

248. Εἰς 8, 6

249. Εἰς 7, 19.

250. Εἰς 9, 23.

τι εἶναι διάφοροι κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἀπὸ τὰ κτίσματα, ἔπειδὴ καὶ ἐκεῖνος που προητοίμασεν αὐτάς εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὰ κτίσματα.

60 Καὶ αὐτοῦ ἐπίσης, που λεγεται, ἔγινεν ἐγγυητής, σημαίνει τὴν ἐγγύησιν, ποὺ ἐκεῖνος ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν. Διότι καθὼς, ἐνῶ ἦτο Λόγος ἔγινε σὰρξ, καὶ τὴν ἐννοίαν τοῦ γενέσθαι ἀποδίδομεν εἰς τὴν σάρκα (ἔπειδὴ ἡ σὰρξ εἶναι κτίσμα καὶ δημιούργημα), ἔτσι καὶ ἐδῶ διὰ τὸ ἐννοήσωμεν τὸ γένοιεν μὲ τὴν δευτέραν σημασίαν του λόγῳ τοῦ ὅτι, ἐγένεν ἄνθρωπος καὶ γνωρίσιν οἱ διαφωνοῦντες ὅτι καὶ ἡ κακὴ τῶν αὐτῇ ἐπινόησις δὲν ἔμπορεῖ νὰ σταθῇ, ἄς προσέξουν νὰ μάθουν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἡ οὐσία αὐτοῦ ἐποιήθη, ἔπειδὴ γνωρίζει ὅτι αὐτός εἶναι Υἱὸς καὶ Σοφία, καὶ ἀπαυνάσμα καὶ εἰκὼν τοῦ Πατρὸς ἀλλ' ὅτι τὸ γενέσθαι ἀναφέρεται τῶρα εἰς τὴν διακρίσιν τῆς Διαθήκης, διὰ τῆς ὁποίας ὁ θάνατος ποὺ ἐβλάπτει πρῶτον τὴν κατὰ τὴν φύσιν ἀνθρωπότητα διότι ἀληθὺς καὶ κατὰ αὐτὴν τὴν σημασίαν ἡ διακρίσις αὐτοῦ ἐγένετο καλύτερος, ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νόμου, τὴν ὁποίαν ὁ νόμος ἐπάσχευεν ἕνεκα τῆς φθορῆς σαρκὸς λόγῳ τῆς ἁμαρτίας, ἐθεράπευσεν ὁ Θεὸς μετὰ τὸ νὰ στείλῃ τὸν Υἱόν του εἰς τὸν κόσμον μετὰ σὰρκα ἀνθρωπίνην, που ὡμοίαζε μετὰ ἁμαρτωλὴν σάρκα ἀλλὰ δὲν ἦτο, καὶ ἤλεγξεν ὡς ἁμαρτήσασαν τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὴν ἰδικὴν τοῦ σαρκὸς²⁵¹ μετὰ τὸ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ παράπτωμα εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο διαρκῶς αἰνιγνύμενος ὥστε νὰ μὴ παραδένεταί, τὰ θεῖα νοήματα. Ἐξ ἄλλου δὲ μετὰ τὸ νὰ κάμῃ τὴν σάρκα καταλλήλῃ νὰ δέχεται τὸν θεῖον λόγον μᾶς ἔκαμεν ἱκανοὺς νὰ μὴ ζῶμεν πλέον θύον σαρκικόν ἀλλὰ πνευματικόν²⁵², καὶ νὰ λέγωμεν πολλάκις Ἡμεῖς δὲν ζῶμεν ὡς σαρκικοὶ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὡς πνευματικοί καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ὅχι διὰ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπολυτῶσθαι ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ σωθῇ ὁ κόσμος διὰ αὐτοῦ²⁵³. Διότι τότε μὲν ὁ κόσμος, ἐπειδὴ ἦτο ὑπεύθυνος λόγῳ τῆς ἁμαρτωλότητός του, ἐκρίνετο ἀπὸ τὸν νόμον, τῶρα ὅμως ποὺ ὁ Λόγος ἐδέχθη νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν ποιήν, καὶ ἔπαθε ὑπὲρ πάντων, ἐ χάριεν εἰς ὅλους τὴν σωτηρίαν. Τοῦτο

251. Ρωμ. 8, 3.

252. Πρὸς. Ρωμ. 8, 4.

253. Πρὸς. 1. Τιμ. 3, 17.

δὲ ἐννοῶν καὶ ὁ Ἰωάννης ἔλεγε μὲ μεγαλὴν φωνήν· «Ὁ Νόμος ἐδόθη ὑπο τοῦ Θεοῦ δια τοῦ Μωυσέως ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἐδόθησαν δια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»²⁵⁴ Ἡ δὲ χάρις εἶναι καλυτέρα ἀπὸ τὸν νόμον καὶ ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὴν σκιάν.

61 Τό, κρείττων, λοιπόν, καθὼς ἐλέχθη, δὲν ἦτο δυνατόν νά γίνη δ' ἄλλου τινος, παρα διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὁ ὁποῖος καθήται, εἰς τα δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. Τί δὲ τοῦτο σημαίνει, παρα ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι γιγῆσ ὡς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς καὶ ὅτι ἡ θεότης τοῦ Πατρὸς εἶναι θεότης καὶ τοῦ Υἱοῦ. Διότι καὶ ὁ Υἱὸς συμβάσκει εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Πατρὸς, κάθηται εἰς τὸν αὐτὸν θρόνον μὲ τὸν Πατέρα, καὶ θεωρητικῶς στοχαζόμενος ἀπο τὴν σκοπίαν τῆς θεότητος τοῦ Πατρὸς, Θεὸς εἶναι ὁ Λόγος, καὶ ὁ βλέπων τὸν Υἱὸν βλέπει τὸν Πατέρα, καὶ ἔσθ, εἰς Θεὸς ὑπάρχει. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νά κάθηται εἰς τα δεξιά τοῦ Πατρὸς δὲν κάμνει, ἀρ.στερον τὸν Πατέρα ἀλλ' ἐκεῖνο ποῦ εἶναι, δεξιὸν καὶ τιμητικὸν δια τὸν Πατέρα, αὐτὸ ἔχει καὶ ὁ Υἱός, καὶ λέγει· «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι»²⁵⁵ Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἂν καὶ κάθηται ἐκ δεξιῶν ὁ Υἱός, βλέπει καὶ αὐτὸς τὸν Πατέρα ἐκ δεξιῶν, ἔστω καὶ ἂν ὡς ἀνθρώπος, φέρων τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ ἀνέλαθε διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, λέγει· «Βλέπω τὸν Κύριόν μου ἐμπρός μου διηνεκῶς, ὅτι στέκετα εἰς τὰ δεξιὰ μου διὰ νά μὴ κλονιθῶ»²⁵⁶ Καὶ μὲ αὐτὸ δηλαδὴ ἀποδεικνύει πάλιν ὅτι καθὼς ὁ Υἱὸς εἶναι ἐν τῷ Πατρί, εἶναι καὶ ὁ Πατήρ ἐν τῷ Υἱῷ. Μὲ τὸ νά εἶναι, δηλαδὴ δεξιὸς ὁ Πατήρ ἐν τῷ δεξιῷ εἶναι καὶ ὁ Υἱός, καὶ μὲ τὸ νά κάθηται ὁ Υἱὸς ἐκ δεξιῶν, ὁ Πατήρ εἶναι ἐν τῷ Υἱῷ. Καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι ὑπηρετοῦν καὶ πρὸς τὰ ἄνω, προσκυνοῦντες τὸν Θεόν, καὶ πρὸς τὰ κάτω, διακονοῦντες, εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, περὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ λέγει ἡ Γραφή· «Καὶ ἅς προσκυνήσουν αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»²⁵⁷ Καὶ ὅταν οἱ ἄγγελοι ἐπιτελοῦν διακονίαν λέγουσιν ὅτι, Ἐπεστάλην πρὸς σέ²⁵⁸, καὶ Κύριος ἐνετείλατο²⁵⁹, ὁ δὲ Υἱὸς ἂν καὶ ἀνθρωπίνως λέγει ὅτι, Ἐπεστάλην²⁶⁰, καὶ ἐρχεται νά τελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦ Πατρὸς²⁶¹ καὶ νά δια-

254 Ἰω. 1, 17.

255 Ἰω. 16, 15.

256 Φαλμ. 15, 8.

257 Ἐβρ. 1, 6.

258. Πρβλ. Λουκ. 1, 19.

259 Πρβλ. Ματθ. 4, 6. Λουκ. 4, 10. Ἐβρ. 9, 20.

κονήσῃ, λέγει ὁμοῦς αὐτὰ ὡς Λόγος καὶ εἰκὼν τοῦ Πατρὸς· «Ἐγὼ εἶμαι ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»²⁶² καί, «Ὁ ἑώρακὼς ἐμέ ἑώρακε τὸν Πατέρα»²⁶³ καί, «Ὁ Πατὴρ που μενε, ἐν ἐμοί, αὐτὸς εἶναι που ποιεῖ τὰ ἔργα»²⁶⁴, ὁ ὅτι ὅσα κανεῖς θέλει νὰ γίνωται, διὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Πατρὸς, ταῦτα εἶναι τοῦ Πατρὸς ἔργα· Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τοὺς πλανηθέντας νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἀλήθειαν· Ἐὰν δὲ ἐπειδὴ ἔχει γραφῇ «γενόμενος κρείττων», δὲν θελοῦν νὰ δεχθοῦν ὅτι το «γενόμενος» ἀναφέρεται εἰς τὸν Υἱὸν καὶ σημαίνει ὅτι καὶ τὸ «γεγενῆθαι» καὶ τὸ «ἔστιν» ἢ ὅτι διὰ νὰ γινῇ καλυτέρα ἡ διακονία πρέπει νὰ ἐκλαμβάνωμεν καὶ νὰ ἐννοῶμεν αὐτό, ὅπως εἴπομεν, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι ἀπὸ τῆ λέξεως συναγεται καὶ πρέπει νὰ λέγεται κτίσταις ὁ Λόγος ὡς ἀκούσων πάλιν καὶ αὐτά, ποῦ θα εἴπωμεν ἐν συντομίᾳ, ἐπειδὴ ἐλησιμόνησαν ὅσα εἴπομεν ἔως τώρα.

62 Ἐὰν μὲν ὁ Υἱὸς εἶναι εἰς ἐκ τῶν ἀγγέλων, ὡς λέγεται καὶ δι' αὐτὸν καθὼς καὶ δι' ἐκείνους τὸ «γενόμενος» κα' ἐπομένως, ὡς μὴ διαφέρῃ καθόλου ἀπὸ ἐκείνων κατὰ τὴν φύσιν, ἀλλ' ὡς εἶναι ἢ καὶ αὐτοὶ υἱοί, ἢ καὶ ἐκείνος, ἄγγελος καὶ ὡς καθίσουν ὅλοι μαζὶ εἰς τὰ δεξιά τοῦ Πατρὸς, ἢ ὡς παραστέκη καὶ ὁ Υἱὸς μαζὶ με τοὺς ἀγγέλους, ὡς λειτουργικὸν πνεῦμα καὶ αὐτός, ποῦ ἀποστέλλεται νὰ ἐκτελῇ διακονίαν²⁶⁵, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι. Ἐὰν ὁμοῦς ὁ Παῦλος διαστέλλῃ τὸν Υἱὸν ἀπὸ τὰ κτίσματα με τὸ νὰ λέγῃ «Εἰς ποῖον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἶπέ ποτε· «Υἱὸς μου εἶσαι σύ;»²⁶⁶ καὶ ἐννοεῖ ὅτι αὐτὸς μὲν δημιουργεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἐκεῖνοι δὲ δημιουργοῦνται ἀπὸ αὐτόν· καὶ ὅτι αὐτός μὲν κόπῃται μαζὶ με τὸν Πατέρα ἐκεῖνοι δὲ παραστέκουν διὰ νὰ λειτουργοῦν εἰς ποῖον πάλιν δὲν εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπε τὸ «γενόμενος» ἐννοῶν τὴν οὐσίαν ἀλλὰ τὴν διακονίαν, ποῦ ἔγινε δι' αὐτοῦ, Διότι καθὼς οὗτος, ἐνῶ ἦτο Λόγος, ἔγινε σὰρξ, οὕτω καὶ ὅταν ἔγινεν ἄνθρωπος, ἔγινε τόσον καλυτερός κατὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς διακονί-

260. Ματθ. 16, 24.

261. Ἰω. 17, 4.

262. Ἰω. 14, 10.

263. Ἰω. 14, 9.

264. Ἰω. 14, 10.

265. Πρβλ. Ἑβρ. 1, 14.

266. Ἑβρ. 1, 5.

ας του από τούς ἀγγέλους κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἰδικῆς τῶν διακονίας, ὅσον διαφέρει ὁ Υἱὸς ἀπο τούς δούλους καὶ ὁ δημιουργὸς ἀπὸ τὰ ποιήματα του. Ἐπομένως ἄς παύσουν νὰ ἐκλαμβάνουν τὸ «γενόμενος» ὡς ἀναφερόμενοι εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ Υἱοῦ. Διότι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι εἰς τῶν κτισμάτων, καὶ ἄς μάθουν, ὅτι τὸ «γενόμενος» εἶναι σημαντικὸν τῆς διακονίας καὶ τῆς δι' αὐτοῦ γενομένης χάριν ἡμῶν θείας οἰκονομίας. Πῶς δὲ ἔγινε καλυτερος κατὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς διακονίας του, ἀφοῦ ἦτο καὶ πρὸ τούτου καλυτερος καὶ ἄλλος ἀπὸ τὰ κτίσματα, ἀποδεικνύουν ὅσα προελεγχθῆσαν καὶ νομίζω ὅτι οὗτοι καὶ μόνον ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἀποστομωθοῦν. Ἐάν ὅμως παρὰ ταῦτα ἐξακολουθοῦν νὰ διαφωνοῦν, εἶναι ἐπόμενον νὰ προταξωμεν εἰς τὴν παραλογὸν τολμὴν των καὶ τὰ ὁμοαρετὰ τῆς Γραφῆς ἐκεῖνα τοῦ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Πατρὸς, διὰ νὰ ἀναγκασθοῦν ἢ νὰ σταματήσουσι τὴν γλῶσσαν των ἀπὸ τοῦ νὰ λέγῃ κακὰ, ἢ νὰ μάθουν εἰς ποῖον βάθος μωρίας ἐφθασαν. Γράφει λοιπὸν ἡ Γραφή: «Γενοῦ δι' ἐμέ Θεὸς ὑπερασπιστὴς καὶ οἶκος καταφυγίου, δὲ νὰ μὲ σώσῃς»²⁶⁷, καὶ πάλιν: «Ὁ Κύριος ἔγινε τὸ καταφυγιον εἰς τὸν πτωχόν»²⁶⁸ καὶ ὅσα ἀκόμῃ τοιαῦτα εὗρισκονται εἰς τὰς θείας Γραφάς. Ἐάν λοιπὸν καὶ πάλιν λέγουν ὅτι διὰ τὸν Υἱὸν ἐλέγχθησαν ταῦτα, τὸ ὁποῖον κατὰ τύχην εἶναι μᾶλλον ἀληθές ἄς μάθουν καλῶς ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κτίσμα, διὰ τοῦτο παρακαλοῦν οἱ ἅγιοι αὐτὸν νὰ γίνῃ βοηθὸς καὶ οἶκος καταφυγίου δι' αὐτούς. Ἐπομένως, καὶ τὸ «γενόμενος» καὶ τὸ «ἐποίησε», καὶ τὸ «ἐκτίσεν», ἄς ἐκλαμβάνουν ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἑνσαρκὸν παρουσίαν αὐτοῦ. Διότι, τότε ἔγινε βοηθὸς καὶ οἶκος καταφυγῆς. ὅταν μὲ τὸ ἰδικόν του σῶμα ἀνέβασε τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, καὶ ἔλεγε: «Ἐλθετε πρὸς ἐμέ ὅλοι ἐκεῖνοι, πού εἰσθε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι, μὲ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν σας, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω»²⁶⁹.

63. Ἄν δὲ λέγουν ὅτι διὰ τὸν Πατέρα ἐλέγχθησαν τὰ ρητὰ, ἄρα, ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ ἔχει γραφῇ τὸ «γενοῦ», καὶ τὸ «ἐγένετο», θὰ τολμήσουν νὰ προχωρήσουν μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ εἰποῦν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κτίσμα:

267. Ψαλμ. 30, 3.

268. Ψαλμ. 9, 10.

269. Ματθ. 11, 28.

Ναὶ θὰ τολμήσουν, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τοῦ τολμοῦν νὰ σκέπτωνται, τοιαῦτα καὶ διὰ τὸν Λόγον αὐτοῦ, διότι ὁ νόμος τῆς συνεπειᾶς ἄγει αὐτοὺς εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ ὑπονοοῦν τὰ αἰτὰ καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς τα ὁποῖα φανταζονται, καὶ περὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ Ἄλλ' εἴθε νὰ μὴ συμβῇ οὔτε εἰς τὸν νοῦν κανενὸς ἀπο τῶν πστοῦς νὰ ἔλθῃ ποτὲ τοιαύτη σκέψις Δὲ οὔτε ὁ Υἱὸς εἶναι, κτίσμα, οὔτε ἐκεῖνο που ἔχει γραφῇ καὶ λέγεται ἐδῶ «γενοῦ», καὶ «ἐγένετο», σημαίνει ἀρχὴν διὰ τὸ εἶναι (τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Πατρὸς) ἀλλὰ τὴν βοηθεῖαν ποὺ ἐγίνετο εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην βοηθείας Διότι ὁ μὲν Θεὸς ὑπάρχει προαιωνίως ὁ αὐτὸς καὶ ἀμεταβλητός, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἔγιναν μετὰ ταῦτα, ἐν χρόνῳ, διὰ τοῦ Λόγου, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Πατὴρ ἠθέλησεν Εἶναι δὲ ὁ Θεὸς ἀόρατος καὶ ἀπρόσβλεπτος εἰς τὰ κτίσματα, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, που εἰσέρσκονται εἰς τὴν γῆν Ὅταν λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἀσθενοῦν παρακαλοῦν, ὅταν διωκονται, ἔχουν ἀνάγκην βοηθείας, καὶ ὅταν ἀδικοῦντα προσεύχονται, τότε ὁ ἀόρατος Θεός, ἐπειδὴ εἶναι φιλανθρώπος, ἐμφανίζεται, μετὰ τὰς εὐεργεσίας του, τὰς ὁποίας ἐνεργεῖ διὰ τοῦ ἰδικοῦ τοῦ Λόγου καὶ μετὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἔξης ἀναλογως τῆς ἀνάγκης ἑνὸς ἐκάστου, παρέχει ὁ Θεὸς τὰς εὐεργεσίας του, ποὺ φανερώουν αὐτὸν, καὶ διὰ μὲν τοὺς ἀδυνάτους γίνεται, δύναμις, διὰ δὲ τοὺς καταδικαζομένους καταφύγιον καὶ οἶκος σωτηρίας. Εἰς δὲ τοὺς ἀδικοῦντας λέγει «Ἐνῶ ἀκόμη σοὶ θὰ λαλεῖς θὰ εἶπω Ἰδοὺ εἰμαι παρών»²⁷⁰ Ἐκεῖνο λοιπὸν, ποὺ γίνεται πρὸς βοηθείαν τοῦ καθενὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ, τοῦτο λέγει ὁ καθείς ὅτι, ἐγένετο ὁ Θεὸς πρὸς βοήθειάν του, ἐπειδὴ πᾶσα βοήθεια ποὺ γίνεται ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τοῦ Λόγου γίνεται Τοῦτο γνωρίζουν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκ συνήθειας, καὶ τοῦτο ὅποιοσδήποτε ἄνθρωπος θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι, καλῶς ἔχει λεχθῇ Πολλὰς φορές γίνεται βοήθεια καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων Καὶ οὗτος μὲν συνέπαθε μετὰ τὸν ἀδικούμενον, ὅπως ὁ Ἀβραάμ μετὰ τὸν Λῶτ,²⁷¹ ἄλλος δὲ ἠνοιξε τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς τὸν καταδικαζόμενον καὶ τὸν ἐπροστάτευσε, ὅπως ὁ Ἀβδίας εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν προφητῶν,²⁷² ἕτερος δὲ παρέσχετο ἀνάπαυσιν εἰς τὸν ξένον, ὅπως ὁ Λῶτ εἰς τοὺς ἀγγέλους,²⁷³ καὶ ἄλλος ἔ-

270. Ἡσα. 58, 9.

271. Πρὸς Γεν. 14, 13 16.

δωκεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, ὅπως ὁ Ἰῶβ εἰς ἐκεῖ-
 νοις. ποῦ ἐζητοῦσαν ἀπ' αὐτοῦ;²⁷² Καθὼς λοιπὸν ὁ κα-
 θεὶς ἀπὸ τοὺς εὐεργετηθέντας ἐὰν λέγῃ ὁ δεῖνα ἔγινεν
 εἰς ἐμέ βοηθός, καὶ ἄλλος ἐὰν λέγῃ, Καὶ εἰς ἐμέ ἔγινε
 καταφυγιόν, καὶ χορηγός βοηθείας, δὲν ἐννοοῦν μὲ
 αὐτὰ οὔτε τὴν χρονικὴν ἀρχὴν ποῦ ἔγινεν οὔτε τὴν οὐ-
 σίαν ἀπὸ τὴν ὅποια ἔγινεν οἱ εὐεργέται, τοῦ, ἀλλὰ τὴν
 εὐεργεσίαν ποῦ ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ἐκείνου. ἔτσι καὶ
 ὅταν οἱ ἄλλοι λέγουν περὶ τοῦ Θεοῦ τὸ «ἐγένετο», καὶ
 τὸ «γενεῶν» δὲν ἐννοοῦν χρονικὴν ἀρχὴν ὑπάρξεως διὰ
 τὸν Θεόν, διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀνάρχος καὶ ὄν, δημιουργ-
 γημα, ἀλλὰ το πότε ἔγινε παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡ σωτηρία
 εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

64. Ἐπειδὴ ἔτσι νοοῦνται τὰ ρητὰ ταῦτα, εἶναι ἐ-
 πόμενον προκειμένου καὶ δια τὸν Ἰσὼν, ὅσα καὶ ὅσας
 φορας λέγονται δι' αὐτόν «ἐγένετο», καὶ «γενεῶν» νὰ
 διασωζουν τὴν αὐτὴν ἐννοίαν, ὥστε ὅταν ἀκουώμεν καὶ
 το λεγόμενον δι' αὐτόν «γενεῶν εἰς ἐνός κρείττων τῶν ἀγγέ-
 λων, καὶ «ἐγένετο» νὰ μὴ πηγαίνῃ ὁ νοῦς μας εἰς κά-
 ποίαν ἀρχὴν χρόνοι, κατὰ τὴν ὅποια ἔγινεν ὁ Λόγος
 οὔτε παντάπασιν νὰ φανταζώμεθα ὅτι οὗτος εἶναι πῶ-
 μα ἀλλὰ νὰ ἐννοοῦμεν αὐτὸ ποῦ εἶπεν ὁ Παῦλος, μὲ τὴν
 σημασίαν τῆς διακονίας καὶ τῆς σωτηριώδους πρὸς ἡ-
 μᾶς οἰκονομίας τοῦ Λόγου ὅταν οὗτος ἔγινεν ἄνθρωπος.
 Διότι, ὅταν ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ καὶ ἔζησε καὶ συνανέ-
 στράφη μετὰ ἡμᾶς.²⁷³ τότε ἦλθε διὰ νὰ διακονήσῃ καὶ
 χάριση εἰς ὅλους σωτηρίαν. Τότε οὗτος ἔγινεν εἰς ἡμᾶς
 σωτηρία, καὶ ἔγινε ζωὴ, καὶ ἔγινεν ἀπολύτρωσις. Τότε
 ἡ ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομία αὐτοῦ ἔγινε καλυτέρα ἀπὸ τοὺς
 ἀγγέλους, καὶ ἔγινε δι' ἡμᾶς ὁδός, καὶ ἔγινεν ἀνάστασις.
 Καὶ καθὼς τό, «Γενεῶν εἰς ἐμέ Θεὸς ὑπερασπιστής», δὲν
 σημαίνει γένεσιν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν φιαν-
 θρωπίαν, ὅπως εἶπομεν, ἔτσι καὶ τώρα τό, «γενόμενος
 κρείττων τῶν ἀγγέλων», καὶ «ἐγένετο», καὶ «τοσοῦτω
 κρείττων γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς», δὲν ἐννοοῦν ὅτι ἡ
 οὐσία τοῦ Λόγου εἶναι κτίσμα μὴ γένητο· ἀλλὰ τὴν εὐ-
 εργεσίαν, ποῦ ἔγινεν εἰς ἡμᾶς ὡς καρπὸν τῆς ἐνανθρω-
 πήσεως αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἂν οἱ αἱρετικοὶ εἶναι ἀχάριστοι,
 καὶ ἀρέσκονται εἰς τὰς λογομαχίας μὲ ἀθεράπευτον ἀ-
 σέβειαν.

272. Πρὸλ. Γ' Βασ. 18, 4.

273. Πρὸλ. Γ' Βασ. 19, 3.

274. Πρὸλ. Ἰωβ 29, 15-16.

275. Ἰω. 1, 14.

εργεσίαν ποῦ ἔγινεν εἰς ἡμᾶς ὡς καρπὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ὅσον καὶ ἂν οἱ αἰρετικοὶ εἶναι ἀχάριστοι, καὶ ἀρέσκωνται εἰς τὰς λογομαχίας μὲ ἀθεράπευτον ἀσέβειαν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1 Ἐγὼ μὲν ἐνόμισα ὅτι ὅσα μέχρι τῶρα εἶπομεν πρὸς ἔλεγχον καὶ ἀνατροπὴν αὐτῶν καὶ ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀληθείας, θὰ ἦσαν ἄρκετα νὰ πείσουν τοὺς ὑποκριτὰς ὁπαδοὺς τῆς μανίας τοῦ Ἀρείου, ὥστε νὰ παύσουν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀκολουθοῦν αὐτήν, καὶ νὰ μετανοήσουν δι' ὅσα κακῶς ἐπίστευσαν καὶ εἶπον περὶ τοῦ Σωτῆρος· αὐτοὶ ὅμως, δὲν γνωρίζω διατί, οὔτε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐσωφρονίσθησαν, ἀλλ' ὥσάν χοῖροι καὶ σκύλοι, κυλιόμενοι, ἐπάνω εἰς τὰ ἰδικὰ τῶν ξεράσματα καὶ τὸν θόρβον, ἐφειρίσκουν καὶ ἄλλας ἐπινοήσεις διὰ νὰ ἀσεβοῦν περισσότερον Ἐπειδὴ, λοιπόν, δὲν ἐννοοῦν οὔτε αὐτὸ ποῦ ἔχε γραφῇ εἰς τὰς παροιμίας, «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ»¹ μήτε αὐτὸ ποῦ εἶπεν ὁ ἀπόστολος, «Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»² καὶ φιλονεκοῦν καὶ λέγουν στερεοτύπως, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ποίημα καὶ κτίσμα. Καὶ ἦτο μὲν ἄρκετόν εἰς αὐτοὺς, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ προείπομεν, ἐὰν θεοβαίως δὲν εἶχον ἀπολέσει τελείως τὰς αἰσθήσεις των, νὰ κατανοήσουν, ὅτι ὅταν ἡ ἀλήθεια μαρτυρῇ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀμφισβήτησις ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἐκ τῶν μὴ ὄντων, οὔτε ἐντελῶς ἐκ τῶν δημιουργημάτων Διότι, ἐὰν εἶναι Θεὸς δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ποίημα, οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ λέγῃ κανεὶς αὐτὸν κτίσμα, καθ' ὅσον μόνον διὰ τὰ κτίσματα ἀρμόζει νὰ λέγωνται, ἐκ μὴ ὄντων, καί, Δὲν ἦτο πρὶν γεννηθῇ Ἀλλ' ἐπειδὴ, ὥσάν νὰ φοβοῦνται νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μυθεύματά των, ἐσυνήθισαν νὰ προβάλλουν ὡς δικαιολογίας των τὰ ρητὰ τῶν θείων Γραφῶν, ποῦ παραθέσαμεν ἄνωτέρω, τὰ ὁποῖα, ἐνῶ ἔχουν καλῶς γραφῇ, ἔχουν διαστραφῇ παρ' αὐτῶν, ἐλάτε πάλιν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἐννοιαν τῶν ὧν προηγουμένως εἶπομεν, καί, ἀφ' ἐνός μὲν, ὡς ὕπενθυμίσωμεν αὐτήν εἰς τοὺς πιστοὺς, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὡς ἀποδείξωμεν εἰς ἐκείνους, ἀπὸ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ρητὰ

1. Παροιμ. 8, 22.

2. Ἑβρ. 3, 3.

αὐτά, ὅτι οὗτο, ἀγνοοῦν ἐντελῶς τον Χρ.στιανισμόν Διότι ἐάν ἐγνώριζον αὐτόν, δὲν θα περιεπλεκον τους ἑαυτους των εἰς τὴν ἀπιστίαν τῶν συγχρόνων Ἰουδαίων,³ ἀλλὰ θὰ ἐρωτοῦσαν καὶ θα ἐμάνθανον, ὅτι, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»⁴ Ὅταν δὲ ὁ Λόγος, μὲ τὴν εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς, ἔγινεν ἄνθρωπος, τότε πρεπόντως ἐλέγχθη περὶ αὐτοῦ ἀπὸ μὲν τὸν Ἰωάννην το, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»,⁵ ἀπὸ δε τὸν Πέτρον, Κύριον καὶ Χριστὸν⁶ αὐτὸν ἐποίησε καὶ διὰ μὲν στόματος τοῦ Σολομῶντος, ὡς νὰ λέγῃ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος «Κύριος ἐκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ»,⁷ ἀπὸ δε τοῖ Παῦλον, «Τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων»,⁸ καὶ πάλιν «Ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δουλοῦ λαβών»,⁹ Καὶ πάλιν, «Ὅθεν ἄγιοι ἀδελφοί, σεῖς που εἰσθε μέτοχο ἐπουρανίου κλήσεως, γνωρίσατε καλῶς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρχιερέα τῆς πίστεώς μας Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πιστὸς εἰς ἐκεῖνον ποῦ ἀνεδεξεν αὐτὸν ἀπόστολόν του καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν»¹⁰ Διότι ὅλα τα ρητὰ αὐτὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ τὸ αὐτὸ νοημα, ποῦ ἔχει σκοπὸν νὰ διδάξῃ τὴν εὐσεβειαν καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, ὅσα δὲ λέγονται περὶ αὐτοῦ μὲ ἀνθρώπινον περιεχόμενον, λέγονται ἐπειδὴ οὗτος ἔγινεν υἱὸς ἀνθρώπου. Καὶ μολοντότι αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ μόνον των διὰ νὰ ἀποδείξουν αὐτοὺς πλανωμένους, ἐπειδὴ ὁμοῦς οὗτοι δὲν ἐννοοῦν ἐκεῖνο, ποῦ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, δ α νὰ ἐνθυμηθῶ αὐτὸ πρῶτον, νομίζουν ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ ποιήματα, λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχει γραφῇ «Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν», ἐνόμισα ἀναγκαῖον ὅτι, μὲ τὸ νὰ εἶπω πάλιν τοῦτο, θὰ κάμω αὐτοὺς νὰ ἐντραποῦν, καθὼς ἐλέγομεν καὶ πρὸ τούτων, καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνομεν ἀπὸ τούς ἰδίους τὴν κυρίαν πρότασιν τῶν συλλογισμῶν μας.

2. Ἐάν μὲν λοιπόν, δὲν εἶναι Υἱός, ὡς λέγεται καὶ ποίημα, καὶ ὅσα λέγονται διὰ τὰ ποιήματα, ὡς λέγων-

3. Πρὸλ Ρωμ. 11, 32.

4. Ἰω 1, 1.

5. Ἰω 1, 14.

6. Πρὸλ Α' Πέτρ 3, 15.

7. Παροιμ. 8, 22.

8. Ἐβρ 1, 4.

9. Φιλ.π. 2, 7.

10. Ἐβρ. 3, 1 - 2.

ται καὶ δι' αὐτόν καὶ ἐπομένως ὥς μὴ λέγεται Υἱός οὔτε Λόγος οὔτε Σοφία καὶ αὐτός ὁ Θεὸς ὥς μὴ λέγεται Πατήρ, ἀλλὰ μόνον δημιουργός καὶ κτίστης ἐκείνων, ποὺ ἔγιναν ἀπὸ αὐτοῦ ἵνα καὶ ἡ κτίσις ὥς εἶναι εἰκὼν καὶ χαρακτήρ τῆς δημιουργικῆς βουλήσεως αὐτοῦ, καὶ ὁ ἴδιος, κατ' ἐκείνους, ὥς μὴ ἔχη φύσιν γεννητικὴν, ὥστε νὰ μὴ γεννᾷ οὔτε Λόγον, οὔτε Σοφίαν, οὔτε καὶ εἰκόνα. Διότι, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ Υἱός, οὔτε εἰκὼν ὑπάρχει. Ἐὰν δὲ Υἱός δὲν ὑπάρχῃ πῶς λοιπὸν λέγετε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κτίστης, ἐὰν θελαίως δια τοῦ Λόγου καὶ μὲν τὴν Σοφίαν γίνονται πάντα ὅσα γίνονται καὶ χωρὶς τοῦ Λόγου τίποτε δὲν ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ¹¹, ἐὰν ὁ Θεός, καθ' ὁμᾶς, δὲν ἔχῃ Λόγον ἐν συνεργασίᾳ μὲν τὸν ὅποιον καὶ δια τοῦ ὁποίου ποιεῖ τὰ πάντα. Ἐὰν δὲ ἡ ἰδία θεία οὐσία δὲν γεννᾷ καρπὸν ἀλλ' εἶναι ἔρημος, κατ' αὐτοὺς, ὥς φῶς ποὺ δὲν φωτίζει, καὶ πηγὴ ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν πηγάζει τίποτε πῶς δὲν ἐντροπείται νὰ λέγοιεν ὅτι ὁ Θεός ἔχει δημιουργικὴν ἐνεργεῖαν. Καὶ ἀφοῦ ἀρνοῦνται τὴν κατὰ φύσιν δημιουργικὴν δουραμίαν εἰς τὸν Θεόν, πῶς δὲν κοκκίζουσιν ἀπὸ ἐντροπῆς, οἱ δάσκοντες ὅτι ἡ κατὰ βούλησιν ἐνέργεια προηγείται τῆς κατὰ φύσιν. Ἐὰν δὲ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἔξω τῆς θείας οὐσίας, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχον προηγουμένως ὅταν δὲ ἠθέλησε νὰ φέρῃ αὐτὰ εἰς τὸ εἶναι, δημιουργεῖ αὐτὰ, καὶ γίνεται ποιητής, ἡδύνατο κατὰ μείζονα λόγον πολὺ ἐνωρίτερον, νὰ εἶναι πατήρ Υἱοῦ ποὺ γεννᾶται προαιωνίως ἐκ τῆς ἰδικῆς τοῦ θείας οὐσίας. Ἐὰν θεβαίως ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεὸν τὴν βούλησιν νὰ φέρῃ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι, διατί δὲν ἀναγνωρίζουν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, ποὺ προυποτίθεται τῆς βουλήσεως. Προηγείται δὲ καὶ εἶναι ἀνώτερον τῆς βουλήσεως ἢ ἰδιότης τοῦ νὰ εἶναι ὁ Θεός ἐκ φύσεως Πατήρ τοῦ ἰδιοῦ τοῦ Υἱοῦ. Ἐὰν λοιπὸν, αὐτό, ποὺ νοεῖται ὡς προηγούμενον, τοὔτέστι τὸ κατὰ φύσιν δὲν ὑπῆρξε, κατὰ τὴν ἀνοησίαν τῶν, πῶς θὰ ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ τὸ δεύτερον, τοὔτέστι τὸ κατὰ βούλησιν. Πρῶτον ὅμως ὑπάρχει ὁ Λόγος, καὶ δεύτερον ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι ἡ κτίσις. Ἄλλ' ὑπάρχει ὁ Λόγος, καὶ ἂν ἀκόμη τολμοῦν νὰ εἴπουν περισσότερα οἱ ἀσεβεῖς, διότι δι' αὐτοῦ ἔγινεν ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι ἄφ' ἑαυτοῦ φανερόν ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ Θεός εἶναι

δημιουργός, ἔχει, καὶ τὸν δημιουργικὸν Λόγον, ὃχι ἐκτός τῆς θείας τοι φύσεως ἀλλ' ἰδικοί, τοῦ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τοῦ γεννηθέντα. Διότι πάλιν πρέπει νὰ εἰπώμεν το αὐτό. Ἐὰν ὁ Θεὸς ἔχη τὴν θέλησιν, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ εἶναι δημιουργικόν, καὶ τὸ θέλημά του εἶναι, ἀρκετὸν διὰ νὰ γίνουν τα ὅσα ἐγίναν, ὁ δὲ Λόγος αὐτοῦ εἶναι ποιητικὸς καὶ δημιουργικὸς, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ ζῶσα βουλὴ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἡ ἐνυπόστατος ἐνεργεία, καὶ ὁ ἀληθινὸς Λόγος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθησαν κα' ἐκτείνωνται καλῶς τὰ πάντα. Καί τινες δὲ οὐτε νὰ ἀμφισβῆσθαι ἀπλῶς δὲν ἡμπορεῖ, ὅτι ὁ Λόγος εἶναι ὁ προνοῶν περὶ τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς τάξεως τῶν δημιουργημάτων εἰς τὸ σύμπαν. Καὶ δευτέρα εἰς τὴν σειράν, μετὰ τὴν ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ νὰ γεννᾷ τὸν Λόγον ἔρχεται, σύμφωνα μὲ ὅσα προεῖπον, ἡ δημιουργικὴ ἰδιότης. Διότι, ὁ μὲν Υἱὸς εἶναι γνήσιον καὶ ἀληθινὸν γένημα τῆς μακαρᾶς ἐκείνης καὶ αἰωνίως ὑπαρχούσης οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ὅσα δὲ ἐγίναν μετὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, γίνονται ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐξωθεν, καὶ δημιουργοῦνται διὰ τοῦ γνησίου ἐξ αὐτῆς γεννήματος, τοῦ Λόγου.

3. Κατὰ ταῦτα, ἐπεὶ δὴ ὁ Λόγος ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι πολὺ ἄτοπον, ἐκεῖνο, ποὺ οὗτοι λέγουσι, ὅτι δὲν εἶναι Υἱὸς Θεοῦ ἀλλὰ ποῖημα εἶναι ἀνάγκη ὅπως ἡμεῖς συνομολογοῦμεν ὅτι ὁ Κύριος εἶναι Υἱὸς. Ἐὰν δὲ εἶναι Υἱός, καθὼς θεοαίως καὶ εἶναι, ἔχει δὲ γίνε δεκτὸν ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἡπορεῖ νὰ γεννᾶται ἕωθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ γεννῶντος αὐτόν. Ἄς διαφωνοῦν περὶ τὸ νόημα τῶν λέξεων, καθὼς προεῖπον, ἐὰν εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις καὶ ἐπὶ τοῦ Λόγου οἱ ἅγιοι χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν «τὼ ποιήσαντι» ἀντὶ τῆς λέξεως «τῷ γενήσαντι», ὥσταν νὰ μὴ ὑπάρχῃ διαφορὰ νοήματος μεταξὺ τῶν δύο ρημάτων. ὅταν ἀναφέρονται εἰς τοιαύτας ἐκφράσεις, ἐφ' ὅσον διαφυλάσσεται τὸ νόημα τοῦ κατὰ φύσιν. Διότι αἱ λέξεις δὲν ἀφαροῦν τίποτε ἀπὸ τὸ νόημα τῆς φύσεως, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ φύσιν ἐλκύει, πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὰς λέξεις καὶ μεταβάλλει τὸ νόημά των. Διότι, θεοαίως αἱ λέξεις δὲν νοοῦνται ὅτι προηγούνται τῶν οὐσῶν, ἀλλ' αἱ οὐσαί εἶναι πρῶται καὶ δεύτεραι, μετὰ τὰς οὐσίας, ἀκολουθοῦν αἱ λέξεις. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἡ οὐσία εἶναι ποῖημα ἢ κτίσμα, τότε τὸ «ἐποίησε», καὶ τό, «ἐγένετο», καὶ τό, «ἔκτισε» λέγεται κατὰ κυριολεξίαν καὶ ἐννοεῖ τὸ

ποίημα. "Όταν δὲ ἡ οὐσία εἶναι γέννημα καὶ Υἱός τότε τό, «ἐποίησε», καὶ τό, «ἐγενετο», καὶ τό, «ἐκτίσε», δὲν χρησιμοποιεῖται κυριολεκτικῶς ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ οὔτε σημαίνει ποίημα, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, «ἐγεννησε» χρησιμοποιεῖ κανεὶς ἀδυσφόρως τὸ ρῆμα, «ἐποίησε». "Όπως θεοὶ ὡς συμβαίνει πολλάκις μὲ πολλοὺς πατέρας οἱ ὁποῖοι τοὺς υἱοὺς, ποὺ ἐγέννησαν οἱ ἴδιοι, ὀνομάζουσι δούλους των, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ ἀρνοῦνται τὴν γνησιότητα τῆς φυσικῆς των, καὶ πολλάκις τοὺς δούλους των, χάριν φιλοφρονήσεως ὀνομάζουσι τέκνα των, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ κρυπτοῦν ὅτι οὗτοι, ἐξ ἀρχῆς εἶναι κτῆσά των. Διότι τὸ μὲν ἐξουσιαστικόν, ἐκφράζουσι ὡς πατέρες, τὸ δὲ ἀπὸ φιλάνθρωπα αἰσθήματα ὀνομάζουσι τέκνα τοὺς δούλους. "Εἰσι λοιπὸν ἡ Σάρρα ὠνόμαζε τὸν Ἀβραάμ κύριον, καίτοι δὲν ἦτο δούλη, ἀλλὰ σύζυγος αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἀπόστολος τὸν δοῦλον Ὠνήσιμον, ποὺ ἦτο κτῆμα τοῦ Φιλῆμονος ὠνόμαζε ἀδελφόν τοῦ Φιλῆμονος ἡ δὲ Βηρσαβέη, καίτοι ἦτο μητέρα, ὠνόμαζε τὸν υἱὸν τῆς δοῦλων, λέγουσα εἰς τὸν πατέρα του «Τὸν δοῦλον σου Σολομῶντα»¹². "Επειτα καὶ ὅταν ὁ προφῆτης Νάθαν παρουσιάσθῃ ἐνώπιον τοῦ Δαβὶδ τὰ αὐτὰ μὲ ἐκείνην ἔλεγε εἰς αὐτόν ὅτι, «Σολομῶντα τὸν δοῦλον σου»¹³ καὶ δὲν ἐναίζοντο ποὺ ἔλεγοι τὸν υἱὸν δοῦλον. Καὶ ἐκεῖνος θεοβαίως, ἐνῶ ἤκουε ταῦτα, ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο φυσικὸς πατήρ τοῦ Σολομῶντος, καὶ ἐκεῖνοι ἐπίσης λέγοντες αὐτὰ δὲν ἠγνόουν τὴν γνησιότητα αὐτοῦ ὡς τοῦ τοῦ Δαβὶδ. Ἀπαγορεύσαν λοιπὸν ὅπως γνη κληρονόμος τοῦ πατρὸς του, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ὠνόμαζον δοῦλον, διότι ἦτο φυσικὸς υἱὸς τοῦ Δαβὶδ.

4 Καθὼς λοιπὸν, ὅταν ἀνογινώσκωμεν αὐτὰ καὶ ἀκούωμεν ὅτι ὁ Σολομὼν ὀνομάζεται δοῦλος, σκεπτόμεθα καλῶς καὶ δὲν νομιζομεν ὅτι οὗτος εἶναι δοῦλος, ἀλλὰ φυσικὸς καὶ γνήσιος υἱὸς τοῦ πατρὸς του. ἔτσι καὶ ἐάν διὰ τὸν Σωτῆρα, τὸν ὁποῖον ὀμολογοῦμεν Υἱὸν καὶ κατὰ φύσιν Λόγον τοῦ Πατρὸς, λέγουν οἱ ἄγιοι: «Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»¹⁴, ἢ ὁ ἴδιος λέγῃ δὲ αὐτόν ἐαυτόν του, «Κύριος ἐκτίσέ με»¹⁵ καί, «Εγὼ δοῦλος σὸς

12. Πρβλ. Γ' Βασ. 1, 19.

13. Πρβλ. Γ' Βασ. 1, 26.

14. Ήβρ 8, 2.

15. Παροιμ. 8, 22

καὶ υἱὸς τῆς δούλης σου»¹⁶, καὶ ὅσα ἄλλα παρόμοια, ἅς μὴ ἀρνοῦνται μερικοὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς γνησίαν ιδιότητα αὐτοῦ Ἄλλὰ καθὼς διὰ τὸν Σολομῶντα καὶ τὸν Δαβίδ, ἔτσι ὁρθῶς, ἅς σκέπτονται καὶ διὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, ἐπειδὴ ἂν καὶ ἀκούουν νὰ ὀνομάζεται ὁ Σολομών δοῦλος, ὁμολογοῦν ἐν τούτοις, ὅτι εἶναι υἱός, πῶς δὲν εἶναι δίκαιον νὰ τιμωρηθοῖν πολλὰς φορὰς εἰς ἀπώλειαν, διότι δὲν διατηροῦν τὴν αὐτὴν πίστιν καὶ δὲ τὸν Κύριον, Ἄλλ' ὅταν μὲν ἀκούουν ὅτι ὁ Λόγος εἶναι γέννημα καὶ Σοφία, σπεύδουν νὰ παρερμηνεύσουν τὰ θεῖα λόγια καὶ νὰ ἀρνηθοῦν τὴν φυσικὴν καὶ γνησίαν γέννησιν τοῦ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὅταν δὲ ἀκούουν φωνὰς καὶ λέξεις, ποὺ οἱ ποιηταὶ χρησιμοποιοῦν ποιητικῇ ἀδείᾳ, εὐθὺς ἀμέσως σχηματίζουν γνώμην, ὅτι ὁ Υἱὸς φυσικῶς εἶναι ποίημα, καὶ ἀρνοῦνται τὸν Λόγον, καίτοι ἡμποροῦν, λόγῳ τοῦ ὅτι οὗτος ἐγένεν ἄνθρωπος, νὰ νοήσουν ὅτι ὅλαί αἱ λέξεις αὐταὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν αὐτοῦ Πῶς λοιπὸν οὗτοι νὰ μὴ ἀποδεικνύονται σιγαμεροὶ ἐμπρὸς εἰς τὸν Κύριον, ὅταν μεταχειρίζονται διπλᾶ μέτρα κρίσεως διὰ τὸν ἑαυτὸν τῶν¹⁷ καὶ μὲ τοῦτο μὲν σκέπτονται, ἐκεῖνα, μὲ ἐκεῖνο δὲ θλασφημοῦν τὸν Κύριον, Ἄλλ' ἴσως νομίζουν ὅτι ἡ μὲν λέξις «δοῦλος» ἐχρησιμοποήθη κατὰ ρητορικὸν σχῆμα, τὴν δὲ φράσιν, «τῷ ποιήσαντι», νοοῦν κατὰ τὸ αὐστηρὸν γράμμα τῆς λέξεως, διότι θεωροῦν αὐτὴν ὡς κάτι σπουδαῖον στήριγμα τῆς αἰρέσεώς των Εἶναι δὲ δι' αὐτοὺς ὡσάν κάλαμος σπασμένος καὶ τοῦτο τὸ στήριγμα, θὰ κατηγορήσουν δὲ τοὺς ἑαυτοὺς των, εὐθὺς ὡς μάθουν πῶς συνηθίζει ἡ Γραφὴ νὰ κάμνη χρῆσιν ὀρισμένων λέξεων Καὶ ἀληθῶς, ὅπως ὁ Σολομών λέγεται δοῦλος, ἂν καὶ εἶναι υἱός, ἔτσι, διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν πάλιν ὅσα καὶ προηγουμένως εἶπομεν καὶ οἱ γονεῖς ἂν καὶ τοὺς υἱοὺς των, τοὺς ὁποίους φυσικῶς ἐγέννησαν οἱ ἴδιοι λέγουν ὅτι, ἐπολήθησαν καί, ἐκτίσθησαν καὶ ἔγνων, παρὰ ταῦτα δὲν ἀρνοῦνται ὅτι εἶναι φυσικὰ τέκνα των Ὁ Ἐzekías λοιπὸν, καθὼς γράφεται εἰς τὸν Ἡσαΐαν, ἔλεγεν εἰς τὴν προσευχὴν του Ἐκ τῆς σήμερον θὰ ποιήσω παιδία, τὰ ὁποῖα θὰ διαλαλήσουν τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε τῆς σωτηρίας μου»¹⁸ Καὶ αὐτὸς μὲν ἔλεγε,

16. Ψαλμ. 115, 16.

17. Πρὸς Παροιμ. 20, 23.

18. Ἡσ. 38, 19 - 20.

«ποιήσω», ὁ δὲ προφήτης εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ θ.θλίον, καὶ εἰς τὴν τετάρτην τῶν Βασιλειῶν ἔτσι γραφεὶ «Καὶ οἱ υἱοὶ σου, οἱ ὅποιοι, θὰ ἐξέλθουν ἀπὸ σέ»¹⁹ Ἀντὶ τοῦ «γεν-
νᾶν» ἄρα εἶπε τό, «ποιήσω» καὶ ἐκείνους, ποὺ φυτρῶ-
νουν ἀπὸ τὸν Ἰδοῦν, λέγει ὅτι, ποιοῦνται. Καὶ κανεὶς δὲν
ἀμφισβητεῖ ὅτι, ἡ λέξις ἐχρησιμοποιεῖται διὰ το φυσικὸν
γέννημα τοῦ πατρός του. Καὶ ἡ Εὐα ὅταν ἐγέννησε τὸν
Καὶν εἶπεν «Ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ»²⁰ Καὶ
αὐτῇ, ἄρα ἀντὶ τοῦ «ἐγέννησα» εἶπε τὸ «ἐκτησαμην»,
δ.ὅτι, ἀφοῦ εἶδε πρῶτον τὸ τέκνον, ὕστερον εἶπε τὸ «ἐ-
κτησάμην». Καὶ ἄς μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι μὲ τό, «ἐκτησα-
μην» ἔλεγεν ὅτι ὁ Καὶν ἡγοράσθη ἀπὸ κάποιον ξωθην,
καὶ ὅτι δὲν ἐγεννήθη ἐξ αὐτῆς. Καὶ ὁ Πατρ.αρχὴς Ἰα-
κώβ ἔλεγεν εἰς τὸν Ἰωσήφ· «τώρα λοιπὸν οἱ δύο υἱοὶ
σου Ἐφραὶμ καὶ Μανασῆς, οἱ γενόμενοί σοι ἐν Αἰγύ-
πτῳ, πρὶν ἐγὼ ἔλθω πρὸς σέ εἰς τὴν Αἰγυπτὸν, ἐμοὶ εἴ-
σιν»²¹. Καὶ ἡ Γραφή λέγει περὶ τοῦ Ἰωβ· «Ἐγένοντο αὐ-
τῷ υἱοὶ ἑπτὰ, καὶ θυγατέρες τρεῖς»²², καθὼς καὶ ὁ Μωϋ-
σῆς εἶπεν εἰς τὸν νόμον· «Ἐάν δὲ γένωνται τινι υἱοὶ»
καὶ, «ἐάν ποιήσῃ υἱόν».

5 Ἰδοὺ πάλιν οὗτοι, αὐτοὺς, ποὺ ἐγεννήθησαν, λέ-
γουν, ὅτι ἔγιναν καὶ, ἐποιήθησαν, γνωρίζοντες ὅτι, ἐφ'
ὅσον ἀναγνωρίζονται ὡς υἱοὶ καὶ ἂν ἀκόμῃ λέγῃ κα-
νεὶς, «ἐγένοντο», ἢ, «ἐκτησάμην», ἢ, «ἐποίησα» οὐδεμία
ὕπάρχει διαφορὰ μετὰ τῶν ρημάτων αὐτῶν καὶ τοῦ
γεννᾶν. Διότι ἡ φύσις καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλκύει τὴν ἐννοιαν
αὐτῶν μὲ τὸ μέρος της. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ ἐρω-
τοῦν, ἐάν ὁ Κύριος εἶναι κτίσμα καὶ ποίημα, πρέπει, πρῶ-
τον, νὰ ἐρωτοῦν ἐάν ὁ Υἱὸς εἶναι καὶ Λόγος καὶ Σοφία.
Διότι ἅμα ὡς ταῦτα ἀποδεχθοῦν, ἀμέσως παύει, καὶ ἡ
ὕπόνοια ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ποίημα καὶ κτίσμα. Δ.ὅτι οὔτε
τὸ ποίημα ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι Υἱὸς καὶ Λόγος οὔτε πάλιν ὁ
Υἱὸς ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι ποίημα. Ἐάν δὲ πάλιν ταῦτα ἔχουν
οὕτως, εἶναι φανερά εἰς ὅλους ἢ ἀπόδειξις ὅτι ἡ ἔκφρα-
σις, ποὺ λέγει, «τῷ ποιήσαντι αὐτοὶ» εἰς τίποτε δὲν θὰ
ὠφελήσῃ τὴν αἵρεσίν των, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ τὴν καταδι-
κάσῃ. Διότι ἀπεδείχθη ὅτι ἡ λέξις, «ἐποίησε» χρησιμο-
ποιεῖται ὑπὸ τῆς Γραφῆς πρὸς δῆλωσιν καὶ τῶν γνησί-

19 Δ' Βαγ 30, 18.

20 Γεν 4, 1.

21 Γεν 48, 5.

22 Ἰωβ 1, 2.

ων και τῶν φυσικῶν τέκνων. Ὅθεν ὅταν ἀποδεχθῇ, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι γνήσιος Υἱός, Λόγος και Σοφία τοῦ Πατρὸς καὶ ἂν ἀκομῇ λέγεται δι' αὐτοῦ τὸ, «ἐποίησεν», ἢ τὸ, «ἐγένετο» δὲν λέγεται ἐπειδὴ οὗτος εἶναι ποίημα ἄλλ' κατὰ τρόπον ἀδιάφορον χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν οἱ ἅγιοι, ὥς και διὰ τὸν Σολομῶντα και διὰ τὰ τέκνα τοῦ Ἐζεκιῶ. Διότι και περὶ αὐτῶν που ἐγεννησαν οἱ ἴδιοι τέκνα ἐγραφή «ἐποίησα» και, «ἐκτησαμην» και, «ἐγένετο». Ἄρα λοιπὸν τὰ τοιαῦτα λεξίδια, τὰ ὅποια πολὺ λάκκις προσέβαλον ὡς δικαιολογίας οἱ θεομάχοι, ὀφείλουν κάποτε ἀφοῦ μάθοι ἀπο ὅσα ἐλέγθησαν, νὰ ἀποβάλλουν και μαζί με αὐτά νὰ ἐγκαταλείψωσι και τὰ ἀσεβῆ των φρονήματα, και νὰ πιστευσοῦν περὶ τοῦ Κυρίου ὅτι εἶναι Υἱὸς ἀληθινός, Λόγος και Σοφία τοῦ Πατρὸς και οὐχὶ ποίημα ἢ κτίσμα. Διοτι εἴαν εἶναι ποίημα ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Λόγου και με ποίαν Σοφίαν ἐγεννᾷ αὐτός, Δὲν πάντα τὰ ποιήματα ἐγενοντο διὰ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σοφίας, καθὼς ἔχει γραφῇ «Πάντα ἐν Σοφίᾳ ἐποήσας»²³ και, «Πάντα δ' αὐτοῦ ἐγένετο, και γὰρ αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέ ἐν ᾧ γέγονεν»²⁴. Ἐάν δὲ αἷτος εἶναι ὁ Λόγος και ἡ Σοφία, με τὴν ὅποιαν γίνονται τὰ πάντα δὲν εἶναι ἄρα ἐκ τῶν ποιημάτων οὔτε ἐντελῶς ἐκ τῶν γεννητῶν, ἀλλὰ γέννημα τοῦ Πατρὸς.

6. Διότι, προσέχετε ὅποια μεγάλη ἀμαρτία εἶναι τὸ νὰ λέγη κανεὶς ποίημα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σολομῶν λέγει κάπου εἰς τὸν Ἑκκλησιαστήν. «Ὁ Θεὸς θὰ καλέσῃ ὅλα τὰ ποιήματα εἰς κρίσιν διὰ πᾶν ἔργον, ἀκόμῃ και ἂν εἶναι κρυπτόν· εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν»²⁵. Ἄρα λοιπὸν, εἴαν ὁ Λόγος εἶναι ποίημα θὰ κληθῇ, καθ' ὃ μᾶς, και αὐτός εἰς κρίσιν. Και ποῖα θὰ εἶναι ἡ κρίσις εἴαν κρίνεται ὁ κριτής, Παῖς δὲ θὰ δώσῃ εἰς μέντοις δικαίους τὰς εὐλογίας, εἰς δὲ τοὺς ἀσεβεῖς τὰς τιμωρίας, ὅταν ὁ Κύριος, καθ' ὃ μᾶς, ἴσταται κρινόμενος με ὅλα τὰ ποιήματα. Με παῖον δὲ νόμον θὰ κριθῇ ὁ νομοθέτης, Εἰς κρίσιν ὑπόκεινται μόνον τὰ ποιήματα, τὰ ὅποια κρίνει ὁ Υἱός, και ἀναλόγως τῶν ἔργων των εὐλογεῖ ἢ τιμωρεῖ αὐτά. Φοβήθητε λοιπὸν τὸν κριτὴν και πείσθητε εἰς τοὺς λόγους τοῦ Σολομῶντος. Ἐάν δηλαδὴ ὁ Θεὸς καλέσῃ ὅλα τὰ ποιήματα εἰς κρίσιν, και ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι μετὰ τῶν κρινόμενων, ἀλλὰ και μᾶλλον αὐτός

23. Ψαλμ. 103, 24.

24. Ἰω 1, 3.

25. Ἐκκλ. 12, 14.

εἶναι ὁ κριτὴς ὅλων τῶν ποιημάτων, πῶς νὰ μὴ ἀποδεικνύεται, λαμπρότερον καὶ τοῦ ἡλ. ου, ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ποιῆμα, ἀλλὰ Λόγος τοῦ Πατρὸς, διὰ τοῦ ὁποῖου τὰ ποιήματα δημιουργοῦνται καὶ κρίνονται, Ἐὰν δέ, ἐπειδὴ ἐγράφη, «πιστὸν ὄντα»²⁶, τοῦτο θαυραίνει αὐτοὺς πάλιν, διότι νομίζουν ὅτι τοῦτο λέγεται δι' ὅλους, καὶ ἐπομένως, ἀφοῦ λέγεται καὶ δι' αὐτὸν τὸ «πιστὸν», σημαίνει, ὅτι μὲ τὸ νὰ πιστεύῃ πριμάνει νὰ λάθῃ τὸν μισθὸν διὰ τὴν πίστιν τοῦ εἶναι καιρὸς καὶ δι' αὐτὸ νὰ κατηγορήσουν καὶ τὸν Μωϋσῆν, που λέγει· «Ὁ Θεὸς πιστὸς καὶ ἀληθινός»²⁷ καὶ τὸν Παῦλον ποὺ γράφει «Πιστὸς ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ πειρασθῇτε ὑπὲρ τὰς δυνάμεις σας»²⁸. Ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ λέγουν αὐτὰ οἱ ἀν.οι, δὲν εἶχον εἰς τὸν νοῦν τῶν αὐτῶ που συμβαίνουσι εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀλλ' ἐγνώριζον ὅτι ἡ λέξις «πιστὸν» ἔγε δύο σημασίας, ἐκ τῶν ὑποῶν ἡ μὲν μία σημαίνει, τὸ πιστεύον, ἡ δὲ ἄλλη τὸ ἀξιοπιστον καὶ τὸ μὲν ἀρμόζει διὰ τοὺς ἀνθρώπους τὸ δε λέγεται διὰ τὸν Θεόν, Ὁ Ἀθραάμ λοιπόν ἦτο πιστός, διότι ἐπίστευσεν εἰς τὸν ὁμολοῦντα πρὸς αὐτόν πιστός δὲ εἶναι ὁ Θεός, διότι, καθὼς ψάλλει, ὁ Δαβὶδ «Πιστός ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ ὁ Κύριος»²⁹, καὶ ἀξ. ὁπιστος εἶναι, καὶ ἀδυνατον νὰ ψευσθῇ. Καί, «εἰ τίς ἐστὶ πιστὴ χήρας ἔχουσα»³⁰ ἐπειδὴ πιστεύει, ὀρθῶς, λέγεται πιστὴ. Πιστός δὲ ὁμοάζεται καὶ ὁ Λόγος³¹, διότι ἐκεῖνο, που εἶπεν εἶναι ἀξ. ὁπιστον καὶ πρέπει, νὰ τὸ πιστεύωμεν, ἐπειδὴ εἶναι ἀληθές καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ συμβαίῃ ἄλλως. Καὶ αὐτὸ λοιπόν, ποὺ ἔγε γραφῇ, «Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν» δὲν ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνα ποὺ λέγονται δι' ἄλλους οὔτε σημαίνει, ὅτ' μὲ τὸ νὰ πιστεύῃ ἔγινεν εὐχάριστος εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὅτι, ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς τοῦ ἀληθ. νοῦ Θεοῦ, εἶναι, καὶ ἀντὶ τὸς πιστός καὶ ὅσα λέγει εἶναι ἀληθῆ, καὶ ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν εἰς ὅσα οὗτος λέγει, καὶ πράττει, καθοσὸν μένει, ὁ ἴδιος ἀτρεπτος καὶ δὲν ἄλλο οὔται, κατὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην παρουσίαν του.

7 Ἐτα, μὲν λοιπόν, ἂν κανεὶς ἤθελε νὰ ἀσχοληθῇ

26. Πρβλ. Ἑβρ. 8, 2.

27. Πρβλ. Δευτ. 32, 4.

28. Α' Κορ. 10, 13.

29. Ψαλμ. 144, 18.

30. Α' Τιμ. 5, 16.

31. Α' Τιμ. 3, 1.

μέ τὴν ἀναδεῖαν τῶν, ἡμπορεῖ καὶ μέ μόνην τὴν λέξιν «ἐποίησε» νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι πλανῶνται, νομίζοντες ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ποίημα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ σημασία τῶν γραφικῶν χωρίων εἶναι ὀρθή καὶ δεικνύει ποτε ἡ λέξις, «ἐποίησε» χρησιμοποεῖται καὶ τί σημαίνει εἰς κάθε περιπτώσει, πού λέγεται, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀποδείξωμεν καὶ με αὐτὴν τοὺ παραλογισμὸν τῶν αἰρετικῶν, ἐδὼν μάλιστα, ὅπως καὶ εἰς τὰ προηγούμενα εἴπομεν, λάθωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὸ πότε λέγεται καὶ διατί λέγεται. Ὁ Ἀπόστολος λοιπὸν δὲν εἶπεν αὐτὰ δὲ νὰ μᾶς διηγηθῇ τὰ συμβαίνοντα προ τῆς δημιουργίας, ἀλλ' ὅταν ὁ Λόγος ἔγινεν ἄνθρωπος, διότι μέ τοῦτο τὸ νόημα ἔγραψεν «Θεοὶ ἀδελφοὶ ἅγιοι, καλεσμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ γίνετε μέτοχοι οὐρανίου κληρονομίας, γνωρίσατε καλῶς τὸν ἀπεσταλμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρχιερεῖα τῆς πίστεως μας Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐφάνη πιστὸς εἰς ἐκεῖνον τοῦ ἔκαθεν αὐτοὶ ἀπόστολόι, τοῦ καὶ ἀρχιερεῖα μας». Πότε λοιπὸν οὗτος ἀπεσταλὴν ἢ κατὰ ποῖον χρόνον ἐφορῶσεν ἄνθρωπῳ τὴν σάρκα. Πότε δὲ ἐγινεν ἀρχιερεὺς τῆς πίστεως μας παρὰ τότε ὅταν προσέφερε τὴν ἑαυτοῦ τὴν θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἀνέστησε τὸ σῶμα ἐκ τῶ νεκρῶν, καὶ τώρα ὁ ἴδιος παρουσιάζει ἐκεῖνο ἵς, πού προσφέρονται ἐπὶ πίστιν εἰς αὐτόν, καὶ προσφέρει αὐτοὺς εἰς τὸν Πατέρα, ἀφοῦ ἀπολυτρώσῃ τοὺς πάντας ἐκ τοῦ νεῖ προσφέρει ὑπὲρ πάντων τὴν ἐξλαστήριον θυσίαν ὡς ἀρχιερεὺς ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν; Δὲν εἶπεν ἄρα ὁ Ἀπόστολος «Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν» μέ σκοπὸν νὰ σημάνῃ τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου οὔτε τὴν φυσικὴν γέννησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς; μὴ γένοτο ὅτι ὁ Λόγος εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ ὁ δημιουργὸς ὁ ἴδιος Ἀλλ' ἐπαρῶσε τὴν γέννησιν καθόδον αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς, δια τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτοῦ, τὴν ὅποιαν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ἱστορίας τοῦ Ἀαρῶν. Ἔτα ὁ Ἀαρῶν δὲν ἐγεννήθη ἀρχιερεὺς, ἀλλ' ἄνθρωπος, καὶ ἔπειτα ἀπὸ καιρὸν, ὅταν ὁ Θεὸς ἠθέλησεν, ἐγένεν ἀρχιερεὺς. Καὶ δὲν ἐγένεν ἀπλῶς, οὔτε διεκρίνετο ὡς ἀρχιερεὺς ἀπὸ τὰ συνηθισμένα ἐνδύματα, πού ἐφοροῦσαν καὶ οἱ λαϊκοί, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐπωμίδα³³, τὴν ὁ-

33. Ἐξρ 8, 1 - 2.

33. Ἐπὶ τῷ ἐνδύματι φέρον, πολυτελεῖς διακοσμήσεις, τὸ ὅποιον ἔφερον οἱ Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς εἰσερχόμενοι εἰς τὰ ἅγια, διὰ νὰ προσφέρουν θυ

ποίαν ἐφοροῦσεν ἐπάνω ἀπὸ τὰ συνήθη ἐνδύματα. ἀπὸ τὸ λογεῖον³⁴, καὶ τὸν ποδὴρην ὑπενδυτὴν τα ὅποια κατεσκευαζον μὲν αἱ γυναῖκες με προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲ εἰσηρχετο ἐνδεδυμένος με αὐτὰ εἰς τα ἄγα τῶν ἁγίων³⁵ καὶ ἐκεῖ προσέφερε τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἅπασι τοῖς ἐτοῦς προσφερομένην θυσίαν, καὶ με αὐτὰ ἐνδεδυμένος ἐμεσίτευε κατὰ τὰς θυσίας τῶν ἀνθρώπων³⁶ πρὸς τὸν Θεόν. "Ἐτσι, λοιπὸν καὶ ὁ Κύριος «ἐν ἀρχῇ μὲν ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»³⁷. Ὅτε δὲ ὁ Πατὴρ ἠθέλησε νὰ δοθοῦν λύτρα ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ συγχωρεσθῇ τοὺς πάντας τότε λοιπὸν ὁ Λόγος, ὅπως ὁ Ἀαρὼν ἐφόρεσε τὸν ποδὴρην. Ἔτσι καὶ αὐτὸς ἐφόρεσε τὴν σάρκα ἀπὸ τὴν γῆν, διὰ μέσου τῆς Παρθένου Μαρίας, τὴν ὁποίαν εἶπε μητέρα τοῦ σώματος, διὰ νὰ ἔχη ὁ ἴδιος ἐκεῖνο ποῦ ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ θυσίαν, ὡς ἀρχιερεὺς ἦτοι νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτοῦν, τοῦ, εἰς τὸν Πατέρα, καὶ καθαρῶς ὅλους ἡμᾶς με τὸ ἰδικόν του αἷμα ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας καὶ ἀναστήσῃ ἡμᾶς ἐκ τῶν νεκρῶν.

8. Τοῦτου τοῦ ἔργου τοῦ Λόγου ἦσαν τύπος καὶ σκιά τὰ παλαιὰ καὶ ἐκεῖνο, ποῦ ἔκαιεν ὁ Σωτὴρ, ὅταν ἦλθεν, τοῦτο κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον ἐξεκόν ζε σκιωδῶς ὁ Ἀαρὼν με τὰ ἔργα τοῦ Καθὼς λοιπὸν ὁ Ἀαρὼν ὁ ἴδιος δὲν μετεβάλλετο εἰς ἄλλοι τινα, ὅταν ἐφοροῦσε τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν, ἀλλ' ἐμείνεν ὁ ἴδιος καὶ μόνοι ἐκαλύπτετο με τὴν στολὴν καὶ ἐάν κανεῖς, ποῦ τὸν εἶδε νὰ προσφέρῃ θυσίας ἔλεγεν. Ἰδοὺ ὁ Ἀαρὼν ἐγενε σήμερον ἀρχιερεὺς, δὲν ἐννοοῦσε ὅτι ἐγενε τότε ἀνθρώπος, διότι ἦτο ἀνθρώπος καὶ πρὶν ἢ γίνῃ ἀρχιερεὺς, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν ἐπιτελεσὴν τοῦ λειτουργήματος εἶδε γίνῃ ἀρχιερεὺς ἐπειδὴ περεβλήθη τα ἀρμοδία διὰ τὴν ἀρχιερατείαν ἅμφα, ποῦ εἶγον ποιηθῇ καὶ κατασκευασθῇ διὰ τοῦ σκοποῦ τοῦτον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς καὶ περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι με τὸ νὰ λάθῃ σάρκα καὶ νὰ γίνῃ ἀνθρώπος δὲν ἐγένεν ἄλλος τις, ἀλλὰ μένων ὁ ἴδιος καὶ ἀμετάβλητος, ἐκαλύπτε

34. ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τὸ καλούμενον ἐξωδ. (Βλ. Ἐξωδ. 28, 6)

35. Ἀναγινόντες Ἐπιστήθιον τὰ ὅποια ἐφόρει ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν προσηρησμένοι ζωλὲκα λίθοι (Ἐξωδ. 28, 36)

36. Πρὸς. Ἐξωδ. 9, 3, 7.

37. Πρὸς. Ἐξωδ. κ. 28 καὶ 39

38. Ἰω. 1, 1.

το μέ την σάρκα. Ὡστε καί τό «γέγονε» καί τό, «πεποιηται», δέν ἐπιτρέπεται νά ἐκλαμβάνωμεν μέ την σημασίαν ὅτι ὁ Λόγος, ὡς Λόγος, ἡλλαξε καί ἔγινε ποιημα, ἀλλ' ὅτι ἐνῶ εἶναι αἰώνιος Λόγος δημιουργός, ὕστερον ἔγινεν ἐν χρόνῳ ἀρχιερεὺς ἀφοῦ ἐφόρεσε σῶμα ἀνθρωπινον, τό ὁποῖον εἶναι γενητόν καί ποιητόν καί τό ὁποῖον ἤμποροῦσε νά προσφέρῃ ὑπέρ ἡμῶν, καί δ' αὖ τοῦτο λέγεται περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐποήθη. Ἐάν μὲν λοιπόν δέν εἶχε γίνεαι ἀνθρώπος ὁ Κύριος ὡς φιλονεικοῦν οἱ Ἀρειανοί, Ἐάν δέ ὁ Λόγος ἔγινε σάρξ, τί ἔπρεπε νά εἴπῃ ὁ Ἀπόστολος δι' ἀνθρώπον ποιηθέντα παρὰ Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν. Διότι ὅπως ἀρμόζει διὰ τὸν Λόγον νά εἴπῃ. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», ἐστὶ καί δ' αὖ τοὺς ἀνθρώπους ἀρμόζει το «γινεσθαι» καί το «ποιεῖσθαι». Ποῖος λοιπόν, δεῖ εἶδε τὸν Κυρίον νά περιπατῇ ὡς ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ ἔργα του ἀποδεκνέται ὅτι εἶναι καί Θεός, δέν θα ἠρώτησε, ποῖος ἔκαμει αὐτόν ἀνθρώπον. Ποῖος δέ πάλιν, εἰ ἠρωτᾶτο μέ αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν δέν θα ἀπεκρίνετο, ὅτι ὁ Πατὴρ ἐποίησεν αὐτὸν ἀνθρώπον καί τὸν ἀπέστειλεν ἀρχιερεῖα εἰς ἡμᾶς, Ὅσον δέ ἀφορᾷ εἰς τὴν τοιαύτην σιμωσιαν καί τὸν χρόνον καί το προσωπον, ὁ αὐτός Ἀπόστολος, που ἔγραψε, «πιστὸν τῷ ποιήσαντι αὐτόν» εἶναι ὁ μᾶλλον ἀρμοδιος νά κάμῃ αὐτὰ εἰς ἡμᾶς γνωστά, εἰ ἄλλωθεν ὅπῃ ἡμῶν ὅσα προηγουμένως εἶπεν, διότι μία συνέχεια ὑπάρχει καί διὰ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ὁμιλεῖ τὸ ἀνάγνωσμα. Γράφει λοιπόν οὗτος εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ ἐπιστολὴν τὰ ἐξῆς. «Ἐπειδὴ λοιπόν τὰ παιδία μετέσχον ὅλα ἀπὸ κοινοῦ τῆς ἀσθενοῦς καί φθαρτῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καί αὐτὸς ἐπίσης κατὰ παραπλήσιον τρόπον μετέσχε τῆς αὐτῆς φύσεως ἵνα, διὰ τοῦ θανάτου, τὸν ὁποῖον θά ὑφίστατο ὡς ἀνθρώπος, ἀπογυμνώσῃ ἀπὸ τὴν δύναμιν του ἐκεῖνον, πού ἦσκει διὰ τοῦ θανάτου τὴν ἐξουσίαν του, δηλαδὴ τὸν διάβολον καί ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν δουλείαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπέκειντο δι' ὅλης τῆς ζωῆς των, ἕνεκα τοῦ φόβου τοῦ θανάτου. Διότι θεβαίως δέν ἀναλαμβάνει νά βοηθήσῃ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ ἀναλαμβάνει νά βοηθήσῃ. Ὅθεν προκειμένου νά βοηθήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὥφειλε νά γίνῃ κατὰ πάντα ὅμοιος μέ τοὺς ἀδελφοὺς του, διὰ νά γίνῃ ἀρχιερεὺς εὐσπλαγχνος καί

ἀληθινός, ὅπως ἀναφέρῃ πιστῶς τὴν θυσίαν του πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ κάμῃ ἐξέλεωσιν καὶ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. Διότι, ἐπεδὴ καὶ ὁ ἴδιος ἔπαθε, δοκιμάσας πειρασμούς, ἡμπορεῖ νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς ποὺ ὑφίστανται πειρασμούς»³⁹ «Ἐπομένως ἀδελφοί, ἅγιοι, σεῖς, ποὺ εἰσθε καλεσμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ γίνετε μέτοχοι οὐρανίου κληρονομίας, γνωρίσατε καλῶς τὸν ἀπεισταλμένον ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀρχιερέα τῆς πίστεώς μας Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἔφανη πιστὸς εἰς ἐκεῖνον, ποὺ ἔκαμεν αὐτὸν ἀπόστολόν του καὶ ἀρχιερεα μας»⁴⁰

9. Ποῖος ὅταν ἀναγνώσκῃ τὴν περικοπὴν ταυτην ὁ λοκληρον δὲν θὰ καταδικάσῃ τοὺς Ἀρειανούς καὶ δὲν θὰ θαυμάσῃ τὸν Ἀπόστολον, δι' ὅσα καλῶς εἶπε, Διότι πότε ἐποιήθη καὶ πότε ἔγενεν ἀπόστολος, παρὰ μόνον ὅταν κατὰ παραπλήσιν με ἡμᾶς τρόπον μετέσχε καὶ αὐτὸς αἷματος καὶ σαρκός, Καὶ πότε ἔγενεν εὐσπλαγχνος καὶ ἀξιόπιστος ἀρχιερεὺς, παρὰ ὅταν ἔγενεν ὁμοιος κατὰ πάντα με τοὺς ἀδελφούς, Ἐγινε δὲ ὁμοιος τότε ὅταν, με τὸ νὰ φορεσῇ τὴν ἰδικήν μας σάρκα, ἔγινεν ἄνθρωπος Ἄρα λοιπὸν ὅταν ἔγραφε περὶ τῆς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον οἰκονομίας τοῦ Λόγου ἔλεγεν ὁ Παῦλος τὸ, «πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν», καὶ ὅχι περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Λόγου. Μὴ σὰς κυριεύῃ λοιπὸν περισσώτερον ἡ μαῖνία, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας λέγετε ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ποῖημα. Τότε δε εἶχεν ἀδελφούς, ὅταν ἐφόρεσε τὴν ὁμοίαν με ἡμᾶς σάρκα, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἴδιος προσέφερε θυσίαν καὶ δι' αὐτὸ ὠνομάσθη ἀρχιερεὺς καὶ ἔγινεν ἐλεήμων καὶ ἀξιόπιστος· ἐλεήμων μὲν διότι με τὸ νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτὸν του θυσίαν ἠλέησεν ἡμᾶς, πιστὸς δὲ ὅχι διότι μετέχει πίστεως, οὔτε διότι πιστεύει εἰς κάποιον ὅπως ἡμεῖς ἀλλὰ διότι ὀφείλει νὰ εἶναι πιστευτὸς δι' ὅσα λέγει καὶ πράττει, καὶ διότι προσφέρει ἀξιόπιστον θυσίαν, ἡ ὁποία μένει διαρκῶς ἰσχυρά καὶ οὐδέποτε χάνει τὴν ἰλαστικὴν τῆς δύνάμιν. Διότι αἱ μὲν θυσίαι, τὰς ὁποίας ἀπαιτοῦσεν ὁ νόμος νὰ προσφέρονται, δὲν εἶχον τὸ ἀξιόπιστον, διότι ἐνῶ προσεφέροντο καθημερινῶς ἐπερνοῦσαν χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ πάλιν αἱ ἄνθρωποι εἶχον ἀνάγκην νέων καθαρτικῶν θυσιῶν, ἡ δὲ θυσία τοῦ Σωτῆρος, μίαν μόνον φορὰν γενομέ-

39. Ἐδρ. B, 14. 18.

40. Ἐδρ. B, 1 - 2.

νη, ἐτελειοποίησε τὸ πᾶν καὶ ἀπεδείχθη ἀξιόπιστος καὶ μένει ἰσχυρὰ διὰ παντός. Καὶ ὁ μὲν Ἀαρὼν εἶχε διαδόχους καὶ χωρὶς διαφορὰν οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἱερατείου, ἐξ αἰτίας τοῦ χρόνου καὶ τοῦ θανάτου, διεδέχοντο τοὺς προηγούμενους τῶν ὁ δὲ Κύριος ἔχει ἀπαράβατον καὶ ἀδιάδοχον τὴν ἱερωσυσσιν⁴¹ καὶ διὰ τοῦτο ἐγένεν ἀξιόπιστος ἀρχιερεὺς καὶ παραμένει τοιοῦτος αἰωνίως, γενόμενος ἀξιόπιστος καὶ εἰς τὰς ἐπαγγελίας του, εἰς τὸ νὰ εἰσακούῃ τὰς προσευχὰς τῶν προσευχομένων καὶ νὰ μὴ ἀφήνῃ τοὺς προσερχομένους πρὸς αὐτὸν νὰ πλανηθοῦν. Τοῦτο δὲ πάλιν ἐπιτρέπεται νὰ μαθῶμεν καὶ ἐκ τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Πέτρου, λέγοντος· «Ὡστε καὶ ἐκεῖνοι, που πάσχουν, συμφωνοῦν μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀναθέτουν διὰ τῶν ἀγαθοεργῶν τῶν τὰς ψυχὰς τῶν εἰς τὴν φροντίδα καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ ὡς εἰς ἀξιὸν πάσης ἐμπιστοσύνης δημιουργῶν»⁴². Διότι, ὁ Κύριος εἶναι ἀξιόπιστος καὶ δὲν μεταβάλλεται, ἀλλὰ παραμένει πάντοτε ἀναλλοίωτος εἰς τὰς ἐπαγγελίας του καὶ ἐκπληρώνει ἐκεῖνα που ὑπέσχέθη.

10 Οἱ μὲν θεοὶ τῶν εἰδωλολατρῶν θεθαίως, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ψευδῶς λέγουν θεοὺς οὔτε κατὰ τὴν ὑπαρξιν, οὔτε εἰς τὰς ἐπαγγελίας τῶν, εἶναι ἀξιόπιστοι, διότι οὔτε οἱ ἴδιοι ὑπάρχουν παντοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ὑπάρχουν κατὰ τόπους, μὲ τὴν πάροδον καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου καταστρέφονται καὶ καταρρέουν γύρω ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λόγος καταβοᾷ εἰς θάρος τῶν, ὅτι ἡ πίστις εἰς αὐτοὺς, δὲν εἶχε ποτὲ δύναμιν, καὶ εἶναι ὅλοι ψευδὲς ὕδωρ, καὶ δὲν ὑπάρχει, πίστις εἰς αὐτοὺς. Ὁ δὲ μόνος καὶ πραγματικῶς ὑπάρχων ἀληθινὸς Θεὸς τῶν ὅλων εἶναι ἀξιόπιστος καὶ εἶναι, πάντοτε ὁ αὐτὸς καὶ ἀμεταβλητός, καὶ λέγει· «Βλέπετέ με καὶ θεβαιωθῆτε ὅτι ἐγὼ εἰμαι»⁴³, καὶ, «δὲν μεταβάλλομαι»⁴⁴. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ εἶναι καὶ αὐτὸς ἀξιόπιστος, ποὺ ὑπάρχει πάντοτε καὶ οὔτε ἀλλοιώνεται, οὔτε διαψευδεται, οὔτε κατὰ τὴν ὑπαρξιν, οὔτε εἰς τὰς ἐπαγγελίας του, καθὼς ὁ Ἀπόστολος πάλιν γράφων πρὸς μὲν τοὺς Θεσσαλονικεῖς λέγει· «Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος σᾶς καλεῖ εἰς σωτηρίαν, καὶ θὰ κάμῃ

41. Πρὸς. Ἐβρ. 7, 24.

42. Α' Πέτρ. 4, 19.

43. Δευτ. 32, 39.

44. Ματθ. 9, 6.

δι.τι. ὑπεσχεθη⁴⁵, διότι μέ τό να κάμνη ὅσα ἐπαγγέλλεται, εἶναι, πράγματι ἀξιόπιστος ὁ ὁμιλῶν. Πρὸς δέ τοὺς Ἑβραίους δια να κάμῃ φανερόν ὅτι ἡ λέξις αὐτὴ σημαίνει καὶ τὸ ἀναλλοιωτον τοῦ Υἱοῦ, γράφει, ὅσα παραπάνω παρεθεσαμεν. Ἐὰν ἡμεῖς ἀπιστήσωμεν, ἐκεῖνος μένει πιστός δὲν ἡμπορεῖ να ἀπαρνηθῇ τὸν ἑαυτοῦ του Εὐλόγως λοιπόν ὁ Ἀπόστολος ὁμιλῶν περὶ τῆς διὰ σώματος παρουσίας τοῦ Λόγου λέγει «Ἀπόστολον καὶ πιστον ὅντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»⁴⁶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι, ἂν καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος Ἰησοὺς Χριστός, εἶναι, χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ αὐτός καὶ ἀναλλοιωτός. Καὶ καθὼς μέ τό να γραφῇ ὁ Ἀπόστολος διὰ τὴν ἀρχερωσύνην τοῦ Χριστοῦ κάμνει μνείαν τῆς ἐνανθρωπήσεως, διότι ὡς ἄνθρωπος ἔγενεν ἀρχιερεύς, ἔτσι καὶ πάλιν δὲν ἐσωπῆσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀλλ' εὐθύς ἀμέσως κάμνει μνείαν καὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ, ὅτι φροντίζει νὰ κατοχυρώσῃ τὴν ὀρθὴν πίστιν, καὶ μάλιστα, ὅταν ὁμιλῇ διὰ τὸ ταπεινὸν τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἀμέσως τὴν θεικὴν ὑψηλότητα καὶ τὴν πατρικὴν τοῦ μεγαλειότητα Λεγεῖ, λοιπόν «Ὁ μὲν Μωϋσῆς ὑπηρετῆς, ὁ δὲ Χριστός Υἱός»⁴⁷. Καὶ ἐκεῖνος μὲν πιστός εἰς τὸν οἶκον οὗτος δὲ ὑπεράνω τοῦ οἴκου, ἐπειδὴ αὐτός εἶναι, ὁ κατασκευαστὴς τοῦ οἴκου καὶ δημιουργός αὐτοῦ, καὶ ὡς Θεός ἀγιαρίζει αὐτόν. Διότι, ὁ μὲν Μωϋσῆς, ἐπειδὴ ἦτο ἄνθρωπος κατὰ τὴν φύσιν του, ἔγινε πιστός, ἐπειδὴ ἐπίστευε εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ὠμίλει εἰς αὐτόν διὰ στόματος τοῦ Λόγου, ὁ δὲ Λόγος δὲν ἦτο εἰς σῶμα, καθὼς κάποιος, πού εἶναι κτίσμα, οὔτε ὡς κτίσμα εἰς κτίσματα, ἀλλὰ Θεός μέσα εἰς σάρκα καὶ δημιουργός καὶ κατασκευαστὴς μέσα εἰς ἐκεῖνο, πού ὁ ἴδιος κατεσκεύασε. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι, λόγῳ τοῦ ὅτι ὑπάρχουν καὶ ὑφίστανται περὶβάλλοντα, ἀπὸ σάρκα, ὁ δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀγιάζῃ τὴν σάρκα ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἐνῶ εἶναι Κύριος, ἦτο μέσα εἰς τὴν μορφήν τοῦ δούλου, διότι ὅλη ἡ κτίσις, πού ἔγινεν καὶ ἐδημιουργήθη ἀπὸ αὐτόν, εἶναι δούλη τοῦ Λόγου. Ἀπὸ τοῦτον δὲ ἦλθεν εἰς τὴν ὑπαρξιν καὶ αὐτό, πού λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι, «ἐποίησε», πού δὲν δηλοῖ ὅτι ὁ Λόγος ποιεῖται, ἀλλ' ὅτι ἐποίησε τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔλαθε, καὶ τό

45. Θεο. β', 24.

46. Πρβλ. Ἑβρ. 3, 1 - 3.

47. Πρβλ. Ἑβρ. 3, 5.

ὁποῖον εἶναι ὅμοιον με ἡ-ᾱς. Δια τοῦτο καὶ ἀδελφός ἡ-μῶν ἐχρηματισεν, ὅταν ἐγινεν ἄνθρωπος.

11. Ἐάν δε ἀπεδειχθῇ ὅτι καὶ δι' ἀκόμη λέγει κανεῖς δι' αὐτὸν τὸν Λόγον τὸ, «ἐποίησεν», ἀντὶ τοῦ, «ἐγέννησε» λέγει. Ποῖαν λοιπὸν θα ἡμπορεσοῦν νὰ ἐπινοήσουσι ἀκόμη σοφιστεῖαν εἰς τοῦτο, μετὰ τὴν διεστραμμένην διάνοιάν των, καθ' ὃν χρόνον ὁ Λόγος μετὰ τὸ νὰ ξεκαθαρίσῃ τὴν ὀρθὴν ἐννοίαν τοῦ ρητοῦ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, ἀπέδεξε, ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ποιήμα, ἀλλ' ὥς πρὸς μεν τὴν οὐσίαν γέννημα τοῦ Πατρὸς, ὡς πρὸς δε τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Πατρὸς, ἐποιήθη πρὸς χάριν ἡμῶν καὶ ὑπαρχει ἄνθρωπος, καὶ δια τοῦτο λοιπὸν ὁ μὲν Ἀπόστολος λέγει δι' αὐτὸν πιστὸν ὄντα εἰς ἐκεῖνον ποῦ ἐποίησεν αὐτόν, εἰς δε τὰς Παροιμίας λέγεται καὶ τὸ «κτίζεσθαι»⁴⁸. Διότι ἐφ' ὅσον κανεῖς πιστεύει ὅτι ἐγινεν ἄνθρωπος, εἶναι ἐντελὲς ἀδύνατον τὸ νὰ λέγῃ, καθὼς προελέχθη, εἴτε ἐγένετο, εἴτε ἔχει ποιηθῇ, εἴτε ἔχει κτισθῇ εἴτε ἔχει πλασθῇ, εἴτε εἶναι δοῦλος εἴτε υἱὸς δούλης, εἴτε υἱὸς ἀνθρώπου, εἴτε ἐγκατεστάθῃ, εἴτε ἀνεχωρήσῃ, εἴτε εἶναι νυμφίος, εἴτε υἱὸς ἀδελφοῦ, εἴτε ἀδελφός. Διότι ὅλα τὰ λεξίδια ταῦτα εἶναι χαρακτηριστικά τῆς συστάσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ πάντα ταῦτα δὲν λέγουσι ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Λόγου ἐποιήθη ἀλλ' εἶναι σημαντικά τοῦ ὅτι οὗτος ἐγινεν ἄνθρωπος. Τὴν αὐτὴν ἐννοίαν ἔχει καὶ τὸ ρητὸν ἐκεῖνο τοῦ Πέτρου, ποῦ χρησιμοποιοῦν οὗτοι καὶ τὸ ὁποῖον ὑπαρχει εἰς τὰς Πράξεις καὶ λέγει «Ὅτι Κύριον καὶ Χριστὸν ἐποίησε τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε»⁴⁹. Διότι ἀναμφισβητήτως οὔτε ἐδῶ λέγει τὸ ρητὸν, ἐποίησεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ Υἱόν, ἢ ἐποίησεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ Λόγον, διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ φαντασθοῦν τοιαῦτα πράγματα Ἐάν μὲν λοιπὸν δὲν ἐλησμονήσαν οὗτοι, ὅτι ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἃς ἐρευνήσουν νὰ ἀνακαλύψουν ἐάν ἔχῃ γραφῇ κάπου Ἐποίησεν εἰς ἑαυτὸν Υἱὸν ὁ Θεός, ἢ, ἔκτισεν εἰς ἑαυτὸν Λόγον, ἢ πάλιν, ἐάν κάπου ἔχῃ γραφῇ καθαρά ὁ Λόγος εἶναι ποιήμα ἢ κτίσις, καὶ τότε ἃς προβάλλουν αὐτὸ ὡς ἐπιχείρημα, δια νὰ ἀποδειχθοῦν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἄφρονες, οἱ ἀνόητοι. Ἐάν δὲ δὲν εὐρίσκουν τίποτε τοιοῦτον, καὶ μόνον ψαρεύουν νὰ εὐ-

48. Πρβλ. Παροιμ. 8, 22.

49. Πράξ. 2, 36

ρουν ἐὰν καποῦ ἔχη γραφή, ἐποίησε, καὶ πεποίηται, φοβούμεαι, μήπως ὀλιγοὶ κατ' ὀλιγοὶ, ὅταν ἀκούουσι, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν γῆν, καὶ ἐποίησε τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, καὶ ἐποίησε τὴν θαλάσσαν,⁵⁰ εἶπουν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ οὐρανὸς, καὶ αὐτὸς εἶναι τὸ φῶς που ἔγινε τὴν πρώτην ἡμέραν, καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ γῆ καὶ αὐτὸς εἶναι τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ποιήματα, διὰ νὰ ἐξομοιωθοῦν ἔτσι με τοὺς λεγομένους Στωικούς. Ὅτι ἐκεῖνοι, μὲν φαντάζονται τὸν Θεὸν, τοὺς ἰδὼν ὡς νὰ εἶναι διάχυτος εἰς τὰ πάντα, οὗτοι δὲ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ κατατάσσουσι εἰς κάθε ἓν ἀπὸ τὰ δημιουργήματα ἃν καὶ ἔφθασαν ἤδη εἰς τὸ κατάντημα αὐτοῦ νὰ φανταζονται τὰ ὅμοια με ἐκείνους, με τὸ νὰ λέγουν ὅτι ὁ Λόγος εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ δημιουργήματα.

12 Ἀλλ' ἄς ἀκούσῃς παῖδες τὰ ἴδια, καὶ ἄς μάθῃς πρῶτον ὅτι ὁ Λόγος εἶναι Υἱός, καθὼς ἔχει λεχθῆ καὶ εἰς τὰ προηγούμενα, καὶ ὅγ' ποιήματα, καὶ δεῖν πρέπει τὰς τοιαύτας λέξεις νὰ ἀποδίδουσι εἰς τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐρευνῶν νὰ μάθῃσι ὅστις καὶ με ποῖον νοῦμα ἐγράφησαν ταῦτα, καὶ τότε ἡ ἀνθρωπίνη οἰκονομία, τὴν ὅποιαν χάριν ἡμῶν ἀνελάθει ἐξαπαντος θαδωσῇ ἀπέντησιν εἰς τοὺς ζητοῦντας νὰ μάθῃσι. Καὶ ἀληθῶς καὶ ὁ Πέτρος ὅταν εἶπε «Κυρίον καὶ Χριστὸν αὐτοὶ ἐποίησεν», εὐθύς ἀμέσως ἐπρόσθεσε «τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, τοὺς ὁποῖον σεῖς ἐσταυρώσατε»⁵¹ καὶ ἔγινε δι' ὅλους φανερόν, θα γίνῃ δὲ καὶ δι' αὐτοὺς ἐὰν προσέξωσι εἰς τὴν συνέχειαν ἀπὸ τὴν ὅποιαν φαίνεται ὅτι δεῖ λέγειν ὁ Πέτρος ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Λόγου ἐποιήθη, ἀλλ' οὗτος κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐποιήθη. Διότι, ποῖον εἶναι ἐκεῖνο που σταυρώνεται παρα μόνον τὸ σῶμα, Πῶς δὲ ἄλλο ὥς ἡμποροῦσε νὰ σημάνη τὸ σῶμα εἰς τὸ ὁποῖον ἐνανθρώπησεν ὁ Λόγος, παρὰ μόνον μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ἐποίησεν, ἄλλως τε καὶ αὐτό, ποῦ λέγεται ἐδῶ, το, ἐποίησεν, ἔχει ὀρθῶς κατὰ τὴν σημασίαν. Διότι, δὲν εἶπεν, ὅπως προεῖπα ἐποίησεν αὐτὸν Λόγον ἀλλὰ ἐποίησεν αὐτὸν Κύριον καὶ ὅχι ἀορίστως, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς, καί, ἐν μέσῳ ὑμῶν ἐποίησε, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰσοδύναμον μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ἀπέδειξεν. Καὶ τοῦτο τὸ ἴδιον ὁ Πέτρος μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ προσοχῆς ἐπεσήμανεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς αὐθεντικῆς διδα-

50. Πρὸς Γεν. 1, 1 εἰς.

51. Πρὸς 2. 36.

σκαλίας του ὅταν ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰσραηλίταις, ἀκοίσατε καὶ προσέξατε τοὺς λόγους τοὺτους Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἥδη οὐκ ὁ οὐρανὸς ἔχει ἀποδειχθῆ εἰς σὰς ποίους ἦτο ἀπο τὰς ὁνάμεις καὶ τὰ κατὰ πληκτικὰ ἔργα καὶ τὰ θαύματα, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι γνωρίζετε»⁵². Τὸ «ἐποίησε» λοιπὸν ποὺ λεγεται εἰς τὸ τέλος ἐδῶ τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου τοῦ εἶπεν ἀπέδειξεν», διότι ἀπο τὰ θαύματα καὶ τὰ ὑπερφυσικά ἔργα, τὰ ὅποια ἐποίησεν ὁ Κυριος, ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο ὁ ἁπλῶς ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ Θεὸς εἰς σῶμα ἀνθρώπινον, καὶ Κύριος αὐτὸς οὗτος ὁ Χριστὸς Παρουσίῳ εἶναι καὶ ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ Ἰωάννης εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο. Διὰ τοῦτο λοιπὸν μᾶλλον κατεδ' ὠκοιναί τοι οἱ Ἰουδαῖοι ὅχι μόνον διότι παρεβίωνε τὴν ἐντολὴν τοῦ Σαββάτου, ἀλλὰ καὶ διότι ἔλεγε Πατέρα τοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἑκαλετοὶν ἑαυτὸν τοῦ ἰσὼν μετὰ τοῦ Θεοῦ»⁵³. Διὸς δὲ κατεσκευάζετο τε ὁ Κυριος τὸν ἑαυτοῦ τοῦ Θεοῦ διότι οὐδὲ κἀν νοεῖται ὅτι ὑπάρχει Θεὸς, ποὺ να τοιῆται, ἀλλ' ἀπεδεικνυε τοὺς ἑαυτοῦ Θεοῦ μετὰ τὰ ἔργα τοῦ λέγων. Καὶ ἂν δὲν πιστεύετε εἰς ἐμὲ πιστεῦσατε εἰς τὰ ἔργα μου, διὰ νὰ κάθετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ εἶναι ἐν ἐμοί»⁵⁴. Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τοι τροποὶ ὁ Πατὴρ ἐποίησεν αὐτὸν Κύριον καὶ Βασιλέα ἐν μεσῷ ἡμῶν καὶ εἰς ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι εἴμεθα πρωτύτερα ἀποστάται. Καὶ εἶναι ἀπολυτῶς φανερόν ὅτι αὐτός, ποὺ τώρα ἀναδεικνύεται Κύριος καὶ Βασιλεὺς, δὲν ἤρχισε τότε νὰ γίνετα. Βασιλεὺς καὶ Κύριος, ἀλλὰ τότε ἤρχισε νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι εἶναι Κύριος καὶ να ἐπεκτείνῃ τὴν κυριότητά του καὶ εἰς αὐτοὺς ποὺ πρωτύτερα ἦσαν ἀποστάται.

13. Ἐὰν μὲν λοιπὸν νομίζουν, ὅτι καὶ πρὶν νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, καὶ να ὑπομείνῃ σταυρὸν ὁ Σωτὴρ δὲν ἦτο Κύριος καὶ Βασιλεὺς, ἀλλὰ τότε ἤρχισε νὰ εἶναι Κύριος ὡς μάθουν ὅτι αὐτὰ ποὺ λέγουσιν εἶναι τὰ αὐτὰ λόγια, ποὺ ἔλεγεν ὁ Σαμοσατεὺς, ἂν δέ, καθὼς ἀνεγνώσαμεν καὶ προείπομεν εἰς τὰ προηγούμενα, εἶναι Κύριος καὶ Βασιλεὺς αἰώνιος, ὁ μὲν Ἀβραὰμ ἐπροσκυνοῦσεν αὐτὸν ὡς Κύριον, ὁ δὲ Μωυσῆς ἔλεγε «Καὶ ὁ Κύριος ἔβρεξεν ἐπάνω εἰς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ ἐκ

52. Πράξ. 2, 22.

53. Ἰω. 5, 18.

54. Ἰω. 10, 38.

μερους τοῦ Κυρίου ἀπὸ τον οὐρανόν»⁵⁵ καὶ ὁ Δαβὶδ ψάλλει. «Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τον Κύριον μου κάθησε εἰς τα δεξιὰ μου»⁵⁶, καὶ «Ὁ θρόνος σου ὦ Θεέ εἰς τον αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, το σκῆπτρον τῆς βασιλείας σου εἶναι σκῆπτρον δικαιοσύνης», καί, «Ἡ βασιλεία σου εἶναι βασιλεία αἰώνια»⁵⁷, εἶναι φανερόν ὅτι, καὶ πρὶν να γίνη ἄνθρωπος, ἦτο Βασιλεὺς καὶ Κύριος αἰώνιος, ἐπειδὴ εἶναι εἰκὼν καὶ Λόγος τοῦ Πατρος. Δοθέντος δὲ ὅτι ὁ Λόγος Κύριος καὶ Βασιλεὺς εἶναι αἰώνιος, εἶναι φανερόν παλιν ὅτι ὁ Πέτρος δὲν ἔλεγει ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Υἱοῦ ἐπολήθη, ἀλλὰ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς Κυρίου ἡμῶν, ποῦ ἔγγεν ὅταν οὗτος ἐνηθρωπήσῃ καὶ δια τοῦ σταυροῦ ἐλύτρωσῃ τους πάντας, τότε ἔγινε Βασιλεὺς καὶ Κύριος ὅλων. Ἐὰν δὲ λογῶ τοῦ ὅτι ἐγράφη, «ἐποίησε» φιλονεικοῦν ἐπειδὴ δὲν θέλουσι να παραδεχθοῦν ὅτι τὸ «ἐποίησεν», ἐλεχθῇ με τὴν αὐτὴν σημασίαν, με τὴν ὁποίαν τὸ «ἀπέδειξε», ἢ ἔτεθῃ δεῖ ἐννοεῖν, ἢ δὲν ἀφήνῃ. αὐτοὺς ἢ χριστομάχος διαθεσίς τινι να ἐνισθῶσιν, ἢ ἀκούσῃ ὅτι τα λεγόμενα τοῦ Πέτρου, ἔχουν ὀρθὴν σημασίαν καὶ κατὰ τὴν ἰδικὴν των ἀποφ. Διότι ἐκεῖνος ποῦ γίνεται, τώρα Κύριος ὡρ σμένων ἀνθρώπων, κάμνε κτῆμά του ἐκείνους ποὺ ἤδη ὑπάρχουν καὶ τοὺς ὁποιουσ ἐχει ὑπο τὴν ἐξουσίαν του. Ἐὰν δὲ ὁ Κύριος εἶναι πάντων δημιουργός καὶ βασιλεὺς αἰώνιος, ὅταν δὲ ἔγγεν ἄνθρωπος, τότε καὶ ἡμᾶς ἔκαμε κτῆμά του εἶναι φανερόν καὶ κατὰ τοῦτο ὅτι το ὑπο τοῦ Πέτρου λεγόμενοι οὔτε ἔτσι δὲν σημαίνει ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Λόγου εἶναι ποιῆμα, ἀλλὰ σημαίνει τὴν ὑποταγὴν τῶν παντων εἰς τὸν Σωτῆρα, ποῦ ἔγινε μετὰ ταῦτα ἄνθρωπος καὶ τὴν κυριότητα αὐτοῦ εἰς πάντας καὶ τοῦτο εἶναι ἀκρῶς ὁμοιον με ἐκεῖνα ποῦ εἶπομεν προηγουμένως. Καθὼς δηλαδὴ ἐκεῖ παρεθέσαμεν τὰ ρητά, τό, «Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν»⁵⁸, καὶ τό, «Ἐγενετο Κύριος καταφύγιον εἰς τὸν πτωχόν»⁵⁹, καὶ ὁ λόγος ἀπέδειξεν ὅτι ταῦτα δὲν ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι γενητός, ἀλλὰ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ ποῦ γίνεται εἰς τὸν καθένα, ἔτσι καὶ τὸ

55. Γέν. 19, 24.

56. Ψαλμ. 109, 1.

57. Ψαλμ. 44, 7.

58. Ψαλμ. 144, 13.

59. Ψαλμ. 30, 3.

60. 9, 10.

ρητόν τοῦ Πέτρου ἔχε τὴν αὐτὴν σημασίαν.

14. Διότι, ἔπε δὴ ὁ Λόγος εἶπαι αὐτός οὗτος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶναι καὶ Κύριος τοῦ παντός ἡμεῖς δὲ πρωτοτέρα εἰμὲθα ἐξ ἀρχῆς ὑποκειμενοὶ εἰς τὴν δουλείαν τῆς φθορᾶς καὶ εἰς τὴν καταρὰν τοῦ νόμου ἔπειτα δὲ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφοῦ ἀπαρεσθησαμεν ἐκ τῆς φαντασίας μας τὰ ὄντα⁶¹, ἔδοξεν λευομεν. καθὼς εἶπαι ὁ μακάριος Ἀπόστολος⁶² εἰς τοὺς θεοὺς ποὺ δὲν ἦσαν καταφύσιν θεοὶ καὶ τὸν μὲν ἀληθινὸν Θεὸν ἀγνοοῦσαμεν, ἐπροτιμοῦσαμεν δὲ τὰ μὴ ὄντα ἀντὶ τῆς ἀληθείας. Ὑστερον ὁμῶς, καθὼς ὁ παλαῖος λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐστέναζεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τοῖς βαρύνουσιν ζυγόν τῆς δουλείας ἔτσι καὶ ὅταν ἡμεῖς ποῦ εἶχομεν ἐντὸς ἡμῶν τὸν ἐμφυτὸν ἠθικὸν νόμον, καὶ κατὰ τὰς σωτηρίας παρορμήσεις καὶ τοὺς ἀναστεναγμούς τοῦ Πνεύματος⁶³, ἐπροσευγόμεθα καὶ ἐλέγομεν, «Κυριε ὁ Θεὸς ἡμῶν κάμε ἡμᾶς κτῆμα σου»⁶⁴, τότε ἔγενεν δι' ἡμᾶς οἶκος διὰ νὰ καταφύγωμεν καὶ Θεὸς προστάτης καὶ ὑπερασπιστής, καὶ ἔτσι ἔγενε καὶ Κύριός μας. Καὶ δὲν ἦτο δι' αὐτὸν τότε ἀρχὴ ποῦ ἔγενε Κύριος, ἀλλ' ἡμεῖς τότε ἀνοχίσαιμε νὰ ἔχωμεν αὐτὸν Κύριον ἡμῶν. Ἐπειδὴ λοιποὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου, καὶ γὰρ ὁ αὐτός εὐσπλαχνίαν, ἠθέλησε νὰ γίνῃ γνωστὸς εἰς ὅλους τότε ἔκαμεν, ὥστε ὁ Υἱὸς αὐτοῦ νὰ ἐνδυθῇ σῶμα ἀνθρωπίνον καὶ νὰ γίνῃ ἀνθρώπος καὶ νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα Ἰησοῦς διὰ νὰ προσφέρῃ μὲ τὸ σῶμά του τὸν ἑαυτὸν τοῦ θυσίαν ὑπὲρ πάντων, καὶ ἔτσι νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς πάντας ἀπὸ τῆς δουλείαν τῆς πλάνης τῶν εἰδωλῶν καὶ τῆς φθορᾶς, διὰ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος πάντων Κύριος καὶ Βασιλεὺς. Τὸ νὰ γίνῃ λοιπὸν οὗτος μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν Κύριος καὶ Βασιλεὺς, τοῦτ' ἔστιν, ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγεν ὁ Πέτρος: Ἐποίησεν αὐτὸν Κύριον καὶ Χριστὸν ἀπέστείλεν⁶⁵ εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ νὰ εἴπῃ διὸ ὁ Πατὴρ ἐποίησεν αὐτὸν ἀνθρώπον διότι ἡ ἰδιότης τῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ νὰ εἶναι ποιήματα. Καὶ δὲν ἐποίησεν αὐτὸν ἀπλῶς ἀνθρώπον, ἀλλ' ἐποίησεν αὐτὸν διὰ νὰ γίνῃ Κύριος πάντων καὶ νὰ ἀγιαζῇ διὰ τοῦ χρί-

61. Ὁ π. τ. κ. γ. δ. ο. ζ. Ἰβὲ εἰς τὸν ἄσπον καὶ ε. Γ. α. π. νόον, κατ. 1, στήλ. 1. (Τόμος 1ος, σελ. 65).

62. Πρῶλ. Ρωμ. 1, 35.

63. Πρῶλ. Ρωμ. 8, 26.

64. Ἑβρ. 96, 13.

65. Πρῶλ. Ἀρσ. 2, 36.

σματος ολους Δ.οι. αν και ελσθε δουλοι μορφη, ο Λόγος, του υπήρχεν αιωνως εν μορφῃ Θεού, ή πρόσληψις όμως της σάρκος δεν έκαμεν δούλοι τόν Λόγον· ο όποιος ήτο φυσει Κυριος, άλλα μάλλον έσημανε την άπελευθερωσιν ολοκληρου της ανθρωπότητος, ή όπο α έγινε παρ τοῦ ενανθρωπησαντος Λόγου. Ο Ίδως δέ ο φυσει Κύριος Λόγος, ο όποιος έγινε και ανθρωπος με τό να λάβη την μορφην τοῦ δούλου, έγινε Κυριος παντων και Χριστός τοῦτ έστι, δια να αγιάξη τους παντας με τό Πνεῦμα. Κα, καθως ο Θεός, ποῦ ; ιεται. Θεός υπερασπιστης, και λέγει· Θα είμαι εἰς αὐτοὺς Θεός⁶⁶, δεν γίνεται θεοβαίως τότε Θεός, ούτε τότε έλαθεν άρχην να γνη Θεός, άλλ' εκείνο που ήδη είναι, τοῦτο γίνεται και εἰς τους έχοντας ανάγκην, όταν αὐτός νομίζη σιμφέρειν εἰς αὐτούς· Έτσι και ο Χριστός, ο όποιος είναι φυσει Κύριος και Βασιλεὺς αἰωνιος δεν γίνεται Κυριος όταν άποστέλλεται· ούτε τότε λαμβάνει άρχην τοῦ να είναι Κύριος και Βασιλεύς, άλλ' εκείνο, που εἶναι, παντοτε τοῦτο και τότε έγινε κατα σαρκα, και με τό να απολυτρωσῃ πάντας· έτσι γίνεται. Κυριος ζωντων και νεκρῶν· Δοτ' από τότε τα πάντα είναι δοῦλα εἰς αὐτόν, και τοῦτο σημαίνει αὐτό, ποῦ ψάλλει ο Δαβιδ· Εἶπεν ο Κυριος εἰς τόν Κύριον μου· Καθῆσε εἰς τα δεξια σου, έως ότου θέσω τους ἐνθρους σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου⁶⁷· Δότι δεν έπρεπε να γνη ή λυτρωσις ἡμῶν από άλλον· άλλ' από τόν φυσικό, Κυριον ἡμῶν· δια να μη, ἐνῶ ἐδημιουργήμεν δια τοῦ Υἱοῦ· άλλον· όνομαζομεν Κυριοι, και κατολσθῶμεν εἰς τήν Ἀρειανήν· και την ειδωλολατρικήν άφροσύνην, και γίνομεν δούλοι εἰς τα κτισματα παρὰ εἰς τόν κτίσαντα τὰ πάντα Θεόν.

15· Αὕτη, κατα την ἐμην θεβαίως ταπεινήν γνώμην, είναι ή σημασια τοῦ ρητοῦ· Καί αληθῶς, τα τοιαῦτα λογα τοῦ Πέτρου προς τους Ἰουδαιοὺς· έχουν· αληθινήν και δικαίαν αίτιολογίαν· Δότι ο' Ἰουδαίοι, ἐπειδή ἐπλανήθησαν εἰς τας μεσσιανικας των ιδεας περιμένουν· μέν να έλθῃ ο Χριστός, δεν νομίζουν ὅμως· ότι· οὗτος θά έλθῃ· δια να αναλάβῃ και τό παθος, και λεγοσι· εκείνο, ποῦ δεν έννοοῦν· Ὑμεῖς ήξεύρομεν· ότι· όταν έλθῃ ο Χριστός· θά μείνῃ εἰς τόν αἰῶνα· και πῶς σύ λέγεις· ότι· πρε-

66. Β' Κορ 6, 16.

67. Ψαλμ. 109, 1.

τει νά ὑψωθῇ.⁶⁸ Ἐπειτα δὲν περιμένουν τὸν Λόγον νὰ ἔλθῃ ἐνσαρκωμένος, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι θὰ εἶναι φίλος (ἀπλοῦς) ἄνθρωπος, ὅπως εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι. Ὁ μὲν Κύριος λοιπὸν ἐπέπληττετοὺς ὡρῶς ἀπὸ τὸν Κλεοπά, καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ὅτι ὁ Χρῆστος πρέπει πρῶτον νὰ πάθῃ⁶⁹, καὶ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους ὅτ' Θεὸς ἦλθε πρὸς τοὺς ἄνθρωποις λέγων Ἐὰν ἐκεῖνοις εἶπεν ἡ Γραφὴ θεοὺς πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθεν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ Γραφὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀθετηθῇ καὶ χάσῃ τὸ κύρος της εἰς ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ὁ Πατὴρ ἐξέχωρσε καὶ ἔχρησε Μεσσία, καὶ ἀπέστελεν αὐτὸν εἰς τοὺς κόσμους· σεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς ἐπειδὴ εἶπον ὅτ' εἶμι Ὑῶς τοῦ Θεοῦ.⁷⁰

16 Ὁ Πέτρος λοιπὸν ποὺ ἔμαθεν αὐτὰ ἀπὸ τὸν Σωτῆρα, διορθώνει καὶ τὰς δύο αὐτὰς πλάνας τῶν Ἰουδαίων, λέγων πρὸς αὐτοὺς Ὡς Ἰουδαῖοι αἱ θεαὶ Γραφαὶ προφητεῖουν καὶ ἀναγγέλλουσι ὅτι ἔρχεται ὁ Χρῆστος, καὶ σεῖς μὲν νομίζετε ὅτι αὗτος εἶναι φίλος ἄνθρωπος, ὥσαν ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβὶδ, τὰ δὲ γραμμένα περὶ αὐτοῦ εἰς τὰς Γραφὰς δεῖ ἐννοεῖν, ὅτι θὰ εἶναι ἀπλοῦς ἄνθρωπος, ὅπως σεῖς λέγετε ὅτι θὰ εἶναι. ἀλλὰ μᾶλλον κηρύττουν ὅτι θὰ εἶναι. Κύριος καὶ Θεός, καὶ ἀθάνατος καὶ χορηγὸς ζωῆς. Δὲν, ὁ μὲν Μωυσῆς εἶπεν Ὅτι ἴδητε τὴν ζωὴν ὑμῶν νὰ κρεμασθῇ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς σας.⁷¹ ὁ δὲ Δαβὶδ, εἰς μὲν τὸν ἑκατοστόν ἔνατον ψαλμὸν Ἐἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Κυρίον μου. Καθῆσε εἰς τὰ δεξιὰ μου ἕως ὅτου θεω τοὺς ἐχθρούς σου ἵποποδιὸν τῶν ποδῶν σου.⁷² εἰς δὲ τὸν δέκατον πέμπτον Δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν ἄδην, οὔτε θὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὸν ἅγιόν σου νὰ ὑπομεινῇ ἀφανισμόν.⁷³ Ὅτι μὲν θεθαίως δὲν ἐγράφησαν τὰ ρητὰ αὐτὰ διὰ τὸν Δαβὶδ μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος μὲ τὸ νὰ λέγῃ Κυρίον τοῦ αὐτοῦ ποῦ ἔρχεται, βλέπετε δὲ τοῦτο καὶ ὅλοι σας ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀπέθανε, καὶ τὰ ὅσα τοῦ εὐρίσκονται κοντὰ σας Ὅτι δὲ ὁ Χρῆστος πρέπει νὰ εἶναι ὅπως περιγράφουν αὐτὸν αἱ Γραφαὶ θὰ συνομολογήσε-

68 1Πθ. 12, 34.

69 Πρβλ. 1Πθ. 24, 26.

70 1Πθ. 10, 15, 38.

71 Δετ. 28, 65.

72 Ψαλμ. 109, 1.

73 Ψαλμ. 15, 10.

τε ἐξάπαντος καὶ σεῖς με ἡμᾶς, ὅ ὅτι, ὁ λόγος οὗτοι ἔχουν εἰπωθῇ ἀπο τὸν Θεὸν καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑπαρξῇ ψευδὸς μεταξὺ αὐτῶν. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ἡμπορῆτε νὰ εἰπῆτε ἅς ἔλθῃ πρῶτον ὁ τοιοῦτος Χριστὸς καὶ τότε ἡμπορεῖτε νὰ ἀποδείξετε ὅτι εἶναι θεὸς ἀπὸ τὰ ὑπερφυσικά σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖ ἐλλόγως διαφωνεῖτε μὲ ἡμᾶς. Ἐὰν δὲ δὲν ἡμπορεῖτε νὰ ἀποδείξετε ὅτι ἦλθε, καὶ περιμένετε αὐτοὶ ἀκομῇ νὰ ἔλθῃ, μάθετε τὸν προσδιορισμένον καιρὸν τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀπὸ τὸν Δαν.ἡλ, ὅ ὅτι ὅσα ἐκεῖνος εἶπε ἐφαρμοζοῦν εἰς τοὺς παρόντας χρόνους. Ἐὰν δὲ ὁ παρὼν χρόνος εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἀπὸ τότε προεφήτευσεν ὁ Δαν.ἡλ καὶ εἶδατε ὅσα ἐγίναν εἰς τὰς ἡμέρας μας, μάθετε ὅτι οὗτος ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον σεῖς ἐσταυρώσατε, αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς τὸν ὁποῖον περιμένετε. Διότι ὁ μὲν Δαβὶδ καὶ ὅλοι οἱ Προφῆται ἀπέθανον, καὶ τὰ μνηματὰ των εἶναι πλησίον σας, ἡ δὲ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ που ἐγίνε τώρα, ἀπέδειξεν ὅτι, μετὰ τοῦ Χριστοῦ προφητεύουν τὰ γεγραμμένα εἰς τὰς Γραφάς. Διότι τὴν μὲν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ δεκνύει τὸ «Ὁψεσθε τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην»⁷⁴ καὶ τὴν πληγὴν εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην ἀκριβῶς λέγει τὸ «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἦχθη»⁷⁵ τὴν δὲ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὅχι δὲ μόνον αὐτὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἔγερσιν πολλῶν νεκρῶν ἀπὸ τὰ μνηματὰ (καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ σᾶς εἶδατε αὐτούς), ἦτο τὸ, «Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἀδην»⁷⁶ προλέγει, ὡς καὶ τὸ «Κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας», καὶ πάλιν, «Ἀφεῖλεν ὁ Θεός»⁷⁷. Το δὲ γεγονὸς ὅτι οὗτος ἔκαμνε τοιαῦτα θαύματα, ὡς ἐκεῖνα, ποὺ ἐγίναν ἀποδεκνύε ὅτι ὁ αὐτός, ποὺ ἦτο εἰς σῶμα καὶ ἔκαμνεν αὐτὰ εἶναι Θεός, καὶ αὐτός εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ὁ Κύριος καὶ τοῦ θανάτου. Διότι, ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἔδωσεν εἰς ἄλλους ζωὴν, ἔπρεπε νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ κρατῆται εἰς τὰ δεσμά τοῦ θανάτου.⁷⁸ Τοῦτο δὲ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ, ἐάν, καθὼς σεῖς νομίζετε, ὁ Χριστὸς ἦτο ψιλὸς ἄνθρωπος μόνον καὶ ὅχι, καὶ Θεός. Ἀλλ' ὅμως αὐτός εἶναι, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπερισχύσῃ αὐτοῦ ὁ θάνατος οἱ ἄνθρωποι.

74. Δετ. 28, 66

75. Ἡ22 53, 7

76. Τ2, 15, 18

77. Ἡ22 25, 8

78. Πρξλ. Πράξ. 2, 24.

μόνον εἶναι ὑποκειμενοί, εἰς τὸν θάνατον λόγῳ τῆς ἀκαρτίας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἄς μὴ ἀμφισβῆσθῃ κανεὶς πλεον, ἀλλ' ἄς γνωρίζῃ μετὰ θεσφαϊότητος ὅπως ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι οὗτος ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον εἶδατε νὰ φέρῃ σχῆμα ἀνθρώπου καὶ νὰ κάμῃ θαύματα καὶ τοιαῦτα ἔργα, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ποτε ἔκαμε, αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ Κυριὸς παντὶν. Διότι ἀληθῶς καὶ ὅταν ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἐλάβε τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, καθὼς εἴπομεν εἰς τὰ προηγουμένα, δὲν ἔπαθε μείωσιν μὲ τὸ νὰ ἀναλάβῃ τὸ παθητοῦ ἀνθρώπου σῶμα, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, ἀποδεικνύεται Κυριὸς ζώντων καὶ νεκρῶν «Διότι, ἐπεδὴ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ἂν καὶ ἡμποροῦσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ γνωρίσουν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ, τὰ ὁποῖα ἐποίησε ἐν τῇ Σοφίᾳ τοῦ, ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισε τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ σωθῇ διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρυγματος τοῦ σταυροῦ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.»⁷⁹ Ἔτσι καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ δὲν ἠθελήσαμεν νὰ γνωρίσωμεν τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Λόγου αὐτοῦ καὶ νὰ γίνωμεν δοῦλοι τοῦ φυσικοῦ Κυρίου ἡμῶν Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς συγκατέβη εἰς τὴν ἀγνοίαν ἡμῶν, ὅπως διὰ τοῦ ἀνθρώπου Χριστοῦ δείξῃ εἰς ἡμᾶς τὰ δικαιώματα τῆς ἐφ' ἡμῶν κυριότητος αὐτοῦ καὶ ἔτσι νὰ προσελκύσῃ τοὺς πάντας πλησίον τοῦ. Τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο πρέπον νὰ κάμῃ δι' ἀπλοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν ἄνθρωποι Κύριον, καὶ γίνωμεν ἀνθρωπολάτραι. Διὰ τοῦτο ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν καὶ ἔτσι ὁ Πατὴρ ἐποίησεν αὐτὸν Κύριον καὶ Χριστόν, πρῶτον τοῦ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ. Ἐποίησεν αὐτόν διὰ νὰ κυριεύῃ καὶ νὰ βασιλεύῃ, ἵνα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, τὸν ὁποῖον σεῖς ἑσταυρώσατε, πᾶν γόνυ κλῖνῃ εἰς προσκύνησιν, καὶ ἔτσι νὰ ἀναγνωρίζωμεν αὐτόν Κύριον καὶ Βασιλέα καὶ Υἱὸν καὶ δι' αὐτοῦ νὰ γνωρίζωμεν τὸν Πατέρα.

17 Οἱ περισσότεροι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν ἤκουσαν ταῦτα ἠσθάνθησαν ἐντροπὴν καὶ ἀπο τοτε ἀνεγνώρισαν τὸν Χριστόν, καθὼς ἔχει γραφῇ εἰς τὰς Πράξεις⁸⁰ Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀρειομανῖται προτιμοῦν νὰ παρμένουν Ἰουδαῖοι καὶ νὰ πολεμοῦν τὸν Πέτρον, θὰ πα

79. Α' Κορ. 1, 21.

80. Πράξ. 2, 37.

ραθесωμεν χαριν αὐτῶν τας λέξεις, τοῦ εἶναι ὁμοίαι εἰς αὐτάς που εἶπεν ὁ Πέτρος μὴπως ἔτσι τοῦλαχ στον αἰσθανθοῦν ἐντροπὴν καὶ σπείλθουν, ὅταν ἀκούσων καὶ μάθουν τὴν σωτηρίαν τῆς θεᾶς Γραφῆς. Καί τι μὲν ὁ Χρυστός εἶναι ἀναρχος καὶ αἰώνιος Κυριος καὶ Βασιλεὺς ἔγινε φανεροὶ ἀπὸ ταῦτα ὅσα προελεχθῶσαν, καὶ δὲν ἔτι καί τις, ποῦ ἀμφιβαλλεῖ περὶ τοῦτο. Διότι ἐφ' ὅσοι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ εἶναι ὁμοίος με αὐτόν. Καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι ὁμοίος εἶναι ἑξαιπαιτος καὶ Κυριος καὶ Βασιλεὺς διότι ὁ ἴδιος λέγει. Ἐκεῖνος ποῦ θέλει ἐμε, θέλει τὸν Πατέρα *'. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸ μόνον ποῦ λέγει ὁ Πέτρος. Κύριον αὐτοὺς ἐποίησε καὶ Χρυστόν *', δεισσημαίνει ὅτι ὁ Χρυστός εἶναι ποιήμα, ἐπιτρέπεται νὰ ἴδωμεν καὶ ἀπὸ τὴν εὐλογία τοῦ Ἰσαάκ ἂν καὶ εἶναι κάπως ἀμύδρα ἢ εἰκὼν αὐτὴ ἐν σχέσει πρὸς τὸ προκειμένον θεῖμα. Εἶπε λοιπὸν ὁ Ἰσαάκ εἰς μεν τὸν Ἰακωβ. Γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου *', εἰς δὲ τὸν Ἡσαῦ ἴδου. Κύριόν σου ἐποίησα αὐτόν *'. Ἐάν μιν λοιπὸν τοῦ ἐποίησεν, ἐσήμανε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν χρονικὴν ἀρχὴν τοῦ ἐγεννηθῆ ὁ Ἰακωβ, οὔτε ἔτσι καθολοῦ δὲν ἔπρεπεν οὕτω νὰ σκέπτονται μὲ τὸν νοῦν τῶν τοιαῦτα περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ποιήμα ὅπως ὁ Ἰακωβ, ἀλλὰ θὰ ἠμποροῦσαν κατὰ κάποιον τρόπον νὰ πληροφορηθοῦν, ὥστε νὰ μὴ ἐπιμένουν εἰς τὴν παραφροσύνῃ των. Ἐάν δὲ τα λόγια αὐτὰ οὔτε εἰς τὴν οὐσίαν, οὔτε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς γεννησεως ἀναφέροντα καίτοι ὁ Ἰακωβ φησὶ καὶ εἶναι κτίσμα καὶ ποιήμα πῶς νὰ μὴ εἶναι. ἀναισθητοὶ περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸν διάβολον, ἂν ἴσως αὐτὰ, τα ὅποια αἱ ὁμοίαι λέξεις σημαίνουν, οὔτε μὲ τα κατὰ φύσιν κτίσματα τολμοῦν νὰ συνδέσων, ταῦτα ἀποδίδουν εἰς τὸν Υἱόν, μὲ το νὰ λέγουν ὅτι οὗτος εἶναι ποιήμα, Διότι ἔλεγεν ὁ Ἰσαάκ, «γίνου» καὶ, «ποίημα» ὅχι διὰ νὰ ἀναφερθῇ εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰακωβ, οὔτε εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, διότι, ἔλεγεν αὐτὰ πλεον ἀπὸ τριάκοντα ἔτη μετὰ τὴν γεννησίν του ἀλλ' ἐννοοῦσε τὴν ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐξουσίαν αὐτοῦ, τὴν ὅποιαν ἔδιδεν εἰς αὐτὸν μετὰ ταῦτα.

18 Ὅχι λοιπόν, κατὰ μείζονα λόγον ὁ Πέτρος δὲν

81 Ἰω 14, 9

82 Ρωμ 9, 36.

83 Γεν 27, 29

84 Γεν. 27, 37.

ἔλεγε ταῦτα μετὰ τὴν σημασίαν ὅτι ἡ οὐσα τοῦ Λόγου εἶναι ποιήμα διότι ἐγιναιζεν ὅτι οὗτος ἦτο Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμολογήσει· Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος⁸⁵, ἀλλὰ δὲ νὰ ἐπισημάνῃ τὴν θειαστείαν καὶ κυριότητα αὐτοῦ, ποὺ ἔγινε κατὰ χάριν καὶ εἰς ἡμᾶς. Διότι ἐνῶ ἔλεγε ταῦτα, δὲν παρέλειψε νὰ θεβαιώσῃ ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς ἀναργου καὶ αἰωνιας πατρικῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ προηγουμένως εἶχε εἶπει, ὅτι οὗτος καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος μετέδωκεν εἰς ἡμᾶς⁸⁶. Ἡ δὲ δόσις λογῶ ἐξουσίας τοῦ Πνεύματος δὲν διδεται οὔτε ἀπὸ κτίσμα οὔτε ἀπὸ ποιήμα, ἀλλὰ εἶναι δῶρον Θεοῦ. Διότι τὰ μὲν κτίσματα ἀγιάζονται ἀπὸ το Πνεῦμα ὁ δὲ Υἱὸς δὲν ἀγιάζεται ὁ ἴδιος ἀπὸ το Πνεῦμα, ἀλλὰ ἄλλον αὐτός μετὰ τὸ νὰ δῇ αὐτὸ εἰς ὅλους, ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν εἶναι κτίσμα ἀλλὰ ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ὃν καὶ αὐτὸς ποὺ δίδει τὸ Πνεῦμα, ὁ ἴδιος λέγεται ὅτι καὶ ἐποιήθη. Καὶ ἐποiehθῃ μὲν δὲ ἡμᾶς Κύριος δὲ τῆς ἐνανθρωπησεως δίδει δὲ, ἔπε δὴ εἶναι Λόγος τοῦ Θεοῦ. Διότι ἦτο πάντοτε καὶ εἶναι, καθὼς εἶναι Υἱὸς ἔσται καὶ Κύριος καὶ παρθεσίλευς τῶν πάντων ἔπε δὴ εἶναι ὅμοιος μετὰ τὸν Πατέρα καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἔχει καὶ αὐτός, καθὼς ὁ ἴδιος εἶπεν⁸⁷.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καὶ αὐτὸ τοῦ λεγομένου Πατριμίου· «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ»⁸⁸, ὃν καὶ ἐφ' ὅσον κατ' ἀναντιρρητον τροπὴν ἐδείχθη ὅτι ὁ Λόγος δὲν εἶναι ποιήμα, ἔχει ἐπίσης ἀποδείχθῃ ὅτι οὔτε κτίσμα εἶναι, διότι εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τὸ νὰ λέγωμεν ποιήμα καὶ κτίσμα, ὥστε ἡ ἀπόδειξις ποὺ ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ποιήμα, ἡ αὕτη ἀπόδειξις ἰσχύει διὰ νὰ ἀποδείξῃ καὶ ὅτι δὲν εἶναι κτίσμα. Διὰ τοῦτο θὰ πρέπῃ νὰ θαυμάζῃ κανεὶς αὐτοὺς διὰ τὴν εὐκολίαν μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπινοοῦν προφάσεις διὰ νὰ ὑποστηρίζουν τὴν ἀσεβειαν των, καὶ διὰ τὴν ἀνασθησίαν των νὰ μὴ ἐντρέπωνται διὰ τοὺς ἐλέγχους καὶ τὴν ἀνατροπὴν τῶν προφάσεων των, ποὺ ἔγιναν εἰδικῶς διὰ κάθε μίαν. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν ἡσχολοῦντο εἰς τὸ πῶς νὰ ἐπινοήσουν τρόπους νὰ ἀπατοῦν μετὰ τὸ νὰ ἐρωτοῦν νὰ μαθοῦν τάχα

85 Ματθ. 16, 16

86 Πρβλ. Ἠράκ. 2, 17

87 Πρβλ. Ἰω. 16, 13

88 Ἠρακλ. 8, 22

ἀπο τοὺς ἀπονηρεύτους. Ὁ ὑπάρχων τοι μὴ ὑπαρχόντα ἐποίησεν ἐκ τοῦ μηδενός, ἢ τὸν ὑπαρχόντα, καὶ. Ἐάν εἶχες υἷόν πρὶν γεννησης. Ὅταν δὲ τοῦτο ἀπεδειχθῇ ἄνευ λογικοῦ ἐρεισματος, ἐφεῶρον ἄλλο ἐρώτημα, τό, «Ἐν τῷ ἀγεννητῷ ἢ δυοί,» καὶ ἔπε τα ἔπαυω εἰς τὴν συζητήσιν εἰς αὐτό, προσέθεσσι ἀμέσως, «Εἶναι οὗτος αἰτεξούσος καὶ τρεπτῆς φύσεως,» Ἀλλὰ ὅλις καὶ τοῦτο ἀπεδειχθῇ ἀστήρικτον, πάλιν ἐπενόησαν ἄλλο καὶ εἶπον, «Τοσοῦτω κρείττωι γενομένος τῶν ἀγγέλων»⁸⁹ Εὐθύς δὲ ὡς καὶ τοῦτο ἡ ἀλήθεια κατέρρυψε, τῶρα λοιπὸν ὅλα ἐκεῖνα περὶ λαμβάνουσιν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι, ποίημα καὶ κτίσμα, νομίζοντες ὅτι, ἔτσι θὰ στηριξοῦν τὴν αἵρεσιν των. Πάλιν δηλαδὴ ἐκεῖνα ἐννοοῦν καὶ δὲν ἀπαρνοῦνται τὰς πλάνας των, ἀλλὰ πάντοτε τα ἴδια ἐπαναλαμβάνουσι κατὰ διαφόρους τροπὰς μεταθέτοντες τὸ ἓνα εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου καὶ μεταστρέφουσιν αὐτὰ ἐλπίζοντες, ὅτι ἴσως μὲ τὴν ποικιλίαν αὐτὴν θὰ κατορθώσουσι νὰ ἐξαπατήσουσι μερικούς. Ἄν καὶ ὅσα προεπομένον ἀποδεικνύουν ἀπολύτως καὶ τὴν ἐπινόησιν των αὐτὴν ματαίαν, ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι πολυλογοῦν γύρω ἀπὸ τὸ ρητόν των Παροιμιῶν καὶ ἀδίδουσι μὲ αὐτὸ παντοῦ τὴν πλάνην των, ὑπάρχουν δὲ καὶ πολλοὶ μεταξὺ τῶν ἀγνωσούντων τὴν χριστιανικὴν πίστιν, πού νομίζουν καλοὶ νὰ εἴπωμεν κάτι καὶ περὶ αὐτοῦ, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσωμεν καὶ αὐτὸ τὸ ρητόν, καθὼς ἐξητάσαμεν το, «Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»⁹⁰, ἔτσι νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τό, «ἔκτισε» καθ' ἑαυτό, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ καὶ μὲ αὐτό, ὅπως καὶ μὲ ὅλα τα ἄλλα, ὅτι τίποτε δὲν ἔχουσι πλέον παρα μόνον φαντασίαν.

19 Καὶ ἄς ἰδωμεν βέβαια α πρῶτα ἐκεῖνα, πού ἔγραψαν εἰς ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ἐπέδωκαν εἰς τὴν ἀρχήν, ὅταν ἡ αἵρεσίς των, διεμορφούτο παρ' αὐτῶν εἰς τὸν μακαρίτην Ἀλέξανδρον. Ἐγραψαν λοιπόν, λέγοντες: Εἶναι, κτίσμα, ὄχι ὅμως ὅπως ἐν ἀπὸ τὰ κτίσματα· εἶναι ποίημα, ὄχι ὅμως ὅπως ἐν ἀπὸ τὰ ποιήματα, εἶναι γέννημα, ὄχι ὅμως ὅπως ἐν ἀπὸ τὰ γεννηθέντα. Ἄς προσέξῃ λοιπὸν ὁ καθείς τὴν πανουργίαν καὶ τὴν δολιότητα τῆς αἱρέσεως ταύτης. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζεν ὅτι, ἡ ἀφροσύνη τῆς θὰ ἐπροκαλοῦσε δυσάρεστον αἰσθησιν, σπεύδουσα νὰ καλλωπίσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς μὲ τὴν πιθανότητα εὐα-

⁸⁹ Ἐξρ. 1. 4.

⁹⁰ Ἐξρ. 3. 2.

ρέστων λόγων εἰς τὴν ἄκοην Ἄλλ' ὅμως με τὸ νὰ γράψουν ἔτσι, δι' αὐτῶν οἱ ἴδιοι κατεκρίναν μᾶλλον περισσότερον τὴν ἀσέθειαν τῶν Δ. ὅτι ἔαν, με λίγα λόγια, εἶναι καθ' ὑμᾶς κτίσμα, πῶς ὑποκρίνεσθε, λέγοντες Ἄλλ' ὄχι, ὅπως ἐν τῶν κτισμάτων, καὶ ἂν εἶναι ἐπίσης ποιήματα, πῶς δὲν εἶναι ὅπως ἐν ἀπὸ τὰ ποιήματα, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα καὶ τὸ δηλητήριο ἡμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν. Διότι μὲ τὸ νὰ λένουν ὅτι εἶναι γέννημα, ἀλλ' ὄχι ὅπως ἐν ἀπὸ τὰ γεννήματα ἐπνοοῦν πολλοὺς υἱοὺς, καὶ δογματίζουν ὅτι ἀπὸ τούτους εἰς εἶναι, καὶ ὁ Κύριος, ὥστε κατ' αὐτοὺς οὗτος δὲν εἶναι πλεον Μονογενὴς ἀλλ' ἐκ πολλῶν ἀδελφῶν εἰς, καὶ αὐτός εἶναι γέννημα καὶ ὀνομάζεται Υἱὸς Ποῖα λοιπὸν ἡ ἀνάγκη ὑποκρίσεως, ὥστε νὰ λέγετε μὲν αὐτὸν κτίσμα, νὰ λέγετε δὲ παλὶν αὐτὸν μὴ κτίσμα. Καὶ ἀληθῶς καὶ ἐὰν ἀκόμη λέγετε, ὄχι ὅπως ἐν ἀπὸ τὰ κτίσματα, θα ἀποδειχθῇ τὸ τοιοῦτον σόφισμά σας ἀνόητον, διότι παλὶν λέγετε ὅτι οὗτος εἶναι ἐν τῶν κτισμάτων καὶ ἐκεῖνα που ἤθελεν εἶπε, κανεῖς διὰ τὰ ἄλλα κτίσματα, τὰ ἴδια κοί σεῖς φρονεῖτε διὰ τὸν Υἱόν, ὥσάν νὰ εἰσθε πραγματι ἀνόητοι καὶ τυφλοί. Δ ὅτι, ποῖον ἀπὸ τὰ κτίσματα εἶναι, τοιοῦτον ὥστε νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ κτίσμα καὶ ἄλλο, ὁμοῖον πρὸς ἐκεῖνο ποὺ ἔγινε καὶ τὸ ἄλλο, διὰ νὰ λέγετε τοῦτο ὡς κάτι τὸ ἐξαιρετικὸν διὰ τὸν Υἱόν. Καὶ ὁλόκληρος ἡ κτίσις, ποὺ φαίνεται, ἔγινεν εἰς ἕξ ἡμέρας καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν ἔγινε τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἐκάλεσεν ἡμέραν τὴν δευτέραν τὸ στερῶμα, καὶ τὴν τρίτην συνεκέντρωσε τὰ ὕδατα, ἔδειξε τὴν ξηράν, καὶ αὕτη παρήγαγε τοὺς ἐν αὐτῇ ποικίλους καρπούς. Καὶ τὴν μὲν τετάρτην ἡμέραν ἔκαμε τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, καὶ ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῶν ἀστέρων, τὴν δὲ πέμπτην ἔκτισε τὰ θαλάσσια ζῶα καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὴν δὲ ἕκτην ἔκαμε τὰ τετράποδα, ὅσα ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον. «Καὶ τὰ ἀόρατα δημιουργήματα αὐτοῦ ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ κόσμος, τὰ ὁποῖα νοοῦνται διὰ μέσου τῶν ὁρατῶν ποιημάτων, θλέπονται διὰ τῆς νοήσεως»⁹¹. Καὶ οὔτε τὸ φῶς εἶναι ὅπως ἡ νύξ, οὔτε ὁ ἥλιος ὅπως ἡ σελήνη, οὔτε τὰ ἄλογα ζῶα ὅπως ὁ λογικὸς ἄνθρωπος, οὔτε οἱ ἄγγελοι⁹² ὅπως οἱ θρόνοι, οὔτε οἱ θρόνοι ὅπως αἱ

91. Ρωμ. 1, 20.

92. Οἱ ἄγγελοι, οἱ θρόνοι καὶ αἱ ἐξουσίαι εἶναι τάξε εἰς ἀγγέλων αἱ ὁ-

ἐξουσία· ἄλλα πάντα μὲν εἶναι κτίσματα τοῦ καθένος ἀπὸ ὧσα ἔχεται κατὰ γένος καὶ κατὰ τὴν ἰδικήν του ἑκαστοῦ οὐσίαν καθὼς ἔχει· παρχει καὶ μένει.

20 Ἡ λοιπὸν ὁ Λόγος να ἐξαρεθῇ ἀπὸ τὰ ποιήματα καὶ ὡς κτίστης να ἀποδοθῇ εἰς τοὺς Πατέρας καὶ να πιστευθῇ ὅτι εἶναι φυσικὸς Υἱός, ἢ μὲν λίγα λόγια, εἰάν εἶναι κτίσμα ὅς γινῇ δεκτὸν ὅτι ἀνήκε εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ τὰ ἄλλα κτίσματα μετὰ τῶν. Ἄς λέγεται, δὲ καθένα καὶ ἀπὸ αὐτὰ κτίσμα, ἀλλ' ὅχι ὡς ἐν τῶν κτισμάτων γέννημα ἢ πείημα, οὔτε ὡς ἐν τῶν ποιημάτων ἢ τῶν γεννημάτων. Διότι εἶπατε ὅτι τὸ γέννημα καὶ τὸ ποιῆμα εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό, μετὰ νὰ γραφετὲ γεινηθέντα ἢ ποιηθέντα. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ὁ Υἱὸς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα εἶναι ἀνωτερος ἀλλ' ὅμως εἶναι ἐξ Ἰσοῦ κτίσμα καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ ἑκεῖνα. Καὶ ἀληθῶς καὶ εἰς αἵτα τὰ κτίσματα τῆς αὐτῆς φύσεως εὐρίσκονται κτίσματα τοῦ διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄλλα κτίσματα. Ἀστὴρ λοιπὸν ἀπὸ ἀστέρος διαφέρει εἰς λαμπρύνει καὶ τὰ ἄλλα καθ' ἑκαστα συγκρινόμενα μετὰ τῶν ἔχουν τὴν διαφορὰν τῶν, ὅχι ὁμοίως καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν εἶναι ἀφεντεκα τὰ δὲ δοῦλα εἰς τὰ καλύτερα οὔτε τὰ μὲν εἶναι ποιητικὰ αἷτια τῶν ἄλλων οὔτε τὰ δὲ γίνονται παρὰ τῶν πρώτων ἄλλα πάντα τὸ καθένος κατὰ τὴν φυσικὴν του σύστασιν ἔχει τὴν ἰδιότητα τοῦ νὰ γίνεταί καὶ τοῦ νὰ κτιζεταί, καὶ ἔτσι μαρτυροῦν τὰ ἴδια ὅτι ἔχουν τὸν δημιουργόν των καθὼς καὶ ὁ Θεοῦ φάλλει· «Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ, πόλιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλει τὸ στερέωμα»⁹³, καθὼς καὶ ὁ σοφὸς Ζοροβάβελ λέγει· «Πᾶσα ἡ γῆ τὴν ἀλήθειαν καλεῖ καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτὴν εὐλογεῖ» καὶ πάντα τὰ ἔργα σεῖται καὶ τρέμει»⁹⁴. Ἐὰν δὲ ὅλη ἡ γῆ ὑμνεῖ καὶ εὐλογεῖ τὸν δημιουργόν καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τρέμει, ὁ δὲ λόγος εἶναι δημιουργὸς αὐτῆς καὶ ὁ ἴδιος λέγει· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια»⁹⁵, ὁ Λόγος ἄρα δὲν εἶναι κτίσμα, ἀλλὰ μόνος καὶ γνήσιος Λόγος τοῦ Πατρός διὰ τοῦ ὁποίου διεκοσμήθησαν τὰ πάντα, καὶ αὐτὸς ὑμνολογεῖται ἀπὸ ὅλων ὡς δη-

ποῖα διαφύονται κατὰ τὴν Διευκατικὴν, εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ πάντα εἰς τοὺς γονεῖς ἐκάστης, ὡς ἐξῆς· Σεραπειφ γερονδετμ θρόνα κυριότητες θυγατέρες ἐξουσία ἀρχαί, ἀρχάγγελαι, ἄγγελοι.

93. Α' Κορ. 15, 41

94. Παλμ. 18, 2

95. Α' Κορ. 4, 36

96. Ίω. 14, 6.

μουργός· «Διότι ὡς αὐτός λέγει, ἤμην εἰς αὐτόν ἡ δ α κοσμοῦσα Σοφία»⁹⁷ καὶ Ὁ Πατήρ μου, ἕως ἄρτι, ἐργάζεται, καὶ, καὶ ὡ ἐργάζομαι»⁹⁸. Το δε ἕως ἄρτι, δηλοῖ ὅτ ὁ Λόγος ὑπάρχει, ἀναρχῶς καὶ αἰωνίως ἐν τῷ Πατρὶ δι.ο.τι. ἡ ἰδ.ότης τοῦ Λόγου εἶναι, να ἐργάζεται τα ἔργα τοῦ Πατρός⁹⁹, καὶ να μὴ εἶναι ἕξω ἀπ αὐτοῦ.

21 Ἐὰν δέ ἐκεῖνα πο ἐργάζεται ὁ Πατήρ, ἐργάζεται ταῦτα καὶ ὁ Υἱός κα ἐκεῖνα ποὺ κτίζει, ὁ Υἱός, ταῦτα εἶναι τοῦ Πατρὸς κτίσματα, ὁ δε Υἱός εἶναι, ἔργοι καὶ κτίσμα τοῦ Πατρὸς τότε ἡ καὶ ὁ Υἱός κατασκευάζει, τὸν ἑαυτὸν το, καὶ αὐτός εἶναι, ποὺ κτίζει καὶ τὸν ἑαυτοῦ (ἐπεὶ δι τα ἔργα ποὺ ἐργάζεται ὁ Πατήρ ταῦτα εἶναι καὶ ἔργα τοῦ Υἱοῦ¹⁰⁰), τὸ ὁποῖον θα ἦτο ὅποιοι καὶ ἀδύνατοι ἢ ἐὰν ὁ Υἱός κτίζη καὶ ἐργάζεται τα ἔργα τοῦ Πατρός, ὁ ἴδ.ος δεῖ ἡμπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε ἔργον οὔτε κτίσμα, ἵνα μὴ ἐνῶ εἶναι ὁ ἴδιος ποι.η.τ.κ.οι. αἰ.τ.οι. τῶν κτισμάτων, εἴρ.σ.κε.τ.α. με.τα.ξ.υ. τῶν πο.σ.μ.έν.ων καὶ ὡς ποι.η.μα, ποῦ ὁ ἴδιος ἔγ.νε. κα ὡς ποι.ῶν αἰ.τ.ά. μ.ἄ.λ.λοι. δέ καὶ οὔτε να ποιῇ αὐτὰ δυνάμενος· Διότι πῶς ἐὰν ἔγ.νε.ν. ἐκ τοῦ μηδενὸς ὅπως λέγετε, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φέρῃ εἰς τὸ εἶναι καὶ να δημιουργῇ τα μὴ ὄντα, Ἐὰν δέ, ἐνῶ εἶναι, κτίσμα δημιουργῇ καὶ αὐτός κτίσμα, θὰ πρέ.π.η. νὰ νοῆ.τ.α. τὸ αὐτὸ καὶ δι.α. κά.θ.ε. κτίσμα ὥστε να ἡ.π.ο.ρο.ῦ.ν. καὶ τὰ κτίσματα να δημιουργοῦν. Καὶ ἐὰν θέ.λε.τε αὐτὸ να εἶναι ἔ.τ.σ. τοῖα ἡ ἀναγκη τοῦ Λόγου, ἀφ.οῦ. τὰ κατ.ώ.τε.ρα εἶναι δυνατὸν νὰ γίν.ω.ν.τ.α. ἀ.π.ὸ. τα ἀνω.τε.ρα; ἢ ἂν ἦτο κατὰ τινα τρόπον τὸ καθέν ἀπὸ τὰ γινόμενα κατὰ τὴν ἀρχὴν να ἀκούσῃ παρα τοῦ Θεοῦ «Γε.νο.ῦ», καὶ, «Ποι.ή.θ.η.τ.ι» καὶ ἔ.τ.σ.ι. τὸ καθέν ἐδ.η.μ.ο.υρ.γεῖ.το. Ἀλλὰ τοῦτο οὔτε εἶναι γραμμένον, οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ γίν.η. Διότι κανέν ἀπο τὰ γινόμενα δέν εἶναι πο.η.τ.κ.όν. αἰ.τ.ιο.ν, ἐ.π.ε.ι.δ.ῆ. τὰ πάντα ἔγ.ν.αν. δι.ὰ. τοῦ Λόγου. Καὶ αὐ.τ.ὸ.ς ὁ Λόγος, ἐὰν ἦτο ἐν ἐκ τῶν κτισμάτων, δέν θὰ ἡ.μ.πο.ρο.ῦ.σε καὶ αὐτός να δημιουργῇ τα πάντα. Ἔ.τ.σ.ι. καὶ οἱ ἁγ.γ.ε.λο.ι. δέν ἡ.μ.πο.ρο.ῦ.ν. να δημιουργοῦν, ἐ.π.ε.ι.δ.ῆ. καὶ αὐτοὶ εἶναι κτίσματα, ἔ.σ.τ.ω. καὶ ἂν ὁ Οὐ.α.λ.εν.τῖ.νος καὶ ὁ Μαρ.κί.ων καὶ ὁ Βα.σι.λεῖ.δ.ης τ.ι.σ.τε.ύ.ο.υ.ν. το.ι.α.ῦ.τ.α. καὶ σ.εῖ.ς τυ.γ.χ.ά.νε.τε ἐ.κ.εί.νων ζ.η.λ.ω.τ.αῖ. Οὔτε ὁ ἡ.λ.ι.ος, ποῦ εἶναι κτί.

97. Παροιμ. 8, 30.

98. Ἰω. 5, 17.

99. Πρβλ. Ἰω. 5, 36, 9, 4, 10, 37.

100. Πρβλ. Ἰω. 9, 4.

σι·α, θα φερῇ ποτε το μὴ ὑπάρχον εἰς τὴν ὑπαρξιν, οὔτε ὁ ἄνθρωπος θα πλασῇ ἄνθρωπον, οὔτε ὁ λίθος θα ἐπινοήσῃ λ'θον, οὔτε το δένδρον θα μεγαλῶσῃ δένδρον· ἀλλ' ὁ μὲν Θεὸς εἶναι αὐτὸς τοῦ πλαττε, εἰς τὴν κοιλίαν τὸν ἄνθρωπον καὶ τοποθετεῖ· τα ὅρη εἰς τὴν θέσιν των, καὶ αὐξάνει τὸ δένδρον, ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἐπεὶ δὴ εἶναι δεκτικός· να προσδεύῃ εἰς τὴν γινώσκ. σι νθέτε τὴν ὕλην ποὺ ὑπάρχει καὶ τὴ μεταρρυθμίζει, καὶ κατασκευάζει ἀπὸ αὐτὴν ἔργα τεχνίης, καθὼς ἐδιδασχθῇ, καὶ ἀρκεῖται εἰς τὸ ὅτι μόνον ἐγίνε, καί, γινωρίζων καλῶς τὴν φυσικὴν τοῦ συστασιν, ἐὰν ἔχῃ ἀνάγκην πραγμάτων· τινος, γνωρίζει να ζητῇ τοῦτο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

22 Ἐὰν μὲν λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐργάζεται ἀπλῶς καὶ συνθέτῃ τὴν ὕλην ποὺ προὑπάρχει ὥς πιστεύουν οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι, τότε ὁ Θεὸς δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὀνομάζεται ποιητής, ἀλλὰ τεχνίτης· Ἄς ἐργάζεται ὁμοῦς ἔτσι τὴν ὕλην· ἀφοῦ τὸ θελετε ὁ Λόγος κατὰ προσταγὴν, ὑπηρετῶν εἰς τὸν Θεόν· Ἐὰν ὁμοῦς ὁ Θεὸς καλῇ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι διὰ τοῦ Λόγου· τοῦ τοτε ὁ Λόγος δὲν εἶναι ἐκ τῶν μὴ ὄντων ποὺ καλοῦνται, εἰς τὸ εἶναι, διὰ νὰ μὴ ἀναζητοῦμεν ἄλλον Λόγον διὰ τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ἐκλήθῃ εἰς τὸ εἶναι, διότι διὰ τοῦ Λόγου τὰ μὴ ὄντα ἡλθοι εἰς τὸ εἶναι· Καὶ ἐὰν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Λόγου κτίξῃ καὶ δημιουργῇ, ὁ Λόγος δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ὄντα τοῦ κτίζον· ται καὶ ποιοῦνται, ἀλλὰ μᾶλλον Λόγος τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ· ὁ ὁποῖος γίνεται εἰς ἡμᾶς γνωστός ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ὁ Λόγος ἐργάζεται καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ¹⁰¹, καὶ ὁ βλέπων αὐτὸν βλέπει τὸν Πατέρα¹⁰², λόγῳ τῆς ταυτότητος τῆς οὐσίας καὶ τῆς κατὰ πάντα ὁμοιότητος τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα· Πῶς λοιπὸν ὁ Πατὴρ κτίζει, διὰ τοῦ Λόγου, ἐὰν ὁ Λόγος δὲν εἶναι καὶ ἡ Σοφία αὐτοῦ; Πῶς δὲ ἤμπορεῖ νὰ εἶναι Λόγος καὶ Σοφία, ἐὰν δὲν εἶναι γνησίον γέννημα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγένεν ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ αὐτός; Πῶς δέ, ἐνῶ πάντα τὰ κτίσματα ἐγίναν ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ ὁ Υἱός, κατ' ἐκείνους, εἶναι, εἰς ἐκ τῶν κτισμάτων, ἐκ πάντων τῶν μὴ ὄντων κάποτε, αὐτὸς μόνος ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς τὸν Πατέρα, καὶ κανεὶς ἄλλος παρὰ μόνος αὐτὸς γνωρίζει, τὸν Πα-

101. Πρὸς λ. Ἰω. 14, 10.

102. Πρὸς λ. Ἰω. 14, 9.

τερα. Διότι, ἔαν οὗτος, ᾧ και εἶναι, ποιῆμα γνωρίζει τὸν Πατέρα, ὥς εἶναι γνωστός κατ' ἀναλογίαν τοῦ θαθμοῦ, γνώσεως τοῦ καθ' ἑνός και ὅπο ὅλα τα ἄλλα κτισματα, ἐπειδὴ και αὐτα εἶναι ποῆματα καθὼς και ἑκεῖνος. Ἐαν δὲ δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τα κτισματα οὔτε να βλέπουν οὔτε να γνωρίζουν τον Πατέρα, διότι, και τὸ να ἴδουν και τὸ να γνωρίσουν αυτοι εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὰς ἱκανότητάς των. ἐπε δὴ και αὐτός μὲν ὁ ἴδιος ὁ Θεός εἶπεν. «Δὲν ὑπάρχει κανεῖς που θά ἴδῃ το πρόσωπόν μοι και θά ζήσῃ»¹⁰³, ὁ δε Υἱός εἶπει. «Κανεῖς δὲν γνωρίζει τον Πατέρα παρα μόνον ὁ Υἱός»¹⁰⁴ κατ' ἀνάγκην ὁ Λόγος πρέπει, να εἶναι, ἄλλος ἀπο τα ποιήματα ἐφ' ὅσων εἶναι, ὁ μόνος που βλέπει και ὁ μόνος που γνωρίζει, τὸν Πατέρα, καθὼς εἶπεν. «Ὅχι, ὅτι, εἶναι και κάποιος ἄλλος που εἶδε τὸν Πατέρα παρα μόνον ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἀπεστείλεν ὁ Πατήρ»¹⁰⁵ και. «Κανεῖς ἄλλος δὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα παρα μόνον ὁ Υἱός»¹⁰⁶ ἔστω και αἱ δὲν δέχεται, ὡς ὀρθον τοῦτο ὁ Ἀρειος. Πῶς λοιπον εἶναι ὁ μόνος, που γνωρίζει τὸν Πατέρα ἔαν δὲν εἶναι ὁ μόνος και γνήσιος αὐτοῦ Υἱός. Πῶς δὲ ἡμπορεῖ να εἶναι, γνήσιος Υἱός, ἔαν εἶναι κτίσμα, και ὅγ. Υἱός αὐτοῦ ἀληθινός ἐξ αὐτοῦ γεννηθείς. Δὲν πρέπει να παραμελῶμεν να λέγωμεν και ἐπαναλαμβάνωμεν πολλάκις τὰ αὐτὰ γὰρ τῆς εὐσεβείας. Εἶναι, ἄρα ἀσέβεια να φρονῇ τις ὅτ. ὁ Υἱός εἶναι εἰς ἐκ τῶν παντῶν, βλασφημία δὲ και ἀνοησία να λέγῃ ὅτι ὁ Υἱός εἶναι κτίσμα, ἄλλ' ὅχι ὡς ἐν τῶν κτισμάτων, και ποιῆμα. ἄλλ' ὅχι ὡς ἐν τῶν ποιημάτων, γέννημα, ἄλλ' ὅχι ὡς ἐν τῶν γεννημάτων. Πῶς λοιπόν εἶναι ἐν ἐξ αὐτῶν, ἔαν θεοῦ κατ' αὐτούς, δὲν ἦτο πρὶν γεννηθῇ, Διότι εἶναι, ἰδιότης τῶν κτισμάτων και τῶν ποιημάτων να μὴ ὑπάρχουν πρὶν γίνουν, και ὑφίστανται γενόμενα ἐκ μὴ ὄντων, και ἂν ἀκόμη μερικὰ ὑπερέχουν τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἐμφάνισιν. Ἡ αὐτὴ διαφορὰ θα εὑρεθῇ και εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα καθ' ἑαυτά, ὅπως τοῦτο φαίνεται και ἐκ τῆς παρατηρήσεως.

23. Ἀλλ' ἔαν θεοβαίως ὁ Λόγος, ὡς λέγουν οἱ αἰρετικοί, ἦτο κτίσμα, ἄλλ' ὅχι ὡς ἐν τῶν κτισμάτων, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ ἐναντι αὐτῶν, ἐπρέ-

103. Ἐξοδ. 33, 28.

104. Ματθ. 11, 27.

105. Ἰω. 6, 46.

106. Ματθ. 11, 27.

πε να ἐπηρεάζεται ἡ ἀνωτερότης αὐτοῦ ἐν συγκρίσει
 πρὸς τὰ ἄλλα πνεύματα καὶ παρα τῆς Γραφῆς καὶ να
 ἀποδεικνύεται ὅτι οὗτος εἶναι τοιοῦτος καθὼς ἔπρεπε
 νὰ λεγεται, ἐξαυτερος τῶν ἀρχαγγέλων. Ἐπρεπε
 να παρουσιάζεται ἐνδοξότερος ἀπὸ τοὺς θρόνους καὶ
 λαμπρότερος μὲν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης μεγαλύ-
 τερος δὲ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς. Ἰωρα ὁμῶς, αὐτὸς μὲν
 δὲν παρουσιάζεται. Ἔτσι ὁ δὲ Πατὴρ δεκνύει αὐτὸν ὥς
 τὸν μόνον καὶ γνησίον Υἱὸν τοῦ λέγων «Υἱός μου εἶσαι
 σύ»¹⁰⁷, καὶ «Οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ
 ἡδόκησα»¹⁰⁸, διὰ τοῦτο ὑπηρετοῦσαι αὐτὸν οἱ ἄγγε-
 λοί.¹⁰⁹ ὥσάν να μὴ ἦτο εἰς ἐξ αὐτῶν, καὶ προσκυνεῖται
 παρ' αὐτῶν ὅχι διότι ἦτο μεγαλύτερος ἀπ' αὐτοὺς εἰς
 λαμπρότητα ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἄλλος κατ' οὐσίαν ἀπὸ
 ὅλα τὰ κτίσματα καὶ ἀπὸ ἐκείνους καὶ ἰσὺν μὲ τὸν
 Πατέρα ἦτο ἴσος καὶ κατ' οὐσίαν Υἱός. Διότι ἐὰν ἐπρο-
 σκυνεῖτο ἐπειδὴ ἦτο ἀνωτερος εἰς λαμπρότητα, ἔπρεπε
 καὶ ὁ καθείς ἀπὸ τοὺς κατωτέρους να προσκυνῇ τὸν
 ἀνώτερόν του. Ἀλλὰ δὲ εἴ.αι ἔτσι. Διότι τὸ κτίσμα
 δὲν προσκυνεῖ τὸ κτίσμα, ἀλλ' ὁ δοῦλος τοῦ κυρίου του,
 καὶ τὸ κτίσμα τὸν Θεόν. Ἐτσι ὁ μὲν Πέτρος ὁ ἀποστο-
 λος ὅταν ὁ Κορνηλῖος ἠθέλησε να προσκυνήσῃ, ἡμπό-
 δισεν αὐτὸν λέγων ὅτι «Καὶ ἐγὼ ἄνθρωπος εἰμαι»¹¹⁰ καὶ
 ὁ ἄγγελος, ὅταν ὁ Ἰωάννης ἐξεδήλωσε τὴν προθεσιν
 νὰ προσκυνήσῃ αὐτόν, ὥς γραφεὶ εἰς τὴν Ἀποκαλύψιν,
 ἡμπόδισεν αὐτόν λεγὼν «Πρόσεχε μὴ προσκυνῆς. Εἴ-
 μαι καὶ ἐγὼ σύνδουλός σου καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν
 προφητῶν, καὶ ἐκείνων πού φυλαττοὺν τοὺς λόγους τοῦ
 βιβλίου τούτου. Τὸν Θεόν προσκύνα»¹¹¹. Ὅχι λοιπόν εἰς
 τὸν Θεὸν μόνον ἀνήκει ἡ προσκύνησις, καὶ τοῦτο γνω-
 ρίζουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι, ἐπειδὴ ἂν καὶ ὑπερέχουν
 τῶν ἄλλων κτισμάτων κατὰ τὰς τιμὰς ἐν τούτοις εἶναι
 ὅλοι κτίσματα, καὶ δὲν εἶναι θεότητες πού τοὺς πρέπει
 νὰ προσκυνῶνται, ἀλλὰ κτίσματα πού ὀφείλου να
 προσκυνῶν τὸν Δεσπότην. Ἐτσι καὶ τὸν πατέρα τοῦ
 Σαμφὼν Μανωῆ, πού ἠθέλησε νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς
 τὸν ἄγγελον ἡμπόδιζεν αὐτόν ὁ ἄγγελος, λέγων ὅτι

107. Ματθ. 2, 7.

108. Ματθ. 3, 17.

109. Πρὸς Ματθ. 4, 11.

110. Πρὸς. 10, 26.

111. Ἀποκ. 22, 9.

Μὴ εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τοὺς Θεοὺς προσφέρει. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκυνεῖτα καὶ ἀπὸ τῶν ἀγγέλων, ἐπειδὴ εἶναι γραμμένον. Ἄς προσκυνήσῃν αὐτὸ πάντες οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ ὅλα τα ἔθνη, ὡς λέγει, ὁ Ἡσαΐας. «Οἱ ἔργατα τῆς Αἰγύπτου καὶ οἱ ἔμποροι τῆς Αἰθιοπίας καὶ οἱ μεγαλοσώφροι ἄνδρες Σεβασημ, θὰ ἔλθωιν πρὸς σε καὶ θὰ γίνωσι δοῦλοι σου» καὶ ἔπειτα τὰ ἐξῆς. «Καὶ θὰ σέ προσκυνήσῃν καὶ θὰ προσεκύνηθοῦν εἰς ἐσέ διότι, εἰς ἐσέ εἶναι ὁ Θεὸς καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς πλην σου». Ὁ ἴδιος δεχεται νὰ προσκυνῇ σὺν αὐτοῖν οἱ μαθηταὶ καὶ πληροφορεῖ αὐτοὺς ποῖος εἶναι λέγων. Δὲν λεγέτε σεῖς ὅτι εἶμα ὁ Κυριος καὶ ὁ διδασκαλος καὶ ὀρθῶς λέγετε, ὅτι εἶμα. Καὶ εἰς τοὺς Θωμᾶν, που λέγει εἰς αὐτὸν. Ὁ Κυριός μου κα' ὁ Θεός μου. ἔπι τρεπεῖ τοῦτο κα' μᾶλλον ἀποδέχεται αὐτό, καὶ δὲν τὸν ἐμποδίζει. Διότι αὐτός εἶναι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι προφήται, λέγουσιν καὶ ὁ Δαβὶδ ψάλλει, «Κυριος τῶν δυναμεων»¹¹⁷, Κυριος Σαβαωθ το ὁποῖον ἐρμηνεύεται Κύριος τῶν στρατῶν καὶ Θεὸς ἀληθινός καὶ παντοκράτωρ. ἔστω καὶ ἂν ὁ Ἀρειανός, μὲ τὸ νὰ ἀκούουν αὐτό, διαρρηγνύειν τὰ ἱμάτια των.

24 Ἐάν, μέ ὀλίγα λόγια ὁ Υἱὸς ἦτο εἰς ἀπὸ τὰ κτίσματα, δὲν θὰ εἶχε προσκυνηθῇ οὔτε θὰ ἐλέγοντο ταῦτα περ αὐτοῦ. Τώρα δὲ ἐπε δὴ δὲν εἶναι κτίσμα ἀλλὰ γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ὁποῖον ἀρμόζει νὰ προσκυνῇται, εἶναι καὶ κατὰ φύσιν Υἱὸς αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο προσκυνεῖται, καὶ πιστεύομεν ὅτι, εἶναι ὁ Θεός, καὶ Κύριος καὶ ἐξουσιαστικὸς καὶ παντοκράτωρ ὅπως ὁ Πατήρ. διότι, ὁ ἴδιος εἶπε. «Πάντα, ὅσα ἔχει, ὁ Πατήρ εἶναι ἰδικά μου»¹¹⁸, διότι, προσωπικὸν δικαίωμα τοῦ Υἱοῦ εἶναι νὰ ἔχη ἐκεῖνα πού ἔχει, ὁ Πατήρ καὶ νὰ εἶναι τοιοῦτος, ὥστε νὰ θλέπεται εἰς αὐτὸν ὁ Πατήρ, καὶ δι' αὐτοῦ νὰ γίνωνται τὰ πάντα, καὶ ἀπὸ αὐτὸν νὰ ἐξαρτᾶται καὶ νὰ συντελῇται ἡ σωτηρία τῶν πάντων. Ἐπειτα, διὰ νὰ φανῇ ἀκομὴ περισσότερον

112. Πρβλ. Κατ. 13, 16.

113. Ψαλμ. 96, 7, Ψερ 1, 6.

114. Ήσ. 45, 14

115. Ίω. 13, 13

116. Ιω. 20, 28

117. Πρβλ. Ψαλμ. 17, 9

118. Πρβλ. Ψαλμ. 23, 10.

119. Ίω. 16, 15

σαφης ἡ ἀνατροπὴ τῆς αἵρέσεως, χρησιμοί εἶναι νὰ ἐρωτησῶμεν αὐτοὺς καὶ τοῦτο· Διατί ἀφοῦ πάντα εἶαι κτισματα καὶ ταρηχθῆσαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος καὶ ἀφοῦ καὶ αὐτός ὁ Υἱός καθ' ἑαυτὸς εἶναι κτισμα καὶ εἰς ἐξ ἐκείνων ποῦ κάποτε δὲν ὑπῆρχον, μονοὶ δι' αὐτοῦ ἐποίησε τὰ πάντα ὁ Θεός, καὶ ἄνευ αὐτοῦ τίποτε δὲν ἐγένεν ἀπὸ ὧσα ἐγενῆναι.¹²⁰ Ἡ διατί, ὅταν μὲν λέγῃ κανεῖς τὰ πάντα, δὲν σημαίνει ὅτι ἐννοεῖ μεταξὺ τῶν πάντων καὶ τὸν Υἱόν, ἀλλὰ τὰ γενόμενα, ὅταν δὲ αἱ Γραφαὶ κάμνουν λόγον περὶ τοῦ Λόγου, δὲν ἐννοοῦν πάλιν αὐτόν ὅτι εἶναι ἐκ τῶν πάντων, ἀλλὰ τοποθετοῦν αὐτόν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν μὲ τὸν Πατέρα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τον ὁποῖον ὁ Πατὴρ προνοεῖ διὰ τὴν συντηρήσιν τῶν πάντων καὶ ἐργάζεται καὶ παρέγε σωτηρίας καὶ μάλιστα, καθ' ὃν χρόνον τὰ πάντα ἠμποροῦσαν νὰ γίνουν ἀπὸ μόνον τὸν Θεόν μὲ τὴν δύναμιν τῆς αὐτῆς προσταγῆς μὲ τὴν ὁποῖαν ἐγενε καὶ σ' τὸς Δότι ὁ Θεός δὲν κουράζεται ὅταν προστασῇ, οὔτε χάνει δυναμεις καὶ ἀδυνατίζει ὅταν ἐργάζεται διὰ νὰ φέρῃ τὰ πάντα εἰς τὴν ὑπαρξίν διὰ νὰ δημιουργήσῃ μόνον τὸν Υἱόν καὶ ὥστερα νὰ ἔγῃ ἀνάγκη ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας καὶ τῇ βοήθειᾳ τοῦ Υἱοῦ διὰ νὰ δημιουργήσῃ τὰ ἄλλα κτίσματα· Ἔτσι καὶ δὲν ἀσθάλλει, ἐκεῖνο ποῦ θὰ θέλῃσῃ νὰ γίνῃ ἀλλὰ μόνον ἠθέλησε καὶ τὰ πάντα ἤλθον εἰς τὴν ὑπαρξίν, καὶ κανεῖς δὲν ἀντεστάθῃ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ· Διὰ ποῖαν λοιπόν αἰτίαν δὲν ἔγνων τὰ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ μὲ μόνην τὴν προσταγὴν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐγενε καὶ ὁ Υἱός· Ἡ δὲ εἶπουν διατί ἔγνων τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καίτοι καὶ αὐτός ἦτο γενητός, Δὲν ὑπάρχει βεβαίως παραλογισμός ποῦ νὰ μὴ ὑπάρχῃ εἰς αὐτούς· Καὶ λέγουσιν εἰς ἀπάντησιν, ὅτι τάχα· Ἐπειδὴ ὁ Θεός ἠθέλησε νὰ κτίσῃ τὴν γενετὴν φύσιν καὶ ἔβλεπεν ὅτι αὐτὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἔχῃ καμμίαν ἐπαφὴν μὲ τὴν καθαρὰν καὶ αἰὼν ἑνέργειαν τοῦ Πατρός, καὶ νὰ γίνῃ παρ' αὐτοῦ μὲ ἄμεσον τρόπον ἡ δημιουργία αὐτῆς, διὰ τοῦτο ὁ Πατὴρ κτίζει πρῶτον μόνος του μόνον ἓνα καὶ ὀνομάζει αὐτόν Υἱόν καὶ Λόγον, διὰ νὰ εἶναι αὐτός ἐνδιάμεσον ὄργανον αὐτοῦ καὶ ἔτσι νὰ ἠμπορέσουν νὰ γίνουν δι' αὐτοῦ τὰ πάντα.¹²¹ Καὶ ταῦτα ὅχι

120. Πρὸλ. ἰω. 1, 3.

121. Ἡ περὶ δημιουργίας γυνή, εὐτὴ τοῦ Ἀρεο καὶ τῶν διωκόντων τοῦ εἶναι ἀντιγραφή καὶ προσμαρτυρεῖ τὸ σύστημα τῆς αἵρέσεως ὅ-

ἀν φρονιτησι. ἡμπορεῖ να προσθέσῃ εἰς τὸ ἀναστημά του ἕνα τηχυν, καὶ δατι φρονιτίζετε με τὴσιν ἀνησιχισιν, Παρατηρησατε με προσοχην δια να μαθετε πως φιλτρωνουν και αὐξάνουν τα ἀνθη τοῖ ἀγροῦ οὔτε κοπιᾶσιν, οὔτε γιέθου. Και ὁμως σᾶς θεβα ὦ δι. οὔτε ο θασ λειες Σολομών με ὀλην την μεγαλοπρεπή ἐμφάνσιν του δέν ἐφορεσε ὦρα ὅτερον ἔνδυμα ἀπο τὸ ἔνδυμα που ταῦτα φοροῖν. Εαν δε τὸν χορτον τοῦ ἀγροῦ, που σήμερον ὑπάρχει καὶ σιροι ριπτεται εἰς τὸν κλιβαντον, ἐνδύη τόσοι λαμπρῶς ὁ Θεός, δεν θα ἐιδυση κατὰ μεγαλοσ λόγον σᾶς, ὁλ γόπιστοι, 18 Δοι. ἐαν δέν εἶα ἀναξιον δια τὸν Θεον να προνοή δια τὴν συντήρησιν καὶ μέχρι τῶν τοσον μικρῶν, τῆς τριχος τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦ στρουθιου, και τοῦ χόρτου τοῦ ἀγροῦ, εἶνα, φανερον ὅτ δεν εἶνα ἐπισσης ἀ.α.έ.σιν κα' τα δη. ουργῇ αὐτα. Δοι. ἐκεινων περι τῶν ὁποίων αἰτός προνοεῖ, τουτων εἶνα. κα. ποιητής δια τοῦ ἰδ. κοῦ του Λόγου "Αλ. λωστε ἐκεῖνοι, ποῦ λεγουν τοῦτο, ἀντμετωπιζουν και ἄλλο μεγαλυτερο ἀτοποι δι.ὅτ διακορυν τα κτίσματα και τὴν δημιουργίαν, και τὸ μει ἔργον τῆς δημιουργας τοῦ Υἱοῦ ἀποδίδου εἰς τον Πατερα, τα δε ἄλλα ἔργα εἰς τὸν Υἱόν. Πρεπει ἡ και τα πάντα μαζί με τὸν Υἱόν να ἔγιναν παρα τοῦ Πατρος ἡ ἐαν ὅλα τα κτίσματα ἐγιναν δια τοῦ Υἱοῦ, να μη λεγουν ὅτι οὗτος εἶνα. εἰς ἀπὸ τὰ γενητά.

26 Επε τα δε και κατ ἐκεῖνοι τον τρόπον θά ἡμποροῦσε καιεις να ἀποδεξῃ την ἀνοησίαν των. Ἐαν και ὁ Λογος εἶνα ἐκ τῆς φυσικης, ἡ ὁποια εἶνα κτίσμα, πῶς ἐφ' ὅσον αὐτη δεν ἡμποροῦσε να δημιουργηθῇ δι' ἀμέσου ἐν ργειας αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, μόνος αἰτός κατεστη δυνατον να γινῇ ἀπ' ἐξθείας ἀπὸ την δημιουργικὴν ἐνεργειαν τῆς ἀκτιστου καὶ ἀπολύτως ἀμ.γοῦς καὶ καθαρᾶς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, καθως σᾶς λεγετε. Εἶνα ἐπομενως ἀναγκη να δε/θητε ἡ δι, ἀφοῦ οὗτος ἡμπόρεσε να γινῇ, ἡμπορεῖ ἐπισσης να γινῇ ὅπως αὐτός και. πᾶσα ἡ ἄλλη κτισις ἡ ὅτι ἐαν ὁλόκληρος ἡ κτίσις ἦτο ἀδυνατον να γινῇ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ Πατέρα, οὔτε ὁ Λόγος ἡδυνατο, διότι και οὗτος εἶνα. εἰς τῶν γενητῶν, καθ' ὁμᾶς Παλιν δέ ἐαν λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ κτιστὴ φυσις ἦτο ἀδυνατον να γινῇ δι' ἀμέσου ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ Πατρος, παρέστη ἀναγκη ἐνδιαμέ-

σου μεσιτου μεταξύ Θεοῦ καὶ κτιστῆς φύσεως ἀνάγκη πᾶσα, καὶ, εἰν ὁ Λόγος εἶναι ἱεῖσμα καὶ ποιημᾶ παρίσταται χρεια μέσου τινος καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ λόγῳ τοῦ ὅτι καὶ αὐτός εἶα εἰς τῷ ἄλλῳ κτισμάτων τῆς κτιστῆς φύσεως ἢ ὅποια δὲν ἤμπορεῖ νὰ μετεχη ἄμεσως εἰς τὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ χρειάζεται κάποιο ἐνδιάμεσον μεσον. "Αἱ δὲ καὶ εὑρεθῇ δι' ἐκεῖνον κάποιος μεσάζων, παλιν θὰ παραστή ἡ ἀνάγκη ἄλλου μεσιτου καὶ δι' ἐκεῖνον, καὶ ἔτσι εἶναι κανεὶς συτεχισμὸς μετὰ τὸ λογικόν του τὴν εἰσεῖναι θὰ εὑρῇ πολὺ πλῆθος μεσιτῶν διαδεχομένων ὁ ἕνας τοὺς ἄλλους καὶ ἔτσι ἡ κτίσις εἶναι ἀδύνατον νὰ λαβῇ ὑποστασιν ἐφ' ὅσον θὰ χρειάζεται ἐπ' ἀπειρον τὸν μεσίτην, ἐνῶ δὲν θὰ ἤμπορῇ νὰ ὑπάρξῃ ἐνδιάμεσος μεσίτης χωρὶς ἄλλον μεσίτην, λόγῳ τοῦ ὅτι πᾶντες εἶναι ἐκ κτιστῆς φύσεως, ἢ ὅποια δὲν ἤμπορεῖ νὰ λαβῇ μέρος εἰς τὴν ἄμεσον δημιουργικὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ καθὼς σεῖς λέγετε. Μὲ πόσῃ λοιπὴν παραφροσύνῃ εἶναι γεμάτο ἕνεκα τῆς ὁποίας καὶ αὐτὰ ἀκόμη πού ἤδη εἶναι, φαντάζοντα, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνωσι, Ἡ ἴσως φαντάζονται ὅτι οὐδὲ νὰ γίνωσι εἶναι δυνατόν, καὶ ἐρευνοῦσι ἀκόμη νὰ εὑρουν τὸν μεσίτην. Διότι, συμφωνῶ μετὰ τὴν τόσο ἀσεβῆ καὶ ἀπίστον δοξασίαν τὴν, οὔτε νὰ ὑπάρξουν τὰ ὅντα εἶναι δυνατόν, ἔαν δὲν εὑρεθῇ ὁ μεσίτης.

27 Ἀλλὰ λεγούσι ταῦτα εἰς τὴν ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ἐξήγαγε διὰ τοῦ Μωϋσεως τοὺς λαὸν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ δι' αὐτοῦ ἔδωκε τοὺς νόμους, ἂν καὶ αὐτός ἦτο ἄνθρωπος ὥστε εἶναι δυνατόν τὰ ὅμοια νὰ γίνωσι διὰ τοῦ ὁμοίου. Ἐπρεπε δὲ οὗτοι νὰ λεγουν τοῦτο σοφιστευόμενοι διὰ νὰ μὴ ἐπισύρουν εἰς θάρος τὴν περισσοτέρην ἐντροπήν. Διότι ὁ Μωϋσῆς δὲν ἀπεστέλλετο διὰ νὰ δημιουργῇ, οὔτε νὰ καλέσῃ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὴν ὑπαρξιν, καὶ νὰ πλάσῃ ἄνθρωπους ὁμοίους μετὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ διὰ νὰ μεταβιβάσῃ ὡς ὑπηρετῆς λόγους Θεοῦ πρὸς τὸν λαόν καὶ τὸν βασιλεῖα Φαραῶ. Ἐχει δὲ τοῦτο πολλὴν διαφορὰν πρὸς τὸ δημιουργεῖν, διότι τὸ ὑπηρετεῖν ἀναφέρεται εἰς τὰ δημιουργήματα ὡς πρὸς δούλους, τὸ δὲ δημιουργεῖν καὶ κτίζειν μόνον εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν γνήσιον Υἱόν καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἔργον τοῦ δημιουργεῖν, δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ εὑρῇ ἄλλον κανένα παρὰ μόνον τὸν

Λογον τοῦ Θεοῦ ὅ οἱ τα πάντα ἔγνωσαν με σοφίαι¹²⁶ καὶ
 ἀνευ τοῦ Λόγου δεν ἔγνω οὔτε εἶν¹²⁷. Διὰ δὲ τὰς ὑπηρεσί-
 ας ὅχι μόνον εἰς ἄλλα πολλοὶ εἶναι ἀπο τοὺς πάντας ἔ-
 κεῖναι, τοὺς ὁποίους ἔσαν θελή ἀποστελλεῖ, ὁ Κύριος Πολ-
 λοὶ μὲν ἀρχαγγελοὶ πολλοὶ, δε θρόνοι, κα ἐξουσίαι, κα
 κυριότητες καὶ χίλιαὶ χιλιάδες κα μύρια μισθες πε-
 ραστέκουι λειτουργοῦντες κα ἑτοιμοὶ τα ἀποσταλῶν¹²⁸,
 εἰς διακοναί. Καὶ πολλοὶ μὲν προφῆται καὶ ἀποστόλοι
 δε δώδεκα καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Μωυσῆς ὅχι αὐτὸς μό-
 νος, ἄλλα μαζὶ με αὐτὸν καὶ ὁ Ἀαρών, κα κατόπιν ἄλ-
 λοι ἐβδόμηκοντα ἔγεμισαν με τὰ χαρίσματα τοῦ Πνευ-
 ματος¹²⁹. Καὶ τὸν Μωυσῆν διεδέγθη ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ,
 κα ἐκέκων οἱ κριταὶ καὶ ἐκείνους ὅχι εἰς, ἄλλα πολ-
 λο θασ λείψ. Ἐάν λοιπον ἦτο πραγματ, κτίσμα καὶ εἰς
 ἀπο τὰ δημιουργήματα ὁ Υἱός, ἔπρεπε να ὑπάρχουν καὶ
 πολλοὶ τοιοῦτο υἱοί, διὰ να ἔχη ὁ Θεός πολλοὺς τοιοῦτους
 ὑπηρετάς, ὅπως ἀκριθῶς καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ὑπάρχει
 πλήθος ὑπηρετῶν. Ἐάν δε δεν εἶναι δυνατόν να ἰδῇ κα
 νεῖς τοῦτο, ἄλλα τὰ μὲν κτίσματα εἶναι πολλὰ ὁ δὲ Λό-
 γος εἶναι εἰς, ποῖος δεν ἔλεπε καὶ ἀπο αὐτά, ὅτι ὁ Υἱός
 διαφέρει ἀπὸ τα πάντα, καὶ δεν ἡμπορεῖ να ἐξισοῦται
 με τα κτίσματα ἄλλα μόνον με τὸν Πατέρα ἔχει τὴν αὐ-
 τὴν ἰδιότητα. Ὅθεν οὔτε πολλοὶ Λογοὶ ὑπάρχουν, ἄλ-
 λά μόνον εἰς, ὁ Λογὸς τοῦ ἑνὸς Πατρός καὶ μὲν ὑπάρχει
 εἰκῶν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ Ἀλλ' ἰδοῦ, λέγουι καὶ ὁ ἡλῶς εἶ-
 ναι μόνον εἰς καὶ ἡ γῆ μια. Οἱ ἀνῶντοι, ἄς εἴπουν ὅτι καὶ
 τὸ ὕδωρ εἶναι ἕν καὶ τὸ πῦρ ἕν, διὰ να ἀκούσουν ὅτι καὶ
 καθέν ἀπο τα γενομένα εἶναι μὲν ἕν κατὰ τὴν ἰδικὴν του
 οὐσίαν, ὡς πρὸς τὴν προσδιωρισμένην δι' αὐτὸ ὑπηρεσί-
 αι καὶ τὴν ἐνεργειαν, δεν εἶναι, ὁμως τὸ καθέν μόνον του
 πλήρως ἀρκετόν. Διότι, ὁ Θεός εἶπε: Ἄς γίνουι φωστῆρες
 εἰς τὸ στερεῶμα τοῦ οὐρανοῦ διὰ να φωτίζουν τὴν γῆν
 καὶ συνεργοῦν εἰς τὸ να διαχωρίζωνται ἡ ἡμέρα ἀπὸ τὴν
 νύκτα καὶ ἡ νύκτα ἀπὸ τὴν ἡμεραν καὶ ἄς εἶναι τὰ αὐτὰ
 διακριτικὰ σημεῖα πού θα σημειώνουν τοὺς καιροὺς τὰς
 ἡμέρας καὶ τὰ ἔτη¹³⁰. Ἐπειτα λεγε: Καὶ ἐποίησεν ὁ
 Θεός τοὺς δύο φωστῆρας, τοὺς μεγάλους, τὸν μὲν μεγα

126 Πρβλ. Ψαλμ. 103, 24.

126 Ψαλμ. 1, 3.

127 Πρβλ. Δαν. 7, 10.

128 Πρβλ. Ἰσ. 9, 11, 25.

129 Γαλ. 1, 11.

Λύτερον φωστήρα δια να ἐξουσιαζῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τοὺς μικρότερους φωστήρας δια να ἐξουσιαζῇ κατὰ τὴν νύκτα καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ ἐτοποθετήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε να φωτίζουν τὴν γῆν, καὶ να ἐξουσιαζοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα.¹³⁰

28 Ἴδου οἱ φωστήρες εἶναι πολλοὶ καὶ ὄχι μόνος ὁ ἥλιος οὔτε μὴν ἡ σελήνη, ἀλλὰ το καθὲν εἶναι κατ' οὐσίαν ἓν· μία ὁμῶς καὶ ἡ ἰδία δι' ὅλους εἶναι ἡ λειτουργία των καὶ αὐτὸ ποὺ λείπει ἀπὸ το καθεν ἀσπληροὶ τὸ ἄλλο, καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ φωτισμοῦ ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ ὅλα ὅσα ὁ ἥλιος λοιπὸν ἔχει ἐξουσίαν να φωτίζῃ μόνον κατὰ τὸ δάστημα ἐκάστης ἡμέρας καὶ ἡ σελήνη τὴν νύκτα οἱ δὲ ἀστέρες μαζί με αὐτοὺς συντρέχουν εἰς τὸ να διαδέχωνται ἀλλήλους οἱ καιροὶ καὶ τὰ ἔτη, καὶ ὁ καθείς χωριστὰ χρησιμεύει ὡς σημεῖον, ὡς ἀπαιτεῖ εἰς κάθε περιπτῶσι, ἡ χρεῖα Ἔτσι καὶ ἡ γῆ δὲν ἔγινε κατάλληλος να ὑπηρετῇ εἰς ὅλα ἄλλα μόνον εἰς τὸ να παράγῃ καρποὺς ποὺ εἶναι ἡ θάσις τῆς ζωῆς τῶν ζῶνι ποὺ ζοῦν ἐπάνω εἰς αὐτήν. Καὶ τὸ στερέωμα εἰς τὸ να διαχωρίζῃ τὸ ὕδωρ ποὺ εἶναι ὑποκάτω ἀπὸ τὸ ὕδωρ ποὺ εἶναι ὑπὲρ ἄνω τοῦ στερεώματος καὶ να εἶναι ἡ θέσις τῶν φωστήρων ποὺ ἔχουν τοποθετηθῇ εἰς αὐτό Ἔτσι καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ μαζί με ὅλα τα ἄλλα ἔγιναν δια να χρησιμεύουσι εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν σωμάτων. Καί, γενικῶς καὶ νέν δέν εἶναι μόνον τοῦ ἄλλα τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ γενόμενα ὥσαν τὸ ἓν να εἶναι μέλος τοῦ ἄλλου, ὡς ἓν ἀκριθῶς σῶμα, συναποτελοῦν τὸν κόσμον Ἐάν λοιπὸν οὗτοι φαντάζονται ὅτι ἔτσι εἶναι καὶ ὁ Υἱός ὅς πεοιφρονηθοῦν ἀπὸ ὅλους, ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι ὁ Λόγος εἶναι εἰς ἀπὸ τὰ ὅλα, καὶ γωρὶς τὰ ἄλλα δέν ἡμπορεῖ να ἐπιτελῇ τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν λειτουργίαν Ἐάν δὲ τοῦτο εἶναι καταφανῶς ἀσεθές ὅς μάθουν καλῶς ὅτι ὁ Λόγος δέν ὑπάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημιουργημάτων, ἀλλ' εἶναι τοῦ μὲν Πατρος ὁ μόνος καὶ γνήσιος Λόγος, τῶν δὲ κτισμάτων ὁ δημιουργός Ἀλλ' εἶπαν Εἶναι κτίσμα ὁ Λόγος καὶ εἰς ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, καὶ καθὼς ὁ τεχνίτης μανθάνει ἀπὸ τοῦ διδασκαλοῦ τὴν τέχνην τοῦ ἔτσι καὶ αὐτός ἐδιδάχθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν τέχνην τοῦ τεχνίτου καὶ τοῦ δημιουργοῦ, καὶ ἔτσι ὑπηρετήσῃ τὸν Θεόν, ποὺ ἐδίδασκεν αὐτόν Ταῦτα καὶ ὁ σοφιστής Ἀστέ

ριος ὁ ὁποῖος μόλις ἔμαθε, να ἀριστηταί τὸν Κελεῖον ἐτοίμησε να γραφῇ μὴ διωχθεὶς να ἐκτίσῃ τὸν παρὰ λόγον αἰτίων. Διότι ἔαν τὸ ἔργον τοῦ δημιουργοῦ ἤμπορει νὰ διδασθῇ ἄς προσεξοῦν μὴπως καταστήσῃ νὰ εἰπῇ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ δημιουργοῦ, ἀλλ' ἐγένετο δημιουργὸς ἀφοῦ ἔμαθε πρῶτον τὴν ἐπιστήμην τοῦ δημιουργοῦ, ὥστε να εἴηαι δυνατὸν να χάσῃ τὴν ἱκανότητα αὐτὴν. Ἐπειτα εἶναι ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ ἀπέκτησε τὴν γνῶσιν τοῦ δημιουργοῦ κατόπιν διδασκαλίας, πῶς πλέον εἶναι σοφὰ ἔαν ἔχη ἀνάγκην μαθημάτων. Τί δὲ ἦτο πρὶν μαθῇ. Διότι ἀσφαλῶς δὲν ἦτο Σοφία καθ' ὃν χρόνον ἔστερνετο διδασκαλίας. Ἦτο ἀρα κάποιον πρῶτον ελλείψεις καὶ ὅχι οὐσιαστικὴ σοφία, καὶ κατόπιν βαθμιαίας προόδου ἀπέκτησε τὸ ὄνομα τῆς σοφίας, καὶ θὰ εἴηαι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον σοφία ἕως ὅτου διατηρεῖ ἐκεῖνο ποῦ ἔμαθε. Διότι ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἔχει κανεὶς ἐκ φύσεως, ἀλλ' ἀπέκτησε κατόπιν μαθησεως εἶναι δυνατὸν καποτε καὶ να το λησμονήσῃ. Αὐτὰ δὲ ποῦ λεγοῦν περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι λόγοι Χριστιανικοὶ, ἀλλὰ εἰδωλολατρῶν.

29 Καὶ ἀληθῶς, ἔαν κανεὶς ἀποκτήσῃ τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ δημιουργῇ κατόπιν διδασκαλίας ἀποδίδου εἰς τὸν Θεὸν φθόνον καὶ ἀδικαίαιαι οὗ ἀνοητο. Καὶ φθόνον μὲν διότι δὲν ἐδίδαξε πολλοὺς τὴν τέχνην τοῦ δημιουργοῦ, διὰ να ὑπάρχουν γύρω τοι πολλοὶ δημιουργοί, καθὼς ὑπάρχουν πολλοὶ ἀργαγγελοὶ καὶ ἀγγελοὶ. Ἀδικαίαιαι δέ, διότι δὲν ἤμπορεσε να δημιουργήσῃ ὅλος τοι τὸν κόσμον καὶ ἔχρειασθη συνεργοὶ ἢ ὑπηρετὴν, καίτοι, καθὼς ἀπεδείχθη καὶ ἡ κτιστὴ φύσις ἡδυνάτο νὰ γένῃ παραμόνοι τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ κατ' αὐτοὺς ὁ Υἱὸς ἂν καὶ ἦτο γεινητὸς ἦτο δυνατόν νὰ γένῃ καὶ ἐγένετο παραμόνου τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τίποτε δὲν λείπει ἀπὸ τὸν Θεόν, μὴ γενεστοί. Διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπε. Πλήρης εἰμι. ὁὐτε κατόπιν διδασκαλίας ἐγένετο δημιουργὸς ὁ Λόγος, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι, ἐκκὼν καὶ σοφία τοῦ Πατρός ἐργάζεται καὶ αὐτὰς τὰ ἔργα ποῦ ἐργάζεται ὁ Πατήρ. Οὕτε χάριν τῆς δημιουργίας τῶν κτισμάτων ἐδημιούργησε τὸν Υἱόν ὁ Πατήρ. Διότι ἰδοὺ καὶ ὑπαρχόντος τοῦ Υἱοῦ, πάλιν φαίνεται ὅτι ἐργάζεται ὁ Πατήρ, καθὼς αὐτὸς ὁ Κύριος λεγεί. «Ὁ Πατήρ μου ἕως τῶρα ἐργάζεται, καὶ

ἐγὼ ἐργαζομαι - Ἐὰν δὲ καθ' ὑμᾶς διὰ τοῦτο ἐγένεν
ὁ Υἱός, διαίτα δημιουργήσῃ τα ὄντα τοῦ ἐπρόκειτο νᾶ
γινού. μετὰ αὐτοῖς φανεται δὲ ὅτι ὁ Πατήρ καὶ με-
τα ἄφου ἐγένεν ὁ Υἱός ἐργάζεται εἶνα κατα τα λέ-ο-
μενά σας, περιττὴ ἡ δημιουργία τοιοῦτου Υἱοῦ. Ἄλ-
λωστε, δια ποῖον ἀκριβῶς λόγον ἂν ἠθελε νᾶ δημιουρ-
γήσῃ ἡμᾶς, ζητεῖ τὸν μεσιτην, ὥσαν νᾶ μὴ ἦτο ἀρκετὸν
τὸ θέλημα αὐτοῦ νᾶ φερῇ εἰς τὸ εἶναι ἐκεῖνα που ἐνό-
μιζε καλὸν νᾶ δημιουργήσῃ. Καὶ αἱ μὲν Γραφαὶ λέ-
γουσι Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησε καὶ Ποῖος ἡμ-
πόρεσε νᾶ ἀντισταθῇ εἰς τὸ θέλημα του. ¹⁴ Ἐὰν δὲ καὶ
ἡ θέλησις αὐτοῦ μόντῃ ἡμποροῦσε νᾶ φερῇ εἰς πέρας τὴν
δημιουργίαν τῶν παντῶν, ἦτο περιττὴ πάλιν, συμφωνοῖ
με ὅσα λέγετε ἡ ἀνάγκη μεσιτου. Καὶ ἀληθῶς καὶ τὸ
παράδειγμά σας περὶ τοῦ Μωυσέως καὶ τοῦ ἡλίου καὶ
τῆς σελήνης, ἀποδεικνύεται σαφει. Πάλιν δὲ καὶ τὸ ἐ-
πομενον θα προκαλεσθῇ τὴν ἐντροπὴν σας. Ἐὰν ὁ Θεός,
ἐπειδὴ ἠθέλησε νᾶ δημιουργήσῃ τὴν κτιστὴν φύσιν εὐ-
θὺς ὥς ἔλαβε το αὐτὴν ἀποφασί, ἐπιση καὶ κτίζῃ,
καθ' ὑμᾶς τὸν Υἱόν, διὰ νᾶ δημιουργήσῃ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ
σκεφθῆτε ποσὸν μεγαλὴν ἀσεβῆσαι ἐτόλμησατε νᾶ ἐκ-
στομήσετε.

30. Πρῶτον μὲν, διότι φαίνεται ὅτι αὐτὸς μᾶλλον ὁ
Υἱός ἐγένε δι' ἡμᾶς καὶ ὄχι ἡμεῖς δι' αὐτόν. Ὅτι δηλα-
δῇ, δεν ἐκτίσθημεν ἡμεῖς δι' αὐτόν, ἀλλ' αὐτός ἐποιήθη
χαρὶν ἡμῶν, ὥστε αὐτός μᾶλλον νᾶ χρεωστῇ χαρὶν εἰς
ἡμᾶς καὶ ὄχι ἡμεῖς εἰς αὐτόν. ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ γυνὴ
εἰς τὸν ἄνδρα. Διότι δεν ἐκτίσθη, λέγει ἡ Γραφή, ὁ ἄνθρω-
πὸς τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἡ γυνὴ διὰ τοῦ ἄνδρα. ¹⁵ Ὡστε
λοιπὸν καθὼς ὁ μὲν ἄνθρωπος εἶνα εἰκὼν καὶ δοξα Θεοῦ ¹⁶, ἡ
δὲ γυνὴ δοξα ἄνδρός, καθ' ὁμοιον τροπὸν ἡμεῖς μὲν εἴ-
μεθα εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγίνανμεν διὰ νᾶ δοξάζεσθαι ὁ
Θεός, ὁ δὲ Υἱός εἶνα εἰκὼν ἡμῶν καὶ διὰ νᾶ δοξάζωμε-
θα ἡμεῖς ἐδημιουργήθη. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐγίναμεν διὰ νᾶ
ὑπάρχωμεν, ὁ δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν γνωμὴν
σας, ὄχι διὰ νᾶ ὑπάρχῃ. ἄλλα διὰ τὴν ἀνάγκην ἡμῶν,
ὥς ὑπηρετικὸν ὄργανον ἐδημιουργήθη, ὥστε δὲ εἶναι.

132. Ἰω 5, 17.

133. Παλμ. 113, 11.

134. Ρωμ. 9, 19.

135. Α' Κορ. 11, 9.

136. Πρξλ. Α' Κορ. 11, 7.

μεν ἡμεῖς ἀπο αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπο ἑαυτὴν μας ἀνὰ κλην ἐδημιουργήθη. Καὶ πῶς νὰ μὴ τασχοῖν ἀπο ὑπερβολὴν κλην ἀνοησαίαι αὐτοί, που καὶ μόνοι ἀπλῶς ἐνθυμοῦνται ταῦτα με τοῦ νοῦν τῶν. Καὶ ἀληθῶς, ἐάν ὁ Λόγος ἐγινε πρὸς χάριν ἡμῶν, δὲν εἶναι οὔτε πρῶτος ἀπὸ ἡμᾶς πληστοῖ τοῦ Θεοῦ. Διότι οὔτε ἔχει αὐτοὶ πρῶτον ὑπάρχοντα πληστοὶ τοῦ καὶ ὑστεροὶ ἀποφασίζε, νὰ δημιουργήσῃ ἡμᾶς, ἀλλ' εἶχει ἡμᾶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ πρῶτον καὶ ὑστερα ἀποφασίζει περὶ τοῦ Λόγου τοῦ. Ἐὰν δὲ τοῦτο ἦτο ἀληθές, ἴσως οὔτε θα ἠθέλει ἐντελῶς τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ, διότι δὲν ἔκτσει αὐτὸν διότι ἠθέλει αὐτόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἠθέλει ἡμᾶς, χάριν ἡμῶν ἐδημιούργησεν αὐτόν. Ὑστερον λοιπὸν ἀπὸ ἡμᾶς ἐπενόησεν αὐτοί, ὥστε, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀσεβῶν, ὁ Υἱὸς τοῦ ἐγινε ὅ νὰ χρησιμεύῃ ὡς ὄργανον, εἶναι, ἐντελῶς περὶτος καὶ ἀχρηστος, μετὰ τὴν γένεσιν ἐκείνων χάριν τῶν ὁποῶν καὶ ἐκτίσθη. Ἐὰν δὲ, ὁ Υἱὸς μόνος ὡς δυνατὸς ἐγινε παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδυνατοὶ ἐγίναμεν παρὰ τοῦ Λόγου, διατὶ νὰ μὴ σκεφθῇ πρῶτοι διὰ τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ, που ἦτο δυνατὸς ἀλλ' ἐσκεφθῇ πρῶτοι ἡμᾶς, ἡ δ' αὖτὴ δὲν προτιμᾷ τὸν δυνατὸν ἀπὸ τοῦ ἀδυνατοῦς, ἡ δ' αὖτὴ, ἀφοῦ ποιεῖ αὐτοὶ πρῶτον, δὲν σκεπτεται, καὶ πρῶτον περὶ αὐτοῦ. ἡ δ' αὖτὴ, ἀφοῦ ἐσκεφθῇ πρῶτον νὰ δημιουργήσῃ ἡμᾶς δὲν δημιουργεῖ ἡμᾶς πρωτους, καὶ τοι τοῦ θέλημά τοι ἦτο λογικὸν διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν παντῶν, Ἀλλὰ κτιζε, μὲν ἐκεῖνον πρῶτον ἐπὶ ἀποφασίζε, πρῶτον δι' ἡμᾶς, καὶ θελεῖ ἡμᾶς νὰ δημιουργήσῃ πρωτους ἀπὸ τὸν μεστέην. Καὶ ἐνῶ θελεῖ μὲν νὰ κτίσῃ ἡμᾶς καὶ δι' ἡμᾶς ἀποφασίζει, μᾶς ὀνομάζε, κτίσματα, ἐκεῖνον δὲ, τὸν ὁποῖον δημιουργεῖ χάριν ἡμῶν ὀνομάζε, Υἱὸν καὶ κληρονόμον τοῦ. Θὰ ἔπρεπε δὲ ἡμᾶς χάριν τῶν ὁποῶν δημιουργεῖ τοῦτον νὰ ὀνομάσῃ μᾶλλον υἱούς, ἢ δηλονότι, τοῦτον που εἶναι Υἱός, τοῦτον νὰ ἐνθυμηθῇ πρῶτον καὶ νὰ θέλῃ, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἡμᾶς δημιουργεῖ. Ταῦτα μὲν λοιποὶ, εἶναι ξεράσματα καὶ ἀηδία τῶν αἰρετικῶν.

31 Δὲν πρέπει θεβαίως νὰ σωπῶμεν ὅταν πρόκειται διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ὀφείλομεν μᾶλλον καὶ μεγαλοστόμως νὰ διακηρύττωμεν αὐτήν. Δότι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἐγινε δι' ἡμᾶς ἀλλ' ἡμεῖς μᾶλλον ἐγίναμεν δι' αὐτόν καὶ δι' αὐτοῦ ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα¹⁷⁷, οὔτε

λογῶ τῆς ἰδικῆς μας ἀσθενείας, ἐπεὶ δὴ ἦτο δυνατός ἐγ-
 νει αὐτός ἀπομόνον τοι Πατέρα, διὰ νὰ μεταχειρισθῇ αὐ-
 τὸν ὡς ὄργανον καὶ δι' αὐτοῦ δημιουργήσῃ ἡμᾶς μὴ γέ-
 νοιτο· δὲν ἔχει ἔτσι τὸ πρᾶγμα. Ἀληθῶς δέ, καὶ ἂν ἀκομῇ
 ὁ Θεὸς ἔκρινε καλὸν νὰ μὴ δημιουργήσῃ ὁ ἴδιος τὰ γένη-
 τά, ἦτο ἀκομῇ ἀχωρστος ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ Λόγος καὶ ὁ Πα-
 τὴρ ἦτο ἐν αὐτῷ. Τα δημιουργήματα ὅμως ἦτο ἀδύνατον
 νὰ γίνουιν χωρὶς τὸν Λόγον καὶ τραγατῇ ἔτσι, ἐγίνατο δ'
 αὐτοῦ, καὶ εὐλογῶς Διότι, ἐπεὶ δὴ ὁ Λόγος εἶναι αὐτός
 οὗτος ὁ γνήσιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι, φωσικὸν
 γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς καὶ ὡς γεννηθεὶς ἐξ
 αὐτοῦ ὑπάρχει ἐν αὐτῷ, καθὼς εἶπεν ὁ ἴδιος, δὲν ἤμπο-
 ροῦσαν νὰ μὴ γίνουιν δι' αὐτοῦ τὰ δημιουργήματα. Διό-
 τι ὅπως ἀκριβῶς τὸ φῶς με τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ φωτι-
 ζεὶ τὰ πάντα καὶ χωρὶς τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ φωτός
 δὲν θα ἤμποροῦσε τίποτε νὰ φωτισθῇ, ἔτσι καὶ ὁ Πατήρ,
 ὡσάν δια μέσου χειρὸς, διὰ τοῦ Λόγου ἐδημιουργήσῃ τὰ
 πάντα, καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν δημιουργεῖ τίποτε. Εἶπε λοι-
 πὸν ὁ Θεὸς ὅπως καὶ ὁ Μωυσῆς ἐσημείωσε· «Γενηθήτω
 φῶς»¹³⁸, καὶ, «Συναχθήτω τὸ ὕδωρ»¹³⁹ καὶ, «Ἐξαγαγέτω
 ἡ γῆ»¹⁴⁰, καὶ «Ποιησωμεν αἰθρώποι»¹⁴¹ ὡς καὶ ὁ ἅγιος
 Δαβὶδ ψάλλει· «Αὐτός εἶπε καὶ ἐγενήθησαν· αὐτός ἀνε-
 τεύλατο καὶ ἐκτίσθησαν»¹⁴². Εἶπε δέ ὅχι, καθὼς συμβαίνει
 μὲ τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἀκούσῃ καποῖος ἐργάτης, ὁ
 ὁποῖος ἀφοῦ μαθῇ τὸ θέλημα τοῦ ὁμιλοῦντος, θα ὑπάγῃ
 νὰ ἐργασθῇ. Διότι τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν δη-
 μιουργημάτων τὸ νὰ νοῆται δε ἢ λέγεται, τοῦτο διὰ τὸν
 Λόγον εἶναι ἀπρεπές. Διὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι δη-
 μιουργὸς καὶ ποιητικὸς, καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ ἴδια βουλὴ
 τοῦ Πατρὸς¹⁴³. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἡ θεία Γραφὴ δὲν εἶπεν,
 ὅτι ἤκουσε καὶ ἠρώτησεν ὁ ἀκούων, πῶς ἢ ποῖα θέλῃ
 νὰ γίνουιν τὰ μέλλοντα γενέσθαι, ἀλλὰ μόνον εἶπεν ὁ
 Θεός· «Γενηθήτω» καὶ προσέθεσεν ἀμέσως· «Καὶ ἐγένετο
 οὕτως»¹⁴⁴. Διότι ἐκεῖνο πού ἐφάνη καλὸν καὶ ἀπεφασσθῇ,
 ἐγένετο ἀμέσως, συγχρόνως μὲ τὰ λεχθέντα, διὰ τοῦ

138 Γεν. 1, 13

139 Γεν. 1, 9

140 Γεν. 1, 11

141 Γεν. 1, 26

142 Ψαλμ. 32, 9

143 Πρβλ. Ήζα. 9, 6.

144 Γεν. 1, 3, 1, 6, 1, 11, 1, 15.

Λόγου, καὶ ὡλοκληρωτο εἰς πραγματικότητα. Διότι, ὅταν μὲν ὁ Θεὸς ὁδῇ, ἐντολὰς εἰς ὅλους ἢ εἰς τοὺς ἀγγέλους, ἢ συνομιλῇ μὲ τὸν Μωσῆν, ἢ παραγγελλῇ εἰς τὸν Ἀβραάμ, τότε ὁ ἀκούων ἀποκρίνεται καὶ ὁ μὲν ἔρωτα «Καὶ τί γνωσομαι», ¹⁴⁵ ὁ δὲ λέγει «Προχέρισαι ἄλλον», καὶ παλιν «Εἰς με ἐρωτήσῃ, Παῖον εἶναι, το σωμα του, τι θα εἶπω εἰς αὐτούς». ¹⁴⁶ Καὶ ὁ ἀγγελὸς εἰς μὲν τὸν Ζαχαρίαν ἔλεγε «Ἰάδε λέγει Κύριος», ¹⁴⁷ τὸν δὲ Κυρίον ἠρώτα «Κυρὲ παντοκράτορ, ἕως ποτε δέν θα εἰσπλαγχνισθῇς τὴν Ἱερουσαλήμ», ¹⁴⁸ καὶ περιμένει νὰ ἀκούσῃ καλούς καὶ παρηγορητικούς λόγους. Διότι, ὁ καθεὶς ἀπ' αὐτούς ἔχει, τὸν μεσίτην Λογον καὶ τὴν Σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια γνωρίζει τὸ θέλημα τοῦ Πατρός. Ὅταν δὲ ἐργάζεται, ὁ ἴδιος, καὶ δημουργῇ ὁ Λόγος, τότε δέν ὑπάρχει, ἐρωτησίς καὶ ἀποκρίσις, δὲ ὁ Πατὴρ εἶναι ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Λόγος ἐν τῷ Πατρί, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ θέλημα καὶ τὸ ἔργον ἀμέσως γίνεται, διὰ νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς γνώρισμα τῆς μὲν βουλῆσεως τοῦ Πατρός, το «Εἶπε», καὶ μὲ τὸ «Κα ἐγενετο οὕτω», νοεῖται, καὶ τὸ ἔργον ποῦ ἐγένε διὰ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σοφίας, μὲ τὴν ὁποῖαν εἶναι, καὶ ἡ βούλησις τοῦ Πατρός. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ «Εἶπεν ὁ Θεός» νοεῖται διὰ τὸν Λόγον. «Πάντα γάρ, φησιν, ἐν Σοφίᾳ ἐποίησας», ¹⁴⁹ καὶ «Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν», ¹⁵⁰ καὶ, «Εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός διὰ τοῦ ὁποῖου ἐγέναν τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ», ¹⁵¹

32 Ἀπὸ αὐτὰ λοιπόν, ἡμποροῦμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν καλῶς ὅτι οἱ Ἀρειανοὶ δίδου, μὲ ἡμᾶς μάχην ὑπὲρ τῆς αἰρέσεώς των, ἀλλὰ κατα μὲν τὰ φαινόμενα ἐνῶ λαμβάνουν θέσιν ἀντιπάλῳ ἐναντίων μας, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως πολεμοῦν αὐτὴν τὴν Θεότητα. Διότι, ἐάν ᾔτο ἰδική μας ἡ φωνή, τοῦ λέγει «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου», ¹⁵² διὰ πολὺ ὀλίγα θὰ ἡμπορούσαμεν νὰ τοὺς μεμφθῶμεν ἐάν δὲ ἡ φωνὴ εἶναι τοῦ Πατρός, καὶ οἱ μὲν μα-

145 Γεν 15, 8

146 Ἐξ 4, 13

147 Γεν 3, 13

148 Ζαχ 1, 17

149 Ζαχ 1, 12

150 Ψαλμ 103, 24.

151 Ψαλμ 32, 6.

152 Α Κορ 8, 6.

153 Μαθ. 11, 5

θηται ἡκουσαν αὐτος δὲ ὁ Υἱὸς λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ
 «Προ δὲ πάντων θουιῶν γενεᾷ με»¹⁵⁴ πῶς νὰ μὴ θεομα-
 χοῦν καὶ αὐτοὶ ὅπως οἱ γεναντες τῆς μυθολογίας, μὲ
 τὴν γλῶσσαν, ὡς μάχαιραν ἀκονισμένην¹⁵⁵ ἐτοιμῇ εἰς ἀ-
 σεβειαν. Διότι οὔτε τὴν φωνὴν τοῦ Πατρὸς ἐφοβήθησαν,
 οὔτε τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος ἐσεβάσθησαν, ἀλλ' οὔτε
 καὶ εἰς τοὺς ἀγίους ἀνδρας ἐπιστευσαν, ἐκ τῶ ὅπου
 ὁ μὲν γράφει «Ὅς οὖν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χα-
 ρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»¹⁵⁶ καὶ Χρὶστος Θεοῦ
 δυναμὶς καὶ Θεοῦ σοφία¹⁵⁷, ὁ δὲ ψαλλεῖ «Ὅτι παρὰ σοὶ
 πηγὴ ζωῆς, ἐν τῷ φωτὶ σου ὁφρομεθα φῶς»¹⁵⁸ καὶ Παιτὰ
 ἐν σοφίᾳ ἐποίησας¹⁵⁹ καὶ οἱ προφῆται λεγούν «Καὶ ἐ-
 γένετο Λόγος κερὶ πρὸς ἐμέ»¹⁶⁰, καὶ ὁ Ἰωάννης «Ἐν
 ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος»¹⁶¹ καὶ ὁ Λουκᾶς Καθὼς παρέδωκεν
 εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνο, πού ἐξ ἀρχῆς ἔγιναν αὐτόπται καὶ ὑ-
 πηρέται τοῦ Λόγου¹⁶², καὶ καθὼς πάλιν ὁ Δαβὶδ λέγει
 «Ἀπεστείλε τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς»¹⁶³
 Διότι, ὅλα αὐτὰ τὴν μὲν Ἀρειανικὴν αἵρεσιν σιγῇ
 ζοῦν εἰς ὅλα τὰ μέρη δηλοῦν δὲ καὶ ἐπ' ἐκείνων οὖν τὴν
 αἰδιότητα τοῦ Λοιοῦ καὶ ὅτι δὲν εἶναι, ξένος ἄλλα γεν-
 σος Υἱὸς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς. Διότι ποτε εἶδε κα-
 νελς φῶς χωρὶς φέγγος. Ἡ ποῖος τολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅτι, ὁ
 χαρακτῆρ εἶναι, ἀσχετος πρὸς τὴν ὑπόστασιν; Ἡ πῶς
 νὰ μὴ εἶναι μανιακὸς ἐκεῖνος, πού καὶ ἀπλῶς σκέπτεται
 ὅτι, ὁ Θεὸς ἦτο κάποτε ἄλογος καὶ ἄσοφος. Διότι τὰ πα-
 ραδείγματα αὐτὰ καὶ τὰς εἰκόνας παρέθεσε δι' ἡμᾶς ἡ
 Γραφή, ἵνα ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν ἡμπορεῖ νὰ
 κατανοήσῃ τὸ μυστήριον τῆς θεότητος μὲ τὴν δύναμιν
 τοῦ λογικοῦ, δυνηθῶμεν τούλάχιστον ἔστω καὶ ἀπλῶς ὀ-
 λίγον καὶ ἀμυδρῶς πῶς ὅσον εἶναι, εἰς ἡμᾶς δυνατόν, νὰ
 λάβωμεν γνῶσιν αὐτοῦ. Καὶ καθὼς ἀκριβῶς ἡ δημιουργ-
 γία εἶναι, ἐπαρκῆς χωρὶς ἄλλας ἀποδείξεις, νὰ πληρο-
 φορήσῃ ἡμᾶς ὅτι, ὑπάρχει, Θεὸς καὶ θεῖα πρόνοια. «Διό-

154. Παροι. 8, 25.

156. Πρβλ. Ψαλμ. 56, 5.

158. Ἐβρ. 1, 3.

157. Α' Κορ. 1, 24.

158. Ψαλμ. 35, 10.

159. Ψαλμ. 103, 24.

160. Ιερ. 1, 4.

161. Ἰω. 1, 1.

162. Λουκ. 1, 2.

163. Ψαλμ. 106, 20.

τι ἀπὸ το μέγεθος καὶ τὸ καλλὸς τῶν κτισμάτων καὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς αὐτὰ γίνεται κατανοητὸς ὁ δημιουργὸς αὐτῶν¹⁶⁴ καὶ δὲν ἀπαγορεύει νὰ ἀκούσωμεν παρ' αὐτῶν φωνάς· ἀλλ' ἀπλῶς ἀκούοντες τὰς Γραφὰς πιστεύομεν, καὶ με τὸ νὰ παρατηροῦμεν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν πάντων, ἀναγνωρίζομεν αὐτοὶ, ὅτι εἶναι δημιουργὸς τῶν πάντων καὶ Δεσπότης καὶ Θεὸς καὶ τὴν περὶ ταιντων θαυμαστήν προνοίαν καὶ δακρυθερίνησιν αὐτοῦ πληρῶς κατανοοῦμεν κατὰ τοὶ ἴδιοι τρόποι, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν τὰ ρητὰ τῆς Γραφῆς, ποὺ προειπομεν, καὶ ταῦτα ἄρκοῦν νὰ μᾶς βεβαιώσουν περὶ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ. εἶναι περιττὸν ὑπερβαίνει δὲ καὶ τὴν τρέλλαν, τὸ νὰ ἀμφιβάλλῃ κανεὶς καὶ κατὰ τροπὸν αἰρετικὸν νὰ ἐρωτᾷ διὰ νὰ μαθῇ τάχα· Πῶς λοιπὸν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ προαιωνίως ὁ Υἱός, ἢ πῶς ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς καὶ νὰ μὴ εἶναι μέρος αὐτῆς, δι.οτ. ἐκεῖνο, ποὺ λαμβάνεται ἀπὸ καποῖον ἄλλο, εἶναι μέρος αὐτοῦ, ἐκεῖνο δὲ ποὺ μερίζεται, δὲν εἶναι ὁλόκληρον.

33 Ταῦτα εἶναι, δηλαδὴ τῶν κακοδόξων τὰ σοφὰ κακουργήματα. Καὶ ἂν καὶ τρολαθόντες ἀπεδειξαμεν εἰς τὰ προηγούμενα τὴν ἀερολογίαν αὐτῶν ποὺ ὑπάρχει εἰς αὐτά, ὅμως καὶ ἡ ἀκριβεία τῶν ρητῶν τούτων καὶ ἡ ἐνωσία τῶν παραδεγμάτων ἀποκαλύπτει τὸ σγέδιον τοῦ σιχαμεροῦ δόγματός των. Διότι βλέπομεν τὸν Λόγον νὰ ὑπάρχῃ αἰωνίως καὶ νὰ γεννᾷται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τοῦ ὁποῖου καὶ εἶναι Λόγος, καὶ ὅτι δὲν ἔχει νόημα δι' αὐτὸν τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον. Βλέπομεν καὶ τὸ ἀπαύγασμα, ποὺ ἐκπέμπει ὁ ἥλιος, ὅτι εἶναι γνήσιον φῶς, ἐκ τῆς φωτιστικῆς πηγῆς αὐτοῦ ἐκπεμπόμενον, καὶ παρὰ ταῦτα, ἡ οὐσία τοῦ ἡλίου νὰ μὴ διαρῆται, ἢ νὰ ἐλαττωῖται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ νὰ εἶναι ὁλόκληρος καὶ τὸ ἀπαύγασμα νὰ εἶναι τέλειον καὶ ὁλόκληρον καὶ ὅτι δὲν μειώνει τὴν οὐσίαν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ἀλλὰ βλέπομεν αὐτὸ ὡς ἀληθινὸν αὐτοῦ γεννημα. Ἐνωοῦμεν ἐπίσης καὶ τὸν Υἱὸν οὐχὶ ἀπὸ ἔξω, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννώμενον, καὶ παρὰ ταῦτα τὸν Πατέρα νὰ παραμεινῇ ὁλόκληρος καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ νὰ ὑπάρχῃ αἰωνίως¹⁶⁵ καὶ νὰ διασώζῃ τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν εἰκόνα ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν Πατέρα, οὕτως ὥστε ἐκεῖνος ποὺ βλέπει αὐτόν, νὰ βλέ-

164. Σοφ. Σολ. 13, 5.

165. Πρδλ. Ἐβρ. 1, 3.

πη εἰς αὐτόν καὶ τὴν ὑπόστασιν, τῆς ὁποίας καὶ εἶναι χαρακτήρ. Καὶ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τοῦ χαρακτήρος φθάνομεν διανοητικῶς εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς θεοτητος τῆς ὑποστάσεως, διότι τοῦτο καὶ αὐτός ὁ Σωτὴρ ἐδίδασκε λέγων «Ἐκεῖνος ποὺ μένει εἰς ἐμέ, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐγὼ ποιῶ»¹⁶⁶ καὶ «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ εἴμεθα ἓν»¹⁶⁷, καὶ «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»¹⁶⁸. Ἐπομένως ἂς προσπαθήσῃ πρῶτον ἡ χριστομαχος αἵρεσις νὰ διαρέσῃ τὰ παραδείγματα καὶ νὰ εἴπῃ ἥτο κάποτε ὁ ἥλιος χωρὶς ἀπαύγασμα ἢ, ὅτι το ἀπαύγασμα δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν γνωρσματος τῆς οὐσίας τοῦ φωτός ἢ, ὅτι εἶναι μὲν το ἀπαύγασμα χαρακτηριστικὸν τοῦ φωτός, χωριστὰ ὅμως νοοῦμενοι εἶναι μέρος τοῦ φωτός καὶ πάλιν ἂς χωρίσῃ τὸν Λόγον ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἂς εἴπῃ ὅτι εἶναι ξένος καὶ ἄσχετος μὲ τὸν νοῦν ἢ ὅτι δὲν ὑπῆρχε κάποτε, ἢ, ὅτι δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν γνωρσματος τῆς οὐσίας τοῦ νοῦ, ἢ, ὅτι χωριστὰ νοοῦμενος εἶναι μέρος ἐκείνου. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ χαρακτήρος, καὶ τοῦ φωτός, καὶ τῆς δυνάμεως ἂς κάμῃ τὴν διαίρεσιν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθὼς ἐπὶ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἀπαυγασματος, καὶ τότε ἂς φαντασθῇ κατὰ παρόμοιον τρόπον διαίρεσιν δι' ὅσα θελήσῃ. Ἐὰν δὲ ἡ τόλμη αὐτὴ εἶναι εἰς αὐτοὺς ἀδύνατος πῶς νὰ μὴ πιάσῃ ἀπὸ μεγάλην μανίαν, ὅταν διαβαίνουν τὰ ὅρια τῶν κτισμάτων καὶ τῆς ἰδικῆς τῶν περιορισμένης φύσεως, καὶ ματαίως προσπαθοῦν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν ὑπερφυσικὸν κόσμον διὰ νὰ ἐπιχειρήσουν τὰ ἀδύνατα.

34 Διότι, ἐάν, προκειμένου δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ κτίσματα καὶ τὰ σωματικά, ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα τέκνα δὲν εἶναι τμήματα τῶν οὐσιῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας προῆλθον, οὔτε ὑφίστανται κατὰ παθητικὸν τρόπον καὶ ἐπομένως δὲν μειώνουν τὴν οὐσίαν τῶν γονέων, πῶς νὰ μὴ εἶναι μανιακοί, ὅταν ζητοῦν καὶ προκειμένου περὶ τοῦ ἀσώματος καὶ ἀληθ.νοῦ Θεοῦ νὰ ἐφαρμόσουν ὅτι καὶ διὰ τὰ σωματικά κτίσματα, ἐπινοοῦντες μέρη καὶ πάθη μὲ τὸ νὰ ἀποδίδουν διαίρεσιν εἰς τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀναλλοίωτον Θεόν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ θορυβήσουν τὰς ἀκοὰς τῶν ἀπλουστέρων καὶ νὰ διαστρέψουν τὴν ἀλήθειαν; Διότι ποῖος, ὅταν ἀκούῃ Υἱόν, δὲν σκέπτεται

166. Ἰω. 14, 12.

167. Ἰω. 10, 30.

168. Ἰω. 14, 10.

μέ τον νοῦν του τὸ γνήσιον γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, Ποῖος δέ, ὅταν ἐδιδάχθη εἰς τὴν ἀρχὴν ποῦ ἦτο κατηχούμενος, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει Υἱόν, καὶ ὅτι διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Λόγου ἐδημιούργησε τὰ πάντα, δὲν ἐννόησε τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν ἔτσι ὅπως ἡμεῖς τώρα πιστεύομεν; Ποῖος, ὅταν ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν της ἡ θρωμερὰ αἵρεσις τῶν Ἀρεανῶν, εὐθύς ὥς ἤκουσε ὅσα οὗτοι λέγουν δὲν παρεξελεύθη καὶ δὲν συνεπαίρανεν ὅτι, οὗτοι διδάσκουν διδάγματα ἐντελῶς ξένα ἀπὸ τὸν θεῖον λόγον, που ἐσπάρη ἐξ ἀρχῆς, τὰ ὁποῖα ἐπιτηδεύως καὶ δολῶς σπεύρουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκούοντων, Διότι ἐκεῖνο μὲν, που ἐξ ἀρχῆς σπεύρεται εἰς κάθε ψυχὴν, εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει Υἱόν τὸν Λόγον, τὴν Σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν, καὶ αὐτὰ εἶναι ἡ εἰκὼν καὶ τὸ ἀπαύγασμα αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ σπόρου δὲ τούτου φυτρώνουν ἀμέσως αἱ ἔννοιαι τοῦ πάντοτε, τοῦ ἐκ τοῦ Πατρός, τοῦ ὁμοίου, καὶ τοῦ ἀνάρχου γεννήματος ἐκ τῆς οὐσίας, καὶ καμμία ἔννοια περὶ κτίσματος ἢ ποιήματος δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτά. Ὅταν δὲ κάποιος ἄνθρωπος ἐχθρός, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι ἐκομῶντο¹⁶⁹, ἔσπειρε δολῶς τὸ «κτίσμα» καὶ τὸ «ἦτο κάποτε χρόνος ποῦ δὲν ὑπῆρχε», καὶ τὸ «πῶς οὖν δύναται», τότε λοιπὸν ἡ κακοῦργος αὐτὴ αἵρεσις τῶν χριστομάχων ἐφύτρωσεν ὥς ζιζάνιον, καὶ ἀμέσως, ὥσάν νά ἔμειναν ἐντελῶς ἔρημοι ὀρθοφροσύνης, μὲ διαθέσεις ληστῶν τριγουρίζουν καὶ τολμοῦν νά λέγουν «Πῶς λοιπὸν ἡμπορεῖ ὁ Υἱὸς νά συνυπάρχη ἀνάρχως μὲ τὸν Πατέρα, Διότι, καὶ οἱ ἄνθρωποι ὕστερα ἀπὸ κάποιον χρόνον γεννῶνται ἐξ ἀνθρώπων καὶ γίνονται υἱοί. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ εἶναι τριάκοντα ἐτῶν, ὁ δὲ υἱὸς τότε ἔλαθεν ἀρχὴν ὅταν ἐγεννήθη καὶ γενικῶς κάθε υἱὸς ἀνθρώπου δὲν ἦτο πρὶν γεννηθῇ». Καὶ πάλιν ψιθυρίζουν «Πῶς ἡμπορεῖ ὁ Υἱὸς νά εἶναι Λόγος, ἢ ὁ Λόγος εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, Διότι ὁ λόγος τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἀποτελεῖται ἐκ συλλαβῶν, σημαίνει μόνον τὴν θέλησιν τοῦ ὁμιλοῦντος, καὶ ἀμέσως παύει καὶ ἀφανίζεται».

35. Ἐκεῖνοι λοιπὸν, καθὼς ἀκριβῶς ἐλησμόνησαν τὰς εἰς θάρος τῶν ἀποδείξεις, ποῦ προελέχθησαν, ἐμπεδεύθησαν πάλιν εἰς τοιούτους δεσμούς ἀσεθείας καὶ τοιαῦτα διαλογίζονται, ὁ δὲ λόγος τῆς ἀληθείας ἐλέγχει αὐτοὺς πάλιν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον Ἐὰν θεθαίως σκέ-

πτωνται διὰ κάποιον ἄνθρωπον, ὅς σκεφθοῦν μὲ μέτρα ἀνθρώπινα καὶ περὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐάν ὁμοῦς διανοοῦνται περὶ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τοὺς ἀνθρώπους, ὅς μὴ διανοοῦνται πλέον μὲ ἀνθρώπινα μέτρα, ἀλλ' ἐντελῶς κατ' ἄλλον τρόπον ἀνώτερον ἐκείνοι ποῦ ἀρμόζει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διότι, ὁ,τ. λογῆς εἶναι ὁ γεννῶν, τοῦ αὐτοῦ εἵδους κατ' ἀνάγκην εἶναι καὶ τὸ γεννωμενον. Καὶ ὁποῖας λογῆς εἶναι ὁ Πατήρ τοῦ Λόγου, τοιοῦτος πρέπει. νὰ εἶναι καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ Λοιπόν, ὁ μὲν ἄνθρωπος ἐπειδὴ γεννᾶται εἰς χρόνον τινά, εἰς κάποιον χρόνον γεννᾷ καὶ αὐτός τὸ τέκνον: καὶ ἐπειδὴ ἐγένεν ἐκ τοῦ μηδενός, διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ ἀφοῦ λεχθῇ παύει καὶ δὲν διαρκεῖ. Ὁ δὲ Θεὸς δὲν εἶναι ὡς ὁ ἄνθρωπος¹⁷⁰, ὁ,στ. τοῦτο εἶπεν ἡ Γραφή Ἄλλ' ὑπάρχει¹⁷¹ καὶ εἶναι αἰώνιος, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ὑπάρχει ἀναρχῶς μετὰ τοῦ Πατρὸς ὡς τὸ ἀπαύγασμα ἐκ τοῦ φωτός. Καὶ ὁ μὲν λόγος τῶν ἀνθρώπων συνίσταται ἐκ συλλαβῶν, καὶ οὔτε ζῇ οὔτε δημιουργεῖ τίποτε, ἀλλὰ μόνον ἐξωτερικεύει τὰ διανοήματα τοῦ ὁμιλοῦντος, καὶ ἀπλῶς μόνον ἐκφέρεται, καὶ παρέρχεται καὶ ἔπειτα δὲν ἀκούεται πλέον, ἐπειδὴ καὶ οὐδόλως ὑπῆρχε πρὶν ὁ ὁμιλῶν ὁμιλήσῃ. Διὰ τοῦτο οὔτε ζῇ, οὔτε ἐργάζεται τίποτε οὔτε εἶναι ἐντελῶς ἄνθρωπος ὁ λόγος τῶν ἀνθρώπων. Παθαίνει δὲ αὐτό, ὅπως προείπον, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος ποῦ τὸν γεννᾷ ἔχει φύσιν ποῦ ἐγένεν ἐκ τοῦ μηδενός. Ὁ δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι, καθὼς θὰ ἔλεγε κανεῖς, ὅπως ὁ προφορικός λόγος, οὔτε ἤχος λεξεων, οὔτε ἡ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ, αὐτὴ εἶναι ὁ Λόγος, ἀλλὰ καθὼς τὸ ἀπαύγασμα τοῦ φωτός. ἔτσι καὶ αὐτός εἶναι τέλειον γέννημα ἐκ τελείου Πατρὸς. Διὰ τοῦτο εἶναι καὶ Θεὸς καὶ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ «καὶ Θεὸς ἦν, λέγει, ὁ Λόγος»¹⁷². Καὶ οἱ μὲν λόγοι τῶν ἀνθρώπων τίποτε δὲν ἡμποροῦν νὰ ἐνεργήσουν, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε διὰ λόγων, ἀλλὰ διὰ τῶν χειρῶν ἐργάζονται. ὁ ἄνθρωπος, διότι αὐταὶ μὲν ὑπάρχουν, ὁ δὲ λόγος τῶν ἀνθρώπων δὲν ὀφίσταται ὀντολογικῶς. «Ὁ δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ», καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος «εἶναι. ζῶν καὶ ἐνεργὸς κοπιερώτερος ἀπὸ κάθε δίκοπον μάχαιραν, ποῦ διεισδύει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐσώτερα μέρη τοῦ

170. Πρβλ. Ἰσοδ18 8, 16.

171. Πρβλ. Ἰεζ. 3, 14.

172. Ἰω. 1, 1.

ἀνθρώπου καὶ ἀσκεῖ τὴν ἐπίδρασίν του εἰς τὰς κατωτέρας καὶ τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὰς ἀρθρώσεις καὶ τοὺς μυελούς καὶ διερρινᾷ καὶ κρίνει καὶ αὐτὰς τὰς μυστικὰς σκέψεις καὶ ἐνθιμῆσε τῆς καρδίας, καὶ δὲν ὑπάρχει κανὲν κτίσμα ἀφανὲς ἐνώπιόν του, ἀλλὰ ὅλα εἶναι γυμνα καὶ ἀκαλυπτα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν ὁποῖον ἡμεῖς θα δώσωμεν λόγον διὰ τὰς πράξεις μας.¹⁷³ Εἶναι λοιπὸν δηλοῦργός ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ οὔτε ἐν κτίσμα δὲν ἐγενετο χωρὶς αὐτόν, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ γαῖη τίποτε ἀνε αὐτοῦ.

36 Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἐρωτῶμεν διατί ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ὡσάν ὁ ἰδικὸς μας λόγος, ἔπε δὴ καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι τοιοῦτος ὅπως καὶ ἡμεῖς, καθὼς ἔχει γινεῖ λόγος καὶ προηγουμένως ἀλλ' οὔτε ποτε νὰ ἐρευνῶμεν κατὰ ποῖον τροπὸν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ ὁ Λόγος ἢ πῶς εἶναι ἀπαύγασμα τοῦ Θεοῦ, ἢ πῶς γεννᾷ ὁ Θεός, καὶ ποῖος ὁ τρόπος τῆς γεννήσεως τοῦ Θεοῦ. Θὰ ἦτο κανεὶς τρελλός, ἐὰν ἐτολμα νὰ καὶ τοιαῦτα ἐρευνᾷς, διότι θὰ εἶχεν ἀπαίτησιν νὰ ἐρηνηνεύσῃ μὲ λόγια πρᾶγμα, ποὺ εἶναι ἀνερμήνευτον ἐπεὶδὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς τοιοῦτον, μόνον εἰς αὐτόν καὶ τὸν Υἱὸν εἶναι γνωστὸν. Διότι εἶναι ὡσάν οὔτοι νὰ ἐρωτοῦν νὰ μάθουν, ποῦ εἶναι ὁ Θεός, καὶ πῶς εἶναι ὁ Θεός, καὶ ὁποῖος τις εἶναι ὁ Πατήρ. Ἀλλὰ καθὼς ἀκριβῶς τὸ νὰ ἐρωτᾷ κανεὶς τοῦτο εἶναι ἀσεβεία ἀκόμη καὶ δι' ἐκείνους ποὺ ἀγνοοῦν τὸν Θεὸν ἔτι καὶ δὲν ἐπιτρέπεται, οὔτε νὰ τολμοῦν νὰ ἐρωτοῦν το αὐτὰς ἐρωτήσεις περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οὔτε νὰ συγκρίνουν τὸν Θεὸν καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ μὲ τὴν ἰδικὴν τῶν φύσιν καὶ ἀσθένειαν. Ἀλλ' οὔτε ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου εἶναι πρεπον νὰ ἐνοῇ τις πράγματα ποὺ δὲν εἶναι ἀληθῆ. Οὔτε καὶ ὅταν κανεὶς ἔχῃ ἀπορίας καὶ ζητῇ νὰ μάθῃ πρέπει νὰ ἀπιστῇ εἰς τὰ γεγραμμένα εἰς τὰς Γραφάς. Διότι εἶναι καλῦτερον εἰς περιστάσεις ἀγνοίας νὰ σωπῶμεν καὶ νὰ πιστεύωμεν, παρὰ νὰ ἀπιστῶμεν λόγῳ ἀγνοίας. Διότι ὁ μὲν ἀγνοῶν ἡμπορεῖ κάπως καὶ νὰ τύχῃ συγγνώμης, ἐπεὶδὴ οὐ καὶ ἐζήτησε νὰ μάθῃ καὶ δὲν ἡμπόρεσε νὰ μάθῃ ἡσύχασεν. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ λόγῳ ἀγνοίας ἐπινοεῖ μόνος του τὰ ἀνάρμοστα καὶ ἐκστομίζει φρονήματα μὴ ἄξια διὰ τὸν Θεόν, εἶναι ἀσυγ-

χωρητος διὰ τὴν τολμὴν τοῦ καὶ θὰ τιμωρηθῇ. Διότι ἤμπο-
ρεῖ καὶ τὰς τοιαύτας ἀπορίας τοῦ νὰ ἱκανοποιησῇ κα-
πὼς μὲ ὅσα λέγουν αἱ Γραφαί, ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνε-
ται μὲν ὀρθῶς τὰς Γραφάς, νὰ ἐννοῇ δὲ μὲ παραδειγμα-
τὸν ἰδικὸν μας λόγον, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καθόσον,
ὅπως ἀκριβῶς οὗτος εἶναι ἰδικὸς μας ἐπεὶ δὴ ἔχει τὴν
αἰτίαν τοῦ ἐντος ἡμῶν καὶ δὲν ἦεν εἰς τὴν ὑπάρξιν
ἔξωθεν ὡς ποιῆμα ἄλλου ποιητοῦ. ἔτσι καὶ ὁ Λόγος
τοῦ Θεοῦ εἶναι γνήσιος καὶ μόνος ἐξ αὐτοῦ γεννηθείς,
καὶ δὲν εἶναι ποιῆμα οὔτε ὅπως ὁ ἀνθρώπινος λόγος,
ἐπεὶ δὴ αἱ ἦτο ἔτσι, θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ νοοῦμε καὶ τὸν
Θεὸν ἀνθρώπιν. Διότι ἰδοὺ παλιν οἱ μὲν λόγοι τῶν ἀν-
θρώπων εἶναι πολλοὶ καὶ εἰσφοροὶ καὶ καθὲ ἡμέραν
παρέρχονται καὶ λησμονοῦνται. λόγῳ τοῦ ὅτι καὶ οἱ
λόγοι τοῦ εἶπον οἱ πρῶτοι ἀνθρώποι δὲν ἔμειναν ἀλλὰ
παρῆλθον καὶ αὐτοὶ καὶ ἡφανίσθησαν. Γίνεται δὲ τοῦ-
το παλιν, ἐπεὶ δὴ καὶ οἱ τατερες αἰσῶν, λόγῳ τοῦ ὅτι
ἦσαν ἀνθρώποι πρόσκαιροι, παρερχονται μὲ τὴν ἡλι-
κίαν καὶ ἐλείπουν τὰ νοήματα ὁμῶς παραμένουν καὶ
σύμφωνα μὲ ὅσα συλλογίζονται καὶ σκεπτοινται, τοιαῦ-
τα ἐκφράζουν μὲ τοὺς λόγους, ὥστε καὶ πολλοὺς λόγους
νὰ ἔχωμεν καὶ μετὰ τοὺς πολλοὺς νὰ μὴ ἔγωμεν ἐντε-
λῶς κανένα ἐξ αὐτῶν. Εὐθύς δηλαδὴ ὡς ἔπαυσε νὰ ὁ-
μιλῇ ὁ λαλῶν, ἀπέσας καὶ ὁ λόγος ἐξέλεπε. Ὁ δὲ Λό-
γος τοῦ Θεοῦ εἶναι εἰς αἶον ὁ αὐτός καὶ καθὼς ἐγράφη,
ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει¹⁷⁴, μηδέποτε ἄλ-
λοιοῦμενος, οὔτε πρῶτος, οὔτε δευτερος ἄλλου ἀλλ’
αὐτὸς ὑπάρχει πάντοτε. Διότι ἀφοῦ ὑπάρχει εἰς μόνον
Θεός, ἔπρεπε μία νὰ εἶναι καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ καὶ εἰς
ὁ τούτου Λόγος καὶ μία ἡ τούτου σοφία.

37 Δια τοῦτο καὶ θαυμάζω τῶς ἐνῶ εἰς μόνον
Θεός ὑπάρχει, οὗτοι, κατὰ τὰς ἰδίας τῶν ἐπινοήσεις,
φρονοῦν ὅτι ὑπάρχουν πολλαὶ εἰκόνες, καὶ σοφία, καὶ
πολλοὶ λόγοι τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγουν, ὅτι ἄλλος μὲν εἶναι
ὁ γνήσιος καὶ κατὰ φύσιν Λόγος τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ
ὁποῖου καὶ τὸν Υἱὸν ἐποίησε, ὁ δὲ πρᾶγματι Υἱὸς μόνον
κατὰ τὴν ἰδέαν λέγεται Λόγος, ὡς ἀμπελος, καὶ ὁδός,
καὶ θύρα, καὶ ξύλον ζωῆς λέγεται. δὲ οὗτος καὶ σοφία
μόνον κατ’ ὄνομα, ὡς λέγουν, ἄλλη ὁμῶς εἶναι ἡ γνή-
σια καὶ ἀληθινὴ σοφία τοῦ Πατρὸς, ἡ ὁποία συνυπάρχει

εἰς αὐτὸν ἀνάρχως, διὰ τῆς ὁποίας ἐδημιουργήσῃ καὶ τὸν Υἱόν, καὶ κατὰ μετοχὴν ἐκείνην ὠνόμασεν αὐτὸν σοφίαν. Ταῦτα δὲ δὲν περὶ ὁρίσθησαν νὰ διατυπώσουν μόνον εἰς λόγους, ἀλλ' ὁ μὲν Ἀστέρως συνεθεσεν αὐτὰ εἰς μορφήν ποιήματος εἰς τὴν Θαλείαν του, ὁ δὲ σοφιστὴς Ἀστέριος ἔγραψεν, ὅπως εἴπωμεν καὶ εἰς τὰ προηγούμενα, ὡς ἐξῆς. «Δὲν εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος ὅτι κηρύσσει τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ¹⁷⁵ ἀλλ' ἄνευ τῆς προσθήκης τοῦ ἄρθρου δύναμιν Θεοῦ καὶ Θεοῦ σοφίαν ὅτι ἄλλη μὲν εἶναι ἡ ἔμφυτος εἰς αὐτὸν ἰδ.αι τέρα δύναμεις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὅποια συνυπάρχει, εἰς αὐτὸν προα.ω.ως, τὴν ὁποίαν οὗτος κηρύσσει, ἦτοι ἐκείνην ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη ὁ Χριστός καὶ ἐδημιουργήθη σύμπας ὁ κόσμος καὶ περ τῆς ὁποίας διδάσκει οὗτος εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴν του, λεγὼν Αἰδώρατο ἰδιότητες καὶ ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ γινόντα, ἀντιληπταί ἀφ' οὗτου ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος, διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν δημιουργημάτων, ὥστε οἱ ἄνθρωποι μαζὶ μὲ αὐτάς νὰ ἡμποροῦν νὰ βλέπουν μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας των καὶ τὴν ἀναργὸν δύναμιν καὶ τὴν θεότητα αὐτοῦ¹⁷⁶. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἡ ἰσχυρεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ θεότης, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται ἐδῶ λόγος εἶναι Χριστός, ἀλλ' ὅτι εἶναι αὐτός ὁ Πατήρ, ἔτα. νομίζω ὅτι καὶ ἡ ἀναργὸς αὐτοῦ δύναμις καὶ θεότης δὲν εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱός ἀλλ' ὁ γεννήσας Πατήρ. Διδάσκει δὲ ὅτι, ἄλλη εἶναι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις ἐκείνη ἡ ὅποια φανερώνεται διὰ τοῦ Χριστοῦ». Κα' ὕστερον ἀπὸ ὀλίγα ὁ αὐτός Ἀστέριος λέγει. «Καίτοι θεθαίως, ἡ μὲν αἰδῖος δύναμις καὶ σοφία αὐτοῦ περὶ τῆς ὁποίας οἱ σωστοὶ καὶ ἀληθ.νοὶ συλλογισμοὶ ἀποφαίνονται, ὅτι εἶναι, ἀναμφ.θόλως μία καὶ ἡ αὐτή, ἐν τούτοις εἶναι πολλαὶ αἱ ἐπὶ μέρους δυνάμεις καὶ σοφαὶ που ἐκτίσθησαν παρ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ὁποίων πρωτότοκος εἶναι ὁ Μονογενὴς Χριστός ὅλαι ὁμῶς ἐξαστῶνται καθ' ὅμοιον τρόπον ἀπὸ τὸν κατέγοντα αὐτάς. Καὶ ὅλαι αἱ δυνάμεις δικαίως ἀποδίδονται, εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὰς ἐδημιούργησε καὶ χρησιμοποιεῖ αὐτάς» ὅπως ἀκριβῶς ὁ μὲν προφήτης τὴν ἀκρίδα, τὴν ὁποίαν ἔστειλεν ὁ Θεὸς πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων, ὄχι μόνον δύναμιν, ἀλλὰ,

175. Πρὸλ. Κορ. 1, 24.

176. Ρωμ. 1, 20.

λέγει, ὅτι καὶ μεγάλην δύναμιν ὀνομάζει αὐτὸς ὁ Θεός¹⁷⁷. Ὁ δὲ Μακάριος Δαβὶδ εἰς τοὺς περισσοτέρους ψαλμούς τοῦ τοῦλάχιστον, ὅχι μόνον ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ δυνάμεις προσκαλεῖ νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν¹⁷⁸.

38. Καὶ πῶς οὗτοι νὰ μὴ εἶναι ἄξιοι παντὸς μίσους ἀπλῶς καὶ μόνον διότι ἐξεστόμισαν αὐτά. Διότι, ἐὰν εἶναι Υἱός, ὅπως αὐτοὶ νομίζουν, ὅχι λόγῳ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς ταυτότητος τῆς οὐσίας, ἀλλ' ὀνομάζεται διὰ τὰ λογικὰ ὄντα Λόγος, καὶ διὰ τὰ δεκτικὰ σοφίας σοφία, καὶ διὰ τὰ δεκτικὰ δυνάμεως δυνάμις, τέλος δὲ ἴσως καὶ δι' ἐκείνους, πού κατα χάριν γίνονται υἱοί, ὀνομάσθη Υἱός καὶ χάριν τῶν ὄντων ἔχει μόνον τὸ ὄνομα καὶ τὸ εἶναι. Τί λοιπὸν εἶναι αὐτός, Ἀληθῶς, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔμπορεῖ οὗτος νὰ εἶναι, ἐὰν αὐτὰ εἶναι μόνον ὀνόματα αὐτοῦ, καὶ ἔχουν μόνον φανταστὴν κῆν ὑπαρξιν δι' ἡμᾶς καὶ μὲ τὰ ὀνόματα αὐτὰ περικοσμηται. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἶναι μᾶλλον σατοὶν κῆ ἀναλίδεια, ἴσως δὲ καὶ κάτι περισσότεροι, διότι οὗτοι, θέλουν οἱ ἴδιοι μὲν νὰ ὑπάρχουν, ὁ δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ νομίζουν ὅτι ὑπάρχει μόνον κατ' ὄνομα. Πῶς δὲ νὰ μὴ εἶναι παραδοξογήματα, αὐτὰ πού λέγουν ὅτι ἡ μὲν σοφία συνυπάρχει εἰς τὸν Πατέρα, καὶ νὰ μὴ λέγουν ὅτι αὕτη εἶναι ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ κτιστὰ δυνάμεις καὶ σοφαί, ὁ δὲ Κύριος εἶναι μία ἐξ αὐτῶν καὶ παραβάλλουν αὐτόν μὲ τὴν κάμπαν καὶ τὴν ἀκρίδα, Πῶς δὲ νὰ μὴ εἶναι καὶ πονηρότατοι, διότι, ὅταν ἀκούουν ἀπὸ ἡμᾶς ὅτι ὁ Λόγος συνυπάρχει μὲ τὸν Πατέρα, διαμαρτύρονται ἀμέσως καὶ λέγουν· δὲν λέγετε λοιπὸν ὅτι ὑπάρχουν δύο ἀγέννητα, οἱ ἴδιοι δὲ μὲ τὸ νὰ λέγουν Ἡ ἀγέννητος αὐτοῦ σοφία, δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ μορφή, τὴν ὁποίαν ματαίως ἀποδίδουν εἰς ἡμᾶς, ἐπιστρέφει παλιν καὶ φθάνει εἰς αὐτούς. Καὶ πῶς, πράγματι, νὰ μὴ εἶναι πολὺ ἀνόητος καὶ ἐκείνη πάλιν ἡ ἐπινόησίς των, πού λέγουν, ὅτι ἀγέννητος σοφία πού συνυπάρχει εἰς τὸν Θεόν, αὕτη εἶναι ὁ Θεός; Διότι, ἐκεῖνο πού συνυπάρχει δὲν νοεῖται ὅτι ὑπάρχει εἰς ἑαυτό, ἀλλ' ὅτι συνυπάρχει μὲ κάποιον ἄλλο, καθὼς οἱ εὐαγγελιστὰι λέγουν διὰ τὸν Κύριον, ὅτι ἦτο μαζί μὲ τοὺς μαθητάς¹⁷⁹. Διότι δὲν συνυπῆρχεν εἰς ἑαυτόν,

177. Πρβλ. Ἰωήλ 2, 25.

178. Πρβλ. Ψαλμ. 103, 21.

179. Πρβλ. Δευκ. 9, 18.

ἀλλ' ἦτο μαζί με τοὺς μαθητάς, ἔκτος ἐὰν τυχὸν εἶπουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι συνθετός καὶ ἔχει ἀναμεμειγμένην μετὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ἢ ὡς συμπλήρωμα αὐτῆς, τὴν σοφίαν, ἢ ὅποια εἶναι καὶ ἡ αὐτὴ ἀγέννητος, καὶ τὴν ὅποιαν ἐκείνοι μετὴν φαντασίαν τῶν θέλουν δημιουργὸν τοῦ κόσμου διὰ νὰ ἀποστερήσουν τὸν Υἱὸν τῆς ἰδιότητος τοῦ δημιουργοῦ. Διότι σπεύδουν νὰ εἶπουν τὰ πάντα διὰ νὰ μὴ τυχὸν καὶ ἀποκτήσουν ὀρθὰ καὶ ἀληθῆ φρονήματα περὶ τοῦ Κυρίου.

39 Διότι ποῦ, τέλος πάντων, εὐρίσκουν εἰς τὰς θείας Γραφάς νὰ λέγεται, ἢ ἀπο ποῖον ἤκουσαν ὅτι ἔπαρχει ἄλλος Λόγος καὶ ἄλλη Σοφία, ἔκτος αὐτοῦ τούτου τοῦ Υἱοῦ, διὰ νὰ πλάσσουν μετὴν φαντασίαν τῶν ὅσα λέγουσι. Διότι ἔχει γραφῇ μέν «Δὲν εἶναι οἱ λόγοι μου ἀκριβῶς ὡς πῶρ, ἢ πέλεκυς που κόπτεται πέτρων», ¹⁸⁰ καὶ εἰς τὰς Παροιμίας «Θὰ διδάξω δὲ εἰς σὰς τοὺς λόγους μου», ¹⁸¹ Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἐντολαὶ καὶ προστάγματα, τὰ ὅποια ἐλάλησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀγίους διὰ στόματος, τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Λόγου του, περὶ τῶν ὁποίων ἔλεγεν ὁ ψαλμωδός. «Ἐπροφύλαξα τοὺς πόδας μου ἀπὸ τοῦ νὰ θαδίσουν διεστραμμένους δρόμους, διὰ νὰ ἤμπορῶ νὰ ζῶ συμφωνὰ μετὰ τοὺς λόγους σου» ¹⁸² Τα τοιαῦτα λοιπὸν ῥήματα θέλων νὰ κάμῃ φανερόν, ὅτι εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, εἶπε μετὰ τὸ ἰδικόν του στόμα «Τὰ ῥήματα, τὰ ὅποια ἐγὼ εἶπον εἰς σὰς» ¹⁸³ Δὲν θέβασα οἱ τοιοῦτοι λόγοι δὲν εἶναι γεννήματα, ἢ υἱοί, οὔτε τόσσοι πολλοὶ λόγοι, δημιουργοί, οὔτε τόσσοι πολλοὶ εἰκόνες τοῦ εἰδὸς Θεοῦ, οὔτε τόσσοι πολλοὶ λόγοι, ἐγένιναν ἀνθρώποι γάριν ἡμῶν, οὔτε ἐκ τῶσων πολλῶν εἰς εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ, κατὰ τὸν Ἰωάννην, ἔγινε σὰρξ, ἀλλ' ὡς εἰς καὶ μόνος ὑπάρχων Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκηρύχθη παρὰ τοῦ Ἰωάννου· Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο ¹⁸⁴, καὶ, «Πάντα δι' αὐτοῦ ἔγιναν» ¹⁸⁵ Διὰ τοῦτο καὶ περὶ αὐτοῦ μόνου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς ἐνότητος αὐτοῦ μετὰ τὸν Πατέρα ἐγράφησαν καὶ μαρτυροῦν αἱ μαρτυρίαι τοῦ Πατρὸς μὲν διὰ νὰ κάμουν

180. Ἱερ. 23, 29

181. Παροιμ. 1, 23.

182. Ψαλμ. 118, 101

183. Ἱω. 6, 63.

184. Ἱω. 1, 14.

185. Ἱω. 1, 3.

φανερὸν ὅτι εἰς εἶναι ὁ Υἱός, αἱ δὲ μαρτυρίαι τῶν ἀγίων μαθητῶν που ἔμαθον αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ στόμα τοῦ Λόγου, καὶ λέγουσι ὅτι, εἰς εἶναι ὁ Λόγος καὶ αὐτὸς Μονογενής. Καὶ τὰ ἔργα ἐπίσης, τὰ ὁποῖα ἔγιναν δι' αὐτοῦ τὸ αὐτὸ μαρτυροῦν, δότι, τὰ πάντα, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα μόνον, δι' αὐτοῦ ἔγιναν καὶ ἄνευ αὐτοῦ δὲν ἔγινε κανὲν ἀπὸ ὧσα ἔγιναν. Δι' ἄλλο δὲ ἢ κατὰ διαφορετικὸν δὲν σκέπτονται, καὶ πλάθουσιν μετὰ τὴν φαντασίαν τῶν φανταστικῶν λόγους καὶ σοφίας, τῶν ὁποίων οὔτε τὰ ὀνόματα οὔτε τὰ ἔργα ἀναγράφονται ἀπὸ τὴν Γραφήν, παρὰ ἀπὸ αὐτοῦ μόνου κατονομάζοντα. Δότι ἐφεύρημα ἰδικόν των εἶναι καὶ ἡ Χριστομάχος φανταστική αἰτὴ ἐπινόησις καὶ τοῦ μὲν ὀνόματος τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σοφίας κάμινουν κακὴν χρῆσιν, μετὰ τὸ νὰ ἐπιννοοῦν δὲ ἀπίθονα πράγματα, ἀρνοῦνται τὸν ἀληθινὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μόνην καὶ ἀληθινὴν Σοφίαν τοῦ Πατρός, καὶ ἔτσι μιμοῦνται τοὺς Μανιχαίους οἱ ταλαίπωροι. Διότι καὶ ἐκεῖνοι, ἐνῶ βλέπουσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀρνοῦνται αὐτὸν ποῦ εἶναι, ὁ μόνος καὶ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἐπιννοοῦν μετὰ τὴν φαντασίαν τῶν ἄλλων θεῶν, τοῦ ὁποίου οὔτε ἔργον οὔτε καμμίαν μαρτυρίαν ἀπὸ τὰ θεία λόγια ἠμποροῦν νὰ μᾶς δείξουν.

40. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν οὔτε μετὰ τῶν θείων λογίων ἀπαντᾷ ἄλλη σοφία, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Υἱὸν τοῦτον, μήτε ἀπὸ τοὺς πατέρας ἠκούσαμεν κατὰ τοιοῦτον, ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῦτοις ὁμολογηθῇ καὶ γραφὴ ὡς ὡς τὰς βίβλιν ἡ Σοφία συνυπάρχει ἀνάγκως καὶ ἀγενήτως εἰς τὸν Πατέρα, διότι εἶναι τῆς οὐσίας του, χαρακτηριστικὸν γνῶσμμα καὶ δημιουργὸς τοῦ κόσμου αὐτὸς οὗτος ὁ Υἱὸς πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος, που, καὶ κατ' αὐτοὺς, συνυπάρχει προαωνίως εἰς τὸν Πατέρα. Διότι αὐτὸς εἶναι καὶ δημιουργὸς καθὼς ἔχει γραφῇ· «Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας»¹⁸⁶. Δότι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀστέριος, ὡσάν ἀκριβῶς νὰ ἐλησμόνησεν, ὧσα προηγουμένως ἔγραψεν, ὕστερον κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Καϊάφα¹⁸⁷, χωρὶς νὰ θέ-

186. Ψαλμ. 103, 24.

187. Ὁ Καϊάφας ἦτο ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὁποῖο κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, πρὶν θᾶ ἀπεκρινεῖται ὁ Χριστὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, εἶχεν ὁρᾶν, καὶ προσέειπε πρὸς τὸν Θεὸν τῆς θείας βίβλιν, ὅτι καὶ ὁ ὦτος λόγος, κατὰ τὸ συμβούλιον τοῦ συνεδρίου, καὶ συνεκάλεσαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἀπεφάνηκε νὰ θανατωθῇ ὁν Ἰησοῦν, καίτοι ἦτο θανάσιμος ἐχθρὸς τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ἀρχιερεὺς τοῦ ἔθνους ἔχε νοῦν, εἶπεν εἰς τὸν Θεόν· ὅμως ἐὰν γνωρίζετε τίποτε, ὅπως ταπεινωθῇ, ὅτι συμφέρει νὰ ἀπο-

λη καὶ αὐτός, δια νὰ ἀντ.κρούσῃ τοὺς εἰδωλολατρὰς δὲν λέγει, πλέον ὅτι, ὑπάρχουν πολλαὶ σοφαί, οὔτε τὴν κάμπιαν ὀνομαζει, δυναμιν, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι μία μόνον σοφία ὑπάρχει, γράφων τὰ ἐξῆς «Ὁ μὲν Θεὸς Λόγος εἶναι, εἷς, πολλὰ δὲ τὰ λογικὰ καὶ ἡ μὲν οὐσία καὶ ἡ φύσις τῆς Σοφίας μία, πολλὰ δὲ τὰ σοφὰ καὶ τὰ καλὰ» Καὶ ἕστερον ἀπὸ ὀλίγα λέγει πάλιν «Ποιοὶ ἡμποροῦν νὰ εἶναι, ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἀπαιτοῦν νὰ ὀνομάζουν παῖδας Θεοῦ, Διότι θεθαίως δὲν θὰ εἴπουν ὅτι καὶ αὐτοὶ εἶναι λόγοι οὔτε θὰ εἴπουν ὅτι, εἶναι περισσότεραι σοφαί. Διότι, ἀπαξ ἀπεδείχθη ὅτι εἷς εἶναι ὁ Λόγος καὶ μία εἶναι ἡ Σοφία, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιμερ.σθῇ ἡ οὐσία τοῦ Λόγου εἰς τὸ πλῆθος τῶν παίδων καὶ νὰ χάρισθῇ εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα τῆς Σοφίας» Δὲν εἶναι λοιπὸν τίποτε τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ ἔάν οἱ Ἀρειανοὶ εὐρίσκονται εἰς πόλεμον μὲ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἔάν κάποτε συμβαίνει νὰ σκοντάπτουν ἐπάνω εἰς ὅσα λέγουν μεταξὺ τῶν ἄλλοτε μὲν μὲ τὸ νὰ λέγουν ὅτι ὑπάρχουν πολλαὶ σοφαί, ἄλλοτε δὲ μὲ τὸ νὰ ἀποφαινῶνται, ὅτι εἶναι μόνον μία σοφία, καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ ταυτίζουν τὴν σοφίαν μὲ τὴν κάμπιαν, καὶ ἄλλοτε νὰ λέγουν ὅτι αὕτη εἶναι ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ Πατρὸς καὶ συν.ὑπάρχει, εἰς τὸν Πατέρα καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ λέγουν ἀγένητον μόνον τὸν Πατέρα, ἄλλοτε δὲ νὰ λέγουν ὅτι, καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις εἶναι, ἀγεννητος. Καὶ φλονε.κοῦν μὲν μὲ ἡμᾶς, που λέγομεν ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει προαιωνίως αὐτοὶ δὲ λέγοντες ὅτι, ἡ Σοφία συν.ὑπάρχει προαιωνίως μὲ τὸν Θεόν λησμονοῦν τὰ ὅσα οἱ ἴδιοι ἔλεγον ἄλλοτε. Το.ουτοτρόπως, πάσχοντες ἀπὸ σκοτοδίνην τίποτε δὲν ἡμποροῦν νὰ ἐννοήσουν ὀρθῶς, καὶ τὴν μὲν ἀληθινὴν Σοφίαν ἀρνοῦνται, καὶ ἐφευρίσκουν ἐκείνην ποὺ δὲν ὑπάρχει, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ Μανιχαῖοι ποὺ μόνον τῶν ἐφευρίσκουν μὲ τὴν φαντασίαν τῶν ἄλλων Θεόν, τὸν δὲ ἀληθῶς ὑπάρχοντα Θεὸν ἀρνοῦνται.

41 Ἄλλ' ὥς ἀκούσουν μὲν αἱ ἄλλαι αἱρέσεις καὶ οἱ

ἄνθρωποι εἰς τὸν αἰῶνα καὶ νὰ μὴ γὰρ ἡ ἐκείνην τὴν ἀλήθειαν τὸ εἶδος. Τοῦτο εἶπε λέγει ὁ Γρηγορίου, ἐκ τῶν ἐκείνων, τοῦ «ἄλλ' ὡς ἀπρ., ἐρευν. τοῦ ἐκείνου ἀπὸ τῆς προσηφ. εὐσεβ. εἰτι ἐκεῖθεν ὁ ἱεροῦς καὶ ἀποθνήσκ. πρὸς τὸν εἶναι καὶ ὅτι μόνον ὑπὲρ τοῦ εἶναι ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν συν.ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ εἰς τὸν εἶναι καὶ διεσκαρπ.τῆς ἐκ τῶν τῶν κόσμων τέκνα τοῦ Θεοῦ» (Πρβλ. Ἰω. 11, 47-52)

Μανιχαῖοι, ὅτι εἰς εἶναι ὁ Πατήρ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ δεσπότης τῆς κτίσεως καὶ ποιητῆς αὐτῆς διὰ τοῦ Λόγου του "Ἄς ἀκούσουν δὲ κυρίως οἱ Ἀρειομανῖται, ὅτι εἰς εἶναι καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ μόνος ποὺ εἶναι ἰδικός του καὶ γνήσιος ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ Υἱός, καὶ ἔχε ἀδιαίρετον μὲ τὸν Πατέρα του τὴν ἐνότητα τῆς θεότητος, καθὼς πολλακίς εἶπομεν, συμφωνῶν μὲ ὅσα ἐμάθομεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα. Ἐπειδὴ ἐάν δὲν ἔχη ἔτσι τὸ πρᾶγμα διατί δι' αὐτοῦ κτίζει ὁ Πατήρ, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀποκαλύπτεται εἰς ὅσους ὁ ἴδιος θελεῖ, καὶ φωτίζει αὐτούς, "Ἡ διατί, δια νὰ εἶναι τὸ θάπτισμα τέλειον, πρέπει νὰ ὀνομάζεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὁ Υἱός, Διότι, ἐάν μὲν ὁ Πατήρ δὲν εἶναι αὐτάρκης εἶναι ἀσέθεια καὶ νὰ εἴπωμεν αὐτό Ἐάν δὲ εἶναι αὐτάρκης, διότι, αὐτό εἶναι θεμιτόν νὰ εἴπωμεν, ποία ἡ ἀνάγκη τῆς συμπράξεως τοῦ Υἱοῦ εἰς τὴν δημιουργίαν ἢ εἰς τὸ ἅγιον λουτρόν, "Ἡ διατί τὸ ποῖμα συναριθμεῖται μὲ τὸν ποιητὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς τελειοποιήσεως τῶν πάντων, "Ἡ διατί καθ' ὑμᾶς, ἡ πίστις εἰς ἓνα κτίστην καὶ εἰς ἓν κτίσμα εἶναι ἡ πίστις τῆς παραδόσεως, Διότι, ἐάν μὲν δια νὰ ἐνωθῶμεν μὲ τὴν θεότητα, ποία ἡ ἀνάγκη τοῦ κτίσματος, ἐάν δὲ δια νὰ ἐνωθῶμεν μὲ τὸν Υἱόν ποὺ εἶναι κτίσμα, συμφωνῶν μὲ ὅσα λέγετε, εἶναι περιττὴ ἡ ἐπικλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὸ θάπτισμα, διότι ὁ αὐτὸς Θεός ποὺ ἐθεοποίησεν αὐτόν εἶναι ἱκανὸς νὰ θεοποήσῃ καὶ ἡμᾶς "Ἀλλως τε, ἐάν ὁ Υἱός εἶναι κτίσμα, ἐπειδὴ ἡ φύσις τῶν λογικῶν κτισμάτων εἶναι μία, καμμία βοήθεια δὲν ἡμπορεῖ νὰ δοθῇ ἀπὸ κτίσμα, ἐπειδὴ πάντες ἔχουν ἀνάγκην τῆς χάριτος ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ σωθοῦν Περὶ τοῦ πῶς λοιπὸν ἔγιναν ἐν συνεχείᾳ δι' αὐτοῦ τα πάντα, εἶπομεν ὀλίγα τινα εἰς τα προηγουμένα Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ συνέχεια τοῦ λόγου ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς ἀφορμὴν νὰ κάμωμεν λόγον καὶ περὶ τοῦ θαπτίσματος, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἴπω, καθὼς ἀντ'λαμβάνομαι καὶ πιστεύω, ὅτι, ὅχι, ἐπειδὴ ὁ Πατήρ δὲν εἶναι αὐτάρκης συγκατονομάζεται καὶ ὁ Υἱός, οὔτε ἔτσι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὡς αὐτὴ ἡ Σοφία, καὶ τὸ ἀπαύγασμα αὐτοῦ, εἶναι πάντοτε μαζί μὲ τὸν Πατέρα διὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ὅταν ὁ Πατήρ δίδῃ, νὰ μὴ δίδῃ ἐν ὕψι τὴν χάριν, καθόσον ὁ Υἱός εἶναι ἐν τῷ Πατρὶ ὅπως τὸ ἀπαύγασμα ἐν τῷ φωτί. Διότι ὅχι ὡς ἀτελής ὁ Θεός, ἀλλ' ὡς

Πατήρ διὰ τῆς ἰδικῆς του σοφίας ἐθεμελιώσε τὴν γῆν¹⁸⁸, καὶ διὰ τοῦ Λόγου, ποῦ ἐγεννήθη ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἐποίησε τὰ πάντα, καὶ τὸ ἅγιον λουτρὸν τοῦ βαπτίσματος ἐπισφραγίζει καὶ πιστοποιεῖ διὰ τοῦ Υἱοῦ. Διότι ἐκεῖ ποῦ εἶναι ὁ Πατήρ, ἐκεῖ εἶναι καὶ ὁ Υἱός, καθὼς ἀκριβῶς ἐκεῖ ποῦ εἶναι τὸ φῶς ἐκεῖ εἶναι καὶ τὸ ἀπαύγασμα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς, ἐκεῖνα ποῦ ἐργάζεται ὁ Πατήρ, διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐργάζεται. αἱ τὰ, καὶ λέγει, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Ἐκεῖνα, ποῦ βλέπω νὰ ποιῇ ὁ Πατήρ, τα αὐτὰ ποῶ καὶ ἐγώ¹⁸⁹. ἔτσι καὶ ὅταν διδεται τὸ βάπτισμα ἐκεῖνοι ποῦ βαπτίζει ὁ Πατήρ, τοῦτον καὶ ἐκεῖνον ποῦ βαπτίζει, ὁ Υἱός, ὁ Υἱός βαπτίζει. οὗτος τελειοῦται εἰς τὸ βάπτισμα μετὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ πάλιν καθὼς ἀκριβῶς ὅταν φωτίζει ὁ ἥλιος ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ λέγῃ καὶ ὅτι τὸ ἀπαύγασμα φωτίζει, διότι τὸ φῶς εἶναι ἓν καὶ δεῖν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διαιρέσῃ, οὔτε νὰ ἀποσπασῇ αὐτὸ ἀπὸ τὴν πηγὴν του, ἔτσι πάλιν ἐκεῖ ποῦ εἶναι ὁ Πατήρ ἢ γίνεται ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματός του ἐκεῖ χωρὶς ἀμφβολίαν ὑπάρχει καὶ ὁ Υἱός. Γίνεται δὲ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατρὸς κατὰ τὸ βάπτισμα ἀνάγκη ἐπίσης νὰ γίνεταί ἐπίκλησις καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Υἱοῦ.

42. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν παρεδίδε τὰς ἐπαγγελίας τοὺς εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, ἔτσι ἐλεγεῖν· «Θὰ ἔλθωμεν ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ καὶ θα καμώμεν αὐτὸν μόνιμον διαμονὴν μας»¹⁹⁰ καὶ πάλιν· «Ἦνα, καθὼς ἐγὼ καὶ σὺ εἴμεθα ἓν, εἶναι καὶ αὐτὰ ἓν ἐν ἡμῖν»¹⁹¹. Καὶ ἡ χάρις, ποῦ διδεται, εἶναι μία, καὶ δίδεται παρὰ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ, καθὼς γραφεῖ ὁ Παῦλος εἰς καθὲ ἐπιστολὴν του· «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁹². Το φῶς δηλαδὴ πρέπει νὰ εἶναι μετὰ τὴν λάμψιν του, καὶ τὸ ἀπαύγασμα νὰ βλέπεταί μαζί με αὐτὸ τοῦτο τὸ φῶς του. Ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι, ποῦ μαζί με αὐτοὺς, ἀρνοῦνται τὸν Υἱόν, οὔτε τὸν Πατέρα ἔχουσιν, διότι, ἅμα ὥς ἐγκατέλειψαν τὴν πηγὴν τῆς σοφίας, ὅπως ἐλεεινολογῶν αὐτοὺς εἶπεν ὁ Βαρούχ¹⁹³, ἐγκατέλειψαν μόνοι των καὶ τὴν σοφίαν, ποῦ γεννᾶται ἐξ αὐτῆς, τὸν

188. Πρὸς Περσῶν. 3, 19.

189. Πρὸς Ἰω. 5, 19.

190. Ἰω. 14, 23.

191. Ἰω. 17, 22.

192. Ρωμ. 1, 7. Α' Κορ. 1, 3. Ἐφ. 1, 2.

193. Πρὸς Βαρούχ 3, 12.

Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν διότι ὁ Χριστός, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, εἶναι Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία¹⁹⁴. Λοιπὸν οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, μὲ τὸ νὰ εἴπουν «Δὲν ἔχομεν ἄλλοι βασιλεῖα ἐκτος τοῦ Καίσαρος»¹⁹⁵, ἔλαβον τὸν μισθὸν τῆς τιμωρίας των δια τὴν ἀρνησιν των αὐτήν, διότι ἔχασαν μαζὶ μὲ τὴν πόλιν καὶ τὸ λογικόν. Οὗτο, δέ, οἱ Ἀρειανοὶ κινδυνεύουν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀποτύχουν νὰ τελειωθοῦν μὲ τὸ μυστήριον λέγω δηλαδὴ μὲ τὸ βάπτισμα. Διότι ἐστὶ ἡ τελείωσις κατὰ τὸ βάπτισμα δίδεται εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ δὲν ἐπικαλοῦντα δὲ Πατέρα ἀληθινόν λόγῳ τοῦ ὅτι ἀρνοῦνται τὸ ἐξ αὐτοῦ γενώμενον καὶ ὅμοιον τῆς οὔσης αὐτοῦ γέννημα, τὸν ἀληθινὸν Υἱὸν καὶ ὀνομαζοῦσι Υἱοὶ ἄλλον τὸν ὁποῖον πλάθουν μὲ τὴν φαντασίαν των ἐκ τοῦ μηδενὸς κτισθέντα, πῶς νὰ μὴ εἶναι ἐντελῶς κενὸν καὶ ἀδυναμὸν τὸ παρ' αὐτῶν διδομένοις βάπτισμα, τὸ ὁποῖον ἔχει μὲν ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ βάπτισμα, κατὰ ἀλήθειαν ὅμως δὲν ἔχει τίποτε πού νὰ βοηθῇ εἰς τὴν ἐξέσβεσιν, Δὲ οἱ Ἀρειανοὶ δὲν δίδουν τὸ βάπτισμα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' εἰς τὸ ὄνομα κτιστοῦ καὶ κτίσματος, καὶ εἰς τὸ ὄνομα ποιητοῦ καὶ ποιήματος. Καθὼς δὲ ἀκριβῶς τὸ κτίσμα διαφέρει ἀπὸ τὸν Υἱόν, ἔτσι διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ βάπτισμα, πού νομίζουν οὗτοι ὅτι δίδουν, καὶ ἀν' ἀκόμιν, προσποιοῦνται, ὅτι ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἕνεκα τοῦ ὅτι ἔτσι εἶναι γραμμένον εἰς τὰς Γραφάς. Διότι ἐκεῖνος, πού ἀπλῶς λέγει, Κύριε⁹⁶, δὲν εἶναι καὶ αὐτὸς πού δίδει, ἀλλ' ἐκεῖνος πού μαζὶ μὲ τὸ ὄνομα, πού ἐπικαλεῖται, ἔχει καὶ ὀρθὴν πίστιν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Σωτὴρ δὲν ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τοὺς ἀποστόλους νὰ βαπτίζουν ἀπλῶς, ἀλλὰ πρῶτον εἶπε «Μαθητεύσατε» καὶ ἔπειτα ἔτσι: «Βαπτίζετε εἰς ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἀγίου Πνεύματος»¹⁹⁷, ἵνα γίνῃ διὰ τῆς μαθήσεως ἡ πίστις ὀρθή, καὶ ἀκολούθως προστεθῇ μετὰ τῆς πίστεως καὶ ἡ διὰ τοῦ βαπτίσματος τελείωσις.

194. Α' Κορ. 1, 2

195. Ἰω. 19, 15.

196. Πρὸς Ματθ. 7, 21

197. Ματθ. 28, 19.

ΑΠΑΝΤΑ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ 3

ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ ΛΟΓΟΣ Α' 16—64

ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ ΛΟΓΟΣ Β' 1—42

Κείμενον: William Bright,
The orations of St. Athanasius against the Arians,
Oxford 1873, σελ. 17 - 112
(PG 26, 44 - 237 καὶ BEΠΕΣ 30, 136 - 215)

ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ

ΙΟΓΟΣ Α'

16. Τοιούτων δὴ οὖν ἀτόπαι καὶ παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἀναφαι-
 νομένη λαγισμῶν, ἀνάγκη λεγέω τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς
 ἰδίου αὐτοὶ σύμπαν εἶναι τὸν Υἱόν· τὸ γὰρ ὅλως μετέχεσθαι τὸν
 Θεοὺ, ἴσον ἐστὶ λέγειν, ὥτι καὶ γεννᾷ· το δὲ 'γεννᾷ' τι σημαίνει
 ἢ Υἱόν, Αὐτοῦ γοῦν τοῦ Υἱοῦ μετέχει τὰ πάντα κατὰ τὴν τοῦ
 Πνεύματος γινόμενην παρ' αὐτοῦ χάριν· καὶ φανερὸν ἐκ τούτου
 γίνεσθαι, ὅτι αὐτὸς μὲν ὁ Υἱὸς οὐδενὸς μετέχει, τὸ δὲ ἐκ τοῦ
 Πατρὸς μετεχόμενον, τοῦτό ἐστι· ὁ Υἱός. Αὐτοῦ γὰρ τοῦ Υἱοῦ
 μετέχοντες, τοὺ Θεοὶ μετέχει, λεγόμεθα· καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ
 ἔλεγεν ὁ Πέτρος, 'Ἵνα γεννησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως' ὥς φησι καὶ
 καὶ ὁ Ἀπόστολος, 'Οὐκ ἔδρατε ὅτι υἱὸς Θεοῦ ἐστε,' καὶ 'Ἡμεῖς
 γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐσμεν ζῶντες'· καὶ αὐτὸς δὲ τὸν Υἱὸν βλέπων-
 τες, ὁρώμεν τὸν Πατέρα· Ἡ γὰρ, τοῦ Υἱοῦ ἔννοια καὶ κατα-
 ληψίς γινώσις ἐστὶ περὶ τοῦ Πατρὸς, διὰ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας
 αὐτοῦ ἴδιον εἶναι γέννημα. Ὡς περὶ δὲ τὸ μετέχεσθαι οὐκ ἂν
 τις ἡμῶν εἴ τι πάθος εἶποι καὶ μερισμὸν τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας·
 (δηδηλωταὶ γὰρ καὶ ὁμολογηταὶ μετεχέσθαι τὸν Θεόν, καὶ ταῦτό
 εἶναι μετέχεσθαι καὶ γεννᾶν)· οὕτως τὸ γέννημα οὐ πάθος, οὐδὲ
 μερισμὸς ἐστὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης οὐσίας. Οὐκ ἂπ. ττον ἄρα
 ἐστὶν Υἱὸν ἔχειν τὸν Θεόν, τῆς ἰδίας οὐσίας τὸ γέννημα· οὐδ'
 ἄρα παθεῖν καὶ μερισμὸν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ σημαίνει, λέ-
 γοντες Υἱὸν καὶ γέννημα· ἀλλὰ μᾶλλον τὸ γνησίον καὶ τὸ
 ἀληθινὸν καὶ τὸ μονογενὲς τοῦ Θεοῦ γινώσκοντες, οὕτω πιστευοί-
 μεν. Τούτου δὲ οὕτω πεφασμένου καὶ δεκνυμένου, οὐ το ἐκ
 τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας γέννημα ταῦτό ἐστὶν ὁ Υἱός, οὐδὲν
 λοιπὸν ἀμφιβολόν, ἀλλὰ καὶ πρόδηλον ἂν εἴη, ὅτι τοῦτό ἐστιν
 ἡ Σοφία καὶ ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα
 κτίσκει καὶ ποιεῖ καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτοῦ τὸ ἀπαύγασμα, ἐν ᾧ τὰ
 πάντα φωτίζει, καὶ ἀποκαλύπτεται οἷς ἐὼν θελῇ, τοῦτό ἐστιν
 αὐτοῦ χαρακτὴρ καὶ εἰκὼν, ἐν ᾧ θεωρεῖται καὶ γινώσκεται, διὸ
 καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Πατὴρ ἐν εἰσι· καὶ γὰρ ὁ τοῦτον βλέπων
 βλέπει καὶ τὸν Πατέρα· τοῦτό ἐστι· ὁ Χριστὸς, ἐν ᾧ τὰ πάντα
 λελύτρωται, καὶ πάλιν τὴν καινὴν εἰργάσατο κτίσιν· Τοῦ δὲ
 Υἱοῦ πάλιν οὕτως ὄντος, οὐχ ἄρμόζει, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικίνδυνόν
 ἐστὶ εἰπεῖν τοῦτον 'ἐξ οὐκ οὕτων ποίημα,' ἢ, 'Οὐκ ἦν πρὶν γεν-
 νηθῆναι.' Ὁ γὰρ τὸ ἴδιον τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς οὕτω λέγων καὶ

Αὐτοῦ π. 30.

3 Cor. v. 7

εις αὐτὸν τὸν Πατέρα φθάνει βλασφημῶν, τὰ τοιαῦτα φρονῶν περὶ αὐτοῖ, οἷα καὶ περὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννηματος φανταζόμενος καταψεύδεται.

17. Ἔστι μὲν οὖν καὶ τούτα μόνον ἱκανὸν ἀνατρέπειν τῇ Ἀρειανῇ αἵεσι· ὁμῶς δὲ καὶ ἐκ τούτου ἂν τις ἴδῃ τὸ ἄλλοδοξον αὐτῆς. Εἰ ποιητὴς καὶ κτίστης ἐστὶν ὁ Θεὸς, διὰ τί οὐ δε τὰ ποιήματα κτίζει, καὶ οὐκ ἐστὶν ἄλλως ἰδεῖν τα γινόμενα ἢ διὰ τοῦ Λόγου γινόμενα πῶς οὐ βλασφημον, ποιητῇ ὄντος τοῦ Θεοῦ, λέγειν του δημιουργικοῦ αὐτοῦ Λόγου καὶ τῇ Σοφίᾳ· μὴ εἶναι ποτε; Ἰσὺν γάρ ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι μὴδε ποιητὴς ἐστὶν ὁ Θεός, οὐκ ἔχωσι ἴδιοι ἐξ αὐτοῦ δημιουργικοῦ Λόγου, ἀλλ' ἐξωθεν ἐπεισαγόμενός ἐστι καὶ ξένος αἰτοῖ, καὶ ἰσόμοιος κατ' οὐσίαν τυγχάνων, ἐν ᾧ δημιουργεῖ. Ἐπειτα λεγέτωσαν ἡμεῖς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκ τούτου βλέπέτωσαν τὴν δυσσεβείαν ἐαυτῶν ἐκ τοῦ λέγειν, Ἔν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ, Ὀὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι. Εἰ γὰρ οὐκ αἰδίως σῦνεστιν ὁ Λόγος τῷ Πατρὶ, οὐκ ἐστὶν ἡ Τριάς αἰδίως· ἀλλὰ μόνος μὲν ἦν προτερον, ἐκ προσθήκης δὲ γέγονει ὑπέρτερον Τριάς, καὶ προαίτιος τοῦ χρόνου κατ' αὐτοὺς ἠῆξῃσε καὶ συνέστη τῆς θεολογίας ἡ γνώσις. Πᾶσι τε, εἰ οὐκ ἐστὶν ὁ ὕψος ἰδίου τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας γεννημα, ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων γεγενεον, ἐξ οὐκ ὄντων συνίσταται Τριάς, καὶ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν Τριάς, ἀλλὰ μόνος· καὶ ποτὲ μὲν ἠλλειπὴς Τριάς, ποτὲ δὲ πληρῆς· ἠλλειπὴς μὲν πρὶν γεννηταὶ ὁ ὕψος, πληρῆς δὲ ὅτε γέγονε καὶ λοιπὸν καὶ τὸ γεννητὸν τῷ κτιστῇ συνεπιθμείνεται, καὶ τὸ ποτε μὴ ὄν τῷ αἰεὶ ὄντι συνευλογεῖται καὶ συνοδοξάζεται· καὶ τό γε μείζον, ἰσόμοιος ἐαυτῆς ἡ Τριάς εὐρίσκεται, ξένους καὶ ἄλλοτριαις φύσεσιν τε καὶ ταῖς οὐσίαις συνισταμένη. Τούτο δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰπεῖν ἢ γεννητὴν τὴν τῆς Τριάδος σύστασιν. Ποταπὴ οὖν αὕτη θεοσέβεια ἢ μὴδὲ ἐαυτῇ ὁμοία τυγχάνουσα, ἀλλ' ἐκ προσθήκης χρόνω πληρουμένη, καὶ ποτὲ μὲν μὴ οὕτως, ποτὲ δὲ οὕτως αὔσια; Εἰκὸς γὰρ αὐτὴν καὶ πάλιν λήψεσθαι προσθήκην, καὶ τοῦτο εἰς ἀπειρον, ὡς ἀπαξ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκ προσθήκης ἔσχε τὴν σύστασιν. Οὐκ ἀμφίβολον δὲ ὅτι καὶ δυνατόν αὐτὴν μειοῦσθαι. Τὰ γὰρ προστιθέμενα φανερόν ὅτι καὶ ἀφαιρεῖσθαι δύναται.

18. Οὐκ ἐστὶ δὲ οὕτως· μὴ γένοιτο! Οὐκ ἐστὶ γεννητὴ ἡ Τριάς· ἀλλ' αἰδίως καὶ μία θεότης ἐστὶν ἐν Τριάδι, καὶ μία δόξα τῆς ἁγίας Τριάδος· καὶ σχίζειν αὐτὴν εἰς διαφόρους φύσεις τολμάτε· τοῦ Πατρὸς αἰδίων ὄντος, τὸν συγκαθήμενον αὐτῷ Λόγον λέγετε, ὅτι ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν· τοῦ δὲ Τισῶ συγκαθήμενοι τῷ Πατρὶ, ἐνθυμεῖσθε τοῦτον μακρόν· ἐκ αὐτοῦ. Κτίζουσά ἐστι καὶ δημιουργὸς ἡ Τριάς· καὶ οὐ φοβεῖσθε κατα-

φέρουτες αὐτὴν εἰς τὰ ἐξ οὐκ ὄντων οὐκ αἰδευθε τὰ δοῦλα συνεξισάζοντες τῇ εὐγενείᾳ τῆς Τριάδος, καὶ τὸν βασιλέα Κύριοι. Σαβαωθ τοῖς ὑπηκόοις συντάττοντες. Παύσασθε συμφύροντες τὰ ἄμικτα, μᾶλλον δὲ τὰ μὴ ὄντα τῷ ὄντι. Οὐκ ἔστι ταῦτα λέγοντας ἐνεγκεῖν δόξαν καὶ τιμὴν τῷ Κυρίῳ ἀλλὰ ἀδοξίαν καὶ ἀτιμίαν· ὁ γὰρ ἀτιμάζων τὸν Υἱὸν ἀτιμάζει τὸν Πατέρα. Εἰ γὰρ νῦν ἐν Τριάδι ἡ θεολογία τελεία ἐστὶ καὶ αὕτη ἡ ἀληθὴς καὶ μύνη θεασέβειά ἐστι, καὶ ταῦτό ἐστι τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀλήθεια εἶδει τοῦτο οὕτως δεῖ εἶναι, ἵνα μὴ τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐπιγένηται, καὶ ἐκ προσθήκης συνίσταται τὸ τῆς θεολογίας πλήρωμα. Ἐδει οὖν τοῦτο αἰδώς εἶναι· εἰ δὲ μὴ αἰδώς ἦν, εἶδει μὴδὲ νῦν οὕτως αὐτὴν εἶναι, ἀλλ' οὕτως εἶναι, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ὑμεῖς αὐτὴν ὑποτίθεσθε, ἵνα μὴδὲ νῦν Τριάς ᾖ. Ἀλλ' οἱ ἂν ἀράσχοιτό τις Χριστιανῶν τῷ τοιούτων αἰρετικῶν Ἑλλήνων γὰρ ἴδια ταῦτα ὥστε γενητὴν εἰσάγειν Τριάδα, καὶ τοῖς γενητοῖς αὐτῇ συνεξισάζει. Τῶν γὰρ γενητῶν ἐστὶν ἐλλείψεις καὶ προσθήκας δέχεσθαι· Χριστιανῶν δὲ ἡ πίστις ἄτρεπτον καὶ τελεῖαι καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχουσιν τὴν μακαρίαν οἶδε Τριάδα, καὶ οὔτε πλέον τι τῇ Τριάδι προστίθησιν, οὔτε ἐνδεὴ ποτε ταυτην γεγενησθαι λογιζεται· ἑκάτερον γὰρ τούτων δυσσεβές· διὸ καὶ ἀμιγῇ μὲν αὐτὴν γινώσκει τῶν γενητῶν, ἀδιαίρετον δὲ τὴν ἐνότητά τῆς θεότητος αὐτῆς φιλάττουσα προσκυνεῖ· καὶ φεύγει μὲν τὰς τῶν Ἀρειανῶν βλασφημίας, ὁμολογεῖ δὲ καὶ οἶδεν δεῖ εἶναι τὸν Υἱὸν· ἐστὶ γὰρ αἰδώς ὡς ὁ Πατὴρ, οὐ καὶ ἐστὶ Λόγος αἰδώς· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πάλιν ἰδωμεν.

for συνε-
σταται.

19. Εἰ πηγὴ σοφίας καὶ ζωῆς ἐστὶ καὶ λέγεται ὁ Θεὸς, ὡς
 Jer. II. 3. διὰ μὲν Ἱερεμίου, 'Ἐμὲ ἐγκατέλιποι πηγὴν ὕδατος ζῶντος' καὶ
 Ib. XVII. 13. πάλιν, 'Θρόνος δόξης ὑψωμένος, ἀγίασμα ἡμῶν, ὑπομονὴ Ἰσ-
 Baruch III. 12. ραὴλ, Κύριε, πάντες οἱ ἐγκαταλιπόντες σε αἰσχυρῆσάντων·
 ἀφεστηκότες, ἐπὶ τῆς γῆς γραφῆτωσαι· ὅτι ἐγκατέλιποι πηγὴν
 ζωῆς τὸν Κύριον' ἐν δὲ τῷ Βαροὺχ γέγραπται 'Ἐγκατελίπετε
 τὴν πηγὴν τῆς σοφίας' ἀκόλουθον ἂν εἴη τῇ ζωῇ καὶ τὴν
 σοφίᾳ μῆτε ξένα τῆς οὐσίας τῆς πηγῆς εἶναι, ἀλλ' ἴδια, μῆτε
 John XIV. 6. ἀνυπαρκτά ποτε εἶναι, ἀλλ' αἰεὶ εἶναι. Ἔστι δὲ ταῦτα ὁ Υἱὸς,
 Prov. VI. 12. ὁ λέγων, 'Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ,' καὶ, 'Ἐγὼ ἡ Σοφία κατεσκήνωσα
 βουλὴν.' Πῶς ταῦτον οὐκ ἀσεβεῖ ὁ λέγων, 'Ἦν ποτε ὅτε οὐκ
 ἦν ὁ Υἱός;' Ἰσὺν γὰρ ἐστὶν εἰπεῖν, 'Ἦν ποτε ὅτε ἡ πηγὴ ξηρὰ
 ἦν, χωρὶς τῆς ζωῆς καὶ τῆς σοφίας.' Ἡ δὲ τοιαύτη οὐκ ἂν εἴη
 πηγὴ· τὸ γὰρ μὴ ἐξ ἑαυτοῦ γενητῶν οὐκ ἐστὶ πηγὴ. Ὅσης δὲ
 ἀτοπίας γέμον ἐστὶ τοῦτο! Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς τοὺς ποιούντας
 αὐτοῦ τὸ θέλημα ἐπαγγέλλεται ὡς πηγὴν ἔσεσθαι, ἢ μὴ ἐξέλι-
 Isa. LVIII. 11. πειν ὕδωρ, λέγωνι δὲ Ἱσαίου τοῦ προφήτου· 'Καὶ ἐμπλησθήσῃ,

καθαπερ ἐπιθυμει ἡ ψυχὴ σου, καὶ τὰ ὁσὰ σου πιανθήσεται, καὶ ἔσται ὡς κῆπος μεθύει, καὶ ὡς πηγὴ, ἣν μὴ ἐξελίπεν ὕδωρ· οὗτοι δὲ τὰ Θεῖν, λεγομένου καὶ οὗτα πηγὴν τῆς σοφίας, ἄγουσι αὐτοὺς καὶ λείψαντα ποτε τῆς ἰδίας σοφίας δυσφημεῖ τολμῶσι. Ἀλλὰ τα μεν παρὰ τούτων ἐστὶ ψευδῆ· ἡ δὲ ἀλήθεια μαρτυρεῖ πηγὴν ἀΐου εἶναι τοῖ Θεῶν τῆς ἰδίας σοφίας· Αἰδοῖται δὲ τῆς πηγῆς οὐτῆς, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν Σοφίαν ἀιδεῖσθαι εἶναι δεῖ. Εἰ ταυτὴ γὰρ καὶ τὰ πάντα γέγονεν, ὡς ψάλλει Δαβὶδ· 'Πάντα ἐν Σοφίᾳ ἐποίησας' καὶ Σολομὼν φησιν· 'Ὁ Θεὸς τῇ Σοφίᾳ ἐθεμελίωτε τὴν γῆν· ἠτοίμασε δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει.' Αἰτὴ γέ ἡ Σοφία ἐστὶν ὁ Λόγος καὶ 'δι' αὐτοῦ,' ὡς Ἰωάννης φησὶ, 'ἐγένετο τὰ πάντα, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν.' Καὶ αὐτὸς ἐστὶ ὁ Χριστός, 'εἰς γὰρ Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.' Εἰ δὲ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, αὐτὸς οὐκ ἂν εἴη σωμαριθμούμενος τοῖς πᾶσι. Ὁ γὰρ τολμών του 'δι' οὗ τὰ πάντα' λέγειν ἓνα εἶναι τῶν παιτῶν, παιτῶς διη ποι καὶ περὶ Θεοῦ, 'ἐξ οὗ τὰ πάντα,' τὸ αὐτὸ λογίζεται. Εἰ δὲ ταῦτο ὡς ὑποποι φεύγει τις, καὶ διίστησις ὡς ἄλλοι ἀπὸ τῶν πάντων του Θεοῦ, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ τοῖ μοινογενῇ Υἱὸν ἴδιον ὄντα τις τοῦ Πατρὸς οὐσίας, ἄλλον λέγειν εἶναι τῶν πάντων· μὴ οὕτως δὲ αὐτοῦ τῶν πάντων, οὐ θεμὶς ἐπ' αὐτοῦ λέγειν τὸ 'ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν,' καὶ, 'οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι.' Αἱ τοιαῦται γὰρ φωναὶ κατὰ τῶν ποιημάτων ἀρμυζοῦσι λεγεσθαι αὐτὸς δὲ ὁ Υἱὸς τοιοῦτός ἐστιν, αἴτις ἐστὶν ὁ Πατήρ, οἷ καὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας ἴδιον γεννημα, Λόγος, καὶ Σοφία. Τοῦτο γὰρ ἴδιοι τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ τοῦτο τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ δείκνυσιν ἴδιον, ὥστε μήτε τὸν Θεὸν λέγειν ποτὲ ἄλογον, μήτε τοῦ Υἱοῦ ἀνύπαρκτον ποτε λέγειν. Ἐπεὶ διὰ τί Υἱόν, εἰ μὴ ἐξ αὐτοῦ; ἢ διὰ τί Λόγος καὶ Σοφία, εἰ μὴ ἀεὶ καὶ ἴδιον αὐτοῦ.

20 Πότε γοῦν τοῦ ἰδίου χωρὶς ἦν ὁ Θεός; ἢ πῶς τις περὶ τοῦ ἰδίου, ὡς περὶ ξένου καὶ ἀλλοτριουσίου δύναται λογίσασθαι; Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα οἶά ἐστι τὰ γενητὰ, οὐδὲν ὁμοιον κατ' οὐσίαν ἔχει πρὸς τὸν πεποιηκῆτα· ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ ἐστὶ, χάριτι καὶ βουλήσει αὐτοῦ τῷ Λόγῳ γεγόμενα, ὥστε πάλιν δύνασθαι καὶ παυεσθαι ποτε, εἰ θελήσειεν ὁ ποιήσας· ταύτης γὰρ ἐστὶ φύσεως τὰ γενητὰ. Τὸ δὲ ἴδιον τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς (ὡμολόγηται γὰρ, ἤδη τοῦτο εἶναι ὁ Υἱός)· πῶς οὐ τολμηρὸν καὶ δυσσεβὲς εἰπεῖν 'ἐξ οὐκ οὐτῶν,' καὶ ὅτι 'οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι,' ἀλλ' ἐπισυμβέβηκε, καὶ δύναται πάλιν 'μὴ εἶναι ποτε;' Τοῦτο δὲ καὶ μόνον ὁ ἐνθυμούμενος κατανοεῖτω, πῶς τὸ τέλειον καὶ τὸ πλήρες τῆς τοῦ

Πατρός οὐσίας ἀφαιρείται· καὶ γὰρ φανερώτερον αἱ τις ἴδῃ πάλιν το ἄτοπον τῆς αἰρέσεως, εἰν ἐνθυμηθῇ ὅτι ὁ Υἱὸς 'εἰκὼν' ἐστὶ καὶ 'ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς,' καὶ 'χαρακτήρ,' καὶ 'ἀλήθεια.' Εἰ γὰρ ὑπάρχοντος φωτὸς, ἐστὶν εἰκὼν αὐτοῦ το ἀπαύγασμα, καὶ οὐσης ὑπαστυσεως, ἐστὶ ταυτης ὁ χαρακτήρ ολόκληρος, καὶ οὗτος Πατρός, ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, σκοπεῖτωσαν οἱ τὴν εἰκόνα καὶ τὸ εἶδος τῆς θεότητος χρόνῳ μετροῦντες, εἰς πόσον ἀσβεβείας βαρῆθρον πίπτουσιν. Εἰ γὰρ οὐκ ἦν ὁ Υἱὸς πρὶν γεννηθῆναι, οὐκ ἦν δεῖ ἐν τῷ Θεῷ ἡ ἀλήθεια. Ἀλλὰ τοῦτο λέγει οὐ θεμῖς' τοῦ γὰρ Πατρός οὗτος, ἦν ἀεὶ ἐν αὐτῷ ἡ ἀλήθεια, ἥτις ἐστὶν ὁ Υἱὸς ὁ λέγων· 'Εγὼ εἰμι ἡ Ἀλήθεια' καὶ τῆς ὑποστάσεως ὑπαρχούσης, πάντως εὐθὺς εἶναι δεῖ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν εἰκόνα ταύτης· οὐ γὰρ ἐξωθεν ἐστὶ γραφομένη ἡ τοῦ Θεοῦ εἰκὼν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς γεννητὴς ἐστὶ ταύτης, ἐν ᾗ ἑαυτοὶ ὁρῶν προσ-

χαίρει ταύτη, ὡς αὐτὸς ὁ Υἱὸς λέγει· 'Εγὼ ἤμην ἡ προσέ-
χαίρει.' Ποτε γοῦν οὐκ ἔώρα ἑαυτὸν ὁ Πατὴρ ἐν τῇ ἑαυτοῦ εἰκόνι, ἡ πότε οὐκ προτεχάειν ἵνα τολμήσῃ τις εἰπεῖν, 'Ἐξ οὐκ οὗτων ἐστὶν ἡ εἰκὼν,' καί, 'Ὅτι ἦν χαίρων ὁ Πατὴρ, πρὶν γέννηται ἡ εἰκὼν,' Πῶς δὲ καὶ ἑαυτὸν ἂν ἴδῃ ὁ ποιητὴς καὶ κτιστὴς ἐν κτιστῇ καὶ γεννητῇ οὐσίᾳ. Τοιαυτὴν γὰρ εἶναι δεῖ τὴν εἰκόνα, οἷός ἐστιν ὁ ταύτης Πατὴρ.

21 Φερε τοῖνυν, ἴδωμεν τὰ τοῦ Πατρὸς, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα ἐπιγνώμῃ, εἰ αὐτοῦ ἐστὶν· Αἰδῖος ἐστὶν ὁ Πατὴρ, ἀθάνατος, ὄντως, φῶς βασιλεὺς, παντοκράτωρ, Θεὸς, Κύριος, κτίστης, καὶ ποιητὴς. Ταῦτα εἶναι δεῖ ἐν τῇ εἰκόνι, ἵνα ἀληθῶς 'ὁ τὸν Υἱὸν ἑωρακὼς ἴδῃ τὸν Πατέρα.' Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἐστὶν, ἀλλ' ὡς οἱ Ἀρειανοὶ φρονοῦσιν, γεννητὸς ἐστὶ, καὶ οὐκ αἰδῖος ὁ Υἱὸς, οὐκ ἐστὶν αὕτη τοῖ Πατρός ἀληθῆς εἰκὼν, εἰ μὴ ἄρα λοιπὸν ἀπερῆ-
θριάσαντες εἴπωσιν, ὅτι καὶ τὸ εἶκὼνα λεγεσθαι τὸν Υἱὸν οὐκ ὁμοίως οὐσίας ἐστὶ γνώρισμα, ὄνομα δὲ μόνον ἐστὶν αὐτοῦ· Ἀλλὰ τοῦτο πάλιν, ὡς Χριστομάχοι, οὐκ ἐστὶν εἰκὼν, οὐδὲ χαρα-
κτήρ. Ποία γὰρ ἐμφέρεια τῷ ἐξ οὐκ οὗτων πρὸς τὰ κτιστὰ ταῦτα οὐκ οἷτα εἰς τὸ εἶναι, ἡ πῶς τῷ ὄντι τὸ οὐκ ὄν ὁμοιον εἶναι δύναται, λειπόμενον τῷ ποτε μὴ εἶναι, καὶ τῷ πρὸς τὰ γενόμενα τὴν σύνταξιν ἔχειν, Τοιοῦτον γὰρ αὐτὸν εἶναι θέλοντες οἱ Ἀρει-
ανοὶ, λογισμοῦς ἑαυτοῖς ἐπευόησαν, λέγοντες· 'Εἰ γέννημά ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς καὶ εἰκὼν, καὶ ὁμοίός ἐστι κατὰ πάντα τοῦ Πατρὸς, ὀφείλει πάντως, ὥσπερ γεγέννηται, γεννᾶν καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ γίνεσθαι καὶ αὐτὸς πατὴρ υἱοῦ· πάλιν τε ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννώ-
μενος γεννᾶν καὶ αὐτὸς, καὶ καθεξῆς ἕως εἰς ἄπειρον· τοῦτο γὰρ ὁμοιον δέκνυνται τὸν γεννηθέντα τοῦ γενήσαντος.' Ἐφευρεται

δυσφημιῶν ἀληθῶς οἱ θεσμαχοί, οἵτινες, ὥτα μὴ τὸν Υἱὸν εἰκόνα τοῦ Πατρὸς ὁμολογήσωσι, σωματικὰ καὶ γήινα περὶ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς φρονεῖνσι, ταμάς, καὶ ἀπορρήτους καὶ ἐπιρροίας κατηγοροῦντες κατ' αὐτοῖς. Εἰ μὲν οὖν ὡς ἄνθρωπός ἐστιν ὁ Θεός, γινεσθῶ καὶ γεννητὴς ὡς ἄνθρωπος, ὥτα καὶ ὁ Υἱὸς ἕτερον γίνηται πατήρ, καὶ οὕτω καθέξης ἐξ ἀλλήλων γινεσθῶσαι, ὥτα καὶ εἰς πλήθος θεῶν ἡ διαδοχὴ κατ' αὐτοὺς ἀύξαι· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ὡς ἄνθρωπος ὁ Θεός, (οὐκ ἔστι γὰρ) οὐ δεῖ τα ἀνθρώπων ἐπ' αὐτοῖς λογισθῆναι. Τὰ μὲν γὰρ ἄλογα ζῶα καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκ δημιουργικῆς ἀρχῆς κατὰ διαδοχῆς ἀλλήλων γεννῶνται· καὶ ὁ γεννωμένος ἐκ γεννωμένου πατρὸς γεννηθεὶς, εἰκοτως καὶ αὐτὸς ἕτερός γίνεται πατήρ, ἔχων ἐκ πατρὸς ἐν ἑαυτῷ τοῦτο, ἐξ οὗ καὶ αὐτὸς γέγονε. Διὸ οὐδὲ ἔστιν ἐν τοῖς τοιούτοις κυριῶς πατήρ, καὶ κυρίως υἱός, οὐδὲ ἔστηκεν ἐπ' αὐτῶν τὸ 'πατήρ καὶ τὸ 'υἱός' ὁ γὰρ αὐτὸς υἱὸς μὲν τοῦ γεννησαντος, πατήρ δὲ τοῦ γεννωμένου ἐξ αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς θεότητος οὐκ ἔστιν οὕτως· οἱ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ὁ Θεός, οὔτε γὰρ ὁ Πατήρ ἐκ πατρὸς ἐστὶ διὸ οὐδὲ γενεῇ τὸν γεννησόμενον πατέρα· οὔτε ὁ Υἱὸς ἐξ ἀπορροίας ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ ἐκ γεννηθεῖτος Πατρὸς γεγεννηταὶ διὸ οὐδὲ γεγεννηταὶ εἰς τὸ γενεῇ. Ὅθεν ἐπὶ τῆς θεότητος μόνης ὁ Πατήρ κυριῶς πατήρ ἐστὶ, καὶ ὁ Υἱὸς κυριῶς υἱός ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τούτων καὶ μόνων ἔστηκε τὸ Πατήρ ἀεὶ πατήρ εἶναι, καὶ τὸ Υἱὸς ἀεὶ υἱός εἶναι.

22 Οὐκ οὖν δὲ ζητῶν δια τί μὴ γεννητικός υἱαὺ ὁ Υἱὸς, ζητεῖτω δ.α. τί μὴ πατέρα ἔσχειν ὁ Πατήρ. Ἀλλὰ ἀποπᾶ γε ἀμφοτέρα καὶ πατρὸς μετὰ ἀσειθείας. Ὡς γὰρ ὁ Πατήρ ἀεὶ πατήρ, καὶ οὐκ ἂν ποτε γενοῖτο υἱός, οὕτως ὁ Υἱὸς ἀεὶ υἱός ἐστὶ, καὶ οὐκ ἂν ποτε γενοῖτο πατήρ· καὶ ἐν τούτῳ γὰρ μᾶλλον χεραικτῆρι ὡς καὶ εἰκὼν τοῦ Πατρὸς δεικνύται, μείων ὃ ἐστὶ καὶ οὐκ ἄλλασ σύμμετος, ἀλλ' ἔχων ἐκ τοῦ Πατρὸς τὴν ταυτότητα. Εἰ μὲν οὖν ὁ Πατήρ μεταβάλλεται, μετεβαλλεσθῶ καὶ ἡ εἰκὼν· πρὸς γὰρ τὸν γεννησάμεντα οὕτω καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ καὶ τὸ ἀπαύγασμα ἔστηκεν· εἰ δὲ ἀνμεπτός ἐστιν ὁ Πατήρ, καὶ ὁ ἔπτω οὕτως διαμείνει, ἐξ ἀνάγκης καὶ εἰκὼν ὃ ἐστὶ διαμένει, καὶ οὐ τραπησεται. Ἔστι δὲ ἐκ τοῦ Πατρὸς Υἱός οὐκ ἄρα ἑτερίων τι γενήσεται, ἢ ὅπερ ἐστὶ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ἰδιον. Μαθὼν ἄρα καὶ τοῦτο ἐπενόησαι οἱ ἀφρονες, ἐξάραι θελοῖτες ἀπο τοῦ Πατρὸς τὴν εἰκόνα, ὥτα τοῖς γενητοῖς τὸν Υἱὸν ἐξισάσωσιν. Ἐν ταῦτοις γοῦν αὐτοὺς συνταπτοιζοῦσι οἱ περὶ Ἀρείων ἐκ διδασκαλίας Εὐσεβίου, καὶ τοιοῦτοι εἶναι νομίζοντες οἷα τὰ δι' αὐτοῦ γεγόμενα ἐστίν, ἀπεπηγοῦσαν μὲν ἀπὸ τῆς ἀληθείας, συμφορησάντες δὲ ἑαυτοὺς ῥημάτια πανουργίας, περιήρχοντο κατὰ τὴν ἀρχὴν, ὅτε τὴν αἰρε-

σιν ταύτην ἐπλαστον, καὶ μέχρι οὗ εἰν τινες στυγνῶντες ἐξ αὐτῶν παιδαγωγῶς κατὰ τὴν ἀγωγὴν πλεθύνονται αὐτῶν, οὗτοι γὰρ ἀπο τῶν θείων Γραφῶν, ἀλλ' ὥσπερ τὰ περισσεύματα τῆς καρδίας αὐτῶν ἐρεγγυμένοι λεγοῦσιν· 'Ὁ ὡὶ τοῦ μὴ ὄντα ἐκ τοῦ ὄντος πεποιήκει, ἢ τινος ὄντα, ὅντα οὖν αὐτοῦ πεποιήκειν, ἢ μὴ ὄντα;' καὶ πάλιν, 'Εἰ το ἀγεῖται, ἢ ὄνο, καὶ αὐτεξουσίως ἐστι καὶ ἰδία προαιεμεσεὶ οὐ τρεπεται τρεπτις ὡι φρεσεως. Οὐ γὰρ ὡς λίθους ἐστιν ἀφ' ἑαυτοῦ μένων ακινητος.' Εἴτα καὶ εἰσερχόμενοι πρὸς γυναικαρία. πάλιν αὐτοῖς ἐκτεθηλεμετα ῥημάτια φθεγγονται, 'Εἰ ἔχεις ἰδοὶ πρὶν τεκεῖς, ὥσπερ, οὗ αὖτε εἶχες, οὕτω καὶ ὁ τοῦ ἐλίου γίγος οὐκ ἦν, πρὶν γεννηθῆ. Τούτοις ῥήμασιν ἐξηρχομενοι παίζουσι οἱ ἄτιμοι, καὶ τὸν Θεοῦ ἀνθρώποις ἐπεικαζουσι. φησικότες τε εἶναι Χριστιανοί, 'ἀλλασπουσι τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδὸν ἐν ὁμοιώματι εἰκοτος φθαρτοὶ ἀνθρώποι.

23. 'Εδεῖ μὲν οὖν μηδὲν ἀποκρισθαι πρὸς τὰ τοιαῦτα, οὕτως ἀκριτὰ ὄντα καὶ μαῶρα ἵνα δὲ μὴ δοκῇ τι βεβαίον ἔχειν ἢ ἀρετὴς αὐτῶν, προσήκει καὶ ὡς ἐκ παρεργου διαλεγθαί καὶ ἐν ταῦτοις αὐτοὺς μάλιστα δια τὰ εὐχερῶς ἀπατώμενα παρ' αὐτῶν γυναικαρία. 'Εδεῖ δὲ ταῦτα λέγοντας αὐτοὺς, καὶ ἀρχιτέκτους πυλοθέμεθα, 'Εἰ δύνασαι χωρὶς ὕλης ὑποκειμένης οἰκοδομεῖν; ὥσπερ δὲ οὐ δύνασαι, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς οὐκ ἠδύνατο χωρὶς ὕλης ὑποκειμένης ποιῆσαι τὰ ὅλα.' 'Εδεῖ καὶ ἕκαστον αὐτοὺς τῶν ἀφρώπων ῥωτᾶν, 'Εἰ δύνασαι εἶναι χωρὶς τοποῦ, ὥσπερ δὲ οὐ δύνασαι, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἐστίν' ἢ οὕτως καὶ παρὰ τῶν ἀκούοντων ἐντρεπεσθαι διηθῶσιν. 'Ἡ δια τί, ἐὰν μὲν ἀκούωσιν, ὅτι γίγναι ὁ Θεός, εἰς ἑαυτοὺς ἀποβλέποντες ἠρουνται τούτων' ἐὰν δὲ ἀκούωσιν, ὅτι κτίζει καὶ ποιεῖ, οὐκέτι τὰ ἀνθρώπινα ἀντιτιθεασιν, ἴδει δὲ καὶ ἐν τῷ κτιζεῖν ἀνθρώπινα νοεῖν αὐτοὺς καὶ ὕλην ὑποβάλλειν τῷ Θεῷ, ἵνα καὶ τὸ εἶναι κτιστὴν τὸν Θεὸν ἀρηθῶσιν, καὶ λοιπὸν μετὰ Μανιχαίων κελίωνται. Εἰ δὲ ταυτ' ὑπερβαίνει ἢ περὶ Θεοῦ ἐννοια, καὶ μῶρον τις ἀκούσας πιστευεὶ καὶ οἶδεν ὅτι ἐστὶν οὐχ ὡς ἡμεῖς ἐσμὲν, ἐστὶ μέντοι ὡς Θεός, καὶ κτίζει οὐχ ὡς ἀνθρώποι κτισουσι, κτίζει μέντοι ὡς Θεός· δηλον, ὅτι καὶ γεννᾷ οὐχ ὡς ἀνθρώποι γεννώσι, γεννᾷ μέντοι ὡς Θεός· οὐ γὰρ ὁ Θεὸς ἀνθρώπου μιμεῖται· ἀλλὰ μᾶλλον οἱ ἀνθρώποι διὰ τὸν Θεον κυρίως καὶ μόνον ἀληθῶς ὄντα Πατέρα τοῦ ἑαυτοῦ γίγαι, καὶ αὐτοὶ πατέρες ὠνομασθησαν τῶν ἰδίων τέκνων. 'Εξ αὐτοῦ γὰρ ἡ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται.' Καὶ ἂ λέγουσι δὲ, ἐὰν ἀνεξετάστα μείωθ, ὡς εἰρηκότες τι φρόσιμον νομίζονται ἐὰν δὲ τις αὐτὰ λογικῶς ἐξετάσῃ, πολὺν εὐρεθήσονται γέλωτα καὶ χλευασμὸν ὀφλισκάνοντες.

24. Πρώτου μὲν γὰρ ἡ πρώτη καὶ τοιαύτη αὐτῶν ἐρώτησις ἐστὶ μωρὰ καὶ ἀδύνατος. Οἱ γὰρ σημαίνουνσι περὶ τίνος πυνθανονται, ἵνα καὶ ὁ ἐρωτώμενος ἀποκρίνηται· ἀλλ' ἁπλῶς λέγουσιν, 'Ὁ ὦν τὸν μὴ ὄντα.' Τίς οὖν ὁ ὦν, καὶ τίνα τὰ μὴ ὄντα, ὡς Ἀρειανοί, 'Ἡ τις ὁ ὦν, καὶ τίς ὁ μὴ ὦν καὶ τίνα λέγεται ὄντα, ἢ μὴ ὄντα, Δυνατὸν γὰρ καὶ τὸν ὄντα ποιεῖν καὶ τὰ μὴ ὄντα καὶ τὰ ὄντα καὶ τὰ προύonta. Τεκτων γοῦν καὶ χρυσοχόος καὶ κεραμεὺς τὴν αὖσαν καὶ πρὶ αὐτῶν τυγχάνουσιν ἕλην ἑκάστος κατα τὴν ἰδίαν τέχνην ἐργάζεται, ποιῶν ὃ βούλεται σκεύη αὐτὰς δὲ ὁ τῶν ὅλων Θεός, τὸν ὄντα καὶ γενόμενον ἤδη παρ' αὐτοῦ χροῦν ἐκ γῆς λαβὼν, πλάττει τὸν ἀνθρώπον· καὶ αὐτὴν μείτοι τὴν γῆν, οὐκ οὖσαν πρότερον, ὑστερον εἰς τὸ εἶναι πεποίηκε διὰ τοῦ ἰδίου Λόγου. Εἰ μὲν οὖν οὕτω πυνθανονται, δηλόν ἐστιν, ὡς ἡ μὲν κτίσις οὐκ ἦν, πρὶν γένηται, οἱ δὲ ἀνθρώποι τὴν οὐσαν ἕλην ἐπεργάζονται, καὶ πούστιτος αὐτῶν ὁ λόγος φανήσεται, γινόμενων καὶ ὄντων, γινόμενων καὶ μὴ ὄντων, ὥσπερ εἴπαμεν. Εἰ δὲ περὶ Θεοῦ καὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ λαλοῦσι, προστιθετώσαν τὰ λειπόμενα τῇ ἐρωτῇ, καὶ οὕτως ἐρωτῶτωσαν· 'Ὁ ὦν, Θεὸς ἦν ποτε ἄλογος; καὶ, Φῶς ὦν, ἀφ' ἐγγύς ἦν, ἢ ἀεὶ ἦν τοῦ Λόγου Πατὴρ, ἢ καὶ πάλιν οὕτως· 'Ὁ ὦν Πατὴρ τὸν Λόγον μὴ ὄντα πεποίηκεν, ἢ τὸν Λόγον ἴδιον ὄντα τῆς οὐσίας αὐτοῦ γέννημα ἔχει ἀεὶ σὺν αὐτῷ;' ἵνα γνωσθῶσι ὅτι ὅλως περὶ Θεοῦ καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ περιεργάζονται καὶ σοφίζεσθαι τοιαῦτα. Τίς γὰρ ἀνέξεται λεγόντων αὐτῶν ἄλογος ποτε τοῦ Θεοῦ. Παλὶν γὰρ εἰς ταῦτόν τοις προτέροις περιπεπτώκασι, καίτοι φεύγειν αὐτὸ καὶ σκέπειν σπουδασάμενοι τοῖς αὐτῶν σοφίσμασιν· ἀλλ' οὐ δυνάμεται. Οὐδε γὰρ ὅλως καὶ ἀκοῖσαι θελήσειεν ἀμφιβαλλόντων αὐτῶν, ὅτι ὁ Θεὸς οὐκ ἦν ἀεὶ Πατὴρ, ἀλλ' ὑπερου γέγονεν ἵνα καὶ φαντασθῶσιν ὅτι καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ ποτε οὐκ ἦν, πολλῶν ὄντων τῶν προεξηρημένῳ κατ' αὐτῶν ἐλεγχῶν, καὶ τοῖς μὲν Ἰωάννου λέγοντος, 'Ἦν ὁ Λόγος,' τοῦ δὲ Παύλου γράφοντος πάλιν, 'Ὁς ὦν ἀπαύγασμα τῆς δόξης,' καὶ, 'Ὁ ὦν ἐπὶ παντὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.'

25. Καὶ βέλτιον ἦν μὲν αὐτοὺς ἡρεμεῖν· ἐπειδὴ δὲ οὐ πανονται, λοιπὸν πρὸς τὴν τοιαύτην ἀναισχυρίτον ἐρώτησιν αἰτιῶν τοῦτο ἢν τις ἐπίσης αὐτοῖς τολμήσας ὑπερωτήσῃεν· ἴσως ἐκ τῶν ὁμοίων ἀποπημάτων βλέποντες ἑαυτοὺς συγκλειομένους, ἀναχωρήσουσι τῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν μάχης. Πολλὰ τοῦτον πρῶτοι ἴλεον τὸν Θεὸν ἐπικαλεσάμενοι, οὕτως αὐτοῖς τις ἵπασθησιν· 'Ὁ ὦν Θεός, οὐκ ὦν γέγονεν ἢ καὶ πρὶν γένηται, ἐστίν· Ὡς οὖν, ἑαυτὸν ἐποίησεν, ἢ ἐξ οὐδενός ἐστι, καὶ μηδὲν ὦν πρότερον ἐφαιφνης αὐτὸς ἐφάνη;' Ἀποπος ἢ τοιαύτη ἐρώτη-

John. 1. 1.

Heb. 1. 1.

Rom. 16. 5.

τας, να ὑποπτος καὶ πλεονεξία· ἀλλ' ὁμοία γε τῇς ἐκεῖνων ὁπότεροι γὰρ αὐτοὶ εἶπασιν τοῦτο μεστον ἔστι πάσης ἀσεβείας. Εἰ δὲ τὸ οὕτως ἐρωτᾷν περὶ Θεοῦ βλασφημον καὶ πλέον ἀσεβείας ἔστι, βλασφημοὶ αὖτε εἴη καὶ περὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ τοιαῦτα ἐρωτᾷν. Ἀποκρινασθαι δὲ ὅμως πρὸς ἀναιρεσιν τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἀλόγου καὶ μωροῦς ἐρωτησεως ἀναγκαῖον οὕτως· "Ὅτι ὦν, ἔστι αἰδιόως ὁ Θεός· οὗτος οὐκ αἰεὶ τοι Πατήρ, ἔστι καὶ αἰδιόως καὶ τοι τοῦτο ἀπαύγασμα, ὅπερ ἔστι ὁ Λόγος αὐτοῦ· καὶ πάλιν ὁ ὦν θεὸς ἐξ αὐτοῦ καὶ ὅτι τὸν Λόγον ἔχει καὶ οὕτε ὁ Λόγος ἐπιγεγεννηεν οὐκ ὦν πρότερον, οὕτε ὁ Πατὴρ ἀλόγος ἔῃ ποτε. "Ἢ γὰρ κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦτο εἰς τὸν Πατέρα τὴν βλασφημίαν ἀναγε, εἶγε ἐξωθεν ἐπεράησεν αὐτῷ σοφίαι, καὶ Λόγον, καὶ Τίον. "Ὁ γὰρ ἐὰν ταῦτα εἶπῃς, τοῦτο το ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννημα σημαίνει, ὥσπερ εἴρηται. "Ἰστέ αὐστᾶτοι αὐτῶν ἡ τοιαύτη ἐρώτησις, καὶ εἰς τὴν ἀριούμενοι γὰρ τὸν Λόγον, ἀλλοιοὶ ἔχουσι καὶ τὴν ἐρώτησιν. "Ὡς γὰρ εἴ τις τῶν ἡλίων ἡρῶν πιπθυνοίτε περὶ τοῦ ἀπαυγάσματος, καὶ λέγοι, "Ὁ ὦν το μὴ εἰ πεποιήκεν, ἢ εἰ αὐτὸ πεποιήκεν, οὐ σώφρωντα ἔχει· ὁ τοιούτος λογισμὸν νομισθήσεται, ἀλλ' ἐμβρόντητος αὖτε εἴη, ὅτι ὅλως ὁ ἔστιν ἐκ τοῦ φωτός, τοῦτο ἐξωθεν ἐπινοεῖ καὶ περὶ τοῦτο ἐρωτᾷ, πότε, καὶ ποῦ, καὶ ὅτε, καὶ εἰ πεποιήται· οὕτως καὶ ὁ περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς τοιαῦτα λογιζόμενος, καὶ οὕτω πιπθυνοίμενος, πολλῶν μᾶλλον τὴν μαριαν μείζονα ἂν ἔχοι, ὅτι τοι ἐκ τοῦ Πατρὸς Λόγον ἐξωθεν αὐτῷ ἐπεισάγει, καὶ το φησὶ γεννημα ὡς ποίημα σκιαλογῶν λέγει, "Οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι. "Ἀκουέτωσαν δὲ ὅμως καὶ πρὸς τὴν ἐρώτησιν αὐτῶν, ὅτι ὁ ὦν Πατήρ τὸν οὕτως Τίον ἐποίησεν. "Ὁ γὰρ "Λόγος σὺν ἔγενετο," καὶ ὅτι αὐτὸν Τίον Θεοῦ ἐποίησεν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων καὶ Τίον ἄνθρωποι, εἰ μὴ ἄρα κατὰ τὸν Σαμοσατέα μηδὲ εἶναι αὐτὸν πρὶν ἄνθρωπον γενεσθαι εἶποιεν. Καὶ πρὸς μὲν τὴν πρώτην αὐτῶν ἐρώτησιν ἱκανὰ ταῦτα παρ' ἡμῶν.

26. Ὑμεῖς δὲ, ὡς Ἀρειανοὶ, τῶν ἰδίων αὐτῶν ῥημάτων μνημονεύοντες, εἶπατε "Ὁ ὦν τοῦ μὴ οὕτως ἐχρηζεν εἰς τὴν τῶν πάντων δημιουργίαν, ἢ οὕτως αὐτοῦ ἐχρηζεν; Εἰρηκατε γὰρ, "Ὅργανον αὐτῷ τὸν Τίον ἐκ τοῦ μὴ οὕτως κατεσκευάσας, ἵνα δι' αὐτοῦ ποιῇ τὰ πάντα." Τί οὖν ἔστι βέλτιον, τὸ χρῆσθαι, ἢ τὸ τὴν χρεῖαν ἀναπληροῦν; ἢ ἀμφότερα τὰ ἐνδόξοντα ἀλλήλων ἀναπληροῦσι, τοιαῦτα γὰρ λέγοντες, τοῦ κατασκευάσαντος μᾶλλον ἀσθένειαν δεικνύετε, εἰ μὴ καὶ μόνος ἰσχυσεν δημιουργῆσαι τὰ πάντα, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτῷ ὄργανον ἐπινοεῖ, ὥσπερ τέκτων ἢ ναυπηγὸς τις, μὴ δυνάμενος ὅτιοιτ' ἐργάσασθαι χωρὶς σκεπάρνου καὶ πρίονος. Τί οὖν τοῦτου ἀσεβέστερον; Ἡ τί δεῖ διατρίβειν

ὅλως ἐν τούτοις ὡς δεινοῖς, αὐταρκῶν ὄντων τῶν προειρημένων δεῖξαι φαντασίαν μόρον εἶναι τὰ παρ' αὐτῶν; Πρὸς δὲ τὴν ἑτέραν αὐτῶν εἰβηθὴ πάλιν καὶ μωρὰν ἐξετασίαν, ἣν πρὸς τα γυναικάρια ποιοῦνται οὐδὲν μὲν πάλιν οὐδὲ περὶ ταύτης ἐχρῆν ἀποκρίσασθαι, ἢ τοῦτο μόνον ὃ καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἰρήκαμεν, ὅτι μὴ δεοῦ τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ γέννησιν συμμετεῖν τῶν ἀνθρώπων φύσει. Ἴνα δὲ ὁμῶς καὶ ἐν τούτῳ καταγνώσῃς ἑαυτῶν, καλεῖν ἐκ τῶν αὐτῶν πάλιν οὕτως αὐτοῖς ἀπαντῆσαι. Ὅλως εἰ περὶ Τιτοῦ πυνθάνονται γονεῶν, ἐνθυμεισθώσαν τίθεν ἐστι τὸ γεννώμενοι τέκνον. Εἰ γὰρ καὶ οὐκ εἶχεν ὁ γονεὺς υἱὸν πρὶν γεννήσῃ, ἀλλ' ἐσχηκώς, οὐκ ἐξωθεν οὐδὲ ἀλλότριον, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ἴδιον τῆς οὐσίας καὶ ἀπαράλλακτον ἔσχεν εἰκόνα, ὥστε τοῦτοι ἐν ἐκείνῳ βλέπεσθαι, ἀκεῖνον ἐν τούτῳ θεωρεῖσθαι. Εἰ τοίνυν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων παραδειγμάτων τοι χρόνου τῶν γεννωρτων λαμβανουσι, διὰ τί μὴ ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ τὸ κατα φύσιν καὶ τοῖς ἴδιον ἐνθυμούνται τῶν τεκνῶν πρὸς τοὺς γονεῖς, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ὁφείας μόνον τὸ πρὸς τοῦ ἰὸν ἐπιτηδεῖον ἐκ τῆς γῆς ἐκλέγονται, Ἐδεῖ δὲ πυνθαιομένους αὐτοὺς γονεῶν καὶ λεγοντας, 'Οὐκ εἶχες υἱὸν πρὶν γεννήσῃς,' προσθεῖναι καὶ εἰπεῖν, 'Ἐὰν δὲ σχῆς υἱόν, ἀρὰ γε ἐξωθεν ὥσπερ οἰκίαν, ἢ τι ἑτερον κτῆμα ἀγοράσεις,' ἵνα σοι ἀποκριθῇ 'Οὐκ ἐξωθεν, ἀλλ' ἐξ ἐμοῦ ἐστι. Ἴνα μὲν γὰρ ἐξωθεν κτήματά ἐστι, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον μετερχεται· ὁ δὲ υἱὸς ἐξ ἐμοῦ ἐστι, καὶ τῆς ἐμῆς οὐσίας ἴδιος καὶ ὁμοιος, οὐκ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἐμὲ γεγονώς, ἀλλ' ἐξ ἐμοῦ γεγεννημένος· διὸ καὶ ἐν ἐκείνῳ ὅλος εἰμὶ, μένων αὐτὸς ὃ εἰμι.' Οὕτω γὰρ ἔχει· κἂν ὁ γονεὺς τῷ χρόνῳ διαφῇ, ὡς ἄνθρωπος ἐν χρόνῳ καὶ αὐτὸς γεγενώς· ἀλλ' ἔσχει αἶν καὶ αὐτὸς ἀεὶ συνπαρῆχον τὸ τέκνον, εἰ μὴ ἡ φύσις ἐνεπαύριζε καὶ ἐκώλυε τὸ δυνασθαι. Καὶ γὰρ καὶ ὁ Λεὺ ἐτι ἦν ἐν τῇ ὁσφύϊ τοῦ προπάππου, πρὶν αὐτὸς γεννηθῇ, καὶ ὁ πάππος γεννήσῃ. Ὅταν οὖν εἰς τοῦθ' ἡλικίας ἔλθοι ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾗ καὶ τὸ δυνατόν ἢ φύσις παρεχει, εὐθὺς ἀνεμποδίστῳ τῇ φύσει πατὴρ ὁ ἄνθρωπος γίνεται τοῦ ἐξ ἑαυτοῦ υἱοῦ.

27. Οἰκοῦν εἰ γονεῶν περὶ τέκνων ἐπύθοντο, καὶ ἐγνωσαν ὅτι τὰ φύσει τέκνα οὐκ ἐξωθεν ἀλλ' ἐκ τῶν γονεῶν εἰσὶν, ὁμολογεῖσθαι καὶ περὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὅλως ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐστι. Καὶ περὶ τοῦ χρόνου ζητοῦντες, τὸ ἐμποδίζον τὸν Θεὸν λεγέτωσαν· (χρῆ γὰρ ἐξ ὧν ὡς χλευάζοντες ἐπυνθάνοντο, ἐκ τούτων αὐτοὺς ἀσεβοῦντας διελέγχειν,) εἰπάτωσαν τοίνυν τί τὸ ἐμποδίζον τον Θεόν, ἀεὶ τοῦ Τιτοῦ Πατέρα αὐτὸν εἶναι. Τὸ γὰρ ἐκ πατρὸς εἶναι τὸ γεννώμενον ὁμολύγηται. Ἴνα δὲ καὶ ὅλως τι τοιοῦτον λογισάμενοι περὶ τῶν Θεῶν καταγνώσῃς ἑαυτῶν, ὥσπερ ἠρώτησαν γυναῖκας περὶ τῶν χρόνων, οὕτω πυν-

θαυσεσθωσαν και τοῦ ἡλίου περὶ τοῦ ἀπαυγασματος αὐτοῦ, καὶ τῆς πηγῆς περὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς, ἵνα μαθῶσιν, ὅτι καίπερ ὄντα γεννήματα ταῦτα, ἐστὶ καὶ αἱ σὺν ἐκείνοις, ἐξ ὧν καὶ εἰσιν. Εἰ δὲ καὶ τὸ 'φύσει' καὶ τὸ 'αἰ' οἱ τοιοῦτοι γονεῖς ἔχουσι πρὸς τὰ τέκνα, διὰ τί τὸν Θεὸν ἐλαττονα τῶν γεννητῶν ὑπονοοῦντες, οὐ φανερώτερον ἑαυτῶν τὴν ἀσεβειαν ἐξάγουσιν; Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐ τολμῶσιν ἐκ φανεροῦ λέγειν, ὁμολογεῖται δὲ ὁ Υἱὸς μὴ ἐξῴθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι φύσει γέννημα, οὐδὲν δε σὺδὲ τὸ ἐμποδίζον ἐστὶ τὸν Θεόν· οὐ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ πλέον ἐστὶ τοῦ ἡλίου. μαλλον δὲ Θεὸς ἐστὶ τοῦ ἡλίου) δηλοῖ ὅτι καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ αἰ ἐστὶ συνυπαρχῶν ὁ λόγος τῷ Πατρὶ, δὲ οὐ τὰ πάντα οὐκ ὄντα εἰς τι εἶναι πεποιηκεν ὁ Πατήρ. Ὅτι μὲν οὖν ὁ Υἱὸς οὐκ ἐξ οὐκ ὄντων, ἀλλ' αἰδιῶς τε καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐστὶ καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δείκνυσσι καὶ ἡ ἐρώτησις δὲ τῶν αἰρετικῶν πρὸς τοὺς γονεῖς διελεγχῆι τὴν κακόνουσι αὐτῶν. Ἐγνωσται γὰρ τὸ κατὰ φύσιν, καὶ λοιπὸν καὶ περὶ τῶν χροίων ῥησάμεθα.

28. Ὅτι ἢ οὐ ἔειπεν τὴν τοῦ Θεοῦ γέννησιν παραβάλλει τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, καὶ τομίζειν μέρος εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, ἢ ὅπως τι πάθος σημαίνει τὴν γέννησιν, φθισαίτε μὲν εἰπομεν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν, καὶ νῦν δὲ τὰ αὐτὰ φάμεν. Οὐκ ἐστὶν ὡς ἄνθρωπος ὁ Θεός. Ἀνθρώποι μὲν γὰρ παθητικῶς γεννῶσι, βρυατὴν ἔχοντες τὴν φύσιν, καὶ χρόνους ἀναμενόντες διὰ τῆς ἀσθενείας τῆς ἰδίας φύσεως· ἐπὶ δὲ Θεοῦ τοῦτο λέγειν οὐκ ἐστὶν. Οἱ γὰρ ἐκ μερῶν συγκεκμητός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἀπαθὴς ὢν καὶ ἀπλοῦς, ἀπαθῶς καὶ ἀμεριστῶς τοῦ Υἱοῦ Πατὴρ ἐστὶ καὶ οὗτοι πάλιν μετὰ τεκμήριοι καὶ ἀπυδείξει ἐκ τῶν θείων Γραφῶν. Ὁ Λόγος γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ ὁ Υἱὸς Λόγος ἐστὶ τοῦ Πατρὸς καὶ Σοφία· Λόγος δὲ καὶ Σοφία οὔτε κρίσμα οὔτε μέρος ἐστὶ τούτου. οὐ καὶ ἐστὶ Λόγος, οὔτε κατὰ πάθος ἐστὶ γέννημα. Ἀμφότερα γοῦν ἡ Γραφή συνάκτουσα, 'Υἱὸν' μὲν ἔφησεν, ἵνα τὸ φύσει καὶ ἀληθινὸν τῆς οὐσίας γέννημα εὐαγγελίσηται· ἵνα δὲ μὴ τις ἀνθρώπου ὑπολάβῃ τὸ γέννημα, πάλιν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ σημαίνων, 'Λόγον' αὐτὸν εἶναι καὶ Σοφίαν καὶ ἀπαύγασμά φησιν. Ἐκ γὰρ τούτου καὶ τὸ ἀπαθὲς τῆς γεννήσεως, καὶ τὸ αἰδιον, καὶ τὸ Θεῷ πρέπον λογιζόμεθα. Ποῶν οὖν πάθος, ἢ ποῶν μέρος ἐστὶ τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος, καὶ ἡ Σοφία, καὶ τὸ ἀπαύγασμα, Καὶ τοῦτο δυνατόν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀφρονεῖς μαθεῖν. Ὡς γὰρ γυναικῶν ἐπύθοντο περὶ υἱοῦ, οὕτως καὶ ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν περὶ τοῦ λόγου, ἵνα μάθωσιν ὅτι οὔτε πάθος αὐτῶν, οὔτε μέρος ἐστὶ τοῦ νοῦ τούτων ὁ λόγος ὡς προφέρονται. Εἰ δὲ τῶν ἀνθρώπων,

καίτοι παθητῶν ὄντων καὶ μεριστῶι ὄντων, τοιοῦτος ὁ λόγος, διὰ τί περὶ τοῦ ἀσωμάτου καὶ ἀμερίστου Θεοῦ πάθη καὶ μέρη λογίζονται, ἵνα, τοῦτο προσποιούμενοι ὁρῶντες εὐλαβεῖσθαι, ἀρνήσονται τὴν ἀληθῆ καὶ φύσει γεννησῶν τοῖ Τίσι, Καὶ ὅτι μὲν τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ γέννημα οὐκ ἔστι πάθος, ἰκανῶς διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἀποδείδειται· δεδεικται δὲ καὶ ἰδίᾳ νῦν ὁ Λόγος οἱ κατὰ πάθος γεννώμενος. Ἀκουέτωσαν δὲ καὶ περὶ τῆς Σοφίας τὰ αὐτά· οὐκ ἔστιν ὡς ἄνθρωπος ὁ Θεός· μὴ ἀνθρώπινον φανταζέσθωσαν καὶ ἐν τούτῳ περὶ αὐτοῦ. Καὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων πάλαι δεκτικῶν σοφίας γεγονότων, ὁ Θεὸς οὐδεὶς μετεχων, αὐτὸς τῆς ἑαυτοῦ Σοφίας Πατὴρ ἐστίν, ἧς οἱ μετέχοντες εἰώθασιν σοφοὶ καλεῖσθαι καὶ ἐστὶ καὶ αὐτὴ ἡ Σοφία οἱ παθος, οὐδὲ μέρος, ἀλλὰ γέννημα ἰδίαν τοῦ πατρὸς. Διὰ τοῦτο αἰ. Πατὴρ, καὶ οὐκ ἐπιγέγονε τῷ Θεῷ τὸ 'πατήρ', ἵνα μὴ καὶ τριπλὸς εἶναι νομισθῇ. Εἰ γὰρ καλὸν τὸ εἶναι αὐτὸν Πατέρα, οὐκ αἰεὶ δὲ ἦν Πατήρ, οὐκ αἰεὶ ἄρα τὸ καλὸν ἦν ἐν αὐτῷ.

29. 'Ἄλλ' ἰδοὺ,' φασί, 'καὶ αἰεὶ ποιητὴς ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἐπιγέγονεν αὐτῷ τοῦ δημιουργεῖν ἢ δύναιμις ἄρ' οὖν, ἐπειδὴ δημιουργός ἐστιν, αἰδιὰ ἐστὶ καὶ τὰ ποιήματα, καὶ οὐ θέμις εἰπεῖν οὐδὲ ἐπὶ τούτων, Οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆ', 'Ἀφρονες οἱ Ἀρειανοί· τί γὰρ ὁμοίον υἱὸς καὶ ποίημα, ἵνα τὰ ἐπὶ τοῦ πατρὸς ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν δημιουργῶν εἰπωσι; Πῶς δὲ, τοσαύτης διαφορᾶς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δειχθείσης γεννήματος καὶ ποιήματος, ἐμμένουσι τῇ ἀμαθίᾳ. Πάλιν οὖν τὸ αὐτὸ λεκτέον, Τὸ ποίημα ἔξωθεν τοῦ ποιοῦντός ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται, ὁ δὲ υἱὸς ἰδίαν τῆς οὐσίας γέννημα ἐστὶ διὰ καὶ τὸ μὲν ποίημα οὐκ ἀνάγκη αἰεὶ εἶναι· ὅτε γὰρ βούλεται ὁ δημιουργὸς, ἐργάζεται· τὸ δὲ γέννημα οὐ βουλήσει ὑπέκειται, ἀλλὰ τῆς οὐσίας ἐστὶν ἰδιότης. Καὶ ποιητὴς μὲν ἂν εἴη καὶ λέγοιτο, κἂν μήπω ἢ τὰ ἔργα πατήρ δὲ οὐκ ἂν λεχθεῖν οὐδ' ἂν εἴη, μὴ ὑπάρχοντος υἱοῦ. Ἐὰν δὲ περιεργάζωνται δια τί ὁ Θεός, αἰεὶ δυνάμενος ποιεῖν, οὐκ αἰεὶ ποιεῖ, μαινομένων μὲν καὶ αὕτη ἡ τόλμα. 'Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο,' 'Ἡ πῶς 'ἔρεῖ τὸ πλάσμα' τῷ κεραμεῖ, 'Τί με οὕτως ἐποίησας;' 'Ἰνα δὲ, κἂν ἀμυδρόν τινα λογισμὸν εὗροιτες, μὴ σιωπήσωμεν, ἀκουέτωσαν· 'Ὅτι, εἴ καὶ τῷ Θεῷ δυνατόν αἰεὶ ποιεῖν, ἀλλ' οὐκ ἡδύναται τὰ γενητὰ αἰδιὰ εἶναι· ἐξ οὐκ ὄντων γὰρ ἐστὶ καὶ οὐκ ἴν πρὶν γένηται. Τὰ δὲ οὐκ ὄντα πρὶν γένηται πῶς ἡδύνατο πυν-
πάρχειν τῷ αἰεὶ ὄντι Θεῷ; Διὸ καὶ πρὸς τοῦ λυσitelēs αὐτῶν ἀφωρῶν ὁ Θεός, ὅτε εἶδεν ὅτι δύναται γενόμενα διαμένειν, τότε καὶ πεποίηκε πάντα. Καὶ ὥσπερ δυνάμενος καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ, ἢ ἐπὶ Νῶε, ἢ ἐπὶ Μωυσέως ἀποστέλλει τὸν ἑαυτοῦ

Λόγοι, οὐκ ἀπεστείλεν εἰ μὴ ἐπὶ συντελείᾳ τῷ αἰῶνι τοῦτο γινεῖσθαι ἀποστείλειν παση τῇ κτίσει· οὕτω καὶ τὰ γενήτα ὅτε ἠθέλησε καὶ ἀποστείλεν ἦν αὐτοῖς ἐποίησεν· Ὁ δὲ γε Υἱός, οὐκ ὦν ποιήμα, ἀλλ' ἴδιος τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, αἰ ἐστίν· αἰ γὰρ ὅντος τοῦ Πατρὸς, αἰ εἶναι δεῖ καὶ τοῦ ἴδιου τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Λόγος αὐτοῦ καὶ ἡ Σοφία καὶ τὰ μεν κτισματα κἂν μηδεπω ὑπαρχῇ οὐκ ἐλάττωι τὸν πατέρα· ἔχει γὰρ τοῦ δύνεσθαι δημιουργεῖν ὅτε βούλεται τοῦδε γένεσθαι, εἰ μὴ αἰ ἐκ συνῆ τῷ Πατρί, ἐλάττωμα τῆς τελειότητος τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐστίν· Ὅθεν τὰ μὲν ποιήματα, ὅτε ἠθέλησεν, ἐδημιουργήθη διὰ τοῦ Λόγου αὐτοῦ· ὁ δὲ Υἱός αἰ ἐστίν ἴδιος γενήτα τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας.

30. Ταῦτα τοὺς μὲν πιστοὺς εὐφραίνει, τοὺς δὲ αἰρετικούς λυπεῖ βλέποντας ἀναιρουμένην αὐτῶν τὴν αἵρεσιν· καὶ γὰρ κακεῖνη παλιν αὐτῶν ἡ ἐρώτησις ἐν τῷ λεγέειν, “Ἐν τῷ ἀγείητον, ἡ δὲ οὐ·” οὐκ ὀρθῶν αὐτῶν δεικνύει τὴν διάφορον, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ διόλοι μεστὴ. Οὐ γὰρ ἐπὶ τιμῇ τοῦ Πατρὸς οὕτως ἐρωτῶσι, ἀλλ' ἐπὶ ἀτιμίᾳ τοῦ Λόγου. Ἄν γοῦν τῶν ἀγείητον παροτρύναι αὐτῶν, ἀποκρινῆται, “Ἐν τῷ ἀγείητον, εὐθὺς τοῖς ἑαυτῶν ἰὸν ἐξεμῶσι λέγοντες·” Οὐκοῦν ὁ Υἱός τῶν γενήτων ἐστὶ, καὶ καλῶς εἰρήκαμεν. Οὐκ ἦν πρὶν γενεῇσθαι· Πάσαι γὰρ φηρώσι καὶ κυκῶσι, ὥς μοῖον διαστητῶσι τοῦ Λόγου ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τὸν δημιουργῶν τῶν ὅλων τοῖς ποιήμασι στερηθῆναι, σωσι. Πρῶτοι μὲν οὖν καὶ κατὰ τοῦτο καταγιγνώσκουσιν ὅτι μεμφόμενοι τοῖς ἐν Νίκαιᾳ συνελευθεῖσιν ἐπιστάτους ὡς ἀγράφοις χρησάμενοις λέξεσι, καίτοι μὴ ὁσφύμοις, ἀλλ' ἐπ' ἀναγνώσει τῆς ἀσθενείας αὐτῶν κειμεναὶς ἡτοκμίζονται εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν αὐτοὶ ἐξ ἀγκυλῶν φθεγγόμενοι καὶ ἐπεισώπτες λαοδωρίας κατὰ τοῦ Κυρίου, “μὴ γνώσκοντες μήτε ἢ λέγειν μήτε περὶ τίνων διατίθονται.” Ερωτησάτωσαν γοῦν Ἑλληνας, παρ' ὧν ἤκουσαν (σὺ γὰρ τῶν Γραφῶν, ἀλλ' ἐκείνῳ ἐστὶν εὖρεμα) ὥς ἀκούσαντες πόσα σημαινόμενα ἡ λέξις ἔχει, μαθῶσιν ὅτι οὐδὲ περὶ ὧν λέγουσιν, ἐπίστανται καλῶς ἐρωτᾶν. Κἀγὼ γὰρ δι' αὐτοὺς ἐπιθυμῶν λέγεσθαι “ἀγείητον” τὸ μηδεπω μὲν γενέμενον, δυνάμειον δὲ γενέσθαι, ὡς τὸ ζῆλον τὸ μήπω μὲν γενόμενον, δυνάμειον δὲ γενέσθαι σκάφος· Καὶ αὖθις ἀγείητον λέγεσθαι τὸ μήτε γεγόμενον, μήτε δυνάμενον γενέσθαι ποτὲ, ὡς τὸ τριγωνον τετράγωνον, καὶ ὁ ἄριστος ἀριθμὸς περιττός. Ὅντε γὰρ τὸ τριγωνον γέγονε ποτε τετραγωνον, οὔτε γένοιτ' ἂν ποτε· ἀλλ' οὔτε ὁ ἄριστος γέγονε ποτε περιττός. οὔτε γένοιτ' ἂν ποτε περιττός· Λέγεται δὲ πάλιν ἀγείητον τὸ ὑπάρχον μὲν, μὴ γενθῆν δὲ ἐκ τινος, μηδὲ ὅλως ἔχον ἑαυτοῦ τινα πατέρα. Προσέθηκε

δὲ καὶ ὁ παροῦργος σοφιστῆς, Ἀστερίος, ὁ καὶ τῆς αἰρέσεως πειρηγορός, ἐν τῇ αὐτῇ συνταγματικῇ λέγων, ἀγένητον εἶναι το μὴ ποιεῖν ὅλα· αἰεὶ οὐ. Κατὰ τοιοῦτον οὖν σημαζόμενον ἰσοῦσι το ἀγένητον. ἔδει προστιθεῖταις αὐτοῖς ἐρωτᾶν, ἵνα καὶ ὁ ἐρωτώμενος ὀρθῶς ἀποκρίνηται.

31. Εἰ δὲ συμβῇ καλῶς ἐρωτᾶν, ἐν τῇ λέγειν, “Ἐν τῷ ἀγένητον, ἢ οὐκ, ἀκούσονται πρῶτον μὲν, ὡς ἀμαθεῖς, πολλά τε εἰσελάττει, καὶ οὐδεὶς, πλείστα μὲν τα δυνάμενα γενέσθαι, οὐδεὶς ἡδὲ το μὴ διέπειται, ὥσπερ, εἴρηται. Εἰ δὲ, ὡς Ἀστερίῳ ἤρεσε τὸ μὴ ποιεῖν ὅλα ἀλλ’ αἰεὶ οὐ, ἀγένητον εἶναι, οὕτως ἐρωτῶσιν· ἀκουέτωσαν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις, ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς οὕτως κατὰ ταύτην τὴν ἐκδοχὴν ἀγένητος ἦν λεχθεῖν. Οὔτε γὰρ τῶν γεννητῶν, οὔτε ποιημάτων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ αἰθίως συνεστὶ τῷ Πατρὶ, ὥσπερ καὶ ἡδὴ δεδεικται, καὶ πολλάκις μεταβάλλωνται, ἵνα μόνον κατὰ τοῦ Κτιστοῦ λέγωσιν, “Ἐξ οὐκ οὐτις ἐστίν,” καὶ, “Οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι.” Πιστωσὶ δὲ οὖν ἐκπιπτοντες, εἰς καὶ ἐκεῖνο θελησῶσι λοιπὸν ἐρωτᾶν κατὰ τοῦ ὑπαρχόν μὲν, μήτε δὲ γεννηθεῖν ἐκ τινος, μήτε ἔχον ἑαυτοῦ πατέρα· ἀκούσονται μὲν καὶ παρ’ ἡμῶν τὸν οὕτω σημαζόμενον ἕνα καὶ μόνον ἀγένητον εἶναι τὸν Πατέρα, οὐδὲν ἡδὲ πλεονάζουσιν ἐκ τοῦ τοιαῦτα ἀκούειν αὐτοῦς. Οὐδὲ γὰρ τὸ οὕτως ἀγένητον λέγεσθαι τὸν Θεὸν δείκνυσιν γεννητὸν εἶναι τὸν Υἱόν, ἡλίου οὗτος κατὰ τὰς προειρημμένας ἀποδείξεις τοιοῦτον εἶναι τὸν Λόγον, οἷός ἐστιν ὁ γεννήσας αὐτόν. Οὐκοῦν εἰ ἀγενήτος ὁ Θεός, οὐ γεννητὴ, ἀλλὰ νένημά ἐστιν ἢ τοῦτον εἰκῶν, ἥτις ἐστὶν ὁ Λόγος αὐτοῦ καὶ ἡ Σοφία. Ποία γὰρ ἐμφέρεια τῷ γεννητῷ πρὸς τὸ ἀγένητον. (πάλιν γὰρ τὰ αὐτὰ λέγειν οὐκ ὀκνητέον) ἐπεὶ εἰ ὅμοιον τὸ γεννητὸν τῷ ἀγενήτῳ θέλωσιν, ὡς τὸν ὁρῶντα τοῦτο βλέπειν ἐκεῖνο, οὐ μακρὰν εἰσὶν εἰπεῖν, ὅτι καὶ τὸ ἀγένητον καὶ κτισμάτων ἐστὶν εἰκῶν, καὶ λοιπὸν πέφυρται πάντα παρ’ αὐτοῖς, γεννητῶν μὲν ἐξίσωσις πρὸς τὸ ἀγένητον, ἀγενήτου δὲ καθαιρέσεις μετρούμενον πρὸς τὰ ποιήματα, ἵνα μόνον τὸν Υἱὸν ἐν τοῖς ποιήμασι καταγάγῃσιν.

32. Ἀλλ’ οὐδὲ αὐτοῖς οἶμαι θελησαι λέγειν ἐτι τὰ τοιαῦτα, εἰς Ἀστερίῳ γε τῷ σοφιστῇ, πειθωταί. Ἐκεῖνος γὰρ, καίπερ σπουδάζων συνηγορεῖν τῇ Ἀρειαιῇ αἰρέσει, καὶ λέγων ἐν εἶναι τὸ ἀγένητον, τὰ ἐναντία ταῖς αὐτοῖς ἀντιφθέγγεται, λέγων καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ ἀγένητον καὶ ἀναρχον εἶναι· καὶ ἐστὶ μέρος, ὃν ἔγραψε, ταῦτα. “Οὐκ εἶπεν ὁ μακάριος Παῖλος, Χριστὸν κηρύσσειν τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἀλλὰ διχα τῆς προσθήκης, “δύναμιν Θεοῦ καὶ Θεοῦ σοφίαν,” ἄλλην μὲν 1 Cor. i. 24. εἶναι τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ δύναμιν, τὴν ἐμφυτον αὐτοῦ καὶ συνπάρχουσαν αὐτῷ ἀγενήτως κηρύσσων.” Καὶ πάλιν μετ’

ὀλίγα· 'Καίτοι γε ἡ μὲν αἰδώς αὐτοῦ δύναμις καὶ σοφία, ἣν ἀναρχόν τε καὶ ἀγένητον οἱ τῆς ἀληθείας ἀποφαίνονται λογισμοί, μία ἂν εἴη δῆπουθεν καὶ αὐτή.' Εἰ γὰρ καὶ μὴ καλῶς νοήσας τὸ τοῦ ἀποστόλου ῥητὸν, ἐνόμισεν εἶναι δυο σοφίας, ἀλλ' ὅμως συνυπάρχουσαν αὐτῷ ἀγένητον σοφίαν εἰρηκῶς, οὐκέτι ἐν τῷ ἀγένητον, ἀλλὰ καὶ ἑτεραν ἔφησεν ἀγένητον εἶναι σοφίαν αὐτῷ. Τὸ γὰρ συνυπάρχον οὐκ ἑαυτῷ ἀλλ' ἐτέρῳ συνυπάρχει. 'Ἡ τοίνυν Ἀσπερίῳ πειθόμενοι μηκέτι ἐρωτάτωσαν, "Ἐν τῷ ἀγένητον, ἡ δυο," ἵνα μὴ ὡς ἀμφιβαλλοῦντες μαχωνται πρὸς ἑκείνους ἢ εἰ ἐναντιοῦνται ἀκεῖνῳ, μὴ ἐπεριδεσθῶσαν αὐτοῦ τῷ συνταγματῇ, ἵνα μὴ 'ἀλλήλους δάκρυντες ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῶσι.' Καὶ ταῦτα μὲν δι' ἀλλήλων πρὸς τὴν ἀμαθίαν αὐτῶν εἰρήσθω. Πρὸς δέ γε τὴν παροῦργον αὐτῶν προαιρεσιν τί τοσούτου ἂν τις εἴποι; Τίς αὐτοὺς οὐκ ἂν οἴτως μαινομένοις μισήσῃε δικαίως; 'Ἐπειδὴ γὰρ οὐκέτι παρήρησιαν ἔχουσιν ἐν τῷ λέγειν, 'ἐξ οὐκ ὄντων,' καὶ, 'οὐκ ἔν πρην γεννηθῇ ἐπενόησαν ἑαυτοῖς τὴν τοῦ 'ἀγενήτοι' λέξει, ἵνα τὸν Τίον γεννητον πρὸς τοῖς ἀκεραιῶς λεγόντες, αὐτὰ πάλιν ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, τὸ 'ἐξ οὐκ ὄντων,' καὶ τὸ 'οὐκ ἦν ποτε,' σημαίνωσιν ἐν γὰρ τούτοις τὰ γενητὰ καὶ τὰ κτίσματα σημαίνονται.

33. 'Εδεῖ οὖν, εἴπερ θαρβύουσιν εἰς λέγουσι, τούτοις καὶ ἐπιμένειν, καὶ μὴ ποικίλως μεταποιεῖν ἑαυτοὺς. 'Ἀλλ' οὐ θέλουσι, νομιζόντες εὐχερῶς ἅπαντα δύνασθαι, ἐὰν τῷ ὀνόματι τούτῳ σκέπτοντες τὴν αἵρεσιν προβάλλωται τὸ 'ἀγενήτοι' καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ ἀγενήτου λεξείδιον οὐ πρὸς τὸν Τίον ἔχει τὴν σημασίαν, κἂν οὗτοι γογγύζωσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰ γενητὰ καὶ ὅμοιον ἂν τις ᾖ τοῦτου τοῦ 'Παντοκράτωρ,' καὶ τὸ 'Κύριος τῶν δυνάμεων.' Εἰ γὰρ τῶν πάντων ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Λόγου κρατεῖ καὶ κυριεύει, καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Πατρὸς βασιλεύει ὁ Τίος, καὶ τὸ κράτος πάντων ἔχει, ὡς Λόγος καὶ ὡς εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, εὐδὴλον ὡς οὐδὲ ὥδε τοῖς πᾶσι συναριθμεῖται ὁ Τίος, οὐδὲ δι' αὐτὸν λέγεται Παντοκράτωρ καὶ Κύριος, ἀλλὰ διὰ τὰ δι' Τίου γεγόμενα, ὧν καὶ κρατεῖ καὶ κυριεύει διὰ τοῦ Λόγου. Καὶ τὸ ἀγένητον ἄρα οὐ διὰ τὸν Τίον, ἀλλὰ διὰ τὰ δι' Τίου γεγόμενα σημαίνεται καὶ καλῶς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὡς τὰ γενητὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τούτων κτίστης διὰ τοῦ Τίου καὶ δημιουργός ἐστιν. "Ὡςπερ δὲ τὸ 'ἀγενήτον' πρὸς τὰ γενητὰ σημαίνεται, οὕτως καὶ τὸ 'Πατὴρ' δηλωτικόν ἐστι τοῦ Τίου καὶ ὁ μὲν ποιητὴν καὶ δημιουργὸν καὶ ἀγένητον ὀνομάζων τὸν Θεόν, τὰ κτίσματα καὶ τὰ γενητὰ βλέπει καὶ καταλαμβάνει· ὁ δὲ τὸν Θεὸν Πατέρα καλῶν, εὐθὺς τὸν Τίον νοεῖ καὶ θεωρεῖ. Διὸ καὶ θαυμάσειεν ἂν τις αὐτῶν τὴν ἐκ' ἀσεβείας φιλονεικίαν, ὅτι, καίτοι καὶ τοῦ

John v 33.

ὀνόματος τοῦ 'ἀγενήτου' καλὴν ἔχοντας τῇ προειρημενῇ διανοίαν, καὶ δυναμένου μετ' εὐσεβείας ὀνομάζεσθαι, αὐτοὶ κατὰ τὴν ἰδίαν αἴρεσιν προφέρουσι ἐπ' ἀτιμίᾳ τοῦ Υἱοῦ, οἷα ἀναγνόντες ὅτι ὁ τιμῶν τὸν Υἱὸν τιμᾷ τὸν Πατέρα, καὶ 'ὁ τὸν Υἱὸν ἀτιμαζὼν ἀτιμάζει τὸν Πατέρα'. Εἰ γὰρ ὅλως αὐτοῖς εὐφημίας καὶ τῆς εἰς τὸν Πατέρα τιμῆς ἐμελεν ἔδει μάλλον, καὶ τοῦτο βέλτιον καὶ μείζον ἦν, 'Πατέρα' τὸν Θεὸν εἰδέναι τε καὶ λέγειν αὐτοῖς, ἢ ἐκεῖνος ὀνομάζειν αὐτόν. Λέγοντες μὲν γὰρ ἐκεῖνοι τὸν Θεὸν 'ἀγένητοι,' ἐκ τῶν γενομένων ἔργων αὐτοὶ, καθάπερ εἴρηται, ποιητὴν μόνον καὶ δημιουργὸν λέγουσι, νομίζοντες ὅτι καὶ τὸν Λόγον ποίημα ἐκ τούτοις σημαίνειν δύνανται κατὰ τὴν ἰδίαν ἡδονήν. ὁ δὲ τὸν Θεὸν 'Πατέρα' λέγων, ἐκ τοῦ Υἱοῦ τούτου σημαίνει, οὐκ ἀγνοῶν ὅτι, Υἱοῦ οἶτος, ἐξ ἀόγκης διὰ τοῦ Υἱοῦ τὰ γενητὰ πάντα ἐκτίσθη. Καὶ οὗτοι μὲν 'ἀγενητοι' λέγοντες, μὲνοι ἐκ τῶν ἔργων σημαίνουσιν αὐτοὶ, καὶ οὐκ ἴσασι καὶ αὐτοὶ τὸν Υἱόν, ὥσπερ Ἕλληνες. ὁ δὲ 'Πατέρα' λέγων τὸν Θεόν, ἐκ τοῦ Λόγου σημαίνει τούτοις. Εἰδὼς δὲ τὸν Λόγον, οἶδεν αὐτὸν δημιουργὸν οὐ τα, καὶ καταλαμβάνει ὅτι 'δι' αὐτοῦ τὰ πάντα γέγονεν.' John v. 3.

34 Οὐκοῦν εὐσεβέστερον καὶ ἀληθέως ἂν εἴη μᾶλλον τὸν Θεὸν ἐκ τοῦ Υἱοῦ σημαίνειν καὶ Πατέρα λέγειν, ἢ ἐκ μόνων τῶν ἔργων ὀνομάζειν καὶ λέγειν αὐτὸν ἀγενητοί. Τούτο μὲν γὰρ μόνον ἕκαστοι, καθάπερ εἴποι, καὶ κοινῇ πάντα τὰ ἐκ τοῦ βουληματος τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Λόγου γεγνημένα ἔργα σημαίνει, τὰ δὲ 'Πατὴρ' ἐφ' Υἱοῦ μόνον σημαίνεται καὶ ἴστανται. Ὅσῳ δὲ ὁ Λόγος τῶν γενητῶν διαφέρει, τοσούτω καὶ πλείον τὸ λέγειν τὸν Θεὸν 'Πατέρα' τοῦ λέγειν 'ἀγενητοί' διαφέρει ἂν. Καὶ γὰρ τοῦτο μὲν ἀγραπτον καὶ ὑποπτον ἅτε ποικίλην ἔχον ἐστὶ τὴν σημασίαν, ὥστε τοῖς ἐρωτῶμενον περὶ αὐτοῦ εἰς πολλὰ τὴν διάνοιαν περιφέρεισθαι. τὸ δὲ 'Πατὴρ' ἀπλοῦν καὶ ἔγγραφον, καὶ ἀληθέστερον, καὶ σημαφοὶ μόνον τὸν Υἱόν ἐστι. Καὶ τὸ μὲν 'ἀγενητον' παρ' Ἑλλήνων εὐρηται τῶν μὴ γνωσκόντων τὸν Υἱόν. τὸ δὲ 'Πατὴρ' παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐγνωσθῆ καὶ κεχαρίσται. Καὶ γὰρ εἰδὼς αὐτὸς τίς ἐστιν Υἱός, ἔλεγεν. 'Εγὼ εἰ τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ 1 v. 31 v. 32, ἐν ἐμοὶ ἐστίν,' καὶ, 'Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα' καὶ, 1 v. 9. 'Εγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν' καὶ οὐδαμοῦ φαίνεται τὸν Πατέρα 1b. x. 30. καλῶν 'ἀγενητον' αὐτός. ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς εὐχεσθαι διδάσκων οὐκ εἶπεν. Ὅταν δὲ προσεύχεσθε λέγετε, Θεέ ἀγένητε. ἀλλὰ μᾶλλον. Ὅταν δὲ προσεύχεσθε, λέγετε, Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς Luke x. 2. οὐρανοῖς. Καὶ τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς πίστεως ἡμῶν εἰς τοῦτο συντελεῖν ἠθέλησε, κελεύσας ἡμᾶς βαπτίζεσθαι οὐκ εἰς ὄνομα ἀγενήτου καὶ γενητοῦ, οὐδὲ εἰς ὄνομα κτίστον καὶ κτίσματος, ἀλλ' 'εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος.' Οὕτω Matt xxviii.

ἢ τελειομεναι καὶ ἡμεῖς ἐκ πειρημάτων οἷτες, υἱοποιούμεθα
 λεγόμεν καὶ τοῖ τοῖ Πατρὶς δε ὄνομα λέγοιτες, ἐπιγινώσκμεν
 ἐκ τοῦ ὁρμήματος τοῦτου καὶ τὶ εἰ αὐτῶ τῷ Πατρὶ Λογοί.
 Ματα οὗς ἔλα καὶ ἡ, τὴν τῆς τοῖ ἀγείηται λεξέως ἐπιχερίσας
 εἰπὼν δεδεικται, καὶ μὴ ἐν τῇ εἰ ἔχουσα ἡ μὴ ἐν φατασιαν.

35 Περὶ δὲ τοῦ λεγέαι αἰῶνς εἰ 'τρεπτός' ἔστιν ὁ Λόγος,
 περιττοὶ ἔστι περὶ τούτοις ζητεῖν ἄρα γὰρ καὶ μοιον ἐγγινώσκ-
 αμεν μετὰ παρ αὐτῶν λεγομενα, δεῖξαι τὸ τολμηροῦ τῆς ἀσεβείας
 αὐτῶν 'Ἔστι γὰρ ταῦτα ἃ ὡς ἐρωτῶντες φησιν αὐτοῖς 'Αἰ-
 τεξούσιός ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστι. Προαίρεσις κατὰ το αἰτεξούσιον
 καλὸς ἔστι, καὶ δυνατός, εἰν θέλῃ, τραπήναι, τρεπτὴς ὡς
 φύσει' ἢ ὡς λίθος καὶ ξύλον, οὐκ ἔχει τὴν προαίρεσιν ελευ-
 θέραι εἰς τὸ κατεῖσθαι καὶ ῥέπειν εἰς ἐκάτερα,' Τῆς μὲν οὖν
 αἰρέσεως αὐτῶν οὐκ ἀλλότριον ἔστι τοιαῦτα λεγέαι τε καὶ φρο-
 νεῖν' ἡπαξ γὰρ πλυσαντες ἑαυτοῖς ἐξ οὐκ οὐτῶν Θεοί, καὶ
 κτιστεν Υἱόν, ἀκολουθῶν ὡς ἀρμοζοῖτα κτίσματι τα το αὐτα καὶ
 συνέλεξαν ἑαυτοῖς ῥήματα' ἐπειδὴ, δε πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Εκκλη-
 σίας διαμαχόμενοι, καὶ ἀκούοντες παρ' αὐτῶν περὶ τοῖ ἀληθινοῦ
 καὶ μόνοι Λόγοι τοῦ Πατρὸς, τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ φθγγεσθαι
 τολῶσι, τίς τούτου τοῦ δογματος μιανώτεροι ἀν' ἴδοι, Τίς
 σούτων καὶ μόιον ἀκούων, καὶ μὴ ἀντιλεγέαι δύνηται οὐ παράτ-
 τεται, καὶ τὴν ἀκὴν ἀποκλείσει, ξενίζόμενος ἐφ' οἷς ἐκεῖνοί τε
 λαλοῖσι, καὶ αὐτὸς καινῶν ἀκούει ῥημάτων, ἐχόντων αὐτὸν καὶ
 ὑπ' αὐτῆς τῆς προφορᾶς τὴν βλασφημίαν. Εἰ γὰρ τρεπτός καὶ
 ἀλλοιούμενός ἐστιν ὁ Λόγος, ποῖ ἄρα στήσεται, καὶ ποῖον αὐτοῦ
 τὸ τέλος ἔσται τῆς ἐπιδύσεως, ἢ πῶς ὅμοιος τῷ ἀτρεπτῷ ὁ
 τρεπτός εἶναι δύνησεται, πῶς δὲ ὁ τὸν τρεπτόν 'ἐωρακώς',
 ἐωρακέναι τὸν ἀτρεπτον νομίσαιεν; ἐν ποίᾳ δὲ ἄρα ἔαν γείνηται
 καταστάσει, δύνησεται τίς τοῖ Πατέρα ἐν αὐτῷ βλέπειν, ὅλον
 γὰρ ὡς οὐκ ἀεὶ τίς ὄψεται ἐν αὐτῷ τὸν Πατέρα, διὰ το αἰ
 τρέπεσθαι τὸν Υἱόν, καὶ ἀλλοιουμένης αὐτοῦ εἶναι φύσεως. 'Ὁ
 μὲν γὰρ Πατὴρ ἀτρεπτός καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ αἰ καὶ ὡσανύτως
 ἔχει, καὶ ὁ αὐτός ἐστιν' ὁ δὲ Υἱὸς εἰ κατ' ἐκείνους τρεπτός, καὶ
 οὐκ ἀεὶ ὁ αὐτός, ἀλλ' ἀεὶ ἀλλοιουμένης φύσεώς ἐστι, πῶς ὁ τοι-
 οῦτος εἰκὼν τοῦ Πατρὸς εἶναι δύναται, οὐκ ἔχων τὸ ὅμοιον τῆς
 ἀτρεψίας; πῶς δὲ καὶ ὅλως 'ἐν τῷ Πατρὶ' ἔστι, ἀμφίβολον
 ἔχων τὴν προαίρεσιν; τάχα δὲ καὶ τρεπτός ὢν, καὶ καθ'
 ἡμέραν προκύπτων, οὐκ ἔχει τέλειός ἐστιν. 'Ἀλλ' ἢ μὲν τοιαύτη
 τῶν Ἀρειανῶν οἰχέσθω μαρνα, ἢ δὲ ἀλήθεια λαμπέτω, καὶ
 δεικνύτω τούτους παραφρονοῦντας. Πῶς γὰρ οὐ τέλειος ὁ ἴσος
 θεῷ; ἢ πῶς οὐκ ἀτρεπτός, ὁ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐν ὧν, καὶ
 τῆς οὐσίας ἴσος ὢν Υἱὸς αὐτοῦ, τῆς δὲ οὐσίας τοῦ Πατρὸς

οὕσης ἀτρέπτου ἀτρεπτον ἂν εἴη καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἴδιοι γεννημα.
 Εἰ δὲ τούτου οὕτως οὗτος, τοῦ λόγου τροπὴν καταφειδόνται,
 μανθανέτωσαν ποῦ τούτων ὁ λόγος κινδυνεύει· ἕκ γὰρ τοῦ Mat. xii. 31
 καρποῦ καὶ τὸ δένδρον ἐπιγινώσκειται· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἑωρακὼς John. xiv. 9.
 τὸν Υἱὸν ἑώρακε τὸν Πατέρα, καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ γινῶσις γινώσις
 ἐστὶ τοῦ Πατρὸς.

36. Οὐκοῦν ἀναλλοίωτος ἡ εἰκὼν τοῦ ἀτρέπτου Θεοῦ αἰ εἴη.
 Ἰησοῦς γὰρ Χριστὸς, χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς Heb. xiii. 8
 αἰῶνας. Καὶ ὁ μὲν Δαυὶδ ψάλλων περὶ αὐτοῦ φησι· Καὶ σὺ Ps. c. xxi.
 κατ' ἀρχάς, Κιριε, τὴν γῆν ἐθεμελιώσας, καὶ ἔργα τῶι χειρῶν 20-26.
 σου εἰσι οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμενε-ς καὶ
 πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὥσει περιβολαιοὶ ἐλ-
 φύεις αὐτοῖς, καὶ ἀλλαγίσονται. Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἐγ-
 σου οὐκ ἐκλείψουσιν· Ὁ δὲ Κύριος αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ διὰ τοῦ
 προφήτου λέγει· Ἰδετέ με, Ἰδετε ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ, Οὐκ Isai. xlii. 1.
 ἡλλοίωμαι. Εἰ γὰρ καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς δύναται λέγειν, 39. Mat. iii. 6.
 εἶναι τοῦτο τὸ σημαινόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸν Υἱὸν ἁρμοζει ταῦτο
 λέγειν, ὅτι μάλιστα γεγόμενος ἄνθρωπος δείκνυσιν τὴν ταυτότητα
 καὶ τὸ ἀτρέπτον ἑαυτοῦ τοῖς νομίζουσι διὰ τὴν σάρκα ἡλλοιωθῆναι
 αὐτὸν, καὶ ἑτερόν τι γεγενῆσθαι. Ἀξιοπιστότεροι δὲ εἰ ἄγιοι
 καὶ μᾶλλον ὁ Κύριος τῆς τῶν ἀσεβῶν κακιοῦσας. Καὶ γὰρ κατὰ
 τὸ εἰρημένον ἀναγινωσκα τῆς ἡμετέρας, πάντων τῶν γεννητῶν καὶ
 πάσης τῆς κτίσεως, δια τῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς σημασίας, τρεπτήν
 καὶ ἁλλοιωτήν ἢ Γραφὴν τὴν φύσιν λέγουσα, καὶ τὸν Υἱὸν
 ὑπεξαίρουσα τούτων, δείκνυσιν μηδὲως γεννητὸν αὐτὸν εἶναι,
 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἁλλοιοῦντα τα ἅλλα, καὶ μὴ ἁλλοιούμενον
 αὐτὸν διδάσκει, δι' ὧν φησι· Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου
 οὐκ ἐκλείψουσιν. Καὶ εἰκότως γε· τὰ μὲν γὰρ γενητὰ ἐξ οὐκ
 ὄντων ὄντα, καὶ οὐκ ὄντα πρὶν γένηται, ὅλως ὅτι οὐκ ὄντα
 γίνεσθαι, ἁλλοιουμένην ἔχει τὴν φύσιν· ὁ δὲ Υἱὸς, ἐκ τοῦ Πατρὸς
 ὢν, καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἴδιος, ἀναλλοίωτος καὶ ἀτρέπτως ἐστίν,
 ὡς αὐτὸς ὁ Πατήρ. Οὐ γὰρ θέμις εἰπεῖν ἐκ τῆς οὐσίας τῆς
 ἀτρέπτου τρεπτὸν γεννᾶσθαι Λόγον καὶ ἁλλοιουμένην Σοφίαν.
 Πῶς γὰρ ἔτι Λόγος, εἰ τρεπτὸς ἐστίν; ἢ πῶς ἔτι Σοφία τὸ
 ἁλλοιούμενον; εἰ μὴ ἄρα ὡς ἐν οὐσίᾳ συμβεβηκὸς, οὕτως εἶναι
 θέλουσιν, ὡς ἐν ἰδιαζούσῃ τινὶ οὐσίᾳ συμβεβηκέναι τινα χλμν
 καὶ ἔξιν ἀρετῆς, καὶ κεκληῖσθαι ταύτῃ οὕτως Λόγον, καὶ Υἱόν,
 καὶ Σοφίαν ὥστε καὶ ἀφαιρεῖσθαι καὶ προστίθεσθαι αὐτῇ δύνα-
 σθαι. Τοιαῦτα γὰρ φρονοῦντες πολλάκις εἰρήκασιν, Ἄλλ'
 οὐκ ἐστὶ Χριστιανῶν ἡ πίστις αὕτη. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο δείκνυσιν
 εἶναι Λόγον καὶ Υἱὸν ἀληθῶς Θεοῦ, οὔτε τὴν σοφίαν ἀληθῆ,
 σοφίαν. Τὸ γὰρ τρεπόμενον καὶ ἁλλοιούμενον, οὐχ ἰστάμενον

John 5 c.

δὲ ἐν ἐμὶ καὶ τῷ αὐτῷ, πῶς δύναται εἶναι ἀληθές, 'Ὁ δὲ γε Κύριος λέγει· 'Εγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια·' εἰ τῶντων ὁ Κύριος αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ τοῦτο λέγει, καὶ το ἄτρεπτοι ἑαυτοῦ δείκνυσιν, οἳ τε ἄγιοι μαθόντες τοῦτο μαρτυροῦσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ αἱ περὶ Θεοῦ ἔννοιαι τοῦτο ἴσατιν εἰσεβες, πόθεν ταῦτ' ἐπενοήσαν οἱ δυσσεβεῖς, 'Απὸ μὲν οὖν τῆς καρδίας ὡς ἀπο φθοράς αὐτὰ ἐξήμεσαν.

Phil. 2. 7-10

Pa. 2. 11-12 B.

37. Ἐπειδὴ δὲ προφασίζονται τὰ θεῖα λόγια, καὶ βιάζονται παρεξηγεῖσθαι ταῦτα κατὰ τὸν ἴδιον νοῦν, ἀναγκαῖον τοσοῦτοις ἀποκρίσασθαι τοῖταις, ὅσοι ἐδικήσαν τὰ ῥητὰ, καὶ δεῖξαι ταῦτα μὲν ὁρθῶν ἔχοντα τὴν διάκρισιν, ἐκείνους δὲ λαλῶντες φρονοῦντας· Φασὶ τοῖτων, ὅτι γεγραπται παρὰ μὲν τῷ Ἀποστόλῳ· 'Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερψώπε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνοματὶ Ἰησοῦ πάν γόνι κάμψῃ, ἐποικραίωσιν, καὶ ἐπιγείωσιν, καὶ καταχθονίωσιν' παρὰ δὲ τῷ Δαυίδ· 'Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεὸς σου ἔλαιον ὑγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.' Εἴτα ἐπιφέρουσι ὡς σαφὸς τι λέγοντες· 'Εἰ διὰ τοῦτο ὑψώθη, καὶ χάριν ἔλαβε, καὶ διὰ τοῦτο κέχρισται, μισθὸν τῆς προαιρέσεως ἔλαβε· Προαιρέσει δὲ πράξας, τρεπτήs ἐπτι πᾶσι φύσεως' Ταῦτα οἱ μόνον εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ γράψαι τετολημέασιν· Εὐσέβιος τε καὶ Ἀρειος, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν δὲ λαλεῖν οὐκ ὀκνοῦσι κατὰ μέσσην τὴν ἀγορὰν, οὐκ ἐρωῶντες ὅσην μανίαν ὁ λογιστὴς αὐτῶν ἔχει· Εἰ γὰρ μισθὸν προαιρέσεως ἔλαβεν ἢ ἔσχεν, οὐκ ἂν ἐσχηκώς αὐτὰ εἰ μὴ τοῦ θεομένου τοῦ ἔργου ἐνεδεξάτο, ἐξ ἀρετῆς ὅρα καὶ βελτιώσεως ταῦτα ἐσχηκώς, ἐκόντως ἐλέχθη διὰ ταῦτα καὶ Υἱὸν καὶ Θεόν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀληθινὸς Υἱὸν· Τὸ μὲν γὰρ ἐκ τινος κατὰ φύσιν ἀληθινὸν ἔστι γέννημα, οἷος ἦν Ἰσαὰκ τῷ Ἀβραάμ, καὶ Ἰωσήφ τῷ Ἰακώβ, καὶ τὸ ἀπαύγασμα τῷ ἡλίῳ· οἱ δὲ ἐξ ἀρετῆς καὶ χάριτος λεγόμενοι μόνον εἰσιν ἐχόντες ἀπὸ τῆς φύσεως τὴν ἐκ τοῦ λαβεῖν χάριν, καὶ ἄλλοι παρὰ τὸ δοθῆν αὐτοῖς ὄντες, οἱοὶ εἰσιν οἱ ἄνθρωποι οἱ κατὰ μετοχὴν Πνεῦμα λαβόντες, περὶ ὧν καὶ ἔλεγεν· 'Υἱὸς ἐγέννησα καὶ ὑψώσα, αὐτοὶ δὲ με ἡθέτησαν'· Ἄμείλει ἐπεὶ μὴ κατὰ φύσιν ἦσαν υἱοὶ, διὰ τοῦτο καὶ τραπέντων αὐτῶν ἀφηρέθη τὸ Πνεῦμα, καὶ ἀπεκηρύχθησαν καὶ πάλιν δὲ μετανοοῦντες αὐτοὺς δέξεται, καὶ διδούς τὸ φῶς, πάλιν εἰσὺς καλέσει ὁ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν Θεὸς οὕτω τὴν χάριν αἰτοῖς δεδωκώς.

38. Εἰ τοίνυν οὕτω καὶ τὸν Σωτῆρα λέγουσι, δειχθήσεται μήτε ἀληθινός, μήτε Θεός, μήτε Υἱός, μήτε ὁμοῖος τῇ Πατρὶ, μήτε ὅλως τοῦ εἶναι κατ' οὐσίαν Πατέρα ἔχων τὸν Θεόν, ἀλλὰ τῆς δοθείσης αὐτῷ μόνης χάριτος, τοῦ δὲ εἶναι κατ' οὐσίαν

κτίστην τὸν Θεόν, καθ' ἰμμότητα των παιτων ἔχων. Τοιοῦτος δὲ ὢν, οἷσι αὐτοὶ λεγούσι, φανήσεται μάλ्लη μὴδὲ ἐξ ἀμῆνης ἐσχηκώς τὸ ὄνομα 'Υἱός,' εἰ γε τοῦτο τῶν ἔργων ἐπαθλοὶ ἔσχε καὶ προκοπῆς, οὐκ ἄλλης ἢ τῆς ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφήν ἀνέλαβε. Τότε γάρ, εἰτι, ὅτε 'γενόμενος πρὸς τὸν πατέρα' ὑπῆκος μετὰ θανάτου, ὑπερφωσθαι λέγεται, καὶ χάριν εἰληφέναι τὸ ὄνομα, 'ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ κάμψῃ πάντες γονεῖς.' Τί αὖν ἦν πρὸ τούτου, εἰ πρὸ ὑψώθη καὶ νῦν ἵρξατο προσκυνεῖσθαι, καὶ νῦν Υἱὸς ἐλέχθη, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος; Φαίνεται γὰρ μὴδὲν βελτιώσας αὐτὸς τὴν σάρκα, ἀλλὰ μάλ्लον αὐτὸς δι' αὐτῆς βελτιωθείς, εἰ γε κατὰ τὴν κακότητα αἰτῶι τότε ὑψώθη καὶ Υἱὸς ἐλέχθη, ὅτε γέγονει ἄνθρωπος. Τι οὖν ἦν πρὸ τούτου, Πάλιν γὰρ αὐτοὺς ἐρωτᾷ ἀνάγκη, ἵνα καὶ τὸ τέλος τῆς ἀσεβείας αὐτῶν θεωρηθῇ. Εἰ γὰρ ἔστιν ὁ Κύριος Θεός, Υἱὸς, Λόγος, οὐκ ἦν δὲ ταῦτα πρὸ τοῦ γένηται ἄνθρωπος, ἢ ἄλλο τι ἦν παρὰ ταῦτα, καὶ ὕστερον ταύτων ἐξ ἀρετῆς μετῆσχεον, ὥσπερ εἴπομεν ἢ το ἕτερον, (ὅπερ εἰς τὰς ἐκείνων κεφαλῆς θεραπείῃ, αἰνάκη λέγειν αὐτοὺς, μὴδὲ εἶναι πρὸ τοιτοὶ αὐτὸν, ἀλλὰ το ὅλοι ἄνθρωπον εἶναι φύσει, καὶ μὴδὲν πλεον.) Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο τίς 'Εκκλησίας, καὶ δὲ Σαμοσατείως ἔστι καὶ τῶι τοῦ 'Ιουδαίου τὸ φρόνημα. Διὰ τι οὖν τα ἐκείνων φρονιούτες, οἷχι καὶ ὡς 'Ιουδαῖοι περιτεμεύονται, ἀλλ' ὑποκρίνεται τὸν Χριστιανισμόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔχουσι τὴν μάχην. Εἰ γὰρ οὐκ ἦν, ἢ ἦν μὲν, ἐβελτιώθη δὲ ὕστερον, πῶς δὲ αὐτοῦ γέγονε τα παιτα, ἢ πῶς τα ταῦτα, εἰ γε μὴ τέλειος ἦν, προσεχαιρεν ὁ Πατήρ, καὶ αὐτὸς δὲ, εἰ νῦν ἐβελτιώθη, πῶς πρὸ τούτου ἠνφραίνετο ἐν προσώπῳ τοῦ Πατρός, πῶς δὲ, εἰ μετὰ τὸν θάνατον ἔλαβε τὸ προσκυνεῖσθαι, φαίνεται ὁ 'Αβραάμ αὐτὸν ἐν τῇ σκηνῇ προσκυνῶν καὶ Μωσῆς ἐν τῇ βάρῃ; καὶ, ὡς εἶδε Δαυὶδ, 'μύριαι μυριάδες καὶ χίλαιοι χιλιάδες ἐλειτουργοῦν αὐτῷ'; πῶς δὲ, εἰ νῦν κατ' αὐτοὺς ἔσχε τῆς βελτιώσεως, τῆς πρὸ κόσμου καὶ τῆς ὑπερκοσμίου δόξης. ἵνα τοῦ μνημονεύων, ἔλεγεν αὐτὸς ὁ Υἱός, 'Δόξα σοὶ με σὺ, Πάτερ, τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ τοῦ.' Εἰ δὲ νῦν ὑψώθη κατ' αὐτοὺς, πῶς πρὸ τούτου 'ἐκλινεν οὐρανὸς καὶ κατέβη,' καὶ πάλιν, 'Ἐδωκεν ὁ Ὑψιστος φωνὴν αὐτοῦ;' Οὐκοῦν: εἰ καὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι τὴν δόξαν εἶχεν ὁ Υἱός, καὶ 'Κύριος τῆς δόξης' Ὑψιστός τε ἦν, καὶ ἐξ οὐρανοῦ κατέβη, καὶ αἰεὶ προσκυνητός ἐστιν, οὐκ ἄρα καταβὰς ἐβελτιώθη, ἀλλὰ μάλ्लον ἐβελτίωσε αὐτὸς τὰ δοκμενα βελτιώσεως, καὶ εἰ τοῦ βελτιώσαι χάριν καταβέβηκεν, οὐκ ἄρα μισθὸν ἔσχε τὸ λεγεσθαι Υἱὸς καὶ Θεός, ἀλλὰ μάλ्लον αὐτὸς υἱοποίησεν ἡμᾶς τῷ Πατρὶ, καὶ ἔθεσποίησε τοὺς ἀνθρώπους, γενόμενος αὐτὸς

Gen. xvi. 3.

Ex. ix. 6.

Ugh. vii. 10.

John xvi. 5.

Ps. xvi.
(xxvii.) v. 13.

ἄνθρωπος.

39. Οὐκ ἄρα ἄνθρωπος ὤν, ὑστερον γεγоне Θεός· ἀλλὰ Θεὸς ὢν, ὑστερον γεγоне ἄνθρωπος, ἵνα μᾶλλον ἡμᾶς θεοποιήσῃ. Ἐπει εἰ ὅτε γέγονε ἄνθρωπος, τότε Υἱὸς καὶ Θεὸς ἐλέχθη, πρὸ δὲ τοῦ γένεσθαι ἄνθρωπος, 'υἱὸν' ἔλεγε τοὺς παλαι λαοὺς ὁ Θεός, καὶ Μωσῇ ἐτιθετο· 'θεοὶ' τοῦ Φαραῶ, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἡ Γραφή φησιν, 'Ὁ Θεὸς ἐστὶ ἐν συναγωγῇ θεῶν' δηλοῖ· ἐστὶν ὡς μετ' αὐτοὺς καὶ Υἱὸς καὶ Θεὸς αὐτὸς ἐλέχθη. Πῶς οὖν 'πάντα δι' αὐτοί, καὶ 'αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων.' ἢ πῶς 'πρωτότοκος πάσης τῆς κτίσεως,' ἔχων τοὺς πρὶ ἑαυτοῦ κληθεὺς υἱοὺς καὶ θεοὺς, πῶς δὲ οἱ μέτοχοι πρῶτοι οὐ μετεχουσι Λόγου, Οὐκ ἐστὶν ἀληθὴς αὕτη δόξα· παρενσεις ἐστὶ τῶν νῦν Ἰουδαϊζόντων. Πῶς γὰρ ὅπως δύναται τινες ἐπιγινώσκειν Πατέρα τ.λ. Θεοῦ; οὔτε γὰρ νιοθεσία γένοιτ' ἂν χωρὶς τοῦ ἀληθινοῦ Υἱοῦ, λέγοντος αὐτοῦ· 'Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τοὶ Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὃς ἂν ὁ Υἱὸς ἀποκαλεῖσθαι.' Πῶς δὲ καὶ θεοποιήσεις γένοιτ' ἂν χωρὶς τοῦ Λόγου καὶ πρὶ αὐτοῦ· καίτοι λέγοντος αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφούς τούτων Ἰουδαίους, Εἰ ἐκείνους θεοὺς εἶπε, πρὸς οὓς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο;· Εἰ δὲ πάντες ὅσοι υἱοὶ τε καὶ θεοὶ ἐκληθήσαν, εἴτε ἐπὶ γῆς, εἴτε ἐν οὐρανοῖς, διὰ τοῦ Λόγου νιοποιήθησαν καὶ ἐθεοποιήθησαν, αὐτὸς τε ὁ Υἱὸς ἐστὶν ὁ Λόγος δηλοῖ· ὅτι δι' αὐτοῦ μὲν οἱ πάντες, αὐτὸς δὲ πρὸ πάντων· μᾶλλον δὲ μόνον αὐτὸς ἀληθινὸς Υἱὸς, καὶ μόνος ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Θεὸς ἀληθινὸς ἐστίν, οἱ μισθὸν ἀρετῆς ταῦτα λαβῶσι, οὔδε ἄλλος ὢν παρὰ ταῦτα, ἀλλὰ φύσει κατ' οὐσίαν ὢν ταῦτα Γέννημα γὰρ τῆς του Πατρὸς οὐσίας ὑπάρχει, ὥστε μηδεὶς ἀμφιβάλλειν ὅτι, καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἀτρέπτου Πατρὸς, ἀτρεπτός ἐστι καὶ ὁ Λόγος.

40. Τίως μὲν οὖν, ταῖς περὶ τοῦ Υἱοῦ ἐννοαίαις χρώμενοι, οὕτως πρὸς τὰς ἀλόγους αὐτῶν ἐπινοίας, ὡς δεδωκεν αὐτὸς ὁ Κύριος, ἀπημιτήσαμεν· καλὸν δὲ καὶ τὰ θεῖα λόγια παραθέσθαι λοιπόν, ἵν' ἐτι καὶ πλείον τοῦ μὲν Υἱοῦ τὸ ἀτρέπτου ἀποδείχθῃ, καὶ ἡ ἀναλλοίωτος αὐτοῦ πατρικὴ φύσις, τούτων δὲ ἡ κακοφροσύνη. Γράφων τοίνυν Φιλιππησίους ὁ Ἀπόστολός φησι· 'Τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχηματὶ εἰρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπὸ ὁμοίωσιν θανάτου, θάνατος δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπὶ γῆς, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα

ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς ὄψαν Θεοῦ Πατρός· Τε τοῦτου λεικότερον καὶ ἀποδεικτικώτερον γενοῖτο ἂν, οὐ γὰρ ἐξ ἐλαττόνων βελτίων γίνεται ἀλλὰ μᾶλλον Θεὸς ὑπάρχων, τὴν δούλου μορφήν ἔλαβε, καὶ εἰ τῷ λαβεῖν οὐκ ἐβελτιώθη, ἀλλ' ἐταπεινώσεν ἑαυτοί. Που τοῦτοι εἰ τοῦτοις 'μισθὸς τῆς ἀρετῆς' ἢ ποία προκοπὴ καὶ βελτίωσις ἐν ταπεινώσει, Εἰ γὰρ Θεὸς ὢν, γίνεται ἄνθρωπος, καὶ, ἐξ ὕψους καταβῶς, λέγεται· 'ὑψοῦσθαι' ποῖ ὑψοῦται, Θεὸς ὢν, δηλοῦ ὄντος παλιν τοῦτον, ὅτι τοῦ Θεοῦ ὑψιστοῦ ὄντος, ἐξ ἀναγκῆς εἶναι δεῖ καὶ τὸν τοῦτου Λόγον ὑψιστον. Που οὖν πλείονι εἶχεν ὑψωθῆναι ὁ εἰ τῷ Πατρὶ ὢν, καὶ 'ὅμοιος κατὰ πάντα' τοῦ Πατρός, (Ὁκυῦν πάσης προσθήκης ἀπροσδεῖς ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν ὡς ὑπονοοῦσιν οἱ Ἀρειανοί. Εἰ γὰρ διὰ τὸ ὑψωθῆναι καταβέβηκεν ὁ Λόγος, καὶ ταῦτα γεγραπται, τίς χρεῖα ἦν ὅλως καὶ ταπεινώσαι ἑαυτον, ἵνα τοῦτο ζητήσῃ λαβεῖν ὑπὲρ εἶχε; ποῖαν δὲ καὶ χάριν ἔλαβεν ὁ τῆς χαριτος δοτὴρ, ἢ πῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα εἰς τὸ προσκυνεῖσθαι, ἀεὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ προσκυνούμενος, καὶ πρὶν γένηται γένῃ ἄνθρωπος, παρακαλοῦσιν οἱ ἅγιοι· 'Ὁ Θεός, εἰ τῷ ὀνοματί σου σῶσον με.' Καὶ πάλιν· 'Οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθσόμεθα' καὶ ὑπὸ μὲν τῶν πατριαρχῶν προσεκκλῖντο· περὶ δὲ τῶν ἀγγέλων γέγραπται· 'Καὶ προσκυνήσάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ.'

41. Εἰ δὲ καὶ, ὡς ψάλλει Δαυὶδ ἐν τῷ ἐβδόμηκστῷ πρώτῳ ψαλμῷ· 'Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ πρὸ τῆς σελήνης εἰς γενεὰς γενεῶν' πῶς ἐλάμβανεν ὁ εἶχεν αἰεὶ καὶ πρὶν λαβεῖν ἰὼν αὐτό, 'Ἡ πῶς ὑψοῦται, ὁ καὶ πρὶν ὑψωθῆναι ὑψιστος ὢν; 'Ἡ πῶς ἔλαβε τὸ προσκυνεῖσθαι, ὁ καὶ, πρὶν τοῦτο ἰὼν λαβεῖν, αἰεὶ προσκυνούμενος, Οὐκ ἔστιν αἰνίγμα, ἀλλὰ μυστηριον θεῖον· 'Εν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· δι' ἡμᾶς δὲ ὕστερον οὗτος 'ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο' καὶ τὸ λεγόμενον νῦν, 'ὑπερίψωσεν,' οἱ τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου ὑψουμένην σημαίνει· ἦν γὰρ αἰεὶ καὶ ἔστιν· ἴσα Θεῷ· ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἐστιν ἡ ὑψωσις. Οἱ πρὶν γοῦν εἰρηται ταῦτα, εἰ μὴ ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, ἵνα γένηται φανερόν ὅτι τὸ 'ἐταπεινώσεν,' καὶ τὸ 'ὑπερίψωσεν' ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου λέγεται· οὐ γὰρ ἔστι τὸ ταπεινόν, τοῦτον καὶ τὸ ὑψωθῆναι ἂν εἴη· καὶ εἰ διὰ τὴν πρόσληψιν τῆς σαρκὸς τὸ 'ἐταπεινώσεν' γέγραπται, δὴλόν ἐστιν ὅτι καὶ τὸ 'ὑπερίψωσεν' δι' αὐτὴν ἐστι. Τούτου γὰρ ἦν ἐνδεής ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ ταπεινὸν τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ θανάτου. 'Ἐπεὶ οὖν εἰκὼν ὢν τοῦ Πατρός, καὶ ἀθάνατος ὢν ὁ Λόγος, 'ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν,' καὶ ὑπέμεινε δι' ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος ἐν τῇ ἑαυτοῦ σαρκί

26. 11. 117

16. 20. 126

7

126. 1. 5

126. 50. 12

126. 1. 7

126. 20. 126

126. 1. 7

John 1. 1. 24.

τὸν θάνατον, ἵν' οὕτως ἑαυτον ὑπὲρ ἡμῶν διὰ τοῦ θανάτου
προπενεργῇ τῷ Πατρὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς
καὶ ὑπὲρ ἡμῶν λεγεται ὑπερυψώσθαι, ἵν' ὥσπερ τῷ θανάτῳ
αὐτοὶ πάντες ἡμεῖς ἀπεθάνομεν ἐν Χριστῷ, οὕτως ἐν αὐτῷ τῷ
Χριστῷ πάλιν ἡμεῖς ὑπερυψωθῶμεν, ἕκ τε τῶν νεκρῶν ἐγειρό-
μενοι καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναρχόμενοι, 'ἐνθα πρόδρομος ὑπὲρ
ἡμῶν εἰσιέλθων Ἰησοῦς, οὐκ εἰς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ'
εἰς αὐτὸν τον οὐραίου νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ
ὑπὲρ ἡμῶν' Εἰ δὲ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς αὐτὸν τοὺς οὐρανοὺς
εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, καίτοι καὶ πρὶν τοῦτου καὶ αἱ Κύριος ὦν
καὶ δημιουργὸς τῶν οὐρανῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἄρα καὶ το ὑψωθῆναι
νῦν γέγραπται. Καὶ ὥσπερ αὐτὸς πάντα ἀγιάζει, λεγεί πάλιν
τῷ Πατρὶ 'ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀγιάζει,' οἷχ ἵνα ἅγιος ὁ Λόγος
γένηται, ἀλλ' ἵνα αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ ἀγιάσῃ πάντας ἡμᾶς' οὕτως
ἄρα καὶ τὸ νῦν λεγόμενον, 'ὑπερυψώσεν αὐτὸν,' οὐχ ἵνα αὐτὸς
ὑψωθῇ, ὑψιστος γὰρ ἐστὶν ἀλλ' ἵνα αὐτὸς μὲν ὑπὲρ ἡμῶν
'δικαιοσύνη γένηται,' ἡμεῖς δὲ ὑψωθῶμεν ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς τὰς
πύλας εἰσελευσόμεν τῶν οὐρανῶν, διὰ αὐτὸς πάλιν ὑπὲρ ἡμῶν
ἀνέωξε, λεγόντων τῶν προτρεχόντων 'Ἄρατε πύλας, οἱ ἀρχον-
τες, ὑμῶν, καὶ ἐπίρθητε, πύλαι αἰώνου, καὶ εἰσελεύσεται ὁ
Βασιλεὺς τῆς δόξης.' Καὶ ὧδε γὰρ οὐκ αὐτῷ ἦσαν αἱ πύλαι
κεκλεισμέναι Κυρίῳ καὶ ποιητῇ τῶν πάντων οὗτι, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς
καὶ τοῦτο γέγραπται, οἷς ἦν ἡ θύρα κεκλεισμένη τοῦ παραδείσου.
Διὸ καὶ ἀνθρωπίνως μὲν, δι' ἣν ἐφόρει σάρκα, λεγεται περὶ
αὐτοῦ τὸ 'Ἄρατε πύλας' καὶ τὸ 'εἰσελευσεται,' ὡς ἀνθρώπου
εἰσερχομένου· θειῶς δὲ πάλιν περὶ αὐτοῦ λέγεται, ἐπειδὴ καὶ
'Θεὸς ἐστὶν ὁ Λόγος,' ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Κύριος καὶ ὁ βασιλεὺς
τῆς δόξης. Τὴν δὲ τοιαύτην εἰς ἡμᾶς γενομένην ὑψωσιν προ-
αμφῶναι τὸ Πνεῦμα ἐν ὀδοηκουσῶν ὑγρόν ψαλμῷ λέγοι. 'Καὶ
ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσονται, ὅτι τὸ καύχημα τῆς διέ-
μεως αὐτῶν εἰ σὺ.' Εἰ δὲ δικαιοσύνη ἐστὶν ὁ Τίσις, οὐκ ἡμᾶς
αὐτὸς ἐστὶν, ὡς ἐνδεὴς, ὑψούμενος, ἀλλ' ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἐν τῇ
δικαιοσύνῃ ὑψούμενοι, ἥτις ἐστὶν αὐτός.

42. Καὶ γὰρ καὶ τὸ 'ἐχαρίσατο αὐτῷ,' οὐ δι' αὐτὸν τὸν
Λόγον γέγραπται ἢν γὰρ σάβιν, καὶ πρὶν ἄνθρωπος γένηται,
προσκυνούμενος, ὥσπερ εἶπομεν, ὑπὸ τε τῶν ἀγγέλων καὶ πύτης
τῆς κτίσεως, κατὰ τὴν πατρικὴν ιδιότητα· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς καὶ
ὑπὲρ ἡμῶν τοῦτο πάλιν περὶ αὐτοῦ γέγραπται. "Ὡσπερ γὰρ, ὡς
ἄνθρωπος, ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ὑψώθη' οὕτως, ὡς ἄνθρω-
πος, λέγεται 'λαμβάνειν' ὅπερ εἶχεν αἰὶ ὡς Θεός, ἵνα εἰς ἡμᾶς
φθάσῃ καὶ ἡ τοιαύτη δοθεῖσα χάρις. Οἷ γὰρ ἡλαττώσῃ ὁ Λόγος
σῶμα λαβῶν, ἵνα καὶ χάριν ζητήσῃ 'λαβεῖν,' ἀλλὰ μᾶλλον καὶ

ἐθεοποίησεν ὑπὲρ ἐιεδύσατο, καὶ πλέοι ἐχαρίσατο τῷ γενεῖ τῶν ἀνθρώπων τοῦτο "Ὡς περ γὰρ αἰεὶ προσεκίετο, λόγος ὢν καὶ 'ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων', οὕτως ὁ αὐτός, ὡς καὶ ἄνθρωπος γενόμενος, ἀληθεὶς τε 'Ἰησοῦς οὐδὲν ἦρται ἔχει πᾶσαν ὑπὸ πόδα τὴν κτίσιν' καὶ 'ἐν τῷ οὐνόματι τουτῷ τὰ γούνα κάμπτουσαν αὐτῷ,' καὶ 'ἰσομολογούμενην' ὅτι καὶ το γενέσθαι σάρκα τὸν λόγον, καὶ θάνατον ὑπομεῖναι σαρκεὶ οὐκ ἐπ' ἀδοξίᾳ τῆς θεότητος αὐτοῦ γέγοιεν, ἀλλ' 'εἰς δοξαίαν Θεοῦ Πατρὸς' Δοξα δὲ Πατρὸς ἐστὶ τοῖς γειόμενοις ἀνθρώποις καὶ ἀπολομένοις εἰρεθίζηται, καὶ νεκρωθέντα ζωοποιεῖσθαι, καὶ νῦν γειέσθαι Θεοῖ. Καὶ γὰρ καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς διυόμεων, ἀγγέλων τε καὶ ἀρχαγγέλων αἰεὶ μὲν προσκυνοῦντων αὐτοῖς, προσκυνοῦντων δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ οὐνόματι 'Ἰησοῦ' τον Κύριον, ἡμῶν ἐστὶν αὕτη ἡ χάρις καὶ ὑπερψώσις, ὅτι τε καὶ ἄνθρωπος γενομένος, προσκίεταί ἑ τοῖ Θεοῦ Υἱός, καὶ οὐ φεισθήσονται αἱ οὐράσιοι διυόμεναι βλέπουσαι τοὺς συσσωμῶντας ἐκεῖνος πάντας ἡμᾶς εἰσεγομένους εἰς τὰς χώρας αὐτῶν. Ἄλλως δὲ οὐκ ἂν ἐγεγονε τοῦτο, εἰ μὴ ὁ 'ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων' εἰληφεὶ δοῦλον μορφὴν, καὶ ταπεινώσας ἦν ἑαυτον, μέχρι θανάτου' συγχωρήσας φθάσαι τὰ σῶμα

43. 'Ἰδοὺ γούν το νομιζόμενοι παρὰ ἀνθρώποις μωρὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σταυροὶ γέγονε πάντων ἐντιμότερον. Ἢ μὲν γὰρ ἀιήσασαις ἡμῶν ἐν αὐτῷ ἀπόκειται οὐκ ἐστὶ δὲ μόνος ὁ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἔθνη λοιπον, ὡς προείρηκεν ὁ προφήτης, τὰ μὲν εἰδῶλα ἑαυτῶν καταλιμπάνουσι, τοῖς δὲ ἀληθινὸν Θεὸν τὸν τοῦ Χριστοῦ Πατέρα ἐπιγινώσκουσι καὶ ἡ μὲν τῶν δαιμόνων φαντασίᾳ κατηργηται, μόνος δὲ ὁ οὕτως Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ἰησοῦ Χριστοῦ' προσκίεταί. Τὸ δὲ καὶ ἐν σώματι γενημένοι τον Κυρίου καὶ κληθέντα 'Ἰησοῦν' προσκυνεῖσθαι, πιστεύεσθαι τε αὐτὸν Υἱόν Θεοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ ἐπιγινώσκεισθαι τον Πατέρα, δηλον ἂν εἴη, καθάπερ εἴρηται, ὅτι οὐχ ὁ Λόγος, ἢ ὁ λόγος ἐστίν, ἔλαβε τί τι τοιαύτην χάριν, ἀλλ' ἡμεῖς. Διὰ γὰρ τὴν πρὸς τὸ σῶμα αὐτοῦ συγγένειαν νῆος Θεοῦ γεγόναμε καὶ ἡμεῖς, καὶ υἱοὶ Θεοῦ λοιπὸν πεποιημέθα, ὥστε καὶ ἐν ἡμῖν ἤδη προσκυνεῖσθαι τον Κύριον, καὶ τοὺς ὁρῶντας 'ἀπαγγελλει,' ὡς ὁ Ἀπόστολος εἴρηκεν, 'ὅτι οὕτως ὁ Θεὸς ἐν τούτοις ἐστὶ' καθάπερ καὶ ὁ Ἰωάννης ἐν μὲν τῷ Εὐαγγελίῳ φησὶν· 'Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ John 1: 12 γένεσθαι' ἐν δὲ τῇ Ἐπιστολῇ γράφει· 'Ἐν ταύτῃ γινώσκομεν John 1: 14 ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, οὐ ἔδωκεν ἡμῖν' Γνώρισμα δὲ ἐστὶ καὶ τοῦτο τῆς εἰς ἡμᾶς παρ' αὐτοῦ γενομένης ἀγαθότητος, ὅτι ἡμεῖς μὲν ὑψώθημεν, διὰ τὸ ἐν ἡμῖν εἶναι τον ὑψιστον Κύριον, καὶ δι' ἡμᾶς ἡ χάρις διδοται, διὰ τὸ γενέσθαι

ὡς ἡμᾶς ἄνθρωποι τὸν χορηγοῦντα τὴν χάρι ἄνθρωποι· αὐτὸς δὲ ὁ Σωτὴρ ἐταπεινῶται ἑαυτὸν ἐν τῷ λαβεῖν τὸ ταπεινὸν ἡμῶν σῶμα, δοίλοι τε μορφήν ἔλαβεν, ἐνδυσάμενος τὴν δουλωθεῖσαν πᾶρκα τῇ ἁμαρτίᾳ. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐδὲν παρ' ἡμῶν εἰς βελτιώσει ἐσχηκεν· ἀνευδείς γάρ ἐστι καὶ πλήρης ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· ἡμεῖς δὲ παρ' αὐτοῦ μᾶλλον ἐβελτιωθῆμεν. Αὐτὸς γάρ ἐστι· τὸ φῶς, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμος· Joh 1: 9
Καὶ μάτην ἐπερείδονται οἱ ἄρειοι τῷ· διὸ συνιδέσμεν, διὰ τοῦ λέγειν τὸν Παῦλον· 'Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτοῦ ἱπεριψώσκει.' Οἱ γὰρ ἄθλων ἀρετῆς, οὐδὲ βελτιώσει προκοπῆς αὐτοῖς σημαίνων ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸ αἴτιον τῆς εἰς ἡμᾶς γενομένης ὑψώσεως. Τί δὲ τοῦτό ἐστι· ἢ τὸν ἐν μορφῇ Θεοῦ ἰπάρχοντα, καὶ εὐγενοῦς Πατρὸς Υἱόν, ταπεινῶσαι ἑαυτῷ, καὶ δουλὸν ἀνθ' ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν γενέσθαι. Εἰ γὰρ μὴ ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐγεγάκει, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀπὸ ἁμαρτιῶν λυτρωθέντες ἐκ νεκρῶν ἀνέστημεν, ἀλλ' ἔμενον· ἐν γῇ νεκροὶ εὐδ' ἂν ὑψώθημεν εἰς οὐρανοὺς, ἀλλ' ἐκέμεθα ἐν τῷ ᾄδι. Δι' ἡμᾶς ἄρα καὶ ἰπὲρ ἡμῶν ἐπὶ τὸ λεγόμενον· 'ὑπερυψώσε' καὶ 'ἐχαρισάτο.'

44. Τριαυτήν μὲν οὖν ἡγοῦμαι τὴν διείσοιαν τοῦ βιβλίου καὶ μόλα ἐκκλησιαστικὴν οὖσαν. Καὶ δεύτεροι δὲ ὅμως τρεῖς ἐπιχειρήσεις εἰς τὰ βιβλία, ἐκ παραλλήλων λέγων τὰ αὐτά· ὥς οὐ τὸν Λόγον αὐτὸν, ἢ Λόγος ἐστίν, ὑψοῦσθαι σημαίνει (ἐπὶ γὰρ, ὡς προείρηται μικρῷ προσθεν, ὑψιστος καὶ ὁμοιος ὦν τῷ Πατρί, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐστὶ δηλωτικὸν τὸ βιβλίον. λέγων γοῦν· 'ἐταπεινῶσαι ἑαυτὸν Rom II 8 9. μέχρι θανάτου,' εὐθὺς ἐπήγαγε τὸ 'διὰ τοῦτο ὑπερυψώσε'· δεῖξαι θελὼν, ὅτι εἰ καὶ ὡς ἄνθρωπος λέγεται τεθυκέναι, ἀλλ' ὡς ζωὴ ὦν ὑψώθη τῇ ἀναστάσει· ὁ γὰρ καταβὰς, αὐτὸς ἐπὶ καὶ Eph 1: 6 ὁ ἀναστὰς· κατεβὴ γὰρ σωματικῶς ἀνέστη δὲ, ὥς ἐλεῖς ἡν αὐτὸς ἐν σώματι. Καὶ τοῦτο πάλιν ἐστὶ οἱ χάρι· ἐπήγαγε τῇ διαδοχῇ ταύτῃ τὸν· 'διὸ' σύνδεσμον, οὐ· 'μισθὸν ἀρετῆς'· οὐδὲ προκοπῆς, ἀλλ' αἰτίας δηλωτικὸν, δι' ἣν ἡ ἀνάστασις γέγονε· καὶ δι' ἣν αἰτίαν οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι νῦν ἀπεθάνουν καὶ ἔμειναν νεκροί, οὗτος δὲ μόνος ἀλύκλητος ἐκ νεκρῶν ἀνέστη. Ὡς δὲ αἰτία αὕτη ἐστίν, ἣν αὐτὸς προείρηκεν, ὅτι, Θεὸς ὦν, ἄνθρωπος γέγονεν. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, μόνον ἐξ Ἀδὰμ ὄντες, ἀπέθανον, καὶ τὸν θάνατον εἶχον· βασιλευντά· κατ' αὐτῶν· οὗτος δὲ ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ ἐστίν· ὁ γὰρ Ἀλόγος σὰρξ ἐγένετο.' Καὶ λέγεται ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐπουράνιος, διὰ τὸ· 'ἐξ οὐρανοῦ καταβερῆκέναι' τὸν Λόγον· διὸ· 'οὐδὲ κεκράτηται ὑπὸ τοῦ θανάτου.' Εἰ γὰρ καὶ ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, συγχωρήσας μέχρι θανάτου φθάσαι τὸ ἴδιον

Rom. v. 14.

1 Cor. xv. 47.

1 Cor. vi. 35.

ἑαυτοῦ σῶμα, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ δεκτικὸν θανάτου· ἀλλ' ἐκ γῆς
 ὑπερυψώθη, διὰ το εἶναι αὐτὸν ἐν σωματι Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Ἰσχυ-
 ροῦν ἔσται τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερ-
 ὑψωσε, τῷ λεγόμενῳ ἐν ταῖς Προφῆται παρὰ τοῦ Πέτρου ὅτι
 ὁ Θεὸς ὑνέστησε, λύσας τὰς ὠδύνας τοῦ θανάτου, καθύτι οὐκ ἦν
 δυνατὸν κρατεσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. Ὡς γὰρ παρὰ τῷ Παύλῳ
 γέγραπται· Ἐπειδὴ, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὢν, γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ
 ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, διὸ καὶ ὁ Θεὸς ὑπερύψωσεν
 αὐτὸν· οὕτως καὶ παρὰ τοῦ Πέτρου λέγεται, Ὅτι ἐπειδὴ
 Θεὸς ὢν γεγοιεν ἄνθρωπος, τι δὲ σημεῖα καὶ τὰ τερατα ἀπέ-
 δεῖξεν αὐτὸν καὶ ταῖς ὁρώσι Θεῶν διὰ τοῦτο ὁ δυνατὸν οὐκ ἦν
 κρατεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θανάτου. Ἀνθρώπῳ δὲ δυνατὸν οὐκ
 ἔστι τοῦτο κατορθῶσαι· ἴδιαι γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὁ θάνατος· διὰ
 τοῦτο Θεὸς ὢν ὁ Λόγος γεγονε σὰρξ, ἵνα, ὅτι αὐθιγὲς σαρκί,
 ζωοποιήσῃ πάντα τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει.

45 Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς λεγεται ὑψῶσθαι, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς αὐτῷ
 ἔχαρισται, καὶ νομίζουσιν οἱ ἀμαρτωιοὶ ἐλαττωμα εἶναι ἡ παύσις
 τῆς τοῦ Λόγου οὐσίας, ἀναγκάσιον εἰπεῖν πῶς καὶ ταῦτα λεγεται.
 Ὑψῶσθαι γὰρ λεγεται αὐτὸς ἀπὸ τῶν κατωτέρων μεῖωσι τῆς
 γῆς, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ λέγεται ὁ θάνατος εἶναι. Αὐτοῦ δὲ λέγεται
 ἀμεινότερα, ἐπειδὴ αὐτοῦ ἦν, καὶ οὐκ ἕτεροι, σῶμα τὸ ὑψῶσθαι ἀπὸ
 τε τῶν νεκρῶν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναληφθῆναι. Αὐτοῦ δὲ πάλιν
 ἡμεῖς τοῦ σωματός, καὶ οὐκ ὅτις ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ Λόγου,
 εἰκότως ἵψουμένῳ τοῦ σώματος, αὐτὸς ὡς ἄνθρωπον, διὰ τὸ
 σῶμα ὑψοῦσθαι λέγεται. Εἰ μὲν οὖν οὐ γέγονεν ἄνθρωπος, μὴ
 λεγέσθω περὶ αὐτοῦ ταῦτα· εἰ δὲ ὁ Λόγος γεγονε σὰρξ, ἀνάγκη
 ὡς περὶ ἀνθρώπου λεγέσθαι αὐτοῦ τὴν τε ἀνάστασιν καὶ τὴν
 ὑψώσιν, ἵνα ὁ μὲν θάνατος λεγόμενος αὐτοῦ λύτρον ᾖ τῆς τῶν
 ἀνθρώπων ἀμαρτίας, καὶ κατάργησις τοῦ θανάτου, ἡ δὲ ἀνάστασις
 καὶ ἡ ὑψώσις βεβαία δι' αὐτὸν εἰς ἡμᾶς διαμένῃ. Ἐπ' ἀμφοτε-
 ρων δὲ εἴρηκεν, ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ, ὁ Θεὸς
 αὐτῷ ἔχαρίσατο· ἵνα καὶ ἐκ τούτου δείξῃ πάλιν, ὅτι μὴ ὁ Πατήρ
 ἐστὶ ὁ γενόμενος σὰρξ, ἀλλ' ὁ τούτοις Λόγος ἐστὶν ὁ γενόμενος
 ἄνθρωπος, ὁ λαμβάνων ἄνθρωπινως παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ
 ὑψούμενος παρ' αὐτοῦ, ὡς περ εἴρηται. Δῆλον δὲ, καὶ οὐκ ἂν
 ἀμφιβαλοί τις, ὅτι ἡ διδῶσιν ὁ Πατήρ, διὰ τοῦ Υἱοῦ διδῶσι. Καὶ
 ἐστὶ παράδοξον καὶ ἐκπληξῆσαι δυναμειὸν ἀληθῶς· ἦν γὰρ διδῶσιν
 ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς χάριν, ταύτην αὐτὸς ὁ Υἱὸς λέγεται
 δεχέσθαι καὶ τὴν ὑψώσιν, ἣν ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς ποιεῖ,
 ταύτην ὡς αὐτὸς ὑψούμενός ἐστιν ὁ Υἱὸς. Αὐτὸς γὰρ ὁ ὢν τοῦ
 Θεοῦ Υἱὸς, αὐτὸς γέγονε καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου· καὶ ὡς μὲν Λόγος,
 τὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς διδῶσι· πάντα γὰρ, ἃ ποιεῖ καὶ διδῶσιν ὁ

Πατήρ, δι' αὐτοῦ ποιεῖ τε καὶ πορέχει ὥς θεὸς ἄνθρωπον, αὐτὸς ἀνθρωπίνως λεγεται τὸ παρ' ἑαυτοῦ δεχέσθαι, διὰ το μὴ ἑτέροι, ἀλλ' αὐτοῦ εἶναι τὸ σῶμα, τὸ φύσιν ἔχον τοῦ δέχεσθαι τῇ χάρι, καθάπερ εἴρηται. Ἐλάμβανε γὰρ κατὰ τὸ ὑποίπθα, τοὶ ἄνθρωπον ὑψώσις δὲ ἡ το θεοποιεῖσθαι αὐτόν. Αὐτὸς δὲ ὁ Λόγος εἶχεν δεῖ τοῦτο κατὰ τῇ πατρικῇ ἑαυτοῦ θεοῦτητα καὶ τελειότητα.

46. Τὸ μὲν οὖν παρὰ τῷ Ἀποστολῷ γεγραμμενον, τοιοῦτον ἔχον τὸν νοῦν, ἐλέγχει τοὺς ἀσεβεῖς τὸ δὲ παρὰ τῷ ἡμεμφῶ λεγομενον τὴν αἴτην πάλιν ἔχει διανοίαν ὀρθήν, ἣν παρεξηγοῦνται μὲν οὗτοι, ὁ δὲ ψαλμῶδους δείκνυσιν εὖσε 3η. Φησι γὰρ καὶ αὐτός· Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Pa. 1. 4 v. 11
2. 8. Ῥάβδος ἐυθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σοι Ἰσραηλῆτας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν διὰ τοῦτο ἔχρισε σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιασεως παρὰ τοῖς μετοχοῖς σοι. Ἰδετε ὦ Ἀρειανοί, καὶ ἐπίγνωτε κὰν ἐντεῖθαι τῇ ἡλιθθείᾳ. Ὑποχρεῖς τοῦ Κυρίου πειτας ἡμᾶς εἴρηκεν ὁ ψαλλων. Εἰ δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἡμ καὶ τῶν γεννητῶν εἰς, εἰς ἡτ ὡν τῶι μετεχόντων καὶ αὐτός· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν μὲν Θεὸν αἰώνιον ἡμνησε λέγων, Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, τὰ δὲ ἄλλα πάντα μετέχει αὐτοῦ δεδήλωκε, τί δεῖ νοεῖν ἡ ὅτι τῶν μὲν γεννητῶν ἄλλος ἐστὶ, τοῖ δὲ Πατρὸς μόνος αὐτός ἐστι Λόγος ἀληθινός, ἀπαύγασμα, καὶ σοφία, ἥς τὰ γεννητὰ πάντα μετέχει, καὶ ἀγιάζεται παρ' αὐτοῦ τῷ Πνεύματι. Καὶ ἐνταῦθα γοῦν ἡμεῖς, οὐκ ὡς Θεὸς γέννηται ἡμ γὰρ καὶ πρὸ τούτου οὐδ' ὡς βασιλεὺς γέννηται ἡμ γὰρ αἰδώς βασιλεύων, εἰκὼν ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, ὡς τὸ λόγιον δείκνυσιν ἄλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάλιν καὶ τοῦτα γέγραπται. Οἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸν Ἰσραὴλ βασιλεῖς, ὅτε ἐχρίοντο, τότε βασιλεῖς ἐγίνοντο, οὐκ ὄντες πρότερον βασιλεῖς, ὡς Δαβὶδ, ὡς Ἐζεκίας, ὡς Ἰωσίας καὶ οἱ ἄλλοι· ὁ δὲ Σωτὴρ τὸ ἔμπαιον, Θεὸς ὢν, καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Πατρὸς δεῖ βασιλεύων, τοῦ τε Πνεύματος τοῦ ἁγίου χορηγὸς ὢν αὐτός, ὅμως δὲ λεγεται νῦν ἡμεῖς, ὡς πάλιν, ὡς ἄνθρωπος λεγόμενος τῷ Πνεύματι χρῆσθαι, ἡμῶν τοῖς ἀνθρώποις, καθάπερ τὸ ὑψωθῆναι καὶ τὸ ἀναστῆναι, οὕτως καὶ τῇ τοῦ Πνεύματος ἐνοικήσειν καὶ οἰκειότητα κατασκευάσῃ. Τοῦτο δὲ σημαίνων καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ὁ Κύριος ἔλεγεν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγ.

Pa. 111v
(xiv.) 2, 8
Job. 1, 8, 9.

2 Cor. iv 4
Col. i, 12

John xviii. 18,
"9."

γελῶ· Ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτὸν, ὡς ὡς καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Τοῦτο δὲ λέγων ἔδειξεν, ὅτι μὴ αὐτός ἐστω ὁ ἀγιαζόμενος, ἀλλ' ὁ ἀγιάζων· οὐ γὰρ παρ' ἑτέρου ἀγιάζεται, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν ἀγιάζει, ὡς ἡμεῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἀγιασώμεν. Ὁ δὲ ἑαυτὸν

ἀγιάζω· Κύριός ἐστι τοῦ ἀγιάζειν. Πῶς οὖν τοῦτο γίνεται, πῶς δὲ τοῦτο λέγει ἢ ὅτι, 'Εγὼ Λόγος ὢν τοῖ Πατρὸς, αὐτὸς ἐμὰντῷ ἀνθρώπῳ γενομένῳ διδῶμι το Πνεῦμα καὶ ἐμὰντοι ἀνθρώπου γενομένοι ἐν ταύτῳ ἀγιάζω· ἵνα λοιπὸν ἐν ἐμοὶ αληθεῖς ὅτι ('ὁ δὲ Λόγος ὁ σὺς, αληθεὶς ἐστίν') οἱ πάντες ἀγιασθῶσιν·'

Πα. 17

Cor. II. 10

47. Εἰ δὲ ἡμῶν χάρις ἐαυτὸν ἀγιάζει, καὶ τοῦτο ποιεῖ ὅτε γένοιεν ἄνθρωποι, εὐλόησον, ὅτι καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἐν τῷ Ἰερδάνῃ τοῦ Πνεύματος γενομένη κάθοδος, εἰς ἡμᾶς ἦν γινομένη, διὰ το φορεῖν αὐτὸν τὸ ἡμέτερον σῶμα. Καὶ οὐκ ἐπὶ βελτιώσει τοῦ Λόγου γέγονεν, ἀλλ' εἰς ἡμῶν πάλιν ἀγιασμον, ἵνα τοῦ χρισματος αὐτοῦ μεταλάβωμεν, καὶ περὶ ἡμῶν λεχθεῖη. 'Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ το Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν,' Τοῦ γὰρ Κυρίου, ὡς ἀνθρώπου, λουομένου εἰς τὸν Ἰερδάνῃ, ἡμεῖς ἡμεῖς οἱ ἐν αὐτῷ καὶ παρ' αὐτοῦ λουόμενοι. Καὶ δεχομενον δὲ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα, ἡμεῖς ἡμεῖς οἱ παρ' αὐτοῦ γινόμενοι τοῦτοι δεκτικοί. Διὰ τοῦτο οὐδ' ὥσπερ Ἀαρὼν, ἡ Δαβὶδ, ἢ οἱ ἄλλοι πάντες, οὕτως καὶ αὐτὸς ἐλαίῳ κέχρισται, ἀλλὰ ἄλλως παρὰ πάντας τοὺς μετοχοὺς αὐτοῦ, ἐλαίῳ ἀγαλλιάσεως· ὅπερ ἑρμηνεύων αὐτὸς εἶναι τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦ προφήτου φησί· 'Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὐ ἐνεκεν ἐχρίσέ με' καθὼς καὶ ὁ Im. 12. Ἀπόστολος εἶρηκεν· 'Ὡς ἐχρίσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι Act. 1. 38. ἀγίῳ.' Πότε οὖν καὶ ταῦτα περὶ αὐτοῦ εἰρηται, ἢ ὅτε καὶ ἐν σαρκὶ γενόμενος ἐβαπτίστητο ἐν τῷ Ἰερδάνῃ, καὶ 'καταβέβηκεν Mat. 3. 17. ἐπ' αὐτὸν το Πνεῦμα.' Καὶ μὴ αὐτὸς ὁ Κύριός φησι· Τὸ Πνεῦμα 'ἐκ τοῦ ἰμοῦ ἀφίπτεται' καὶ, 'Εγὼ αὐτὸ ἀπαστέλλω' John 14. 17. καὶ, 'Λάβετε Πνεῦμα ἁγίον,' τοῖς μαθηταῖς. Καὶ ὁμοῦς ὁ 1b. 26. 22. ἄλλοις παρέχων· ὡς Λόγος καὶ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς· λέγεται νῦν 'ἀγιάζεσθαι,' ἐπειδὴ πάλιν γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἀγιαζόμενον σῶμα αὐτοῦ ἐστιν. 'Εξ ἐκείνου γοῦν καὶ ἡμεῖς ἡρξαμεθα τοῦ τὸ χρίσμα καὶ τὴν σφραγίδα λαμβάνειν, λέγωντος τοῦ μὲν Ἰωάννου, 'Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου' τοῦ δὲ 1 John 2. 20. Ἀποστόλου, 'Καὶ ὑμεῖς ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ.' Οὐκοῦν δι' ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐστι τὸ λεγόμενον. Ποία τοίνυν καὶ ἐκ τούτου προκοπὴ βελτιώσεως καὶ 'μισθὸς ἀρετῆς' ἢ ἀπλῶς πράξεως τοῦ Κυρίου δέκνυνται; Εἰ μὲν γὰρ, ἐκ τοῦ μὴ εἶναι Θεὸς, Θεὸς ἐγεγονέει· εἰ, μὴ βασιλεὺς ὢν, εἰς βασιλείαν προήγετο, εἶχεν ἂν ὑμῶν ὁ λόγος σκιάς τινας πιθανότητα. Εἰ δὲ Θεὸς ἐστι, καὶ 'ὁ θρόνος αὐτοῦ τῆς βασιλείας αἰώνιός' ἐστι, ποῦ εἶχε προκόψαι Θεός, ἢ τί ἐλείπε τῷ ἐπὶ τὸν θρόνον καθημένῳ τοῦ Πατρὸς; εἰ δὲ, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος εἶρηκεν, αὐτοῦ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λαμβάνει, John 14. 17.

αὐτος τε αὐτοῦ ἀπαστέλλει οὐκ ἄρα ὁ λόγος ἐστίν, ἢ Λόγος ἐστὶ καὶ Σοφία, ὁ τῷ παρ' αὐτοῦ ἐκδομένῳ Πνεύματι χρισόμενος, ἀλλ' ἢ προσληφθεῖσα παρ' αὐτοῦ σαρξ ἐστὶ, ἢ ἐν αὐτῷ καὶ παρ' αὐτοῦ χρισομένη ἴσα καὶ ἁγιασμός, ὡς εἰς ἄνθρωπον τὸν Κύριον γινόμενος, εἰς πάντας ἀνθρώπους γένηται παρ' αὐτοῦ. 'Οὐ γὰρ ἂν ἐκ αὐτοῦ' φησι, 'τὸ Πνεῦμα λαλεῖ,' ἀλλ' ὁ Λόγος^{16.13.} ἐστὶν, ὁ τοῦτο διδούς τοῖς ἀγίοις. Ὅμοιον γάρ ἐστι καὶ τοῦτο τῷ προειρημένῳ ἡτῶν ὡς γὰρ ὁ Ἀπόστολος ἔγραψεν^{16.14.} 'Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφῇ δούλου λαβών· οὕτως ὁ Δαβὶδ ἡμεῖς τοῖς Κυρίῳ, αἰώνιου μὲν ὄντα Θεοῦ καὶ βασιλεῖα, ἀποσταλόμενα δὲ πρὸς ἡμᾶς, καὶ προσλαβόντα τὸ ἡμετέροι σῶμα θνητὸν ὃν τοῦτο γὰρ παρ' αὐτοῦ σημαίνεται ἐν τῷ ψάλλειν^{16.15.} 'Σμῆρνα καὶ στακτη καὶ κασία ἀπο τῶν ἡμάτων σου,' Παρα δε Νικοδόμοι καὶ τῶν περ Μαρτυρ δεικνύται, ὅτε ὁ μὲν ἡλθε φέρον μύγμα ομορφῆς καὶ ὁλοῆς λίτρας ἑκατὸν, αἱ δὲ ἄλλαι ἦσαν ἐτοιμῆσθαι εἰς τοὺς ἐνταφιασμὸν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου.

48. Ποία οὖν πάλιν προκοπὴ τῷ ἀθανάτῳ προσλαβόντι τὸ θνητόν, ἢ παῖα βελτίωσις τῷ αἰωνίῳ ἐκδυσσαμένῳ τὸ πρόσκαιρον, ποῖος δὲ καὶ μισθὸς μείζων γένοιτ' ἂν Θεῷ αἰωνίῳ καὶ βιωτικῷ καὶ ὅτι ἐν τοῖς σολομοῖς τοῦ Πατρὸς, 'Ἄρ' οἱ θεωρεῖτε, ὅτι καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν γέγονε καὶ γέγραπται, ἵνα ἄνθρωπος γενόμενος ὁ Κύριος, θνητοὺς ὄντας καὶ προσκαίρους ἡμᾶς ἀθανάτους κατασκευάσῃ, καὶ εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσαγάγῃ. 'Ἄρ' οὐκ ἐρυθρίατε, καταψευδόμενοι τῶν θείων λόγων, Καὶ γὰρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπαδημυσαντος, ἡμεῖς μὲν ἐβελτιώθημεν, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, αὐτὸς δὲ ὁ αὐτὸς ἐστὶ καὶ οὐκ ἐπαδη γέγονεν ἄνθρωπος, (πάλιν γὰρ τὸ αὐτὸ λεκτέον) ἐτράπη ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται. 'Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα' Ἀμελεῖ ὥσπερ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως Λόγος ὢν ἐχορήγει τοῖς ἀγίοις ὡς ἴδιον τὸ Πνεῦμα, οὕτως καὶ ἄνθρωπος γινόμενος, ἁγιάζει τοὺς πάντας τῷ Πνεύματι, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς 'Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον' καὶ Μωσῆι μὲν ἐδίδου καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐβδόμηκοντα δι' αὐτοῦ τε ἤρχετο Δαβὶδ τῷ Πατρὶ, λέγων· 'Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν σοι μὴ ἀνταίηλες ὅπ' ἐμοῦ.' Καὶ ἄνθρωπος δὲ γινόμενος ἔλεγεν· 'Ἀποστελὲν ὑμῖν τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας' καὶ ἐπεμψεν, ἀψευδὲς ὢν, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος. Οἰκοῦν^{16.16.} 'Ἰησοῦς ἄρτι δὲ καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας' μένει ἄτρεπτος καὶ ἀμετακίνητος, διδούς καὶ λαμβάνων, διδούς μὲν ὡς Θεοῦ Λόγος, λαμβάνων δὲ ὡς ἄνθρωπος. Οὐκ ἄρα ὁ

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

16. 11. 6. 7

Λόγος ἐστίν, ἢ Λόγος ἐστίν, ὁ βελτισόμενος· εἶχε γὰρ πάντα καὶ αἰεὶ ἔχει· ἀλλ' οἱ ἀνθρώποι εἰσιν, οἱ ἀρχὴν ἔχοντες τοῦ λαμβάνειν ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ. Αὐτοῖς γὰρ νῦν λεγόμενοι ἀνθρώπωνως χρίσθαι, ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἐν αὐτῷ χριόμενοι· ἐπειδὴ καὶ βαπτιζόμενοι αὐτοῦ, ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἐν αὐτῷ βαπτιζόμενοι. Περὶ δὲ τούτων πάντων μᾶλλον ὁ Σωτὴρ φανερόν ποιεῖ λέγων τῷ Πατρὶ· 'Κἀγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ^{John 17:22} ἵνα ὡσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς εἰ ἐσμεν.' Δι' ἡμᾶς ἄρα καὶ δοξαῖται, καὶ τὸ 'ἐλαβε,' καὶ τὸ 'ἐχαρίσατο,' καὶ τὸ 'ὑπερῴησεν,' λέλεκται ὡς ἡμεῖς λαβόμεν, καὶ ἡμῖ χαρισηται, καὶ ἡμεῖς ὑψωθώμεν ἐν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ὑψώζει, ¹² ¹² ¹² ἡμεῖς ἀγιασθώμεν ἐν αὐτῷ.'

49 Εἰ δὲ διὰ τὸ προσκεῖσθαι ἐν τῷ ψαλμῷ, 'Διὰ τοῦτο ^{Psalm 138} ἔχρισε σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου,' ἐκ τῆς 'διὰ τοῦτο' λεξίως πρόσφασις πάλιν ἑαυτοῖς, εἰς ἃ βούλονται, πορίζονται γνωτῶσαι οἱ τῶν Γραφῶν ἀμαθεῖς, καὶ τῆς ἀσεβείας ἐφευρεται, ὥτ. καὶ ἐνταῦθα πάλιν τὸ 'διὰ τοῦτο' οὐ μισθὸν ἀρετῆς ἢ πράξεως σημαίνει τοῦ Λόγου, ἀλλὰ τὸ αἷτιον παλιν τῆς εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ καθύδου καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν εἰς αὐτὸν γινόμενης τοῦ Πνεύματος χρίσεως· οὐ γὰρ εἶπε, 'Διὰ τοῦτο ἔχρισε σε,' ἵνα γένῃ Θεός, ἢ βασιλεὺς, ἢ Τίς, ἢ Λόγος· ἦν γὰρ καὶ πρὸ τούτου καὶ ἐστίν αἰεὶ, καθάπερ δέδεικται· ἀλλὰ μᾶλλον, 'Ἐπειδὴ Θεός εἶ καὶ βασιλεὺς, διὰ τοῦτο καὶ ἐχρίσθης· ἐπεὶ οὐδὲ ἄλλον ἦν συνάψαι τὸν ἀνθρώπον τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ, ἢ σου τῆς εἰκόνης τοῦ Πατρὸς, καθ' ἣν καὶ ἐξ ἀρχῆς γεγόναμεν· σοὶ γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ Πνεῦμα.' Τῶν μὲν γὰρ γεννητῶν ἡ φύσις οὐκ ἦν ἀξιώσιμος εἰς τοῦτο, ἀγγέλων μὲν παραβάντων, ἀνθρώπων δὲ παρακονπάντων. Διὰ τοῦτο Θεοῦ χρεῖα ἦν, (Θεὸς δὲ ἐστὶν ὁ Λόγος·) ^{John 1} ἵνα τοὺς ὑπὸ κατάραν γενομένους αὐτοὺς ἐλευθερώσῃ. Εἰ μὲν οὖν 'ἐξ οὐκ ὄντων' ἦν, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἦν ὁ Χριστός, εἰς ὧν πάντων καὶ μέτοχος τυγχάνων καὶ αὐτός· ἐπειδὴ δὲ Θεός ἐστι, Θεοῦ Τίς ὧτ, βασιλεὺς τε αἰδιός ἐστιν, ἀπαύγασμα καὶ χαρακτὴρ τοῦ Πατρὸς ὑπάρχων διὰ τοῦτο εἰκότως αὐτός ἐστιν ὁ προσδοκώμενος Ἀριστὸς, ὃν ὁ Πατὴρ ἀπαγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις, ἀποκαλύπτει τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ προφήταις· ἵνα, ὥσπερ δι' αὐτοῦ γεγόναμεν, οὕτω καὶ ἐν αὐτῷ τῶν πάντων λύτρωσις ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν γένηται, καὶ τὰ πάντα παρ' αὐτοῦ βασιλεύηται. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης χρίσεως, καὶ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ Λόγου, ἦν προσωρ καὶ ὁ ψαλμψδός, τὴν μὲν θεότητα καὶ τὴν πατρικὴν βασιλείαν αὐτοῦ ὑμῶν ἀναφωνεῖ· 'Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος ἐκτίθητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου' τὴν δὲ εἰς ἡμᾶς

αὐτοῦ καθοδοῖν ἀπαγγέλλων, λέγει· Ὁ Θεὸς σου, ἔλαιον ἀγαλλιασεως παρὰ τοὺς μεταχούσους.

50. Τί θε θαυμαστόν ἢ τί ἀπίστοι, εἰ ἢ το Πνεῦμα διδοὺς Κύριος λέγεται ἵν' αὐτὸς τῷ Πνεύματι χρισθῇ, ὅπου γε, χρεῖας πάλιν ἀπαιτουσῆς, οὐ παρητήσατο διὰ τὸ ἀνθρώπινον ἔσται· εἶπεν ἑαυτὸν καὶ ἐλάττωσα τοῦ Πνεύματος, ὧν γὰρ Ἰουδαῖοι λεγόντων, ἔν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλει αὐτὸν τὰ δαιμόνια, ἀπεκριθὲ καὶ εἶπεν αὐτοῖς εἰς τὸ ἐλεγεῖν βλασφημοῦντας αὐτούς· Ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. Ἰδοὺ γὰρ, ὁ τοῦ Πνεύματος δοτὴρ ἐν Πνεύματι λέγει ἵν' ἐκβάλλει αὐτοὶ τὰ δαιμόνια· τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶν ἄλλως εἰρημίζον ἢ διὰ τὴν σάρκα· Ὡς γὰρ τῆς ἀνθρώπων φύσεως οὐκ οὐσίας ἰσότης ἀφ' ἑαυτῆς ἐκβάλλει τοὺς δαιμονίους εἰ μὴ δύναμις τοῦ Πνεύματος, διὰ τοῦτο ὡς ἄνθρωπος ἔλεγει· Ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. Ἀμελεῖ καὶ τὴν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίαν γινομένην μείζονα τῆς ἀνθρωπότητος σημαίνων ἔλεγει, Ὅτι ἂν εἴπῃ λόγον εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἔξει ἀφ' ἑσθ'· οἷοι ἦσαν οἱ λεγόντες· Οὐχ οὗτός ἐστι ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, οἱ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα το ἅγιον βλασφημοῦντες, καὶ τὰ τοῦ Λόγου ἔργα τῷ διαβύλῳ ἐπιγραφάσας, ἀφυκτου τιμωρίας ἔξουσιν· Τοιαῦτα μὲν οὖν τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς ἄνθρωπος ἔλεγει ὁ Κύριος τοῖς δὲ μαθηταῖς τὴν θεότητα καὶ τὴν μεγαλειότητα δείκνους ἑαυτοῦ, οἰκέτι δὲ ἐλάττωσα τοῦ Πνεύματος ἑαυτὸν, ἀλλὰ ἴσον σημαίνων, ἐδίδου μὲν το Πνεῦμα καὶ ἔλεγει· Ἀνάβετε τὸ Πνεῦμα ὑγιον, καὶ· Ἐγὼ αὐτὸ ἀποστέλλω· κάκεινος ἐμὲ δοξάσει, καὶ· Ὡς ἀκούει λαλήσει· Ὡς περ οὖν ἐνταῦθα αὐτὸς ὁ τοῦ Πνεύματος δοτὴρ ὁ Κύριος οὐ παραιτεῖται εἰπεῖν, ἔν Πνεύματι ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, ὡς ἄνθρωπος τὸν αὐτὸν τύπον ὁ αὐτὸς ὡν τοῦ Πνεύματος δοτὴρ οὐ παρητήσατο λέγειν· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὐ εἶρεκεν ἔχρισέ με, διὰ τὸ γεγενῆσθαι αὐτὸν σάρκα, ὡς εἶπε ὁ Ἰωάννης, ἵνα δείχῃ, ὅτι κατὰ τὰ ἀμφοτέρωτα ἡμεῖς ἐσμεν, οἱ καὶ ἐν τῷ ἁγιαζεσθαι δεόμενοι τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, καὶ μὴ δυνάμενοι δαιμονίους ἐκβάλλειν ἄνευ τῆς τοῦ Πνεύματος δυνάμεως. Διὰ τίνος δὲ καὶ παρὰ τίνος ἔδει τὸ Πνεῦμα διδοσθαι ἢ διὰ τοῦ Υἱοῦ, οὐ καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστι· τότε δὲ λαμβανειν ἡμεῖς ἐδυνάμεθα, εἰ μὴ, ὅτε ὁ Λόγος γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ὡς περ τὸ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου λεγόμενον δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἂν ἐλυτρώθημεν καὶ ὑπερυψώθημεν, εἰ μὴ ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ἔλαβε δούλου μορφήν· οὕτως καὶ ὁ Δαβὶδ δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἂν ἄλλως μετέσχομεν τοῦ Πνεύματος καὶ ἡγιασθῇμεν, εἰ μὴ ὁ τοῦ Πνεύματος δοτὴρ αὐτὸς ὁ

Mat. xii. 24.

Ib. 28.

Ib. 33.

Ib. xiii. 55.

Ib. xii. 30.

Ib. xv. 7.

Ib. 13.

Ib. I. 14.

Ib. I. 14.

Ib. II. 5. 7.

Λόγος ἔλεγεν ἑαυτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Πνεύματι χρῆσθαι. Δὲ καὶ βεβαίως ἐλαβόμεν αὐτοὶ λεγομένοις κεχρῆσθαι σαρκί. Τῆς γὰρ ἐν αὐτῷ σαρκὸς πρώτης ἀγιασθείσης καὶ αὐτοῦ λεγόμενου δι' αὐτὴν εἰληφέναι, ὡς ἀνθρώπου, ἡμεῖς ἐπακολουθοῦσαν ἔχουσαν τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ λαμβάνοντες. Joh. 1. 6.

51 Τὸ δὲ, 'Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν,' ^{1. Cor. iv. 21} ἐκτελεῖται ἐν τῷ ψαλμῷ, οἶχ, ὡς ὑμεῖς παλιν νοεῖτε, 'τρεπτήν' ⁷ δεικνύου τοῦ Λόγου τὴν φύσιν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐκ τούτου τὸ ἀτρέπτου αὐτοῦ σημαίνει. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν γεννητῶν ἡ φύσις ἐστὶ τρεπτή, καὶ οἱ μὲν παρέβησαν, οἱ δὲ παρήκουσαν, ὥσπερ εἴρηται· ἢ τε πράξεις αὐτῶν οὐκ ἔστι βεβαία, ἀλλὰ πολλοὺς ἐνδέχεται τὸν νῦν ἀγαθοὶ μετὰ ταῦτα τρέπεσθαι, καὶ ἕτερον γίνεσθαι, ὡς τοῖς ἄρτι δικαίον ἀδικον μετ' ὀλίγοι εὐρεθῆναι διὰ τοῦτο πάλιν ἀτρέπτου χρεία ἦν, ἵνα τὸ ἀμετάβλητον τῆς τοῦ Λόγου δικαιοσύνης ἔχουσιν εἰκοσα καὶ τύπον πρὸς ἀρετὴν οἱ ἄνθρωποι. Ἡ δὲ τοιαύτη διάνοια ἔχει καὶ τὴν αἰτίαν τοῖς εὐφρονοῦσιν εὐλογον. Ἐπειδὴ γὰρ ^{1. Cor. iv. 4} 'ὁ πρῶτος ἀνθρώπος Ἀδὰμ' ^{Rom. v. 12} ἐτράπη, καὶ 'διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον,' διὰ τοῦτο τὸν δεῦτερον Ἀδὰμ ἔπρεπεν ἀτρέπτου εἶναι· ἵνα, καθ' ὅσον πάλιν ὁ ὄφτις ἐπιχειρήσῃ, αὐτοῖς μὲν τοῦ ὄψεως ἡ ἀπάτη ἐξασθενησῇ, τοῦ δὲ Κυρίου ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου ὄντος, πρὸς πάντας ὁ ὄφτις ἀσθενῇ τοῖς ἐπιχειρήμασι γίνηται. Ὡς περ ^{10.} γὰρ, τοῦ Ἀδὰμ παραβάτος, 'εἰς πάντας ἀνθρώπους' ἐφθάσει ἡ ἁμαρτία, οὕτως, τοῦ Κυρίου γεινομένου ἀνθρώπου, καὶ τὸν ὄφιν ἀνατρεψάντος, εἰς πάντας ἀνθρώπους ἡ τοιαύτη ἰσχὺς διαβί- ^{2. Cor. ii. 1} πεται, ὥστε λεγείν ἕκαστον ἡμῶν· 'Ὅτι γὰρ αὐτοῖς τὰ καμνοῦ ἀγνοοῦμεν'· Ὅτι οὖν εἰκότως ὁ Κύριος ὁ αἰ καὶ φύσει ἀτρέπτος, 'ἀγαπᾷ δικαιοσύνην καὶ μισῶν ἀδικίαν,' ^{Rom. viii. 3} χρίεται, καὶ αὐτὸς ὑποστέλλεται, ἵνα ὁ αὐτὸς τε ὢν καὶ αὐτὸς διαμένῃ, τὴν τρεπτὴν σάρκα λαβὼν, 'τὴν μὲν ἁμαρτίαν ἐν αὐτῇ κατακρίνῃ' ^{10.} ἐλευθέραν δὲ αὐτὴν κατασκευάσῃ εἰς τὸ δύνασθαι λοιπὸν 'τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληροῦν' ἐν αὐτῇ. Ὡστε καὶ λεγείν δύνασθαι· Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔσμεν ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ἡμῖν.

52 Μάτην ὑμῖν ἄρα καὶ νῦν, ὦ Ἀρεαιοί, ἡ τοιαύτη ὑπόνοια γεγένηται, καὶ μάτην ἐπροφασίσασθε τὰ ῥήματα τῶν Γραφῶν· ὁ Λόγος γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ ἀτρέπτος ἐστίν, καὶ αἰ καὶ ὡσαύτως ἔχει, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ὁ Πατήρ. Ἐπεὶ πῶς ὁμοίως, εἰ μὴ οὕτως ἐστίν, ἢ ὡς πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ ἐστίν, εἰ μὴ καὶ τὸ ἀτρέπτος καὶ τὸ ἀναλλοιώτως τοῦ Πατρὸς ἔχει; Οὐχ ὡς ὑπο- ^{Cf. John xvi.} λέντες δὲ τόμοις, καὶ τὴν ἐπὶ θάτερα ῥοπήν ἔχων, τὸ μὲν

ἀγαπᾷ, τὸ δὲ μισεῖ, ἵνα μὴ, φόβῳ τοῖ ἐκπεσεῖν, τὸ ἕτερον προσ-
λαμβάιῃ, καὶ ἄλλως πόλει τρεπτος εἰσάγηται· ἀλλ' ὡς Θεὸς αὐ-
καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς, κριτὴς ἐστὶ δίκαιος καὶ φιλάρετος· μά-
λον δὲ καὶ χορηγὸς ἀρετῆς· Δίκαιος αὖν φυσεὶ καὶ ὕστος αἶ-
διὰ τοῦτο· ἀγαπᾷ λέγεται δικαιοσύνη καὶ μισεῖν ἀδικίαν· ἴσοι
τῷ εἶπει· ὅτι τοὺς μὲν ἐναρετοὺς ἀγαπᾷ καὶ προσλαμβάνεται
τοῖς δὲ ἀδίκοις· ποστρέφεται καὶ μισεῖ· Καὶ γὰρ καὶ περὶ τοῖ
Πατρὸν τὸ αὐτὸ λεγόμεναι αἱ θεῖαι Γραφαί· 'Δίκαιος Κύριος καὶ
δικαιοσύνας ἠγαπήσας· καὶ, 'Εμίσησας πάντα τοὺς ἐργαζυμέ-
νους τῇ ἀνομίᾳ· καὶ, 'Τὰς μὲν πύλας Σιών ἀγαπᾷ, τὰ δὲ
σκηνώματα 'Ιακωβ' οὐ περὶ πολλοῦ ποιεῖται καὶ, 'Τοι μὲν
'Ιακωβ ἠγάπησας τὸν δὲ 'Ἰσραὴ ἐμίσησας· κατὰ δὲ τὸν 'Ἰσραὴν,
φωτοῦ Θεοῦ ἐπὶ πάλιν λέγοντος· 'Εγὼ εἰμι Κύριος, ὁ ἀγαπῶν
δικαιοσύνην, καὶ μισῶν ἀρπαγματα ἐξ ἀδικίας· *Ἢ τοίνυν
κἀκεῖνα τι ἵκματα ὡς ταῦτα ἐκλαμβάνεσθαι· καὶ γὰρ κἀκεῖνα
περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ γεγραπται· ἡ καὶ τοῦτα ὡς ἐκεῖνα
κακῶς διανοοῦμενοι, τρεπόμεναι καὶ τὰ Πατέρα ἐπινοεῖσθαι· Ἦ
σε καὶ μετὰ τὸν ἄκουει τοῦτο λεγόντων ἑτεροὶ· οὐκ ἔστιν ἡ ἀλήθεια,
διὰ τοῦτο καλῶς διανοοῦμεθα τὸ λέγεσθαι τὸν Θεόν· δικαιοσύνης
ἀγαπῶν, καὶ μισεῖν ἀρπαγματα ἐξ ἀδικίας,· οὐχ ὡς ἐπὶ θατερα
ρόπην ἔχοντος αὐτοῦ καὶ δεκτικῷ τῷ ἐλαττοῖ, ὥστε τοῦτο μὲν
ἐκλεγέσθαι, ἐκεῖνο δὲ μὴ αἰρεῖσθαι· τοῦτο γὰρ τῷ γεννητῷ
ἰδίῳ ἐστίν· ἀλλ' ὅτι, ὡς κριτὴς, τοὺς μὲν δικαιοὺς ἀγαπᾷ καὶ
προσλαμβάνεται, τῶν δὲ φαύλων μακρὰν γίνετα· ἀκολουθοὶ αὐ-
εἶη καὶ περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα νοεῖν, ὅτι οὕτως
ἀγαπᾷ καὶ μισεῖ· Τοιαύτην γὰρ εἶναι τὴν φύσιν τῆς εἰκόνος
δεῖ, οἷός ἐστιν ὁ ταύτης Πατήρ, καὶ οἱ 'Αρειανοί, ὡς τυφλοί,
μήτε ταύτην, μήτε ἄλλο τι τῶν θείων λογίων βλέπωσιν· 'Εκ-
πεσόντες γὰρ τῶν ἀπὸ καρδίας αὐτῶν ἐννοιῶν, μάλλον δὲ παρα-
νοίῳν, ἐπὶ ῥητὰ πάλιν τῷ θείῳ Γραφῶν καταφενγουσιν, εἰς δὲ
καὶ αὐτὰ συνήθως ἀναισθητοῦντες, οὐχ ὁρῶσι τὸν ἐν τούτοις
νοῦν· ἀλλ' ὡς κανόνα τινὰ τὴν ἰδίαν ἀσέβειαν θέμενοι, πρὸς
τούτων πάντα τὰ θεῖα λόγια διαστρέφουσιν· οἷτινες καὶ μόνον
αὐτὰ φθεγγόμενοι, οὐδὲν ἕτερον ἀκούειν εἰσὶν ἄξιοι ἢ, 'Πλανᾷ-
σθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ·· 'Αν-
δὲ καὶ ἐπιμένωσι, πάλιν ἐντρέπεσθαι καὶ ἀκούειν, 'Απόδοτε τὰ
τοῦ ἀνθρώπου τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ·

53 Γεγράφθαι τοίνυν, φασίν, ἐν μὲν ταῖς Παραμίαις·
'Κύριος ἐκτίσέ με ἀρχὴν ὕδων αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ·· ἐν δὲ τῇ Πρωτ. viii. 22.
πρὸς 'Εβραίους 'Επιστολῇ, τοῦ 'Αποστόλου λέγοντος· 'Τοσαύτην Πλε. i. 4.
κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφωρώτερον παρ' αὐτοὺς
κεκληρονόμηκεν ὄνομα· καὶ μετ' ὀλίγα· 'Ὅθεν, ἀδελφοί ἄγιοι, Ib. ib. 1

κλησέως ἐποιρανίαν μέτοχοι, κατανόησατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, Ἰησοῖν, πιστον ὅτα τῷ ποιησαυτι αὐτόν· καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι δε, 'Γνωστὸν οὖν ἔστω πᾶσι ἡμῖν, Ἀποκ. 24. πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ταῦτα τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. Ταῦτα ἄνω καὶ κάτω προφέρουτες, καὶ πλανώμενοι περὶ τὴν διάνοιαν, ἐνόμισαν ἐκ τούτων κτίσμα καὶ ποίημα εἶναι καὶ ἓνα τῶν γεννητῶν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον· οὕτω τε ἀπατώσι τοὺς αἰνοήτους, πρόφασιν μὲν προβαλλόμενοι τὰ ρητὰ, ὅντι δὲ τῆς ἀληθείας διανοίας τὸν ἴδιον τῆς αἰρίσεως ἰὼν ἐπισπειροῖτε· εἰ γὰρ ἐγίνωσκον,' οὐκ ἂν 1 Cor. II, 8. ἡσέβουν εἰς 'τον Κύριον τῆς δοξης,' οὐδὲ τα καλῶς γραφευτα παρηρμήνευον. Εἰ μὲν οὖν ἐκ φαειροῦ λοιπὸν ἀισθεζόμενοι τὸν τοῦ Κηαίφα τρόπον, Ἰουδαίῳ ἐκριναν, ὥστε ἀγνοεῖν τὸ γεγραμμένον, ὅτι 'ὅντως ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς κατοικήσκει·' μὴ ἐξεταζέτωσαν τὰς ἀποστολικὰς λέξεις· οὐ γὰρ Ἰουδαῖον τοῦτο· εἰ δὲ καί, τοῖς ἀθέοις Μανιχαίοις ἑαυτοὺς ἐγκαταμίζαντες, ἀρνοῦνται τὸ, 'Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο,' καὶ τὴν ἐνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν, μὴ προφερέτωσαν τὰς Παροιμίας· ἀλλότριον γὰρ καὶ τῶν Μανιχαίων τοῦτο· εἰ δὲ διὰ τὸ πρόβλημα, καὶ ὅπερ ἐκ τούτοις κέρδος τῆς φιλοχρηματίας ἐσχήκασιν, διὰ τε τὴν ἐν τῷ δοκεῖν φιλοδοξίαν οὐ τολμῶσιν ἀρνεῖσθαι τὸ, 'Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο,' ἐπειδὴ καὶ γέγραπται· ἢ καὶ τὰ ῥήματα τὰ περὶ τουτοῦ γεγραμμένα διανοεῖσθωσαν ὀρθῶς εἰς τὴν ἐνσώματον παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος· ἢ εἰ τὴν διάνοιαν ἀρνοῦνται, ἀρνεῖσθωσαν ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Κύριος. Ἀπρεπὲς γὰρ ὁμολογεῖν μὲν, ὅτι 'ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο,' ἐνυθριῶν δὲ ἐπὶ τοῖς γεγραμμένοις περὶ αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο τὴν τούτων διάνοιαν διαφθείρειν.

Gal. 3, 18
v. 27.

John. 1, 14

Heb. 1, 4

54. Γέγραπται μὲν γὰρ, 'τοσούτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων' τοῦτο γὰρ ἐξετάσαι πρῶτον ἀναγκαῖον· δεῖ δὲ, ὡς ἐπὶ πάσης τῆς θέας Γραφῆς προσήκει ποιεῖν, καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, καθ' ὃν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος καιρὸν, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ πρᾶγμα, διόπερ ἔγραψε, πιστῶς ἐκλαμβάνειν, ἵνα μὴ παρὰ ταῦτα ἢ καὶ παρ' ἑτερόν τι τούτων ἀγνοῶν ὁ ἀναγινώσκων ἔξω τῆς ἀληθινῆς διανοίας γένηται. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ φιλομαθὴς εὐνοῦχος ἐκεῖνος εἰδώς, παρεκάλει τὸν Φίλιππον λέγων· 'Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός;' Ἐφοβεῖτο γὰρ μὴ, παρὰ πρόσωπον ἐκλαβὼν τὴν ἀνάγνωσιν, πλανηθῇ τῆς ὀρθῆς διανοίας. Καὶ οἱ μαθηταὶ δὲ θέλοντες τὸν καιρὸν τῶν λεγομένων μαθεῖν, παρεκάλουν τὸν Κύριον λέγοντες· 'Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας;' Καὶ αὐτοὶ, ἀκούοντες παρὰ τοῦ Σωτῆρος τὰ περὶ τοῦ τέλους, ἤθελον μαθεῖν καὶ τὸν

Acts vii 54

Matt. xxiv 3

ΤΙΜΟΘ. II
7

καιρὸν, ἵνα μήτε αὐτοὶ πλανῶνται, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους διδά-
σκειν διηθῶσι. Μαθόντες γοῦν, διαρθώσαντο μέλλοντας τλα-
νᾶσθαι τοὺς ἀπὸ τῆς Θεσσαλονικῆς. Ὅτι μὲν οὖν τῶν τοιού-
των τις ἔχη καλῶς τὴν γνώσιν, ὁρῆθην ἔχει καὶ ὑγιαίνει τῇ
τῆς πίστεως διανοίᾳ· εἰ δὲ παρ' ἑτεροῦ τις ἐκλαμβαίνει τι τοῦ-
των εὐθὺς εἰς αἵρεσιν ἐκπίπτει. Παρὰ καιρὸν μὲν οὖν ἐπλανή-
θησαν οἱ μὲν περὶ Ὑμέναιον καὶ Ἀλέξανδρον, λέγοντες τὴν ἀνά-
στασιν ἤδη γεγενῆσθαι· οἱ δὲ Γαλάται μετὰ τὸν καιρὸν, ἀγαπή-
σαντες νῦν τὴν περιτομήν. Παραπρόσωπον δὲ πεπόνθασιν καὶ
πάσχουσι μέχρι νῦν Ἰουδαῖοι, νομιζόντες περὶ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν
λέγεσθαι· τὸ, 'Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τεξέται υἱόν,
καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἔστι μεθερμηνευ-
όμενον, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός·' καὶ ὅταν τὸ μὲν, 'Προφήτην ἡμῖν
ἀναστήσει ὁ Θεός,' νομίσωσι περὶ ἐνὸς τῶν προφητῶν λέγεσθαι·
το δὲ, 'Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἦχθη,' μὴ μαυθαίωσι παρὰ τοῦ
Φιλίππου, ἀλλ' ὑπολαμβάνωσι περὶ τοῦ Ἰησοῦ λέγεσθαι, ἡ
περὶ ἄλλου τινὸς τῶν γενομένων προφητῶν.

ΤΙΜ. 20.
2 ΤΙΜ. II 7

Ισα. VII. 24
Matth. I. 23.

Deut. xviii.
15.

Ισα. lIII. 1

55. Τοιαῦτα δὴ οὖν καὶ οἱ Χριστομάχοι παθόντες, εἰς μισαρὸν
αἵρεσιν ἐκπεπτωκασιν. Εἰ γὰρ ἐγνώκειται τὸ τε πρόσωπον καὶ
τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν καιρὸν τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ, οὐκ αἶ, τὰ
ἀνθρώπινα εἰς τὴν θεότητα ἐκλαμβάνοιτες, τοσοῦτον ἡσεβουν οἱ
ἄφρονες. Τοῦτο δὲ δυνατοὶ ἰδεῖν, εἰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀναγνώ-
σματός τις καλῶς ἐλάβοι. Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· 'Πολύ-
μερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας ταῖς πατράσιν ἐν
τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτῳ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν
ἐν Ἰϋῷ·' εἶτα μετ' ὀλίγα φησί· 'Δι' αὐτοῦ καθαρισμόν τῶν
ἁμαρτιῶν ἡμῶν ποιησάμενος, ἐκοθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλυσυνης
ἐν ὑψηλοῖς, τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῷ ἀγγέλῳ, ὅσῳ
διαφορώτεροι παρ' αὐτοὺς κεκληροῖσιν ὄνομα.' Περὶ τοῦ
καιροῦ ἄρα καθ' ὃν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Ἰϋῷ, ὅτε καὶ τῶν ἁμαρτιῶν
καθαρισμὸς γέγονε, μεμνημένους τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ. Πότε δὲ
ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Ἰϋῷ, καὶ πότε γέγονε 'καθαρισμὸς τῷ ἁμαρ-
τιῶν,' πότε δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ἡ μετὰ τοὺς προφήτας ἐπ'
ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν; Εἶτα τοῦ διηγήματος οὗτος περὶ τῆς καθ'
ἡμᾶς οἰκονομίας, λέγων περὶ τῶν ἐσχάτων καιρῶν, ἀκούσθως
ἐμνημόνευσεν, ὅτι μήτε τοὺς προτέρους χρόνους ἐσιώπησε τοῖς
ἀνθρώποις ὁ Θεός· ἐλάλησε γὰρ αὐτοῖς 'διὰ τῶν προφητῶν.' Καὶ
ἐπειδὴ καὶ προφῆται διηκόνησαν, καὶ δι' ἀγγέλων ὁ νόμος ἐλα-
λήθη, καὶ ὁ Υἱὸς δὲ ἐπεδήμησε, καὶ ἦλθε διακονῆσαι, ἀναγκαίως
ἐπήγαγε τὸ 'τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῷ ἀγγέλῳ,' δεῖξαι
βέλῳ, ὅτι ὅσον ὁ Υἱὸς διαφέρει δούλου, τοσοῦτον καὶ τῆς δια-
κονίας τῶν δούλων ἢ τοῦ Υἱοῦ διακονία κρείττων γέγονε. Τὴν

Heb. 1.

II. 3, 4.

II. v. 2.

Matth. xx. 28.

διακομίαν ἄρα διακρίνων ὁ Ἀπόστολος τὴν τε παλαιὰν καὶ τὴν καινὴν παρήγγιλλεται πρὸς Ἰουδαίους γράφων καὶ λέγων ' τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων ' Διὰ τοῦτο γοῦν οὐδὲ τὸ ὅλον συγκριτικῶς εἶρηκε ' μείζων, ' ἢ ' τιμωτέρος ' γενόμενος, ἵνα μὴ ὡς περὶ ὁμογενῶν τούτου ἀκείνων τις λογιῖται. ἄλλα ' κρείττων ' εἶρηκεν, ἵνα τὸ διαλλάττον τῆς φύσεως τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὰ γενητὰ γνωρίσῃ. Καὶ τούτων ἔχομεν τὴν ἀπόδειξιν ἐκ τῶν θεῶν Γραφῶν, τοῦ μὲν Δαβὶδ ψαλλουτος, ' κρείσσων ἡμέρα μία ἐν ταῖς αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας ' τοῦ δὲ Σολομῶντος ἀναφωνοῦντος ' Λαβετε παιδείαν, καὶ μὴ ἀργύριον, καὶ γνώσιν ὑπὲρ χρυσοῦ διδοκιμασμένον ' κρείσσων γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστὶ ' Πῶς γὰρ οὐκ εἰσιν ἑτερουσία καὶ ἄλλα τὴν φύσιν ἢ σοφία καὶ οἱ ἀπο γῆς λίθοι, παια δὲ συγγένεια ταῖς οὐρανίοις αὐλαῖς καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς οἰκοῖς, ἢ τί ὅμοιον τῶν αἰωτίων καὶ πνευματικῶν τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ θνητὰ; Καὶ τοῦτο γὰρ ἦν ἡ Ἡσαίας φησὶ ' Τάδε λέγει Κύριος τοῖς εἰνούχοις " Ὅσοι ἀν φιλάξωνται τὰ σάββατά μου, καὶ ἐκλεῖψονται ἡ ἐγὼ θελῶ, καὶ ἀντέχωνται τῆς διαθήκης μου, δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῷ τείχει μου τόποι δρομαστον ' κρεῖσσον υἱῶν καὶ θυγατέρων ὄνομα αἰῶριον δώσω αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἐκλείψει. ' Οὕτως ἄρα οὐδεμία συγγένεια τῷ Υἱῷ πρὸς τοὺς ἀγγέλους ἐστὶ μηδεμίᾳ δι' οὐσης τῆς συγγενείας, οὐκ ἄρα συγκριτικῶς ἐλεχθη τὸ ' κρείττων, ' ἀλλὰ διακριτικῶς διὰ τὸ ἀλλάττον τῆς τούτου φύσεως ἀπ' ἐκείνων. Καὶ αὐτὸς οὖν ὁ Ἀπόστολος τὸ ' κρείττων ' ἐρμηνεύων, οὐκ ἐν ἕλλει τιμῇ ἢ ἐν τῇ διαφορᾷ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὰ γενητὰ τίθησι λέγων, ὅτι ὁ μὲν Υἱός, τὰ δὲ δοῦλα· καὶ ὁ μὲν ὡς Υἱὸς μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐν δεξιᾷ κάθηται, τὰ δὲ ὡς δοῦλα παρέστηκε, καὶ ἀποστέλλεται, καὶ λειτουργεῖ.

56. Τούτων δὲ οὕτως γεγραμμένων, οὐ γενητὸς ἐκ τούτων ὁ Υἱὸς σημαίνεται, ὥ Ἀρειανοί, ἀλλὰ μᾶλλον ἄλλος μὲν τῶν γενητῶν, ἴδιος δὲ τοῦ Πατρὸς, ἐν τοῖς κόλποις ὢν αὐτοῦ. Καὶ γὰρ καὶ τὸ γεγραμμένον ἐνταῦθα, ' γενόμενος, ' οὔτε γενητὸν σημαίνει τὸν Υἱόν, ὥσπερ ὑμεῖς νομίζετε. Εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς εἰρήκει τὸ ' γενόμενος, ' καὶ ἐνώπησεν, ἢ πρόφασις ἦν τοῖς Ἀρειανοῖς· ἐπεὶ δὲ τὸν ' Υἱόν ' προεῖρηκε, δι' ὅλης τῆς περικοπῆς ἀποδείξας αὐτὸν ἄλλον εἶναι τῶν γενητῶν, οὐδὲ τὸ γενόμενος ἀπολελυμένως ἐθήκεν ἀλλὰ τὸ ' κρείττων ' συνηψε τῷ ' γειόμενος ' Ἀδιάφορον γὰρ ἡγήσατο τὴν λέξιν, εἰδὼς, ὡς ἐπὶ ὁμολογουμένοι μνησίον Υἱοῦ ὁ λεγων το ' γειόμενος ' ἴσους τῷ ' γεγενῆσθαι, ' καὶ ὅτι ἐστὶ ' κρείττων, ' λέγει. Τὸ μὲν γὰρ γεγενῆσθαι οὐ διαφέρει, καὶ λέγει τις ' γέγονεν, ' ἢ, ' ἐποίηται ' τα δὲ γειητὰ

Ρα. ααβ. 11.
233. v. 1

Προτ. viii, 19.

Isa. li, 4. 5

Heb. i, 13, 14.

δοξάσαν, δημιουργήματα οὕτα, λέγεσθαι 'γεννητὰ' εἰ μὴ ἄρα, μετα ταῦτα μετασχόντα τοῦ γεννητοῦ Υἱοῦ γεγενῆσθαι καὶ αὐτὰ λεγόντα, οὕτα γε διὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τῆς μετουσίαν τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ Πνεύματι. Καὶ τοῦτο πάλιν οἶδει ἡ θεία Γραφή· ἐπὶ μὲν τῶν γεννητῶν λέγουσα, 'Πατὴρ δι' αὐτοῦ ^{δοξάζει} ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν' καὶ, 'Πατὴρ εἰς ^{τοὺς αἰῶνες} σοφίᾳ ἐποίησας' ἐπὶ δὲ τῶν υἱῶν τῶν γεννητῶν· 'Ἐγενήσατο τῷ ^{Υἱῷ} 'Ιωβ υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς' καὶ, 'Ἄθροισμα δὲ ^{ἐν} ἑκατὸν ^{ἑκατὸν} ἐτῶν, ὅτε ἐγένετο αὐτῷ 'Ισαὰκ ὁ υἱὸς αὐτοῦ' ὁ δὲ Νωτὴς ἔλεγεν· 'Ἐὰν γένωιταί τινα υἱοί.' Οὐκοῦν εἰ μὲν τῶν γεννητῶν ἄλλος ἐστί, τῆς δὲ τοῦ Πατρὸς οὐσίας μῖοι ὄντων γεννητὰ ὁ Υἱὸς, μεματαίωται τοῖς Ἀρειανοῖς ἢ περὶ τοῦ 'γεννημένου' πρωφασίς. Κἂν γὰρ ἐν τοῖς αἰσχυρθέτεροις πείσωνται πάλιν λέγειν συγκριτικῶς εἰρησθαι τὰ ρήματα, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι τὰ συγκριόμενα ὁμογενῆ, ὥστε τὸν Υἱὸν τῆς τῶν ἀγγέλων εἶναι φύσεως· αἰσχυρθησόμενοι μὲν προηγουμένως ὡς τὰ Νουμειστῶν καὶ Καρποκράτους καὶ τῶν ἄλλων αἰρετικῶς ζηλοῦντες καὶ φθεγγόμενοι, ὡς ὁ μὲν τοὺς ἀγγέλους ὁμογενεῖς εἴηκε τῷ Χριστῷ, ὁ δὲ Καρποκρίτης ἀγγέλους τοῦ κοσμοῦ δημιουργοὺς εἶναι φησι. Παρ' αὐτῶν γὰρ ἰσως μαθύντες καὶ οὗτοι, συγκρίνουσι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον τοῖς ἀγγέλοις.

57. 'Ἄλλ' ἐντραπήσονται ταῖαυτα φανταζόμενοι παρὰ μὲν τοῦ ἱμνωδοῦ λεγόντος, 'Τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ,' καὶ, 'Τίς ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε,' Ἀκούσονται δὲ ὅμως, εἰ μὴ ἄρα κἂν οὕτω μάθωσιν, ὡς ἐν μὲν ταῖς ὁμογενεσίαις ὁμολογούμενως φιλεῖ τι τῆς συγκρίσεως γίνεσθαι, καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἑτερογενεσίαις. Οὐδεὶς γοῦν Θεὸν συγκρίνει πρὸς ἄνθρωπον, οὐδὲ πάλιν ἄνθρωπον πρὸς τὰ ἄλογα, οὐδὲ ξύλα πρὸς λίθους, διὰ τὸ ἀνόμοιον τῆς φύσεως· ἀλλὰ Θεὸς μὲν ἀσύγκριτόν ἐστι πραγματικῶς· ἄνθρωπος δὲ πρὸς ἄνθρωπον συγκρίνεται, καὶ ξύλον πρὸς ξύλον, καὶ λίθος πρὸς λίθον· καὶ οὐκ ἂν τις ἐπὶ τούτων εἴποι τὸ 'κρεῖττον,' ἀλλὰ τὸ 'μᾶλλον,' καὶ τὸ 'πλεον' οὕτως 'Ἰωσήφ ὡραῖος ἦν μᾶλλον παρὰ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, καὶ 'Ραχὴλ τῆς Λεῶας· ἀστὴρ δὲ ἀστερος οὐκ ἔκρεισσεν,' ἀλλὰ μᾶλλον· διαφέρει ἐν δόξῃ'· 'Ἐπὶ δὲ τῶν ἑτερογενῶν, ὅταν ταῦτά τις παραβάλλῃ πρὸς ἄλληλα, τότε τὸ 'κρεῖττον' πρὸς τὸ διαλλάττον λέγεται, καθάπερ ἐπὶ τῆς σοφίας καὶ τῶν λίθων εἰρηται. Εἰ μὲν οὖν εἰρηκῶς ἦν ὁ Ἀπόστολος, 'τοσοῦτ' μᾶλλον ὁ Υἱὸς τῶν ἀγγέλων προάγει, ἢ, τοσοῦτ' μείζων ἐστίν' ἦν ἂν ἡμῶν πρόφασις, ὡς συγκρινομένου τοῦ Υἱοῦ πρὸς τοὺς ἀγγέλους· πῶς δὲ λέγων 'κρεῖττοια' αὐτὸν εἶναι, καὶ 'τοσοῦτ' διαφέρειν,' ὅσ' οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ δούλῳ, δέκνυσιν αὐτὸν ἄλλον εἶναι τῆς τῶν ἀγγέλων

Ρα. αὐκρῆσι.
Εἰς αὐτὸν
Εἰς αὐτὸν

φύσεως. Λέγων δὲ τάλιν αὐτοὺς εἶναι τοὺς 'θεμελιωσάντα' τὰ πάντα, δεικνύουσιν ἄλλοι αὐτοὺς εἶναι πάντων τῶν γενητῶν. Ἄλλοι δὲ καὶ ἑτεροῦσι αὐτοὺς οὗτος παρὰ τὴν τῶν γενητῶν φύσιν, παρὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ συγκρίσις ἢ ομοιότης πρὸς τὰ γενητὰ. Καν γὰρ πάλιν ἐπιθυμηθῶσι τι τοιοῦτον, δαλέγξει τοὺς τὰ αὐτὰ λέγων ὁ Παῦλος· 'Τῶν γὰρ εἶπε ποτε τῶν ἀγγέλων Υἱὸς μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· 'Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ τυρὸς φλόγα.'

58. Ἰδοὺ τῶι μὲν γενητῶν τὸ 'ποιεσθαι,' καὶ ταῦτα ποιήματα εἶναι λέγει· πρὸς δὲ τὸν Υἱὸν οὐ ποιῆσαι, οὐδὲ τι γενέσθαι, ἀλλὰ τὸ αἰδοῖν καὶ τὸ βασιλεύειν, καὶ τὸ εἶναι δημιουργόν, προσφωνεῖ λέγων· 'Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· καὶ. Σὺ κατ' ἀρχάς. Κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις.' Ἐξ ἧν καὶ αὐτοὶ σικιδεῖν ἠδύναντο, εἴπερ ἤθελον, ὅτι ἄλλος μὲν ἐστιν ὁ δημιουργὸν, ἄλλα δὲ τὰ δημιουργήματα· καὶ ὁ μὲν Θεὸς ἐστὶ τὰ δὲ γενητὰ ἐστὶν, ἐξ οὗκ ὄντων πεποιημένα. Τὶ γὰρ λεγόμενοι εἶναι, αἱτοὶ ἀπολοῦνται, οὐκ ὡς εἰς ἀπόλειαν ἐπομενης τῆς κτίσεώς φησιν, ἀλλ' ἵνα ἀπὸ τοῦ τέλους τῇ τῶι γενητῶν δεξιᾷ φύσιν. Τα γὰρ δυναμένα ἀπολέσθαι, καὶ μὴ ἀπολεῖσθαι διὰ τὴν χάριν τοῦ πεποιηκότος ταῦτα, ὅμως ἐξ οὗκ ὄντων γέγονε καὶ τὸ μὴ εἶναι ποτε αὐτὰ μαρτυρεῖται. Διὰ τοῦτο γυνὴ ὡς τούτων τοιαύτην ἰχύντων τὴν φύσιν, λέγεται ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ 'σὺ δὲ διαμένεις, ἵνα το αἰδοῖς αὐτοῦ δεξιῇ, οἱ γὰρ ἔχων τὸ δύνασθαι ἀπολεῖσθαι, ὡς περ ἔχει τὰ γενητὰ, ἔχων δὲ τὸ διαμένειν αἰεὶ, ἄλλωτριον μὲν ἐστὶν αὐτοῦ τὸ λεγεσθαι· 'οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι,' ἴδιον δὲ τὸ αἰεὶ εἶναι, καὶ συνιστάμεναι σὺν τῷ Πατρί. Εἰ μὲν οὖν μὴ ταῦτα γράψας ἦν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, καν ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιστολῶν αὐτοῦ, καὶ πάσης τῆς Γραφῆς ἀληθῶς ἐκωλύοντό τι τοιοῦτον φαντάζεσθαι περὶ τοῦ Λόγου· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς τε ἔγραψε, καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν δεδεικται ῥήματα τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ὧν ὁ Υἱὸς καὶ αὐτὸς μὲν δημιουργός, τὰ δὲ δημιουργεῖται παρ' αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς μὲν ἀπανγασμα καὶ λόγος, καὶ ἐκὼν, καὶ Σοφία τοῦ Πατρὸς ἐστὶ, τὰ δὲ γενητὰ κατω πον τῆς Τριάδος ἐστὶ παραστήκοντα καὶ δουλεύοντα· ἑτερογενεῖς ἄρα καὶ ἑτεροῦσιός ἐστιν ὁ Υἱὸς τῶν γενητῶν, καὶ μᾶλλον τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ἴδιος καὶ ὁμοφυῆς τυγχάνει. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς οὐκ εἴρηκεν, 'Ὁ Πατὴρ μου κρείττων μου ἐστίν,' ἵνα μὴ ξένου τις τῆς ἐκείνου φύσεως αὐτὸν ὑπολάβοι· ἀλλὰ 'μειζων' εἶπεν, οὐ μεγέθει τινὶ, οὐδὲ χρόνῳ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ

Πατρος γέννησιν· πλὴν ὅτι καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν 'μεῖζω ἐστίν,' ἔδειξε πάλιν τὴν τῆς οὐσίας ἰδιότητα.

59. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δε αὐτὸς οὐ τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου προηγουμένως συγκρίναι θέλων πρὸς τὰ γενητὰ ἔλεγε, 'τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῷ ἀγγέλῳ' ἀνύγκητος γὰρ, μᾶλλον δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο ἐστίν· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑνσαρκον ἐπιδημία· τὸν Λόγον βλέπων καὶ τὴν τότε παρ' αὐτοῖς γενομένην οἰκοκυμία, ἠθέλησε δεῖξαι οὐχ ἡμεῖοι εἶναι τοῦτον τοῖς πρότεροι· ἴνα, ὅσῳ τῇ φύσει διαφέρει τῶν προαποσταλέτων παρ' αὐτοῦ, τοσοῦτω καὶ πλεον ἢ παρ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῖς γενομένη χάρις κρείττων τῆς δι' ἀγγέλων διακονίας γένηται. δοῦλων μὲν γὰρ ἦν ἀπαι- Mat. xxi. 34
τεῖν μοι τοὺς καρπούς, υἱοὶ δὲ καὶ δεσπότου χαρίσασθαι τὰς ὀφείλας, καὶ μεταθεῖναι τὸν ἀμπελῶνα. Καὶ τὰ ἐπιφερόμενα γούν παρὰ τοῦ Ἀποστόλου δεκνῶσι τὴν διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὰ γενητὰ λέγοντος· 'Διὰ τοῦτο δεῖ περισσotέρως προσέχειν 1 Joh. iii. 1
ἡμᾶς τοῖς ἀκουσθεσι, μήποτε παραβῶμεν. Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέ-
λων λαληθεὶς λόγος ἐγενετο βέβαιος, καὶ πάντα παρὰ βίας καὶ
παρακοῇ ἔλαβεν ἐνδοκον μισθοποδοσίαν· πῶς ἡμεῖς ἐκφεισμεύοι,
τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἣτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖ-
σθαι δια τοῖς Κυρίου. ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαίωθη.'
Εἰ δὲ τῶν γενητῶν εἰς ἦν ὁ Υἱὸς, οὐ 'κρείττων' αὐτῶν ἦν, οὔτε ἐν
τῇ 'παρακοῇ' τὸ μεῖζον τῆς τιμωρίας δι' αὐτοὺς ἀπέκειτο. Οὐδὲ
γὰρ ἐν τῇ διακονίᾳ τῶν ἀγγέλων ἐνῆν καθ' ἕκαστον αἰτῶν τὸ
μεῖζον καὶ ἔλαττον ἐν τοῖς παραβαίνουσιν· ἀλλ' εἰς ἡμᾶς ὁ νόμος,
καὶ μία ἡ κατὰ τῶν παραβαινόντων ἐκδικία. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐστὶ
τῶν γενητῶν ὁ Λόγος, ἀλλ' Υἱὸς τοῦ Πατρος, διὰ τοῦτο ὅσῳ
κρείττων αὐτὸς, καὶ τὰ δι' αὐτοῦ κρείττονα καὶ παρηλαγμένα
ἐἶναι, τοσοῦτω καὶ ἡ τιμωρία χεῖρον γένοιτο. Θεασάσθωσαν
γούν τὴν διὰ τοῦ Υἱοῦ χάριν, καὶ ἐπιγνώτωσαν καὶ ἐκ τῶν ἔργων
μαρτυρούμενον αὐτὸν, ὅτι τῶν μὲν γενητῶν ἄλλος ἐστὶ, μόνος δὲ
αὐτὸς Υἱὸς ἀληθινὸς ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ· 'Ὁ
νόμος δὲ δι' ἀγγέλων ἐλαλήθη,' καὶ 'οὐδένα τετελείωκε' ἡδέμενος
τῆς τοῦ Λόγου ἐπιδημίας, ὡς εἴρηκει ὁ Παῦλος· ἡ δὲ τοῦ
Λόγου ἐπιδημία 'τετελείωκε τὸ ἔργον' τοῦ Πατρὸς. Καὶ τότε μὲν
'ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν'· ἡ δὲ τοῦ
Λόγου παρουσία 'κατήργησε τὸν θάνατον'· καὶ οὐκέτι μὲν 'ἐν τῷ
'Αδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν'· ἐν δὲ τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποι-
οῦμεθα.' Καὶ τότε μὲν ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Βηρσαβεὲ ὁ νόμος κατηγ-
γέλλετο, καὶ ἐν μόνῃ 'τῇ Ἰουδαίᾳ γνωστὸς ἦν ὁ Θεός·' οὖν δὲ
'εἰς πάντα τὴν γῆν ἐξήλθεν ὁ φθάγγος αὐτῶν,' καὶ 'πάντα ἡ γῆ
πεπλήρωται τῆς περι Θεοῦ γνώσεως,' οἷ τε μαθηταὶ ἐμαθήτευσαν
πάντα τὰ ἔθνη,' καὶ πεπλήρωται οὖν τὸ γεγραμμένον· 'Ἐσονται

Heb vii, 19.

1 Joh. xvii, 4.

Rom. v. 12.

1 Tim. 10.

1 Cor. xv. 22.

Ra. xxi.

(1 Joh. v.) 3.

1b. xvii.

1a. x. 4.

Joh. x. 9.

Mat. xxviii.

Isa. IIv. 13.
John vi. 45

Job. vii. 33.

11. v. 6.

1b vii. 19.

1b ix. 23.

πάντες διδασκοὶ Θεοῦ.³ Καὶ τότε μὲν τύπος ἦν τὰ δεικνύμενα, ἄρτι δὲ ἡ ἀληθεια πεφανέρωται καὶ τοῦτο πάλιν αὐτὰς ὁ Ἀποστολος μετὰ ταῦτα φανερώτεροι ἐξηγεῖται λεγων· 'Κατὰ τοσοῦτον κρείττους διαθήκης γίνονται ἔγγυος Ἰησοῦς' καὶ πάλιν· 'Νῦν δὲ διαφορωτέρας τετύχηκε λειτουργίας, ὥσπερ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοισιν ἐπαγγελίαις νουνομοθέτηται· καὶ, 'Οὐδεν γὰρ ἐτελεώσω ὁ νόμος, ἐπεισαγωγῇ δὲ κρείττονος ἐλπίδος'. Καὶ αὖθις φησιν· 'Ἀναγκὴ οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς νόμοις τούτοις καθαρῖζεσθαι αὐτὰ δὲ τὰ ἐπομύρια κρείττοσι θυσίαις παύειν ταύτας'. Τὸ ἄρα 'κρείττοι' καὶ τῶν καὶ δι' ὧν τῷ ἑαυτοῦ ἀιτιαθῇ, τῷ κρείττονι καὶ ἄλλω παρὰ τὸ γεινητὸν τυγχάνοντι· κρείττωνι γὰρ ἢ δι' αὐτοῦ θυσία· κρείττων ἢ ἐν αὐτῷ ἐλπίς· καὶ αἱ δι' αὐτοῦ ἐπαγγελίαι, οὐχ ὥς πρὸς μικρὰ μεγάλα συγκρινόμεναι, ἀλλ' ὥς ἄλλαι πρὸς ἄλλα τὴν φύσιν τυγχάνουσιν· ἐπεὶ καὶ ὁ ταῦτα οἰκονομήσας κρείττων τῶν γενητῶν ἐστίν.

ὅσοι Καὶ τὸ λεγόμενον πάλιν, 'γένουεν ἔγγυος,' τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐγγύην, τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην, σημαίνει. Ὡς γὰρ Λόγος ὢν, 'σὰρξ ἐγένετο,' καὶ τὸ 'γενεσθαι' τῇ σαρκὶ λογιζόμεθα· (γενητὴ γὰρ ἐστὶν αὕτη καὶ κτιστὴ τυγχάνει οὕσα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ 'γένουεν,' ἵνα τοῦτο κατὰ δεύτερον σημαινόμενον ἐκλάβωμεν, διὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον, καὶ γινώσκει ἐκ φιλονεικούντες ὅτι καὶ ἀπο ταύτης τῆς κακοποιίας ἑαυτῷ ἐκπίπτουσιν· ἀκούεωσαν ὅτι οὐ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ γεγενῆσθαι σημαίνει ὁ Παῦλος, ὁ εἰδὼς αὐτὸν Ἰδοὺ καὶ Σοφίαν, καὶ ἀπαύγασμα, καὶ εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' εἰς τὴν τῆς διαθήκης διακονίαν τὸ 'γενέσθαι' καὶ νῦν λογίζεται, καθ' ἣν ὁ ποτε βασιλεύων θάνατος κατηργήθη. Καὶ γὰρ κατὰ τοῦτο κρείττων ἢ δι' αὐτοῦ διακονία γεγενεῖ, ὅτι καὶ 'τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ ὕλον πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί,' ἐκστῆσας ἀπ' αὐτῆς τὸ παράπτωμα, ἐν ᾧ διαπαντὸς ῥηχμαλωτίζεται, ὥστε μὴ δέχεσθαι τὸν θεῖον νοῦν. Τὴν δὲ σάρκα δεκτικὴν τοῦ Λόγου κατασκευάσας, ἐπαίησεν ἡμᾶς 'μηκέτι κατὰ σάρκα 1b 9. περιπατεῖν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα,' καὶ πολλάκις λέγειν· 'Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι' καὶ, 'Ὅτι ἦλθεν ὁ τοῦ Θεοῦ ὕιός· εἰς τὸν κόσμον, οὐχ ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα' 2a 11. 17. πάντας λυτρώσῃται, καὶ 'σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ.' Τότε μὲν γὰρ, ὡς ὑπεύθυνος, ὁ κόσμος ἐκρίνετο ὑπὸ τοῦ νόμου· ἄρτι δὲ ὁ Λόγος εἰς ἑαυτὸν ἔδεξατο τὸ κρίμα, καὶ τῷ σώματι παθῶν ὑπὲρ πάντων, σωτηρίαν τοῖς πᾶσιν ἐχαρίσατο. Τοῦτο δὲ βλέπων κέκραγεν Ἰωάννης· 'Ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ 1b. 1. 1.

ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.⁹ Κρείττων δὲ ἡ χάρις ἢ ὁ νόμος, καὶ ἡ ἀλήθεια παρὰ τὴν σκιάν.

61. Το οὖν 'κρίτται,' ὥσπερ εἶρηται, οὐχ οἷόν τε ἦν δι' ἑτέροις τινας γεῖνθαι ἢ διὰ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ 'καθημέμου ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς.' Τι δὲ τοῦτο σημαίνει, ἢ τὸ γήϊσιον τοῦ Υἱοῦ, καὶ τὴν θεότητα τοῦ Πατρὸς ταυτην εἶναι τοῦ Υἱοῦ, *Τὴν τε γὰρ τοῦ Πατρὸς βασιλείαν βασιλεύων ὁ Υἱός, ἐπὶ τὸν αὐτὸν θρόνον τῷ Πατρὶ κῆσθαι, καὶ τῇ τοῦ Πατρὸς θεοτητι θεωρούμενος, 'Θεὸς ἔστιν ὁ Λόγος,' καὶ 'ὁ βλέπων τὸν Υἱὸν βλέπει τὸν Πατέρα' καὶ οὕτως εἰς Θεὸς ἔστιν. 'Εκ δεξιῶν γοῦν καθήμενος, ἀριστερόν οὐ ποιεῖ τὸν Πατέρα ἀλλ' ὅπερ ἐστὶ δεξιὸν καὶ ἴμιον ἐν τῷ Πατρὶ, τοῦτο καὶ ὁ Υἱὸς ἔχει, καὶ λέγει· 'Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἐστὶ.' Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ καθήμενος ἐκ δεξιῶν ὁ Υἱὸς ὁρᾷ τὸν Πατέρα καὶ αὐτὸς ἐκ δεξιῶν, καὶ ὡς ἀνθρώπος γενόμενος λέγει· 'Προωρώμη τὸν Κύριόν μου ἐνώπιόν μου διὰ παιτὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.' Δείκνυται γὰρ πάλιν καὶ ἐν τούτῳ, ὡς ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν τῷ Υἱῷ. Δεξιῷ γὰρ οὗτος τοῦ Πατρὸς, ἐν τῷ δεξιῷ ἔστιν ὁ Υἱός· καὶ καθήμενος τοῦ Υἱοῦ ἐκ δεξιῶν, ὁ Πατήρ ἔστιν ἐν τῷ Υἱῷ. Καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι διακονοῦσιν ἀνερχόμενοι καὶ κατερχόμενοι· περὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ φησι, 'Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ·' καὶ ὅτε μὲν ἄγγελοι διακονοῦσι, λέγουσιν οἱ, 'Ἀπεστάλην πρὸς σέ·' καὶ, 'Κύριος ἐνετείλατο·' ὁ δὲ Υἱός, καὶ λέγει ἀνθρώπινως, ὅτι, 'ἀπεστάλην,' καὶ ἔρχεται 'τὸ ἔργον τελειῶσαι' καὶ 'διακονῆσαι,' λέγει δμως, ὡς Λόγος καὶ εἰκὼν ὑπάρχων· 'Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοὶ ἔστι·' καὶ, 'Ὁ ἑώρακώς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα·' καὶ, 'Ὁ Πατήρ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς τὰ ἔργα ποιεῖ·' ἢ γὰρ ἐν τῇ εἰκόνι τις ταύτη θεωρεῖ, ταῦτα τοῦ Πατρὸς ἔστιν ἔργα. Ἔστι μὲν οὖν ἱκανὰ ταῦτα δυσωπῆσαι τοὺς μαχομένους πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν· εἰ δ' ὅτι γέγραπται, 'γενόμενος κρείττων,' τὸ 'γενόμενος' οὐ θέλουσιν, ὡς περὶ Υἱοῦ λεγόμενον, ἴσαν ἀκοῦσαι 'γεγενῆσθαι,' καὶ 'ἔστιν,' ἢ διὰ τὸ γεγενῆσθαι τὴν κρείττονα διακονίαν τὸ 'γενόμενος' λαβεῖν καὶ ποιεῖν, ὥσπερ εἴπομαι, ἀλλὰ νομίζουσιν ἐκ ταύτης τῆς λέξεως γενιτῶν εἰρῆσθαι τὸν Λόγον· ἀκουέτωσαν συντόμῳ λόγῳ ταῦτα πάλιν, ἐπειδὴ τῶν εἰρημένων ἐπελάθοιτα.*

62. Εἰ μὲν ἐκ τῶν ἀγγέλων ἐστὶν ὁ Υἱός, ἔστω καὶ ἐκ' αὐτοῦ ὡς ἐπ' ἐκέλευεν τὸ 'γενόμενος,' καὶ μηδὲν αὐτῶν κατὰ τὴν φύσιν διαφερέτω· ἀλλ' ἔστωσαν ἢ καὶ οὗτοι 'υἱοί,' ἢ κακέως 'ἄγγελος,' καὶ κοινῇ πάντες καθεζέσθωσαν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἢ μετὰ πάντων καὶ ὁ Υἱὸς παρεστηκένω ὡς 'λειτουργικὸν πνεῦμα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενος' καὶ αὐτὸς, ὁμοίως ἐκέλευεν. Εἰ δὲ

John i. 1.

Ih. xiv. 9.

Ih. xiv. 17.

Ih. xv. (xvi.)

John xiv. 10

Job. 4.

Luke i. 19.

John v. 38.

Matt. xx. 28.

John xiv. 10.

Ih. 9. 10.

Job. i. 14.

διόστησιw ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν ἀπὸ τῶν γενητῶν, λέγων· 'Τίνι Heb. 1:5.
 γὰρ εἶπε ποτε τῶν ἀγγέλων· Υἱὸς μου εἶ συ,' καὶ οὗτος μὲν
 δημιουργεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, αὐτοὶ δὲ παρ' αὐτοῖς γίνον-
 ται· καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ Πατρὸς καθέζεται, οἱ δὲ παρεστή-
 κασι λειτουργοῦντες· τίνι πάλιν οὐκ ἔστι φανεροί, ὅτι οὐκ ἐπὶ
 τῆς οὐσίας τοῦ Λόγου ἔλεγε τὸ 'γενόμενος,' ἀλλ' ἐπὶ τῆς δι'
 αὐτοῦ γενομένης διακονίας, 'Ὡς γὰρ Λογὸς ὢν, γέγονε σὰρξ,
 οὐτῶ, γενόμενος ἄνθρωπος,' γέγονε τοσοῦτ' κρείττων' ἐν τῇ δια-
 κονίᾳ τῆς διὰ τῶν ἀγγέλων γενομένης διακονίας, ὅσῳ διαφέρει
 δαυλίων υἱὸς, καὶ δὲ δημιουργὸς τῶν δημιουργουμένων· ὥστε
 παυσάσθωσαν ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ λαμβάνειν τὸ, 'γενό-
 μενος' οὐκ ἔστι γὰρ τῶν γενητῶν· καὶ γνωτώσαν, ὅτι τῆς δια-
 κονίας καὶ τῆς γενομένης οἰκονομίας σημαντικοὶ ἐστί τὰ, 'γενό-
 μενος'· Πῶς δὲ γέγονε κρείττων ἐν τῇ διακονίᾳ, κρείττωι ὡς
 τῇ φύσει παρὰ τὰ γενητὰ, δείκνυσσι τὰ προειρημένα, καὶ ἡγοῦμαι
 μὲν καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀίσχυνεσθαι· 'Ἄν ὁ' ἄρα φιλοκεικώπων,
 ἀκόλουθον ἂν εἴη πρὸς τὴν ἀλόγιστον αἰγῶν τύλμαν ομόσε
 χωρῆσαι· τούτοις, καὶ τὰ ὅμοια ῥητὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς
 εἰρημένα ἀντιθεῖναι τούτοις, ἵνα ἡ ὀνσωπηθῆναι παύσωσιν ἑαυτοὶ
 τὴν γλῶτταν ἀπὸ κακῶν, ἢ γνωσῶν εἰς ὅσον βλάβος εἰσὶν ἀπορίας.
 Γέγραπται τοίνυν· 'Γενεῖ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ εἰς Γα 2:23
(ΑΧΝ). 2.
Ιω. 1:19.
 οἶκον καταφυγῆς, τοῦ σῶσαί με·' καὶ πάλιν· 'Ἐγένετο Κύριος
 καταφυγὴ τῷ πένι·' καὶ ὅσα τοιαῦτα ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς
 εὐρίσκεται. Εἰ μὲν οὖν εἰς τὸν Υἱὸν εἰρησθαι ταῦτα λεγουσιν,
 ὃ καὶ τάχα καὶ μάλλον ἀληθὲς ἔστιν· ἐπιγνώτωσαν, ὅτι μὴ ὄντα
 γενητὸν αὐτὸν ἀξιοῦσι γενεσθαι βοηθὸν ἑαυτοῖς καὶ οἶκον κατα-
 φυγῆς οἱ ἄγιοι· καὶ λοιπὸν τὸ 'γενόμενος,' καὶ τὸ 'ἐποίησε,'
 καὶ τὸ 'ἔκτισεν,' εἰς τὴν ἐνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν λαμβανέ-
 τωσαν. Τότε γὰρ γέγονε βοηθὸς καὶ οἶκος καταφυγῆς, ὅτε· τῷ 1 Pm. II. 14
 σώματι ἑαυτοῦ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνήνεγκεν ἐπὶ τὸ ξύλον,' καὶ
 ἔλεγε· 'Δεῦτε πρὸς μέ, πάντες οἱ λοιπῶντες καὶ πεφορτισμένοι, Ματθ. 23: 13
 καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς.'

63· Ἄν δὲ εἰς τὸν Πατέρα λέγωσι εἰρησθαι τὰ ῥητὰ, ἄρ'
 ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα γέγραπται τὸ 'γενεῖ,' καὶ τὸ 'ἐγένετο,'
 τοσοῦτ' ἐπιχειρήσουσιν, ὥστε εἰπεῖν γενητὸν εἶναι τὸν Θεόν,
 καὶ τοιμήσουσιν, ὥσπερ καὶ περὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ τοιαῦτα
 διαλογίζονται· φέρει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἀκολουθία τοιαῦτα καὶ περὶ
 τοῦ Πατρὸς ὑπονοεῖν, οἷα καὶ περὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ φαινό-
 ζονται. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο μηδὲ εἰς νοῦν ποτέ τις τῶν πιστῶν
 ἔλθειν τὸ τοιοῦτον! Οὔτε γὰρ ὁ Υἱὸς τῶν γενητῶν ἔστιν, οὔτε
 τὸ γεγραμμένον καὶ τὸ λεγόμενον ὡδε, 'γενεῖ,' καὶ, 'ἐγένετο,'
 ἀρχὴν τοῦ εἶναι σημαίνει, ἀλλὰ τὴν γενομένην βοήθειαν τοῖς

δεομένοις Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἀεὶ καὶ ὁ αὐτὸς ἔστι. οἱ δὲ ἀνθρώποι μετὰ ταῦτα γεγονόσι διὰ τοῦ Λόγου, ὅτε αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἠθέλησε καὶ ἔστιν ὁ Θεὸς ἀσρατος καὶ ἀπρόσιτος τοῖς γενητοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ἐπὶ γῆς ἀνθρώποις. Ὅταν τοῖνυν ἀσθενούντες οἱ ἀνθρώποι παρακαλῶσιν, ὅτι διωκόμενοι δέονται βοηθείας, ὅταν ἀδικούμενοι προσεύχωνται, τότε φιλόανθρωπος ὢν ὁ ἀσρατος ἐπιφαίνεται διὰ τῆς ἑαυτοῦ εἰς ἐλπίδας ἢ διὰ τοῦ ἰδεῖν αὐτοῦ Λόγου καὶ ἐν αὐτῷ ποιεῖται καὶ λοιπὸν πρὸς τὴν χρεῖαν ἐκάστη γίνεται τὰ τῆς θεοφανείας· καὶ γίνεται ταῖς μὲν ἀσθενούντων ἰσχυρι, τοῖς δὲ διωκόμενοις καταφυγῇ καὶ αἰκος σωτηρίας τοῖς δὲ ὑδ.κουμένοις λέγει· "Εγὼ λαλοῦντός σοι ἐρῶ, Ἰδοὺ πάρεμι." Ὅπερ οὖν εἰς ἀντίληψιν ἐκάστη διὰ τοῦ Ὑιοῦ γίνεται, τοῦτο τίς Θεὸν ἕκαστος ἑαυτῷ 'γεγενῆσθαι' λέγει· ἐπεὶ δὴ καὶ βοηθεία παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Λόγου γίνεται. Τοῦτα οἶδε καὶ ἡ συνήθεια τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοῦτο καὶ πᾶς ὁστισοῦν ὁμολογήσει καλῶς εἰρησθα. Πολλὰκις καὶ παρὰ ἀνθρώπων γέγονεν ἀνθρώποις βοήθεια καὶ ὁ μὲν ἀδικούμενος συνεκαμην, ὡς ὁ 'Αβραάμ τῷ Λῳτ' ὁ δὲ διωκόμενος τοῖς αἰκῶν ἠνέφξεν, ὡς ὁ 'Αβδίας ταῖς υἱοῖς τῶν προφητῶν· καὶ ὁ μὲν τῷ ξένον ἀνέπανσεν, ὡς ὁ Λῳτ τοὺς ἀγγέλους· ὁ δὲ τοῖς δεομένοις κεχορηγήκειν, ὡς ὁ Ἰωβ τοῖς αἰταῦσι αὐτόν. Ὡς περ οὖν ἕκαστος τῶν εὐ παθόντων εἰ λέγει, 'Ὁ δεῖνά μοι γέγοιε βοηθός' καὶ ἄλλος εἰ λέγει, 'Κἀμοὶ καταφυγῇ,' καὶ 'τοῦτω χορηγός' λέγοντες δὲ ταῦτα, οὐ τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως, οὐδὲ τὴν οὐσίαν τῷ εὐ ποιησάντων σημαίνουσιν, ἀλλὰ τὴν εἰς αὐτοὺς γινομένην· παρ' ἐκείνῳ εἰς ἐλπίδας· οὕτως ὕται λεγῶσι περὶ τοῦ Θεοῦ οἱ ἄγιοι τὸ 'ἐγένετο,' καὶ τὸ 'γενοῦ,' οὐκ ἀρχὴν τινα γενέσεως σημαίνουσιν (ἄναρχος γὰρ καὶ οὐ γενητός ὁ Θεός·) ἀλλὰ τὴν εἰς ἀνθρώπους παρ' αὐτοῦ γενομένην σωτηρίαν.

64. Τούτου δὲ οὕτως νοοιμεν, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ ἐπὶ τοῦ Ὑιοῦ, ὅσα δ' ἂν καὶ ὁσάκις ἂν λέγηται, 'ἐγένετο,' καὶ 'γενοῦ,' τὴν αὐτὴν διάνοιαν σώζειν ὥστε καὶ τὸ λεγόμενον, 'γενόμενος κρείττων τῶν ἀγγέλων,' καὶ, 'ἐγένετο,' ἀκούοντας, μὴ ἀρχὴν τινα τοῦ γίνεσθαι ἐπινοεῖν τοῦ Λόγου, μηδὲ ὅλως ἐκ τούτων γενητὸν αὐτὸν φαντάζεσθαι· ἀλλ' ἐπὶ τῆς διακονίας καὶ οἰκονομίας, ὅτε γέγονει ἄνθρωπος, νοεῖν τὸ λεγόμενον παρὰ τοῦ Παύλου· Ὅτε γὰρ 'ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,' ἡλθέ τε 'ἵνα διακονῇ' καὶ πᾶσι σωτηρίαν χαρίσῃται, τότε ἡμῖν ἐγένετο σωτηρία, καὶ ἐγένετο ζωὴ, καὶ ἐγένετο ἰλασμός· τότε ἡ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ οἰκονομία 'κρείττων γέγονε τῶν ἀγγέλων,' καὶ ἐγένετο ὁδὸς, καὶ ἐγένετο ἀνάστασις. Καὶ ὥς περ τὸ, 'Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν,' οὐκ οὐσίας γένεσιν ση-

1m 1vll. 9

1m 1vll. 9
16.
1 K 1m 1 K.
1v 4.
1m 1v 3
1m 1v 15.
16.

John 1. 14.
Matt. 22. 28

μαίνει αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν φιλανθρωπίαν, ὥσπερ εἴρηται οὕτως καὶ νῦν τὸ 'γενόμενος κρείττων τῶν ἀγγέλων,' καὶ, 'ἐγένετο,' καὶ 'τοσούτῃ κρείττων γέγονεν ἔγγυσ ὁ Ἰησοῦς,' οὐ τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου γενετὴν σημαίνει, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὴν γενομένην ἐκ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίαν· καὶ ἀχάριστοι τυγχάνωσιν οἱ αἱρετικοί, καὶ φλόδινοι πρὸς ἀσέβειαν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1. ἘΓΩ μὲν ᾧμην τοὺς τῆς Ἀρείου μαρίας ἱποκρινὰς ἐπὶ ταῖς προειρημένους πρὸ τούτου κατ' αὐτῶν ἐλεγχούς, καὶ τὰς περὶ τῆς ἀληθείας ἀποδείξεσιν ἀρκεῖσθαι, καὶ πανομένους λοιπὸν μεταγινώσκειν ἐφ' οἷς ἐφρόνησάν τε καὶ ἐλάλησαν κακῶς περὶ τοῦ Σωτήρος· αὐτοὶ δὲ, οὐκ οἶδ' ὅπως, οὐδε οὕτως καταδύονται· ἀλλ' ὥς χοῖροι καὶ κύνες περὶ τὰ ἴδια ἐξεράματα καὶ τοὺς ἑαυτῶν βόρβοροι κυλιόμενοι, μᾶλλον ἐφενρискουσιν ἑαυτοῖς ἐπισύσιν εἰς ἀσέβειαν. Μὴ νοοῦντες γοῦν μήτε τὸ ἐν ταῖς Παροιμίαις γεγραμμένον, 'Κύριος ἐκτίσε με ἀχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ,' μήτε τὸ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον, 'Πιστὸν ὄντα τῇ ποιήσαντι αὐτὸν,' φιλονεικοῖσιν ἀπλῶς, λέγοντες 'ποίημα καὶ κτίσμα' εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν. Καὶ ἤρκει μὲν ἀπὸ τῶν προειρημένων αὐτοὺς συνιδεῖν, εἰ μὴ τέλος καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπώλεσαν, ὥς τῆς ἀληθείας μαρτυρησάσης, μὴ εἶναι ἐξ οὐκ ὄντων μηδὲ ὅλως τῶν γενητῶν τὸν Υἱόν· Θεὸς γὰρ ὢν, οὐδ' ἂν εἴη ποίημα, οὐδὲ θέμις λέγειν αὐτὸν κτίσμα. Ἐπιστάτων γὰρ καὶ ποιημάτων ἴδιον τὸ λέγεσθαι 'ἐξ οὐκ ὄντων,' καὶ, 'Οὐκ ἦν πρὶν γενεθῆναι'· ἀλλ' ἐπειδὴ, ὥσπερ δεδιότες ἀποστήναι τῆς ἰδίας μυθοπλαστίας, προφασίζονται συνήθως τὰ προειρημένα ῥήματα τῶν θείων Γραφῶν, τὰ καλῶς μὲν γεγραμμένα, ῥάδιον ὑπερθέτα δὲ παρ' αὐτῶν· φέρε, πάλιν ἐπαναλαμβάνοντες τὸν νοῦν τῶν προειρημένων, τοὺς μὲν πιστοὺς ὑπομνήσωμεν, τούτους δὲ δεῖξωμεν καὶ ἐξ ἐκάστου τούτων, μηδ' ὅλως εἰδέναι τὸν Χριστιανισμόν. Εἰ γὰρ ἐγίνωσκον, οὐκ ἂν ἑαυτοὺς 'συνέκλειον εἰς τὴν τῶν πλ.

Prov. vii. 20

Heb. iii. 2,

Rom. xi. 32,

Ἰουδαίων ἀπιστίαν, ἀλλ' ἐρωτῶντες ἐμάυθαρον, ὅτι Ἐν ἀρχῇ
 ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ ^{John 1. 1}
 Λόγος· ὅτε δὲ εὐδοκήσαντος τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος αὐτὸς γέγονεν
 ἄνθρωπος, τότε εἰκότως εἶρηται περὶ αὐτοῦ παρὰ μὲν τοῦ Ἰωάν-
 νου τὸ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο· παρὰ δὲ τοῦ Πέτρου, Κύριον ^{1b-14}
 καὶ Χριστὸν αὐτοὶ ἐποίησε· καὶ διὰ μὲν Σολομῶνος, ὡς παρ' ^{1a1b 11. 36.}
 αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῖς εἰς ἔργα ^{Prov. viii. 30}
 αὐτοῦ· παρὰ δὲ τοῦ Παύλου· Τοποῦτφ κρείττων γενόμενος ^{Heb. 1. 4.}
 τῶν ἀγγέλων· καὶ πάλιν, Ἐαυτον ἐκέλευσε, μορφῇ· δούλου ^{Phil. ii. 7.}
 λαβῶν· καὶ αὖθις, Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου ^{Heb. iii. 1.}
 αἰετοχοί, κατανόησατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας
 ἡμῶν Ἰησοῦ πιστὸν ὅσα τῷ ποιήσαντι αὐτόν· τὰ τοιαῦτα γὰρ
 πάντα ῥητὰ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν καὶ διάνοιαν· βλέπουσαι εἰς
 εὐσέβειαν, καὶ δεικνύουσαι τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, καὶ τὰ
 ἀνθρωπίνως λεγόμενα περὶ αὐτοῦ, διὰ τὸ γεγενῆσθαι αὐτὸν καὶ
 ὑλὸν ἀνθρώπου. Καὶ εἰ καὶ ἀντάρκη ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν κατ'
 αὐτῶν, ὅμως ἐπειδὴ μὴ νοοῦντες τὸ παρὰ τοῖς Ἀποστόλοις λεγό-
 μενον, (ἵνα τοῦτον πρῶτον μνησθῶ,) νομίζουσιν ἐν τῶν ποιημάτων
 εἶναι τοῖς τοῦ Θεοῦ Λογον, διὰ τὸ γεγράφθαι, Πιστὸν ὅσα τῷ
 ποιήσαντι αὐτοῦ· ἀναγκαῖον ἡγησάμεν τοῦτο πάλιν λέγοντας
 αὐτοῖς ἐντρέπειν, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πρὸ τούτων ἐλέγομεν, λαμ-
 βάνοντες παρ' αὐτῶν τὸ λήμμα.

2 Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἔστιν Υἱός, λεγέσθω καὶ ποίημα πάντα τε
 τὰ ἐπὶ τῶν ποιημάτων κατηγορεῖσθω καὶ ἐπ' αὐταῖ· καὶ μόνος
 μὴ λεγέσθω Υἱός, μὴ Λόγος, μὴ Σοφία καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Θεός
 μὴ λεγέσθω Πατήρ, ἀλλὰ μόνον δημιουργός καὶ κτιστὴς τῶν
 γινομένων ὑπ' αὐταῖ· Καὶ ἔστω ἢ μὲν κτίσις, εἰκὼν καὶ χυρα-
 κτὴρ τῆς δημιουργικῆς βουλήσεως αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ κατ' ἐκείνους
 μὴ ἔστω γεννητικῆς φύσεως ὥστε τῆς ἰδίας οὐσίας αὐτοῦ μὴ
 εἶναι Λόγον, μὴ Σοφίαν, μηδ' ὅλως εἰκόνα. Εἰ γὰρ μὴ ἔστιν
 Υἱός, οὐδὲ εἰκὼν. Μηδ' οὗτος δὲ Υἱός, πῶς ἄρα τὸν Θεὸν κτίστην
 εἶναι λέγετε, εἰ γε διὰ Λόγον καὶ ἐν Σοφίᾳ πάντα τὰ γινόμενα
 γίνεται, χωρὶς τε τούτου οὐκ ἂν τι γεινοίτο, οὐκ ἔχει δὲ καθ'
 ἡμᾶς ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα ποιεῖ. Εἰ δὲ μὴ καρπογότος
 ἔστιν αὐτῇ ἡ θεία οὐσία, ἀλλ' ἔρημος, κατ' αὐτοὺς, ὡς φῶς μὴ
 φωτιστοῖ, καὶ πηγὴ ξηρὰ, πῶς δημιουργικὴν ἐνεργεῖαν ἔχω αὐτὸν
 λέγοντες οὐκ ἀσχύνονται. Καὶ ἀναιροῦντες δὲ τὸ κατὰ φύσιν,
 πῶς τὸ κατὰ βούλησινπραγεῖσθαι θέλοντες οὐκ ἐνυθριώσιν,
 Εἰ δὲ τὰ ἐκτὸς καὶ οὐκ ὄντα πρότερον, βουλομενος δὲ αὐτὰ εἶναι,
 δημιουργεῖ, καὶ γίνεται τούτων ποιητὴς, πολλῷ πρότερον εἴη ἂν
 πατὴρ γεννήματος ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας. Εἰ γὰρ τὸ βούλεσθαι
 περὶ τῶν μὴ ὄντων διδῶσαι τῷ Θεῷ, διὰ τί μὴ τὸ ὑπερκεῖμενον

τῆς βουλήσεως οὐκ ἐπιγνωσκουσι τοῦ Θεοῦ, Ὑπερανδρεβηκε δὲ τῆς βουλήσεως τὸ πεφυκεῖν καὶ εἶναι αὐτὸν πατέρα τοῦ ἰδίου λόγου. Εἰ τοιούτῳ το προτερον, ὕπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν, οὐχ ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἐκείνων ἀρεταί, πως τὸ δευτερον, ὕπερ ἐστὶ κατὰ βούλησιν, γενοιτ' αἱ, Προτερον δὲ ἐστὶν ὁ Λόγος, καὶ δευτερον ἡ κτίσις. ΑΛΛ' ἐστὶν ὁ λόγος, κὰν πλείονα τελευτήσωσι οἱ ἀσεβεῖς δι' αὐτοὺς γὰρ γεγενεῖ ἡ κτίσις καὶ ὄντοι ἂν εἴη ὅτι, ποιητὴς ὡν, ὁ Θεὸς ἔχει καὶ τοὶ δημιουργοὶ Λόγον οὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἰδίον ἑαυτοῖς· πάλιν γὰρ τὸ αὐτὸ ποιῶσι. Εἰ τὸ βούλεσθαι ἔχει, καὶ τὸ βούλημα αὐτοῦ ποιητικὸν ἐστὶ, καὶ ἀρκεῖ τὸ βούλημα αὐτοῦ πρὸς σύστασιν τῶν γινόμενων· ὁ δὲ Λόγος ἐστὶν αὐτοῦ ποιητικὸς καὶ δημιουργὸς οὐκ ἀμφιβολοῦν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ἡ τοῦ Πατρὸς ζῶσα βούλη, καὶ ἐννοσιος ἐνεργεια, καὶ Λόγος ἀληθινὸς, ἐν ᾧ καὶ συνεστήθη καὶ δοκεῖται τὰ πάντα καλῶς. Οὐδεὶς δὲ αὐτὸς διστάζει, ὡς ὁ ἀρμόζων τῆς ἀρμονίας καὶ τῶν ἀρμοζομένων προεστῇ. Καὶ δευτερόν ἐστι, καθὰ προεῖποι, τὸ δημιουργεῖν τοὶ γεννᾶν τὸν Θεοῖ. Το μὲν γὰρ Υἱὸς Ἰδίου καὶ ἀληθῶς ἐκ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀεὶ οὐσης οὐσίας ἐστὶ· τα δὲ ἐκ βουλήσεως αὐτῆς ἔξωθεν συνισταμένα γίνεταί, καὶ δημιουργεῖται διὰ τοῦ ἰδίου καὶ ἐξ αὐτῆς γεννήματος.

3 Οἰκοῦν τοῦ λόγου δεκνύμετος πολλὴν ἀτασίαν κατὰ τῶν λεγόντων μὴ εἶναι Υἱὸν Θεοῖ, ἀλλὰ ποίημα ἀνάγκη λοιπὸν ἡμᾶς συνομολογεῖν Υἱὸν εἶναι τὸν Κύριον. Εἰ δὲ Υἱὸς ἐστὶ, ὥσπερ οὖν καὶ ἐστὶν, ὡμολογηταὶ δὲ ὁ υἱὸς οὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ γεννῶντος εἶναι μὴ διαφερεσθῶσαν ταῖς λέξεσι, καθὰ προεῖποι, εἰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Λογον ἀντὶ τοῦ, 'τῷ γεννήσαντι,' 'τῷ ποιήσαντι' διομόζουσιν οἱ ἅγιοι ὡς ἀδιαφόρου τοῦ ρήματος οὗτος ἐπὶ τῶν τοιούτων ἕως τὸ κατὰ φύσιν ὁμολογεῖται. Οὐ γὰρ αἱ λέξεις τὴν φύσιν παραινοῦνται ἀλλὰ πολλοὶ ἡ φύσις τὰς λέξεις εἰς ἑαυτὴν ἔλκουσα μεταβάλλει. Καὶ γὰρ οὐ πρότεροι τῶν οὐσιῶν αἱ λέξεις, ἀλλ' αἱ οὐσίαι πρόται, καὶ δεύτεραι τούτων αἱ λέξεις. Διὸ καὶ ὅταν ἡ οὐσία ποίημα ἢ κτίσμα ᾖ, τότε τὸ 'ἐποίησε,' καὶ τὸ 'ἐγένετο,' καὶ τὸ 'ἐκτίσε,' κυρίως ἐπ' αὐτῶν λέγεται τε καὶ σημαίνει τὸ ποίημα. Ὅταν δὲ ἡ οὐσία γέννημα ᾖ καὶ υἱὸς, τότε τὸ 'ἐποίησε,' καὶ τὸ 'ἐγένετο,' καὶ τὸ 'ἐκτίσεν,' οὐκ ἐτι κυρίως ἐπ' αὐτοῦ κείται, οὐδὲ ποίημα σημαίνει· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ 'ἐγέννησε,' γὰρ 'ἐποίησεν,' ἀδιαφόρως τις κέχρηται ρήματι. Παλλάκις γοῦν πατέρες τοὺς ἐξ αὐτῶν φύντας υἱοὺς 'δούλους' ἑαυτῶν ἀνομάζουσιν, καὶ οὐκ ἀρνοῦνται τὸ γνήσιον τῆς φύσεως καὶ πολλάκις ταὺς ἰδίους δούλους φιλοφρονούμενοι 'τέκνα' καλοῦσι, καὶ αὐ κρύπτουσι τὴν ἐξ ἀρχῆς

αὐτῶν κτησιν τὸ μὲν γὰρ ἐπ' ἐξουσίας, ὡς πατερες λέγουσι τὸ δὲ φιλανθρώπως ἀνομάζουσι. Σαρῶρα γοῦν 'τὸν Ἀβραάμ. Γεν. ια'. κύριον ἐκάλει,' καιτοὶ μὴ δούλη, ἀλλὰ σύζυγος οὕσα' καὶ ὁ μὲν Ἀπόστολος Φιλήμονι τῷ κτησαμένῳ συνηπτεν ὡς 'ἀδελφόν' ^{Philom. 12.} Ὡνήσιμον τὸν δοῦλον ἡ δὲ Βηρσαβее, καιτοὶ μῆτηρ οὕσα, τὸν υἱὸν ἐκάλει 'δοῦλον,' λέγουσα τῷ πατρὶ, 'τὸν δούλον σου' ^{Κληρ. 1. 8.} Σολομῶνα' εἶτα καὶ Νάθαν ὁ προφήτης, εἰσελθὼν, τὰ αὐτὰ ἐκέλευε λέγειν τῷ Δαβίδ, ὅτι 'Σολομῶνα τὸν δούλον σου' ^{1b. 26.} καὶ οὐκ ἔμελεν αὐτοῖς τὸν υἱὸν εἰπεῖν 'δοῦλον,' ἀκούων γὰρ ἀκείνους ἐπεγίνωσκε τὴν φύσιν, καὶ οὗτοι δὲ λέγοντες οὕτως οὐκ ἠγνόουν τὰ γνησίον. Κληροδόμον γοῦν ἤξιον αὐτὸν τοῦ πατρὸς γενέσθαι, ὃν ὡς δοῦλοι ἐκάλουν ἦν γὰρ υἱὸς τῇ φύσει τῷ Δαβίδ.

4. Ὡςπερ τοῖσιν ἀναγινώσκοντες ταῦτα διανοούμεθα καλῶς, καὶ ἀκούετε 'δοῦλον' τὸν Σολομῶνα, οὐ νομιζομεν αὐτὸν εἶναι δοῦλον, ἀλλὰ φύσει καὶ γνησίον υἱόν, οὕτως εἶναι καὶ περὶ τοῦ Σωτῆρος τοῦ ἀληθῶς ὁμολογουμένου Υἱοῦ, καὶ φύσει Λόγον οὕτως, λέγωσιν οἱ ἄγιοι, 'πιστὸν ὅτι τῷ ποιήσαντι αὐτόν' ^{Heb. III. 2.} ἡ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ εἶναι λέγει, 'Κύριος ἐκτίσέ με' ^{Ps. cxxv} καὶ, 'Ἐγὼ (cxxxv.) 10. δούλος σὺς, καὶ υἱὸς τῆς παιδείκης σου' καὶ ὅσα τοιαῦτα' μὴ διὰ τοῦτο ἀρνεισθωσάν τινες τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἰδιότητα· ἀλλ', ὡς ἐπεὶ Σολομῶνος καὶ τοῦ Δαβίδ, διανοεῖσθωσαν ὀρθῶς περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ἐπεὶ, εἰ ἀκούετε Σολομῶνα 'δοῦλον,' ὁμολογοῦσιν υἱόν, πῶς οὐ πολλάκις ἀπολωλεναι δικαίαι εἰσιν, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ Κυρίου διανοίαν οὐ σώζουσιν, ἀλλ' ὅταν μὲν ἀκούωσι 'γέννημα, καὶ Λόγον, καὶ Σοφίαν,' βιάζονται παρερμηνεύειν, καὶ ἀρνεῖσθαι τὴν φύσιν καὶ γνησίαν γέννησιν τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ ἀκούοντες δὲ 'ποιήματος' φωνὰς καὶ λέξεις, εὐθὺς εἰς τὸ νομίζειν φύσει ποίημα τὸν Υἱὸν καταφέρονται, καὶ ἀρνοῦνται τὸν Λόγον· καίτοι δυνάμενοι, διὰ τὸ γεγενῆσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον, πάσας τὰς τοιαύτας λέξεις ἐπιβρίπτειν ἐπὶ τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ; Πῶς οὖν καὶ οὗτοι οὐ 'βδελυκτοὶ' παρὰ τῷ Κυρίῳ δείκνυνται, 'δισσὰ στάβημα' παρ' ἑαυτοῖς ἔχοντες, καὶ τῷ μὲν ἐκείῳ λογιζόμενοι, τῷ δὲ τὸν Κύριον βλασφημοῦντες; Ἀλλ' ἴσως τὸ μὲν 'δοῦλος' ὡς κατὰ διάθεσιν λεγόμενον συντίθενται, τὸ δὲ "τῷ ποιήσαντι" κατέχουσιν, ὡς μέγα τι βοήθημα τῆς αἰρέσεως αὐτῶν. Ἔστι δὲ αὐτοῖς καὶ τοῦτο κάλαμος τεθλασμένος τὸ ἔρεισμα· καταγνωσονται γὰρ εὐθὺς ἑαυτῶν, εἰ μάθοιεν τὸ τῆς Γραφῆς ἰδίωμα. Καὶ γὰρ ὥσπερ 'δοῦλος' λέγεται ὁ Σολομῶν, καίπερ ὡς υἱὸς, οὕτως, ἵνα τὰ ἐν τοῖς προτέροις εἰρημένα πάλιν εἴπωμεν, εἰ καὶ 'ποιομένους καὶ κτιζομένους καὶ γινόμενους' τοὺς ἐξ ἑαυτῶν φεομένους υἱοὺς

λέγουσιν οἱ γονεῖς, οὐδὲν ἤττωσ οὐκ ἀρνοῦνται τὴν φύσιν. Ὁ γοῦν Ἐξεχίας, ὡς ἐν τῷ Ἡσαΐα γέγραπται, εὐχόμενος ἔλεγεν
 [Ia. xxxviii. 9.] 'Ἀπο γὰρ τῆς σήμερον παιδία ποιήσω, ἃ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε τῆς σωτηρίας μου.' Καὶ αὐτὸς μὲν ἔλεγε, 'ποιήσω' ὁ δὲ προφήτης εἰ τε αὐτῷ τῷ βιβλίῳ, καὶ τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν οὕτω φησί· 'Καὶ οἱ υἱοὶ σου, οἱ ἐξελεύσονται ἐκ σοῦ.' Ἀπὸ τοῦ 'γενῆαν,' ἄρα τὸ 'ποιήσω' εἴρηκε καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ φιομένους, ὡς 'ποιοῦμενους' φησί. Καὶ οὐ διαφέρεται τις, ὡς περὶ τοῦ φύσει γεννημάτος ἐστὶν ἡ λέξις. Καὶ Εὐὰ δε τεκοῦσα τὸν Κάιν, εἶπεν· 'Ἐκτησαμην ἀνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ.' Ἀπὸ τοῦ 'τεκεῖν,' ἄρα καὶ αὕτη τὸ 'ἐκτησαμην' εἴρηκε. Καὶ γὰρ πρότερον ἰδοῦσα τὸν τέκον, ὑστερον εἶπε τὸ 'ἐκτησάμην.' Καὶ οὐ διὰ τὸ 'ἐκτησάμην,' νομίσειεν ἂν τις ἐξωθεν ἡγαράσθαι τὸν Κάιν, καὶ μὴ ἐξ αὐτῆς τετέχθαι. [Ib. xlviii. 5.] Καὶ ὁ πατριάρχης δε Ἰακωβ ἔλεγε τῷ Ἰωσήφ· 'Νῦν οὖν οἱ δύο υἱοὶ σοι, οἱ γεγόμενοί σοι ἐν Αἴγυπτῳ, πρὸ τοῦ με ἐλθεῖν πρὸς σέ εἰς Αἴγυπτον, ἐμοὶ εἰσιν, Ἐφραῖμ καὶ Μανασσῆς.' Καὶ ἡ Γραφὴ δὲ περὶ τοῦ Ἰωβ φησιν· 'Ἐγενοντο αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ, καὶ θυγατέρες τρεῖς· ὥσπερ καὶ Μωυσῆς εἴρηκε ἐν τῷ νόμῳ· 'Ἐν δὲ γενοῖται τινι υἱοί· καὶ, 'ἐὰν ποιήσῃ υἱοί.'

5. Ἰδοὺ πάλιν τοὺς γεννηθέντας, ὡς 'γεγομένους' καὶ 'ποιηθέντας' εἰρήκασιν εἰδότες ὅτι ἕως ὁμολογοῦνται 'υἱοί,' κἀν λέγῃ τις, 'ἐγενοντο,' ἢ 'ἐκτησάμην,' ἢ 'ἐποίησα,' οὐδὲν διαφέρει. Ἡ γὰρ φύσις καὶ ἡ ἀλήθεια ἔλαει τὴν διάνοιαν εἰς ἑαυτήν. Διὸ καὶ πρὸς τοὺς ζητοῦντας, εἰ κτισμα καὶ ποιημὲν ἐστὶν ὁ Κύριον, χρὴ πρότερον ζητεῖν εἰ Τίος ἐστι, καὶ Λόγος, καὶ Σοφία. Τούτων γὰρ ἀποδεικνυμένων, ἐκβάλλεται εἰθὺς καὶ παύεται ἡ περὶ τοῦ ποιήματος καὶ κτίσματος ὑπονοία· οὔτε γὰρ τὸ ποίημα Τίος καὶ Λόγος ἂν εἴη, οὔτε ὁ Τίος ποίημα ἂν εἴη. Τούτῳ δὲ πάλιν οὕτως οὕτων, φανερά πᾶσιν ἀπόδειξις, ὡς ἡ λέξις ἢ λέγονσα, 'τῷ ποιήσαντι αὐτόν,' οὐκ εἰς ὀνησίαν ἐστὶ τῇ αἰρεσει αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς κατάγνωσιν. Δέδεικται γὰρ ὅτι ἡ τοῦ, 'ἐποίησε,' λέξις, καὶ ἐπὶ τῶν γησιῶν καὶ φύσει τεκνῶν ἐν τῇ θείᾳ κεῖται Γραφῇ· ὅθεν τοῦ Κυρίου ἀποδεικνυμένοι φύσει καὶ γησιῶν Τίος, Λόγος, καὶ Σοφίας τοῦ Πατρὸς, κἀν λέγεται ἐπ' αὐτοῦ τὸ, 'ἐποίησεν,' ἢ τὸ, 'ἐγένετο,' οὐχ ὡς ποιήματος οὗτος αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ἀδιαφόρως τῇ λέξει χρῶνται οἱ ἅγιοι, ὡς ἐπὶ τοῦ Σολομῶντος, καὶ τῶν Ἐξεχίων τέκνων. Καὶ γὰρ καὶ αὐτῶν γεννησάντων ἐξ ἑαυτῶν, γέγραπται 'ἐποίησα,' καὶ, 'ἐκτησάμην,' καὶ, 'ἐγένετο.' Οὐκοῦν τὰ τοιαῦτα λεξείδια πολλάκις προφασισσάμενοι οἱ θεομάχοι, ἀφείλουνσι κἀν ὅψι ποτε ἐκ τῶν εἰρημένων ἀποθέσθαι τὴν ἀσεβῆ φρόνησιν, καὶ φρονῆσαι περὶ τοῦ

Κυρίον ὅτι Ὑἱὸς ἐστὶν ἀληθινός, Λόγος καὶ Σοφία τοῦ Πατρὸς, οὐ πνεῦμα, οὐ κτισμα. Εἰ γὰρ ποιημά ἐστιν ὁ Ὑἱός, ἐν ποίῳ ἔμα λόγῳ καὶ ἐν ποίῳ σοφίᾳ γέγονεν αὐτός; Πάντα γὰρ τὰ ποιήματα διὰ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σοφίας γέγονε, καθὼς γεγραπται. 'Πάντα ἐν Σοφίᾳ ἐποίησας' καὶ 'Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν.' Εἰ θε αὐτός ἐστιν ὁ Λόγος καὶ ἡ Σοφία, ἐν ᾗ πάντα γίνεται, οὐκ ἄρα τῶν ποιουμένων ἐστὶν, οὐδὲ ὅλως τῶν γενητῶν, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς γέννημα.

β. Σκοπεῖτε γὰρ ὅποσον ἔχει πῶμα τὸ λέγειν ποιημα τοῖς τοῦ Θεοῦ Λόγοι. Λέγει πᾶσι Σολομῶν ἐν τῷ Ἐκκλησιαστή, ὅτι. 'σύνειπαι το ποιήμα ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν, ἐν παντὶ παρεωρωνέμεν, ἐὰν ἀγαθόν, καὶ ἐὰν πονηρὸν.' Οὐκοῦν εἰ ποιήμα ἐστὶν ὁ Λόγος, ἀχθήσεται καθ' ἡμᾶς καὶ αὐτὸς εἰς κρίσιν. Καὶ ποῖ λοιπὸν ἡ κρίσις, κρινομένου τοῦ κριτοῦ, τίς δὲ τοῖς μὲν δικαίοις τὰς εὐλογίας δώσει, τοῖς δὲ ἀναξίοις τὰς ἐπιτιμίας, ἐστηκυτος τοῦ Κυρίου καθ' ἡμᾶς μετὰ πάντων ἐν κρίσει, ποῖ δὲ καὶ νύμφη κριθήσεται αὐτὸς ὁ νομοθέτης, Ταῦτα τῶν ποιημάτων ἰδιά ἐστὶ, τὸ κρίεσθαι, τὸ παρὰ τοῦ Ὑἱοῦ εὐλογεῖσθαι καὶ ἐπιτιμᾶσθαι. Φοβήθητε λοιπὸν τὸν κριτὴν, καὶ πείσθητε τῷ Σολομῶνι λέγοντι. Εἰ γὰρ συμπαῖν το ποιήμα ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν, ὁ θε Ὑἱὸς οὐκ ἔστι τῶν κρινομένων, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον συμπάντων τῶν ποιημάτων αὐτός ἐστιν ὁ κριτής· πως οὐ λαμπρότερον ἡλίου δέκνυται μὴ ποιήμα ᾧν ὁ Ὑἱός, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς Λόγος, ἐν ᾧ τὰ ποιήματα γίνεται τε καὶ κρίνεται; Εἰ δ', ὅτι γέγραπται, 'πιστὸν ὄντα,' πάλιν ταράττει αὐτοὺς νομίζοντας ὡς ἐπὶ πάντων λέγεσθαι καὶ ἐπ' αὐτοῖς τὸ 'πιστὸν,' ὅτι πιστεύων ἐκδέχεται τῆς πίστεως τὸν μισθόν· ὥρα καὶ διὰ τοῦτο πάλιν αὐτοὺς ἐγκαλεῖν· Μισθεὶ μὲν λεγουσι. 'Ὁ Θεὸς πιστὸς καὶ ἀληθινός' τῷ δὲ Παύλῳ γράφονται. Πιστὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε. 'Ἀλλὰ ταῦτα λέγοιτες οἱ ἄγιοι, σὺν ἀνθρώποις περὶ τοῦ Θεοῦ διανοοῦντο· ἀλλ' ἐμνησκον διπλοῦν εἶναι τὸν νοῦν ἐν τῇ Γραφῇ περὶ 'τοῦ πιστοῦ'· τὸ μὲν ὡς πιστεύον, τὸ δὲ, ὡς ἀξιόπιστον· καὶ τὸ μὲν ἐπ' ἀνθρώπων, τὸ δὲ ἐπὶ Θεοῦ ἁρμοζειν. Πιστὸς γοῦν ὁ Ἀβραάμ, ὅτι τῷ λαλοῦντι πεπίστευκε Θεῷ· πιστὸς δὲ ὁ Θεός, ὅτι, καθὼς ψάλλει Δαβὶδ, 'πιστὸς ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ ὁ Κύριος,' καὶ ἀξιόπιστός ἐστι, καὶ 'ἀδύνατόν ἐστιν αὐτοῖς ψεύσασθαι.' Καὶ, 'εἰ τίς ἐστι πιστὴ χίρως ἔχουσα,' διὰ τὸ καλῶς πιστενεῖν, πιστὴ καλεῖται. 'Πιστὸς δὲ ὁ λόγος' ὅτι ὁ εἰρηκεν, ὀφείλει πιστενεσθαι ἀληθὲς γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἐστὶν ἄλλως. Καὶ τὸ γενημῆθαι τοῦτον, 'πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν,' οὐ προς

Heb. ii. 3

Dunst. xxviii. 4

1 Cor. x. 13

Rm. xliii
(viii. 13)
1 Pet. vi. 18,

1 Tim. i. 10

1 Th. i.

ἄλλους ἔχει τὴν ὁμοιότητα. οὐδ' ὅτι πιστευῶν εὐαρεστος γέγο-
 ρει· ἀλλ' ὅτι τῶς ὡς τοὶ ἀληθεῖς θεοί, πιστός ἐστι καὶ αὐτός
 ὑφ' ἑλπίαν πιστευέσθαι, εἰ οἷς ἂν Ἀγγη καὶ παρῇ, αὐτὸς ὑπερβύς
 μείνῃ καὶ μὴ ἀλλοιομενὸς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ οἰκονομίᾳ καὶ τῇ
 ἐνσάρκῳ παρουσίᾳ.

Ὡς οὕτως μὲν οὖν ἂν τις, πρὸς τὴν αἰαδέειαι οὕτων χωρῶν, δύναται καὶ ἐκ μόντης τῆς, 'εποίησε', λεξέως, διελέγχεαι αὐτοὺς πλανωμένους, καὶ νομίζοντας εἶναι ποιητὰ τοῖς τοῦ Θεοῦ Λόγον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ διάνοια τῶν γεγραμμένων ἐστὶ ἐρῶν, δεικνύουσα τὴν 'εποίησε' λέξιν, ποτε καὶ πρὸς τί λεγομένη σημαίνεται, ἀναγκαῖον καὶ ἐξ αὐτῆς δεῖξαι τῶν αἰρετικῶν τὴν ἁλῶσιν, εἶναι μάλιστα, ὡς ἐν τοῖς ἐμπροσθευ εἰρήκαμεν, καὶ τοῦτοι τὸν καιρὸν καὶ τὴν χρειαὶ λάβοιμεν. Οὐ τοιμὴν τὰ πρὸ τῆς κτισέως διηγουμένους ὁ Ἀπόστολος ταῦτα εἰρηκεν, ἀλλ' ὅτε 'ὁ Λυγος σαρξ ἐγένετο' οὕτω γὰρ γέγραπται, 'Ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλη-
σεως ἐπειρανίου μετοχαί, κατανοήσατε τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀρχιερέα τῆς ομολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποῆσαντι αὐτῷ'. Πότε οὖν απεσταλῆ, ἡ ὁπῆκα τὴν ἡμετεροι ἐνεδυστατο σάρκα, πότε δὲ ἀρχιερεὺς τῆς ομολογίας ἡμῶν γεγοιεν, ἡ ὅτε, προσευγκας ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡγεῖται ἐκ νεκρῶν το σῶμα καὶ νῦν αὐτὸς τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς τῇ πιστει προσυγει καὶ προσφέρει τῷ Πατρὶ, λυτρουμενος πάντα, καὶ ὑπὲρ πικταται. Λαϊσκομενος τὰ πρὸς τοῖς Θεοῖς; Οὐ τὴν οἰσταν ἀρα τοῦ Λόγου, οὐδὲ τι ἐκ τοῦ Πατρὸς φυσικὴν γένεσιν σημάσαι θελῶν ὁ Ἀπόστολος εἰρηκε, 'πιστὸν ὄντα τῷ ποῆσαντι αὐτοῖς' (μὴ γένοιτο) ποῶν γὰρ ἐστὶν ὁ Λυγος, οὐ ποιουμενος αὐτοῖς, ἀλλὰ τὴν εἰς ἀνθρώπους αὐτοῦ κἀθοδὸν καὶ ἀρχιερωσύνην γεγομενην, ἡν καλῶς ἂν τις ἴδοι ἐκ τῆς κατὰ τὸν νόμον καὶ τὸν Ἀαρὼν ἱστορίας. Οὕτως Ἀαρὼν οὐ γεγεννηται ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ ἀνθρώπος καὶ μετὰ χρόνον, ὅτε ὁ Θεὸς ἠθέλησε, γεγομεν ἀρχιερεὺς καὶ γεγομεν οὐχ ἀπλῶς, οἶδε ἐκ τῶν συνήθων ἱματιῶν γνωριζόμενος, ἀλλ' ἐπενδύσκειν τὴν ἐπωμίδα, τὸ λυγεῖν, τὸν ποδηρῶν, ἡ αἱ γυναῖκες μὲν εἰργάσαντο προστάξει τοῦ Θεοῦ, ἐν τοῖς δὲ εἰσερχόμενος εἰς τὰ ἅγια, τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ θυσίαι προσεφερε καὶ ἐν τοῖς ὡς ἐμπίστευε τῇ ὁπτασίᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῖς τῶν ἀνθρώπων θυσίαις. Οὕτω τοῦτον καὶ ὁ Κύριος 'ἐν ἀρχῇ μὲν ἦν ὁ Λόγος' καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος' ὅτε δὲ ἠθέλησεν ὁ Πατὴρ ὑπὲρ πάντων λέτρα δοθῆναι, καὶ πᾶσι χαρίσασθαι, τότε δὴ ὁ Λόγος, ὡς Ἀαρὼν τὸν ποδηρῶν, οὕτως αὐτὸς ἔλαβε τὴν ἀπὸ γῆς σάρκα, Μαρρίαν ἀντι τῆς ἀνεργαστοῦ γῆς ἐσχηκώς μητέρα τοῦ σώματος, τῶν ἔχων τὸ προσφερόμενον αὐτὸς, ὡς ἀρχιερεὺς ἑαυτὸν προσεγεγκη

τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἰδίῳ αἵματι. ταντας ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν καθάρσῃ, καὶ ἀπο τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν

8. Τοῦτου γὰρ ἡμὲν τὰ παλαιὰ σκιά· καὶ ὅπερ πεποιθήκειν ἐλθὼν ὁ Σωτὴρ, τοῦτο κατὰ τὸν νόμον ἐσκιografei· ὁ Ἀαρὼν. Ὡς περ οὖν ὁ Ααρών, ὁ αὐτὸς ὢν, οὐκ ἠλλάσσετο περιτιθεμενος τὴν ἀρχιερατικὴν ἐρθῆτα, ἀλλὰ μένων ὁ αὐτός, ἐκαλύπτετο μόνον καὶ εἰ ἐλεγέ τις ἑωρακώς αὐτὸν προσφέροντα, Ἰδοὺ γεγὼνε σήμερον ὁ Ἀαρὼν ἀρχιερεὺς, οὐκ ἐσημαίεν αὐτὸν ἄνθρωπον τότε γεγενησθαι ἦν γὰρ, καὶ πρὸ τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέα γενεσθαι, ἄνθρωπος· ἀλλ' ὅτι τῇ λειτουργίᾳ πεποιθται ἀρχιερεὺς, περιθέμενος τὰ πεποιημένα καὶ κατασκευασθέντα ἱμάτια τῇ ἀρχιερατείᾳ τοῦ αὐτοῦ τροπον καὶ ἐπὶ τοῖς Κυρίοις δυνατοὶ ἐστί καλῶς νοεῖν, ὥς οὐκ ἄλλος γεγὼνε τῇ σαρκὶ λαβὼν, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὢν, ἐκαλύπτετο ταύτῃ· καὶ τὸ 'γεγὼνε,' καὶ τὸ 'πεποιθται, οὐχ ὅτι ὁ Λόγος, ἢ Λόγος ἐστίν, πεποιθται νοεῖν θέμις, ἀλλ' ὅτι Λόγος, ὢν δημιουργός, ὑπερὸν πεποιθται ἀρχιερεὺς, ἐνδυσάμενος σῶμα τὸ νεωτερον καὶ ποιητόν, ὅπερ καὶ προσεγεγείκειν ὑπὲρ ἡμῶν δυνατὰ· διὰ καὶ λεγεται πεποιησθαι. Εἰ μὲν οὖν οὐ γεγοινεν ἄνθρωπος ὁ Κύριος, μαχεσθῶσαν οἱ Ἀρειανοὶ εἰ δὲ ὁ Λόγος σαρξ ἐγένετο, τί ἔδει περὶ γεγοινένου ἀνθρώπου λεγεῖν ἢ, 'πιστὸν ὅτι τῷ ποιήσαντι αὐτόν,' Ὡς γὰρ ἴδων περὶ τοῦ Λόγου εἰπεῖν, 'Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος,' οὕτως ἀνθρώπων ἰδίον ἐστὶ τὸ γενεσθαι καὶ ποιεῖσθαι. Τίς γοῦν ἰδὼν τὸν Κύριον, ὥς ἄνθρωπον περιπατοῦντα, καὶ Θεὸν ἐκ τῶν ἔργων δεικνυμένον, οὐκ αἰ ἠρώτησε, 'Τίς τοῦτον ἐποίησεν ἄνθρωπον,' τίς δὲ πάλιν οὕτως ἐρωτηθεὶς οὐκ ἂν ἀπεκρίνετο, ὅτι ὁ Πατὴρ τοῦτον ἐποίησε ἄνθρωπον, καὶ ἀπεστείλεν αὐτόν ἡμῖν ἀρχιερέα,' τῇ δὲ τοιαύτῃ διανοίᾳ καὶ τὴν καιρὸν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος ὁ καὶ γράψας, 'πιστὸν ὅτι τῷ ποιήσαντι αὐτόν,' δηλώσαι μάλλον ἱκανός ἐστιν, ἔαν τα ἔμπροσθεν λάβωμεν· μία γὰρ ἀκολουθία ἐστίν, καὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ ἀνάγνωσμα τυγχάνει. Γραφεὶ τοῦτον ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Ἑβραίους ταῦτα· 'Ἐπει οὖν τὰ παιδία κεκοινωνήκειν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε των αὐτῶν, ὥς διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τοι τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτῃστι τὸν διαβολόν, καὶ ἀπαλλάξῃ τοῖς τοῖς ὅσοι φόβῳ θανάτου δισπατὸς τοῦ ζῆν ἐνόχοι ἦσαν δουλείας. Οὐ γὰρ δήποι ἀγγέλων ἐπικυβερτάται· ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπικυβερτάται. Ὅθεν ὥφειλε κατὰ πάντα τοὺς ἀδελφοὺς ὁμοιωθῆναι, ὥς ἐλεῖμων γενεταὶ καὶ πιστοὶ ἀρχιερεῖς τὰ πρὸς τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς δυνατὰ τοῖς πειραζομένοις βοηθεῖσαι. Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μεταχοι, καταστήσατε

John I. 1

Heb. II. 14-15
ib., 2.

τον ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστοὺν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν·

9. Τὴν περικοπηθεὶς ταιτὴν ὅλην ἀιαγινώσκων, οἱ τῶν μὲν Ἀρεαζῶν καταγιγνώσκει τον θε μακίριον Ἀποστολον θαυμαζει, καλῶν εἰρηκατα, Ποτε γαρ πεποιηται, και ποτε απῡστολος γέγονεν, εἰ μὴ ὅτε παραπλησίως ἡμῖν μετίσχε καὶ αὐτὸς ἄματος καὶ σαρκίς; Καὶ ποτε γενομεν ελεμῶν και πιστὸς ἀρχιερεὺς, ἢ ὅτε κατὰ πάγια τοις ἀδελφοῖς ὡμοιώθη, ὡμοιωθῆ δὲ τότε, ὅτε γεγοιεν ἄνθρωπος ἐνδύσασμενος τῇ ἡμετέρῳ σάρκα. Οἱ τοῦ περὶ τῆς κατα τοῦ ἀνθρώπου οἰκονομίας τοῦ Λόγου γράφων ὁ Παῦλος ἔλεγε πιστῶν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, καὶ οἱ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Λόγου. Ἰηκεῖτι τοιουν μαίνεσθε λεγοντες ποιήμα εἶναι τοι τοῦ Θεοῦ Λογον. Ἔστι γαρ αὐτὸς Τίς φύσει μονογεῖης Ἰότε δε ἔσχεν ἀδελφους, ὅτε τῇ ὁμοίᾳ ἡμῶ ἐτέδισατο σάρκα, ἥν και πρεσφερων αὐτος δι' αὐτοῦ ἀρχιερεῖν ὠνομάτῃ και γεγομεν ελεμῶν και πιστος ελεήμων μὲν, ὅτι ὑπερ ἡμῶν προσειλέγκας ταυτὸν ἡλεησεν ἡμας πιστὸς δὲ, οὐ πιστεωσ μετεχῶν οὐδὲ εἰς τινα πιστευοι ωπτερ ἡμεῖς, ἀλλὰ πιστευσθαι ἡρεῖλωι περὶ ὧ ἐὰν λέγη και ποιη, και ὅτι πιστῇ θυσιαν προσφέρει τῇ μισουταν καὶ μὴ διαπιπτουσιν Αἱ μὲν γὰρ κατα νόμον προσφεομεται οὐκ εἶχον τὸ πιστων, καθ' ἡμεραν παρερχόμεναι, και δεμειαι πάλιν καθαρσίον· ἡ δε τοῦ Σωτῆρος θυσία ὑπάξ γενομένη τετελειωκε τὸ παν, και πιστῇ γέγονε μένουσα δια παπτῶν. Καὶ Ἀαρῶν μὲν ἔσχε τοὺς διαδεχομενους, και ὅλως ἡ κατα νόμον ἱερατεία χρόνῳ και θανάτῳ παρήμειβε τοὺς προτέρους· ὁ δε Κυριος ἀπαρβατον· και ἀδιαδεκτον ἔχων τῇν ἀρ- χιερωσύνην πιστος γεγομεν ἀρχιερεὺς, παραμένων αἰ, και τῇ ἐπαγγελίᾳ πιστος γεγομενος, εἰς τὸ ἐπακοῦειν και μὴ πλαιῖν τοὺς προσερχομένους. Τοῦτο δὲ πάλιν και ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Πιτρον μαθειν ἔξεστι, λέγοντος Ὅστε και οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πιστῶ κτίστη παρατιθέσθωσαν τὰς ἑαυτῶν ψυχάς· πιστὸς γάρ ἐστιν, οὐκ ἀλλασσόμενος, ἀλλ' αἰ διαμένων, και ἀποδιδούς τὰ ἐπηγγέλιανο. 11ab x 1, 1b, 111, 24, 1 Pet 1v, 24,

10. Ἑλλήνων μὲν οὖν οἱ λεγόμενοι παρ' αὐτοῖς ψευδώνυμοι θεοὶ οὔτε τῷ εἶναι, οὔτε τῷ ἐπαγγέλλεσθαι εἰσι πιστοὶ οὔτε γὰρ οἱ αὐτοὶ εἰσι πανταχοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τόπους, τῷ χρόνῳ διαφθεύρονται, καὶ περὶ ἑαυτοὺς καταβρέουσι· διὸ και κατ' αὐτῶν ὁ λόγος βοᾷ, ὅτι πίστις οὐκ ἴσχυσεν ἐν αὐτοῖς, καὶ ὕψω ψευδὲς εἰσι, καὶ οὐκ ἔστι τίςτις ἐν αὐτοῖς. Ὁ δὲ τῶν ὅλων και μόνος τῷ ὅτι ὅπως και ἀληθινὸς ὢν Θεὸς πιστὸς ἐστιν, ὁ αὐτὸς ὢν, και λέγων Ἰδετέ με, ἴδετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ, οὐκ ἡλλοίωμαι· διὸ και ὁ τούτου Τίς πιστὸς ἐστιν, αἰ ὢν, και οὐκ ἀλλοιού-

Cf. 2 Cor. x. 24.

Deut. xxxiii.
24.
Mat. xii. 5.

μενος, οὐδὲ διαφενδόμενος οὔτε ἐν τῷ εἶναι οὔτε ἐν τῷ επαγγέλλεσθαι, καθάπερ πάλιν ὁ Ἀπόστολος γράφων Θεσσαλονικέσιν, μέν φησι· Ἐπιστὸς ὁ καλῶς ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει· ἐν γὰρ τῷ ποιεῖν ἡ ἐπαγγέλλεται, πιστός ἐστι λαλῶν Ἑβραίοις δὲ περὶ τοῦ σημαίνειν τὴν λέξιν ταύτην καὶ τὸ ἀναλλοιωτον οὕτως γράφει· Εἰ ἀπιστήσομεν, ἐκεῖνος πιστός μιν εἰρήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. Οἰκοῦν εἰκότως ὁ Ἀπόστολος τῇ σωματικῇ τοῦ Λόγου παρουσίᾳ διηγούμενος φησι, Ἀπόστολον καὶ πατέρι ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, δεικνύς, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γεγενημένος Ἰησοῦς Χριστός, χθες καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀναλλοιώτως ἐστι. Καὶ ὥσπερ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ διὰ τῆς ἀρχιερωσύνης μνημονεύει γράφων ὁ Ἀπόστολος, οὕτω καὶ πάλιν οἱ ἐσιώπησε μακρὰ, ἀλλ' εὐθὺς περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ μνημονεύει, πανταχοῦ τῇ ἀσφαλείᾳ γινόμενος, ὅτι μάλιστα τὸ ταπεινὸν ὀνομαζει, ἵνα εὐθὺς αὐτοῦ τὴν ὑψηλότητα καὶ τὴν πατρικὴν μεγαλειότητα γινώσκωμεν. Φησι, γοῦν· Ὁ μὲν Ἰωσήφ θεραπευτὴς, ὁ δὲ Χριστὸς Υἱὸς, καὶ οἱ μὲν πιστοὶ εἰς τὸν οἶκόν· οὗτος δὲ ἐπὶ τὸν οἶκόν, ὥς αὐτὸς αὐτὸν κατασκευάσας, καὶ Κυρίως αὐτοῦ καὶ δημιουργοῦς τυγχάνων, καὶ ὥς Θεὸς ἀγαθίζων αὐτοὺς. Ὁ μὲν γὰρ Ἰωσήφ, ἄνθρωπος φύσει ὢν, πιστὸς ἐγένετο, πιστεύων τῷ διὰ τοῦ Λόγου λαλοῦντι αὐτῷ Θεῷ· ὁ δὲ Λόγος οὐχ ὥσπερ τις τῶν γεννητῶν ἦν ἐν σώματι, οὐδὲ ὥς κτίσμα ἐν κτίσματι, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐν σαρκὶ καὶ δημιουργὸς, καὶ κατασκευαστὴς ἐν τῷ κατασκευασθῆναι ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι ἕνεκα τοῦ εἶναι καὶ ὑφίστασθαι σάρκα περιβεβληνται· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἕνεκα τοῦ ἁγιαζεῖν τὴν σάρκα γέγονεν ἄνθρωπος· καὶ Κύριος ὢν, ἐν τῇ μορφῇ τοῦ δούλου ἦν· δούλη γὰρ τοῦ Λόγου ἡ πᾶσα κτίσις, ἡ παρ' αὐτοῦ γενομένη καὶ ποιηθεῖσα. Ἐκ δὲ τούτου συνέστηκεν ὅτι καὶ τὸ λεγόμενον παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ, ἔποιησεν, οὐ ποιούμενον δείκνυσιν τὸν Λόγον, ἀλλ' ὅπερ ἔλαβεν ὅμοιον ἡμῶν σῶμα διὰ καὶ ἀδελφὸς ἡμῶν ἐχρημάτισε, γειύμενος ἄνθρωπος.

II Εἰ δὲ δεδεικται, ὅτι, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου τις λέγει τὸ ἔποίησεν, ἀπὸ τοῦ ἐγέννησε· λέγει ποῖαν ἡμᾶς παρεξενεῖν ἐπίσταται· εἰ μᾶλλον κακαροῦς εἰς τοῦτο κινῆσονται, ὅπου γε πανταχόθεν ὁ Λόγος τὰ ῥήματα διακαθαράς, ἔδειξε μὴ εἶναι ποίημα τὸν Υἱόν, ἀλλὰ τῇ μὲν οὐσίᾳ γεννημα τοῦ Πατρὸς· τῇ δὲ οἰκονομίᾳ κατ' εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς, ἐποιήθη δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος καὶ συνίσταται, καὶ διὰ τοῦτο ἡμᾶς λέγεται παρὰ μὲν τῷ Ἀποστόλῳ, πιστοὶ ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ἐν δὲ ταῖς Παροιμίαις καὶ τὸ κτίζεσθαι. Ὡς γὰρ ὁμολογεῖται· γενόμενος ἄνθρωπος, οὐδὲν διαφέρει λέγειν, καθάπερ προεῖρηται, εἴτε ἐγένετο.

εἶτε 'πεποιηται,' εἶτε 'ἐκτίσται, εἶτε 'πέπλασται' εἶτε 'δοιλος,' εἶτε 'υἱὸς παιδίσκης,' εἶτε 'υἱὸς ἀνθρώπου,' εἶτε 'κατεσταθῇ' εἴτε 'ἀπεδομηται,' εἶτε 'κυμνίως' εἶτε 'ἀδελφισοῦς,' εἶτε 'ἀδελφός'· Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ λεβεδία τῆς ἀνθρώπου συνστάσεως ἴδια τιγχατε, ὅντα καὶ τὰ τοιαῦτα οὐ τῆς οὐσίας τοῦ Λόγου, ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ γεγενησθαι σημαίνει· Ἰκανοὶς ἐχει διανοίαν καὶ τοῦ ἐν ταῖς Πνεύματι πατρὶ αὐτῶν πάλιν προσεμήμενοι, ῥητὴ τοῦ Πέτρου λέγοντος· "Ὅτι Κύριον καὶ Χριστὸν ἐποιήτε Ακτ. 3. τούτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε." Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐταῦθα γεγραπται, 'ἐποίησεν ἑαυτῷ Υἱόν' ἢ, 'ἐποίησεν ἑαυτῷ Λόγον' ἵνα καὶ τοιαῦτα φαντασθῶσι· Ἐ' με οὖν ἐπελαθοντο ὅτι περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λαλοῦσιν, ἐκινεῖσθαι εἴποι γέγραπται· 'ἐποίησεν ἑαυτῷ Υἱόν' ἢ Θεόν, ἢ, 'ἐκτίσεν ἑαυτῷ Λόγον' ἢ παλιν, εἴποι γέγραπται φαιερῶς, 'πνεῦμα ἐστὶ ὁ κτίσμα' Λόγος' καὶ τότε πνευματικῶς, ἢ καὶ οὕτως ἐλεγχθῶντι· ἢ ἡτοι· Εἰ δὲ μὴ τι τοιοῦτον εἴρηκοντες, μὴ οὐκ εἴποι γέγραπται, 'ἐποίησε,' καὶ 'πεποιηται,' θημεντες, ἢ ἡτοιμαίμ, καὶ ἄλλων ἀκουήτες, 'Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν,' καὶ 'ἐποίησε τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην,' καὶ, 'ἐποίησε τὴν θάλασσαν,' εἰπωσιν αὐτὸν εἶναι τὸν οὐρανόν, καὶ αὐτὸν εἶναι τὸ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ γενόμενον φῶς, καὶ αὐτὸν εἶναι τὴν γῆν, καὶ ἕκαστον τῶν ποιηθέντων, ἵνα λοιπὸν ὁμοιωθῶσι καὶ τοῖς λεγομένοις Στωϊκοῖς. "Ὅτι ἐκεῖνοι μὲν αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐξαπλοῦσιν εἰς τὰ πάντα οὗτοι δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον εἰς ἕκαστον τῶν ποιημάτων συντάττουσιν, εἰ καὶ φθάσαντες εἰρήκασιν τὰ ὅμοια, λεγοντες ἕνα τῶν ποιημάτων αὐτὸν εἶναι.

12. Ἀλλὰ πάλιν ἀκουέτωσαν τὰ αὐτὰ, καὶ μανθανέτωσαν πρῶτον, ὅτι Υἱὸς ἐστίν, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρηται, καὶ οὐ ποίημα ὁ Λόγος, καὶ οὐ δεῖ τὰς τοιαύτας λέξεις εἰς τὴν θεότητα αὐτοῦ λαμβάνειν, ἀλλ' ἐρευνᾶν διὰ τί καὶ πῶς ταῦτα γεγραπται καὶ πάντως ἀπαντήσῃ τοῖς ζητοῦσιν ἢ ἀνθρωπίνῃ οἰκονομία, ἢν δι' ἡμᾶς ἀνεδεξατο. Καὶ γὰρ καὶ ὁ Πέτρος εἰρηκώς, 'Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ἐποίησεν,' εὐθὺς ἐπήγαγε, 'τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε,' καὶ πᾶσι γέγονε φανερόν, (γένετο δ' ἂν καὶ τούτοις, ἐὰν τὴν ἀκολουθίαν τηρήσωσιν,) ὅτι οὐ τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον αὐτὸν πεποιησθαι ἔλεγε. Τί γάρ ἐστι τὸ σταυρούμενον ἢ τὸ σῶμα, τὸ δὲ σωματικὸν τοῦ Λόγου πῶς εἶχε σημεῖναι ἢ διὰ τοῦ εἰπεῖν, 'ἐποίησεν,' ἄλλως τε καὶ τὸ λεγόμενον ἐνταῦθα, 'ἐποίησεν,' ὁρθὴν ἔχει τὴν διάνοιαν. Οὐ γὰρ εἰρηκε, καθὰ προεῖπον, 'ἐποίησεν αὐτὸν Λόγον,' ἀλλὰ, 'Κύριον αὐτόν' καὶ

συχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἡ εἰς ὑμᾶς, καὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ἐποίησεν,'
 ἴσον τῷ εἶπειν, 'ἀπέδειξε'· Καὶ τοῦτο αὐτὸ ὁ Πέτρος, ἔρχομενος
 τῆς τοιαύτης ἀρχιεπισκοπικῆς, μετὰ παρατηρήσεως ἐσήμαινεν,
 ἡμῖνα πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν· 'Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκουσατε τοὺς
 λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖο ἀνδρα ἀπο τοῦ Θεοῦ
 ἀποδεδειγμεν εἰς ὑμᾶς δι' ὀνόματι, καὶ τέρασιν καὶ σημείοις, οἷς
 ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς αὐτοὶ οἶδατε·
 Τοῦ ἀρα πρὸς τῷ τέλει λεγόμενοι, 'ἐποίησε,' τοῦτο ἐν τῇ ἀρχῇ
 εἶρηκεν, ἀπέδειξεν· ἀπο γὰρ τῶν σημείων καὶ ὧν ἐποίησε θαυμα-
 σίων ὁ Κύριος, ἀπέδειχθη οὐκ ἀπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς ὡς
 ἐν σώματι, καὶ Κύριος αὐτὸς ὡς ὁ Χριστός· Τοιοῦτόν ἐστι καὶ
 τὸ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις λεγόμενον παρὰ τοῦ Ἰωάννου· 'Διὰ
 τοῦτο οὐκ μᾶλλον ἐδιδωκον αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι οὐ μόνον ἔλαβε
 τὰ σόββατον, ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἴδιοι ἔλεγε τὸν Θεόν, ἴσον
 ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ·' Οὐ γὰρ ἐπλάττειν ἑαυτὸν ὁ Κύριος τότε
 Θεόν· οὐδὲ γὰρ ὅπως ἐν ποιούμενος Θεός· ἀλλὰ ἀπέδεικνυε
 διὰ τῶν ἔργων, λεγών· 'Κἀν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε
 ἵνα γινώτε, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί·' Οὕτως τοιούτων
 Κύριον καὶ Βασιλέα αὐτὸν πεποιήκειν ὁ Πατὴρ ἐν μέσῳ ἡρῶν,
 καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς πρότεροι ἀπειθοῦντας. Καὶ δὴλόν ἐστιν, ὡς ὁ πῦν
 Κυρίου καὶ Βασιλεὺς ἀραδεικνυμένος, οὐκ ἀρχὴν ἔχει τοῦ
 γενεσθαι τότε Βασιλεὺς καὶ Κύριος, ἀλλ' ἀρχὴν ἔχει τοῦ
 τὴν κυριότητα ἑαυτοῦ δεῖκνυειν, καὶ ἐκτείνειν καὶ πρὸς
 τοὺς ἀπειθήσαντας.

13 Εἰ μὲν οὖν νομίζουσιν ὅτι, καὶ πρὶν γένηται ἄνθρωπος
 καὶ σταυρὸν ὑπομείνῃ, οὐκ ἦν Κύριος καὶ Βασιλεὺς ὁ Σωτὴρ,
 ἀλλὰ τότε ἀρχὴν ἔσχε τοῦ εἶναι Κυρίου γινώττωσαι, ὅτι τὰ τοῦ
 Σαμοσατέως ἐκ φαιερὸν πάλιν φθεγγονται ῥήματα· εἰ δὲ, ὥσπερ
 ἀνέγνωμεν καὶ προείπομεν ἐν τοῖς προτέροις, Κύριος καὶ Βασι-
 λεὺς ἐστὶν ἁΐδιος, τοῦ μὲν Ἀβραάμ Κύριον αὐτὸν προσκυ-
 νούντος, τοῦ δὲ Μωσέως λέγοντος· 'Καὶ Κύριος ἐβρεξεν ἐπὶ
 Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐραίου·'
 καὶ τοῦ Δαβὶδ ψάλλοντος· 'Ἐΐπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου
 ἐκ δεξιῶν μου· καὶ, 'Ὁ θρόνος σου ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ
 αἰῶνος· ῥάβδος ἐκτείνου ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου· καὶ,
 'Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων·' δὴλόν ἐστι
 ὡς, καὶ πρὸ τοῦ γενεσθαι ἄνθρωπος, Βασιλεὺς καὶ Κύριος ἦν
 ἁΐδιος, εἰκὼν καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς ὑπάρχων. Ἀΐδιος δὲ οὗτος
 τοῦ Λόγου Κυρίου καὶ Βασιλέως, πρόδηλον πάλιν, ὅτι οὐ τὴν
 οὐσίαν τοῦ Υἱοῦ πεποιήσθαι ἔλεγεν ὁ Πέτρος, ἀλλὰ τὴν εἰς ἡμᾶς
 αὐτοῦ κυριότητα γενομένην, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τῷ
 σταυρῷ πάντας λυτρωσάμενος, πάντων γέγονε Κύριος καὶ Βασι-

Ib. 22.

John v. 19

John x. 38

Gen. xii. 24

Ps. cix. (cx.) 1

Ib. xiv. (xiv.) 6

Ib. cxi. (cxi.) 13.

λεύς. Ἐὰν δὲ δια τὸ γεγράφθαι, 'ἐποίησε,' φιλονεικῶσι, μὴ θέλοιντες ἴσον εἰρησθαι το, 'εποίησε,' τῷ 'ἀπέδειξε,' ἢ μὴ νοοῦντες, ἢ δια τὴν Χριστομαχον αὐτῶν προαίρεσιν ἀκούετωσαν, ὅτι καὶ οὕτως ἄρθῃ· ἔχει διάνοιαν τὰ τοῦ Πέτροι ῥήματα. Ὁ γὰρ γινόμενος τῶν κυριος τοὺς ἤδη ὄντας καταί ὑφ' ἑαυτῶν· εἰ δὲ ὁ Κύριος ὁμοιοεργός ἐστι πάντων καὶ βασιλεὺς αἰδίου, ὅτε δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, τότε καὶ ἡμᾶς ἐκτίσαστο δῆλον αἱ εἶη καὶ κατὰ τοῦτο. ὡς τὸ παρὰ τοῦ Πέτροι λεγόμενοι οὐδ' οὕτω ποίημα σημαίνει τὴν οὐσίαι τοῦ Λόγου, ἀλλὰ τὴν μετὰ ταῦτα τῶν πάντων ὑποταγήν, καὶ τὴν εἰς πάντας γενομένην τοῦ Σωτῆρος κυριότητα καὶ ἐστιν ὁμοιον τοῦτο τοῖς ἐμπρασθεν. Ὡς περ γὰρ ἐκεῖ παρετιθεμένα τὰ ῥήτα τὸ, 'Γενῶ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,' καὶ τὸ, 'Ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πεινῇ,' καὶ ἐδείκνυν ὁ λόγος, ὅτι μὴ ταῦτα γενητὸν δείκνυνσι τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὴν εἰς ἑκαστον γινεμένην εὐεργεσίαν παρ' αὐτοῦ· οὕτω καὶ τὸ τοῦ Πέτροι ῥήτων τὴν αὐτὴν ἔχει διάνοιαν.

14. Λόγος μὲν γὰρ ὦν αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, Κύριός ἐστι τοῦ παντός· ἡμεῖς δὲ τὰ πρὶν ἦμεν ὑπεύθυνοι ἐξ ἀρχῆς μὲν 'τῇ δουλείᾳ τῆς φθορᾶς' καὶ τῇ καταρὰ τοῦ νόμου,' ἔπειτα δὲ καὶ κατ' ἐλάχιστον ἑαυτοῖς ἀατλάσαντες τα μὴ ὄντα, 'ἐδουλεύομεν,' ὡς εἶπεν ὁ μακάριος Ἀπόστολος· 'τοῖς φυαῖ μὴ οὐαί θεοῖς' καὶ τὸν μὲν ἀληθινὸν Θεὸν ἠγνοοῖμεν, τὰ δὲ μὴ ὄντα προσετιμῶμεν τῆς ἀληθείας. Ἀλλ' ὕστερον ὥς περ ὁ παλαι λαὸς ἐν Αἰγύπτῳ βαρύνμενος ἐστεναζεν, οὕτω καὶ ἡμῶν ἐχότιων τοῖς ἐμφυτοῖς νόμον καὶ κατὰ τοὺς 'ἀλαλήτους στεναγμούς τοῦ Πνεύματος' ἐντιγχανόντων καὶ λεγόντων· 'Κυριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, κτῆσαι ἡμᾶς' γέγονεν ὥς περ εἰς οἶκον καταφυγῆς καὶ εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, οὕτω καὶ Κύριος ἡμῶν γέγονε. Καὶ οὐκ ἀρχὴν τοῦ εἶναι αὐτὸς ἔσχε τότε ἀλλ' ἡμεῖς ἀρχὴν ἐσχόμεν τοῦ εἶναι αὐτὸν Κύριον ἡμῶν. Λοιποὶν γὰρ ἀγαθὸς ὦν ὁ Θεός, καὶ Πατὴρ ὦν τοῦ Κυρίου, ἐλείψας καὶ θελὼν πᾶσι γνωσθῆναι, ποιεῖ τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν ἐνδύσασθαι σῶμα ἀνθρώπινον, καὶ γενέσθαι ἄνθρωπον, κληθῆναι τε αὐτὸν Ἰησοῦν, ἰν', ἐν ταύτῃ ἑαυτὸν προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθέρῃσιν ἀπὸ τῆς θεοπληγησίας καὶ τῆς φθορᾶς, καὶ πάντων γένηται Κύριος καὶ Βασιλεὺς αὐτός. Τὸ δὲ ὅν γενέσθαι αὐτὸν οὕτω Κύριον καὶ Βασιλέα, τοῦτ' ἔστιν ὃ ἔλεγεν ὁ Πέτρος· 'Ἐποίησεν αὐτὸν Κύριον, καὶ Χριστὸν ἀπέστειλεν' ἴσον τῷ εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἀνθρώπου αὐτὸν ποίησας ὁ Πατὴρ ἴδιον γὰρ ἀνθρώπων τὰ ποιεῖσθαι. Οὐχ ἀπλῶς δὲ ἐποίησει ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς τὸ κυριεῦσαι πάντων αὐτὸν, καὶ ἀγιάζειν πάντας διὰ τοῦ χρίσματος πεποίηκεν. Εἰ γὰρ καὶ δούλου μορφὴν ἔλαβεν ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων Λόγος, ἀλλ' ἢ πρόσληψις

Γκ. α. κ. α.
(α. κ. α. α. α.)
α. κ. α. α.

1. Tim. 1. 25

1. Th. 1. 15.

1. Th. 1. 15.

Acts 11. 36.

τῆς σαρκὸς οὐκ ἐδούλου τὸν Λόγον φύσει Κύριον ὄντα· ἀλλὰ μᾶλλον ἐλευθέρωσις μὲν ἦν ἡ γινομένη παρὰ τοῦ Λόγου πάσης τῆς ἀνθρωπότητος· αὐτὸς δὲ ὁ φύτει Κύριος Ἄλογος, καὶ ἀνθρωπος παρηθείς, διὰ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς Κύριος πάντων καὶ Χριστὸς, τοιούστιν, εἰς τὸ ἀγιάζειν τῷ Πνεύματι πάντας πεποιήται. Καὶ ὥσπερ ὁ Θεὸς γινόμενος εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ λέγων· ^{2 Cor. vi 16.} "Ἐσομαι αὐτοῖς Θεός· οὐ μᾶλλον τότε γίνεται Θεός, οὐδὲ τότε ἀρχὴν ἔχει τοῦ γινεσθαι Θεός· ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν αἰ, τοῦτο καὶ τοῖς δεομένοις γίνεται, ὅταν αὐτῷ, δοκῇ· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς φύτει Κύριος καὶ Βασιλεὺς αἰδίου ὧν, οὐχ ὅτε ἀποστέλλεται, μᾶλλον γίνεται Κύριος, οὐδὲ τότε ἀρχὴ λαμβάνει τοῖς εἶναι Κύριος καὶ Βασιλεὺς· ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν αἰ, τοῦτο καὶ τότε κατὰ σάρκα πεποιήται, καὶ λυτρωσάμενος πάντας γίνεται καὶ οὕτω ζώιτων καὶ νεκρῶν Κύριος· αὐτῷ γὰρ λοιπὸν τὰ πάντα δουλεῖ καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ψάλλει καὶ ὁ Δοβιδ'· ^{Ps. ciii 1} 'Ἐἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθει ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροίς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.' Οἱ γὰρ ἔπρεπε δι' ἑτέρου τὴν λύτρωσιν γενέσθαι. ἀλλὰ διὰ τοῦ φύσει Κυρίου, ἵνα μὴ διὰ Τίου μὲν κτιζώμεθα, ἄλλον διὰ Κυρίου ἀναμάζωμεν, καὶ πεσωμεν εἰς τὴν Ἀρειανὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀφροσύνην, κτίσει δουλεύοντες παρὰ τὸν κτισαυτὰ τὰ πάντα Θεόν.

15. Αὕτη τοῦ ῥήτου κατὰ γε τὴν ἐμὴν οὐθένοιαν ἢ διάναϊα. Καὶ γὰρ ἀληθὴ καὶ χρηστὴν ἔχει τὴν αἰτίαν τὰ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τοιαῦτα ῥήματα τοῦ Πέτρου· Ἰουδαῖοι γὰρ πλανηθέντες ἀπὸ τῆς ἀληθείας, προσδοκῶσι μὲν ἐρχόμενον τοῦ Χριστοῦ· οὐχ ἡγοῦνται δὲ αὐτὸν καὶ πάθος ἀναδεχέσθαι, λέγοντες ὅπερ οὐ νοοῦσιν· ^{John xii 34} 'Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι, ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστὸς, μέλει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, ὅτι δεῖ αὐτὸν ὑψωθῆναι;' ἔπειτα οὗ Λόγον γινόμενον ἐν σαρκί, ἀλλὰ ψιλον αὐτῷ ἀνθρώπον γινεσθαι, ὡς πάντες γεγόνασιν οἱ βασιλεῖς ὑπολαμβάνουσιν. Ὁ μὲν οὖν Κύριος, τοὺς περὶ Κλεόπαν ἐντρέπων, ἐδίδασκεν, ὅτι τὸν Χριστὸν δεῖ πρῶτον παθεῖν· καὶ τοὺς ἄλλους δὲ Ἰουδαίους, ^{Luke xxiv 26.} ὅτι Θεὸν ἐπιδημῆσαι, λέγων· 'Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ Ἄλογος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οἱ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή· ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι, Βλασφημεῖς· ὅτι εἶπον, Τίος τοῦ Θεοῦ εἰμι;' ^{John x 32}

16. Ὁ τοίνυν Πέτρος, μαθὼν ταῦτα παρὰ τοῦ Σωτῆρος, κατ' ἀμφοτέρα διορθούμενος τοὺς Ἰουδαίους, φησὶν· "Ὡ Ἰουδαῖοι, τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν ἔρχεσθαι αἱ θεαῖαι Γραφαί, καὶ ὑμεῖς μὲν ψιλὸν ἀνθρώπον αὐτὸν, ὡς ἓνα τῶν ἐκ τοῦ Δαβὶδ, νομίζετε· τὰ δὲ γεγραμμένα περὶ αὐτοῦ σὺ τοιοῦτον αὐτὸν, οἷοι ὑμεῖς λέγετε, σημαίνουσιν· ἀλλὰ μᾶλλον Κύριον καὶ Θεόν, καὶ ἀθανατον, καὶ

χορηγὸν ζωῆς καταγγέλλουσιν. Ὁ μὲν γὰρ Μωσῆς εἶρηκεν

11aut xxviii. 1. Ὁψεσθε τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην ἀπειλαῖσι τῶν ὀφθαλμῶν

12. 1. ὑμῶν· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐν μὲν τῷ κατασπῶ ἐνάντια ψαλμῷ· Ἐἶπεν

ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς

ἐχθρούς σου ὑποποδῖον τῶν ποδῶν σου· ἐν δὲ τῷ πεντεκαίδε-

13. 1. 1. κάτῳ· Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδην, οὐδὲ ἠώσεις

τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν· Ὅτι μέν οὖν οὐκ εἰς τὸν

Δαβὶδ φθίνει τὰ τοιαῦτα ῥήγα, αὐτὸς μὲν μαρτυρεῖ, ὁ Κύριος

ἑαυτοῖ· φασκὼν εἶναι τοὺς ἐρχομένους· συνιστάτε δὲ καὶ ὑμεῖς, ὅτι

ἀπεθανε, καὶ τὰ λείψανα αὐτοῦ παρ' ὑμῶν ἐστίν· Ὅτι δὲ τὸν

Χριστὸν τοιοῦτον εἶναι δεῖ, οἷοι αὐτὸν λέγουσιν εἶναι αἱ Γραφαί,

πάντως καὶ ὑμεῖς συνιστολογηστέ παρὰ Θεοῖ γὰρ εἰρήνται οἱ

λόγοι, καὶ οὐ δύναται ψεῦδος ἐν αὐτοῖς εἶναι· Εἰ μὲν οὖν

δύνασθε εἰπεῖν, ὡς ἔλθοιτος πρότεροι τοιοῦτον, καὶ δύνασθε

δείξαι Θεὸν αὐτὸν εἶναι, ἀφ' ὧν ἐποίησε σημεῖων καὶ τερατων,

εἰκότως ἡμῖν διαμάχεσθε· εἰ δὲ δείξαι μὲν οὐ δύνασθε ὡς ἔλ-

θόντα, προσδοκάτε δὲ ἀκμὴν τοιοῦτον, ἐπιγινώτε τὸν καιρὸν ἀπὸ

τοῦ Δανιὴλ εἰς τὸν παρόντα γὰρ χρόνον τὰ λεχθέντα παρ'

αὐτοῦ φθάνει· Εἰ δὲ ὁ παρῶν καιρὸς οὗτος ἐστίν ἐκείνος ὁ

πάλαι προκαταγγελλομένος, καὶ τὰ γενομένα δε νῦν ἐφ' ἡμῖν

ἐωράκατε, γινώτε ὅτι οὗτος ὁ Ἰησοῖς, ὃν ὑμεῖς ἰστανρώσατε,

οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ προσδοκώμενος· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ καὶ

πάντες οἱ προφῆται ἀπεθάνον, καὶ τὰ μνημῆματα πάντων παρ' ὑμῖν

ἐστίν· ἡ δὲ γενομένη νῦν ἀνάστασις ἔδειξεν εἰς τοῦτον φθάνειν

τὰ γεγραμμένα· Το μὲν γὰρ σταυρωθῆναι, δεκνυνσι τὸ Ὁψεσθε

τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην· καὶ τὸ τῇ λύγχῃ δὲ τραβῆναι τὴν

πλευράν, πληροῖ το Ὡς προβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη· τὸ δὲ

μὴ μόνον ἐξαμαρτῆσαι, ἀλλὰ καὶ παλαιούς νεκρούς ἐκ τῶν μνη-

μείων ἐγειραί (ταύτους γὰρ ἐωράκασι ὑμῶν οἱ πλείωτοι), τον-

τεστι τὸ Ὅτι ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδην· καὶ τὸ

Ἐκατέπειν ὁ θάνατος ἰσχύσας· καὶ πάλιν· Ἀφέλιν ὁ Θεός· 12a xxv. 11

Τὸ δὲ καὶ τοιαῦτα σημεῖα ποιῆσαι αὐτὸν, οἷα γέγονε, δεκνυνσι 12b

Θεὸν εἶναι τὸν ἐν σώματι, καὶ αὐτὸν εἶναι τὴν ζωὴν καὶ Κύριον

τοῦ θανάτου· Ἐπρεπε γὰρ τὸν Χριστὸν, τὸν ἄλλοις ζωὴν δι-

δόντα, αὐτὸν μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ τοῦ θανάτου· τοῦτο δὲ αἶκ ἂν

ἐγεγόνει εἰ, ὡς ὑμεῖς νομίζετε, ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν ὁ Χριστός.

Ἀλλὰ μὴν αὐτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἄνθρωποι γὰρ πάντες

ὑπεύθυνον θανάτου εἰσὶ· Μηκέτι τοιγαροῦν ἀμφιβαλλέτω τις,

ἀλλ' ἀσφαλῶς γινώσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι οὗτος ὁ Ἰησοῦς,

ὃν ἐθεωρήσατε σχήματι ἀνθρώπου, ποιοῦντα σημεῖα καὶ τοιαῦτα

ἔργα, ἃ μηδεὶς πώποτε πεποίηκεν, αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς καὶ

Κύριος πάντων· Καὶ γὰρ καὶ ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ κληθεὶς

11aut 3
24-27

11aut xxv. 11
20.

12b. 11 1

Ἰησοῦς, ὥσπερ ἐν τοῖς προτέροις εἶπομεν, οὐκ ἡλαττωθῆ τῷ ἀνθρωπίνῳ πάθει, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐν τῷ ποιηθῆναι ἀνθρώπου, ζῶντων καὶ νεκρῶν ἀποδείκνυται Κύριος. Ἐπειδὴ γάρ, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ Σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μαρτίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστευόντας· οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ οὐκ ἠθελήσαμεν διὰ τοῦ Λόγου αὐτοῦ ἐπιγινῶσκει τὸν Θεόν, καὶ δουλεῦσαι τῷ φύσει δεσποτῇ ἡμῶν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ· ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς ἐν ἀνθρώπῳ δεῖξαι τὴν αἰτιολογικὴν κυριότητα, καὶ πάντα ἐλκύσαι πρὸς αἰατοῖ. Δι' ἀνθρώπου δὲ ψαλοῖ τοῦτο παιῆσαι ἀπρεπες ἦν ἵνα μὴ, ἀνθρώπου Κυρίουν ἔχαιτες, ἀνθρωπαλόγῳ γενώμεθα· διὰ τοῦτο αὐτὸς ὁ Λόγος σὰρξ ἐγενετο, καὶ ἐκαλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, καὶ οὕτως ἐποίησεν αὐτὸν Κυρίου καὶ Χριστοῦν ὁ Πατήρ· ἴσον τῷ εἰπεῖν, Εἰς τὸ κυριεύειν αὐτὸν καὶ βασιλεῦν ἐποίησεν· ὡς ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ, ὃν ἡμεῖς ἐσταυρώσαμεν ὥσπερ πᾶν γόνι καμπτεῖ, οὕτω καὶ Κυρίου καὶ Βασιλέα αὐτόν τε τὸν Υἱὸν ἐπιγινώσκωμεν, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Πατέρα.'

17 Ἰουδαίων μὲν οὖν οἱ πλεῖστοι, ταῦτα ἀκούοντες, ἐνετράπησαν, καὶ λοιπὸν ἐπεγινώσαντο τοὺς Χριστοῦς, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι Acta II. 31. γέγραπται· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀρειομανῖται αἰροῦνται ἀπομειναι Ἰουδαῖοι καὶ μάχεσθαι τῷ Πέτρῳ, φερε τὸς ὁμοίας λήξεις αὐτοῖς παραθώμεθα ἰσως καὶ οὕτως εἰτραπῶσι, μαθόντες τὴν συνήθειαν τῆς θείας Γραφῆς· Ὅτι μὲν οὖν αἰδιος κυριὸς ἐστὶ καὶ Βασιλεὺς ὁ Χριστὸς, δηλὸν γέγονεν ἐκ τῶν προειρημένων, καὶ οὐδεὶς ἐστιν, ὃς ἀμφιβάλλει περὶ ταῦτον. Τίς γὰρ ὢν τοῦ Θεοῦ, ὁμοῖος αὐτοῦ ἂν εἴη· ὁμοῖος δὲ ὢν, πάντως ἐστὶ καὶ Κύριος καὶ Βασιλεὺς· αὐτὸς γάρ φησιν· Ὁ ἐμὲ ἑωρακὼς ἑώρακε τὸν Πατέρα. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸ μόνον τὸ λεγόμενον παρὰ τοῦ Πέτρου, Ὁ Κύριον αὐτὸν ἐποίησε καὶ Χριστόν, οὐ ποίημα εἶναι τὸν Υἱὸν σημαίνει, ἔξεστιν ἰδεῖν ἀπὸ τῆς εὐλογίας τοῦ Ἰσαάκ καὶ ἀμυδρά πῶς ἡ ἐκκλὴν αὐτῇ πρὸς τὸ προκείμενον ᾤ. Ἐφῇ τοίνυν τῷ μὲν Ἰακώβ, Ὁ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου· τῷ δὲ Ἡσαῦ, Ὁδοῦ κύριον αὐτὸν ἐποίησά σου. Εἰ μὲν οὖν τὸ ἐποίησε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως τοῦ Ἰακώβ ἐσήμαινεν, οὐδ' οὕτω μὲν ἐχρῆν αὐτοὺς τοιαῦτα περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνθυμίσθαι· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποίημα, ὡς ὁ Ἰακώβ· πλην ἐδύναντό πῶς πιθόμενοι, μηκέτι παραφρονεῖν· εἰ δὲ ταῦτα οὐκ ἐπὶ τῆς οὐσίας, οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γενέσεως λαμβάνουσι, καίτοι κατὰ φύσιν οὗτος τοῦ Ἰακώβ κτίσματος καὶ ποιήματος, πῶς οὐ πλέον τοῦ διαβόλου μαίνονται, εἰ δὲ καὶ μὴδὲ τοῖς φύσει γεννητοῖς τολμῶσιν ἐκ τῶν ὁμοίων

John xlv. 9.

Acta II. 36.

Gen. xxv. 29.

Ib. 37.

λέξωσιν συνάπτειν, ταῦτα γὰρ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ προσπλέκουσι, λέγοντες αὐτὸν ποίημα εἶναι; Ἐλεγε γὰρ ὁ Ἰσαὰκ, ὁ γυνον, καὶ, ὁ ποίησα, αὐτὴ τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως τοῦ Ἰακώβ, οὔτε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ σημαίνων· μετὰ γὰρ τριάκοντα καὶ πλεῖον ἔτη τῆς γενέσεως αὐτοῦ ταῦτα ἔλεγεν· ἀλλὰ τὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν ἐξουσίαν αὐτοῦ, τὴν μετὰ ταῦτα γενομένην.

18. Οὐκοῦν πολλῷ μᾶλλον ὁ Πέτρος οὐ ποίημα τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου σημαίνων ταῦτ' ἔλεγεν ἥδει γὰρ αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὁμολογήσας· Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ τὴν κατὰ χάριμ ποιηθεῖσαν καὶ γενομένην καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοῖ βασιλείαν καὶ κυριότητα. Καὶ γὰρ ταῦτα λέγων, οὐκ ἐσιώπησε περὶ τῆς ἀδελφικῆς καὶ πατρικῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ προειρηκώς ἦν ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς. Τὸ δὲ μετ' ἐξουσίας διδόναι τὸ Πνεῦμα οὐ κτίσματος οὐδὲ ποιήματος ἐστίν, ἀλλὰ Θεοῦ δῶρον. Τὰ μὲν γὰρ κτίσματα ἀγιαζέται παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὁ δὲ Υἱὸς οὐχ ἀγιαζόμενος παρὰ τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς διδούς αὐτὸ τοῖς πᾶσι, δείκνυται μὴ κτίσμα, ἀλλὰ Υἱὸς ἀληθινὸς τοῦ Πατρὸς ὧν. Πλὴν ὅτι ὁ διδούς τὸ Πνεῦμα, ὁ αὐτὸς λεγεται καὶ πεποιθῆσθαι· πεποιθῆσθαι μὲν ἐν ἡμῖν Κύριος διὰ τὸ ἀνθρώπινον, διδούς δὲ, ὅτι τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐστίν· Ἦν γὰρ αἰεὶ καὶ ἔστι, ὡς περ Υἱὸς, αὐτῷ καὶ Κύριος καὶ παμβασιλεὺς τῶν πάντων, ὅμοιος ὧν κατὰ πάντα τοῦ Πατρὸς, καὶ πρὶν τὰ τοῦ Πατρὸς ἔχων, ὡς εἰρηκεῖ αὐτὸς· φέρε λοιπὸν καὶ αὐτὸ το ἐν ταῖς Παραβολαῖς λεγόμενοι· Ὁ Κύριος ἐκτίσε με ἀρχῇ ὡδὼν αὐτοῖ, εἰς ἔργα αἰτοῖ, θεωρησωμεν· εἰ καὶ μαλιστα, δειχθέντος τοῦ λόγου, ὅτι μὴ ποίημα ἐντε, δέδεικται ὅτι μὴ καὶ κτίσμα ἐστίν. Ταῦτον γὰρ ἐστίν· εἰπερ ποίημα καὶ κτίσμα· ὥστε καὶ τὴν ἀποδείξιν τὴν περὶ τοῦ μὴ εἶναι ποίημα τὴν αὐτὴν εἶναι καὶ πρὶν τοῦ μὴ εἶναι κτίσμα. Διὸ καὶ θαυμάσκει ἂν τις αὐτοὺς ἐπισκοπῶντας ἑαυτοῖς προφασίς εἰς ἀσεβείαν, καὶ μὴ αἰσχυρομένους ἐπὶ τοῖς γενομένοις καθ' ἕκαστον ἐλεγχοῖς. Προτεροὶ μὲν γὰρ ἐπειύουν ἀπατᾶν πυνθαζόμενοι τῶν ἀκραίων· Ὁ ὧν τὸν μὴ, οὕτως ἐκ τοῦ μὴ οὕτως ἐποίησεν, ἢ τὸν οὕτως; καὶ, Ἐἰ εἶχες υἱόν, πρὶν γενέσθαι; ὡς δὲ δέδεικται τοῦτο σαθρὸν, ἐφεύρου λέγειν· Ἐν τὸ ἀγέννητον, ἢ δύο, ἢ εἴτ' ἐν τούτῳ διελεγχθέντες συτήψαν εὐθύς· Αὐτεξούσιός ἐστι, καὶ τρεπτής ἐστὶ φύσεως, Ἀλλὰ ἐκβληθέντος καὶ τούτου, πάλιν ἐφεύρου λέγειν· Τοσούτῳ κρείττων γεόμενος τῶν ἀγγέλων. Ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἡ ἀλήθεια διήλεγε· ὅτι λοιπὸν ἐκεῖνα πάντα συνάγοντες, διὰ ταῖ· ποίηματος· καὶ κτισματος, τῇ ἀφίσει αὐτῶν συνιστᾶν νομίζουσι. Πάλιν γὰρ ἐκεῖνα σημαίνουσι, καὶ οὐκ ἀφίστανται τῶν ἰδίων κακονοιών, τὰ αὐτὰ ποικίλως ἀντιμετα-

Matth. xvi. 16.

Acta II. 10.

John. vi. 1.

1st Cor. xvi. 12.

1st Pet. i. 1.

βάλλοιτες καὶ μεταστρέφοιτες ὅπως ἴσως τῇ ποικίλῃ ταύτης ἀπατήσῃ ὀνηθῶσιν. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοῦτον καὶ τὰ προειρημένα δεικνύουσιν αὐτῶν καὶ ταύτης τὴν ἐπινοῶν ματαίαν ὅμως, ἐπειδὴ τῷ ἐκ τῶν Παροιμιῶν ῥήτῃ τεθρίλλῃ κασι τὰ πανταχοῦ, καὶ παρὰ πολλοῖς τοῖς ἀγίοις τὴν Χριστιανῶν πίστιν δοκοῦσι τι λέγειν ἀναγκαῖον καὶ αὐτὸ τοῦ ῥήτῃ ὡς περ τοῖς πιστοῖς ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτῶν, οὕτω καὶ τῶν ἐκτισεῖ, καθ' ἑαυτὸ ἐξετάσαι. ἢ ὡς ἐν πᾶσι καὶ ἐν τοῖς δειχθῶσι μὴδὲν πλέον ἔχοντες ἢ φαντασίαν.

19. Καὶ πρῶτα γε ἴδωμεν ἅπερ ἐπιδεδωκάσαι κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἡμεῖς ἢ αἵρεσις ἐπλευτεῖται παρ' αὐτῷ, τῷ μακαρίτῃ Ἀλεξανδρῶν. Ἐγγραφαι τοῖνυν λέγουτες. Κτίσμα ἐστὶ ἄλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων· ποιήμα ἐστὶν, ἄλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν ποιημάτων· γέννημα ἐστὶν, ἄλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν γεννημάτων. Θεασασθῶ δὴ ἕκαστος τὸ πανσύργον καὶ δόλιον τῆς αἰρέσεως ταύτης· εἰδυῖα γὰρ τὸ πικρὸν τῆς ἰδίας καλοφροσύνης, καλλωπίζειν ἑαυτὴν βιάζεται πιθανότητι ῥημάτων· καὶ λέγει μὲν, ὅπερ φρονεῖ, ὅτι 'κτίσμα' ἐστὶ, νομίζει δὲ δύνασθαι ἀρύπτειν ἑαυτὴν ἐν τῷ λέγειν 'ἄλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων'. Μαλλον δὲ οὕτω γράψαντες, διὰ τούτων πλέον ἡλεῖαν ἑαυτῶν τὴν ἀπειθειαν. Εἰ γὰρ ὅλως καθ' ἡμᾶς κτίσμα ἐστὶ, πῶς ὑποκρίνεσθε λέγοντες, 'ἄλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων'; καὶ εἰ ὅλως ποιήμα ἐστὶ, πῶς 'οὐχ ὡς ἐν τῶν ποιημάτων', ἐν οἷς καὶ τὸν ἰὸν τῆς αἰρέσεως θεωρεῖν ἔξεστι. Λέγοντες γὰρ 'γέννημα, ἄλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν γεννημάτων', πολλοὺς υἱοὺς συντάττουσι, καὶ τούτων ἕνα εἶναι τὸν Κύριον δογματίζουσιν ὡς μηκέτι κατ' αὐτοὺς Μονογενὴ εἶναι, ἄλλ' ἐκ πολλῶν ἀδελφῶν ἕνα καὶ αὐτὸν γέννημα καὶ Τίον χρηματίζου. Τίς οὖν χρεῖα τῆς ὑποκρίσεως, ὥστε λέγειν μὲν αὐτὸν κτίσμα, λέγειν δὲ αὐτὸν μὴ κτίσμα. Καὶ γὰρ καὶ ἐὰν λέγητε, 'οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων', ἀνόητον ἡμῶν τὸ τοιοῦτον σόφισμα δειχθήσεται ἐν γὰρ πάλιν τῶν κτισμάτων αὐτὸν εἶναι λέγετε· καὶ οἷα ἂν τις εἴποι καὶ περὶ τῶν ἄλλων κτισμάτων, τοιαῦτα καὶ περὶ τοῦ Τίου φρονεῖτε, ὡς ἀληθῶς 'μυροὶ καὶ τυφλοί.' Ποῖον γὰρ καὶ ἕτερον τῶν κτισμάτων τοιοῦτον ἐστὶν, οἷον γέγονε καὶ τὸ ἕτερον, ὥτα τοῦτο περὶ Τίου ὡς ἐξαιρετόν τι λέγητε; Καὶ πάντα ἢ φανομένη κτίσις ἐν ἑξ ἡμέραις γέγονε καὶ τῇ μὲν πρώτῃ τὸ φῶς, ὅπερ ἐκάλεσεν ἡμέραν· τῇ δὲ δευτέρᾳ τὸ στερῆμμα καὶ τῇ τρίτῃ, συναγαγὼν τὰ ὕδατα, ἔδειξε τὴν ξηρὰν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ποικίλους προήγαγε καρπούς· καὶ τῇ μὲν τετάρτῃ πεποίηκε τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήσην, καὶ πάντα τὸν τῶν ἀστέρων χορόν· τῇ δὲ πέμπτῃ τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ ζώων, καὶ τῶν ἐν τῷ ἀέρι πετεινῶν τὴν γένεσιν ἔκτισε· τῇ δὲ ἕκτῃ τὰ

τετραποδα τα ἐπὶ τῆς γῆς πεποίηκε, καὶ λοιπὸν τὸν ἄνθρωπον.
 'Τὰ τε ἄρα ταυτὰ αὐτοῖς ἄπυ κτίσεως κυσμοι, τοῖς ποιήμασι νοο-
 μενα, καθ' ἅρται' καὶ οὔτε το φῶς ὥς ἡ νύξ, οὔτε ὁ ἥλιος ὥς ἡ
 σελήνη οὔτε τα ἄλογα ὥς ἡ λογικὸς ἄνθρωπος ἐστίν· οὔτε αἱ
 ἄγγελοι ὥς αἱ θρόνοι, οὔτε αἱ θρόνοι ὥς αἱ ἐξουσίαι· ἀλλὰ πάντα
 μεν ἐστὶ κτίσματα, ἕκαστον δὲ τῶν γενομένων κατὰ γενοῦς τῇ
 ἰδίᾳ οὐσίᾳ, ὥς γεγενεῖν, ἐστὶ τε καὶ μένει.

20 Ἡ ταῦνυν ὁ Λόγος ἐξαιρείσθω τῶν ποιημάτων, καὶ ὡς
 κτίστης ἀποδιδοῦσθω τῷ Πατρὶ, καὶ ὁμολογείσθω φύσει Υἱός· ἡ
 εἰ ὅλως κτίσμα ἐστὶ, τὴν αὐτὴν ὁμολογείσθω τάξιν ἔχειν, οἷαν
 ἔχει καὶ τὰ ἕτερα πρὸς ἀλλήλα· λεγεσθω δὲ κάκεινων ἕκαστον
 'κτίσμα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων, γέννημα ἢ ποίημα, οὐδ'
 ὡς ἐν τῶν ποιημάτων ἢ γεννημάτων.' Ταῦτ' ὅν γὰρ εἰρήκατε τὸ
 γέννημα καὶ τὸ ποίημα, γράψαντες, 'γεννηθέντα ἢ ποιηθέντα'
 καὶ γὰρ ὑπερέχῃ τῶν ἄλλων τῇ συγκρίσει ὁ Υἱός, ἀλλ' οὐδὲν
 ἡττόν ἐστι κτίσμα, ὥσπερ κάκεινα· καὶ γὰρ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς
 φύσει κτισμασι εὐρεῖν ἐστὶν ἕτερα ἑτέρων ὑπερέχοντα· Ἀστὴρ
 γοῦν ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ· τὰ τε ἄλλα ἕκαστα πρὸς ἀλλήλα
 κατα σύγκρισιν ἔχει τὴν διαφορά· καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὰ μὲν
 κύρια, τὰ δὲ τοῖς βελτίοσι δουλεύει· οὐδὲ τὰ μὲν ποιητικὰ αἰτιά
 ἐστὶ, τὰ δὲ παρ' αὐτῶν γίνεταί· ἀλλὰ πάντα τοῦ γίνεσθαι καὶ
 κτίζεσθαι τὴν φύσιν ἔχει, ὁμολογοῦντα δι' ἑαυτοῖν τὸν δημιουρ-
 γὸν ἑαυτῶν, ὡς ψάλλει Δαβὶδ· 'Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν
 Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα,' καθα-
 περ καὶ Ζοροβάβελ ὁ σοφὸς λέγει· 'Πᾶσα ἡ γῆ τὴν ἀλήθειαν
 καλεῖ, καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτὴν εὐλογεῖ, καὶ πάντα τὰ ἔργα σεῖεται
 καὶ τρέμει.' Εἰ δὲ πᾶσα ἡ γῆ τὸν δημιουργὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν
 ὑμνεῖ, καὶ εὐλογεῖ, καὶ τρέμει· δημιουργὸς δὲ ταύτης ὁ Λόγος ἐστὶ,
 καὶ αὐτὸς λέγει· 'Εγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια' οὐκ ἔρα κτίσμα ἐστὶν ὁ
 Λόγος, ἀλλὰ μόνος ἴδιος τοῦ Πατρὸς, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἤρμυσται,
 καὶ αὐτὸς ὑμνεῖται παρὰ πάντων, ὡς δημιουργός· 'Ἦμην γάρ,
 ὡς αὐτὸς φησι, 'παρ' αὐτῷ ἠρμουςα' καὶ, 'Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἁρτί·
 ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι.' Τὰ δὲ, 'ἕως ἁρτί,' δείκνυσιν τὸ
 αἰδιῶς, ὡς Λόγον, ὑπαρχειν αὐτὸν ἐν τῷ Πατρὶ· Λόγον γὰρ ἴδιον
 ἐργασθῆναι τὰ τοῦ Πατρὸς ἔργα, καὶ μὴ εἶναι ἐκτὸς αὐτοῦ

21. Εἰ δὲ ὁ Πατὴρ ἐργάζεται, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ἐργάζεται·
 καὶ ἡ κτίσις ὁ Υἱός, ταῦτα τοῦ Πατρὸς ἐστὶ κτίσματα· ἔργου δὲ
 καὶ κτίσμα ἐστὶ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· ἡ καὶ αὐτὸς ἑαυτον ἐργά-
 σεται, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐσται κτίζων (ἐπειδὴ ὁ ἐργάζεται ὁ
 Πατὴρ, ταῦτα καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐστὶν ἔργα) ὥπερ ἀτοπον ἂν εἴη καὶ
 ἀδύνατον· ἢ τὰ τοῦ Πατρὸς κτίζων καὶ ἐργαζόμενος, αὐτὸς οὐκ
 ἂν εἴη ἔργοι οὐδὲ κτίσμα, ἵνα μὴ, ὁ αὐτὸς ποιητικὸν αἷτιον
 ὢν, ἐν τοῖς ποιουμένοις εὐρίσκηται ποιῶν, ὥπερ γέγονεν αὐτός

μᾶλλον δὲ μὴ δὲ ποιεῖν δυναμειος. Πῶς γὰρ· εἰ καθ' ἑμας· ἔξ οὐκ ὄντων γέγονεν· οὐδὲ τε ἐστὶ τὰ οὐκ ὄντα εἰς τὸ εἶναι δημιουργεῖν. Εἰ δέ, κτισμα ὡς δημιουργεῖ καὶ αὐτὸς κτίσμα, ἔσται καὶ ἐφ' ἑκάστου κτισματος τὸ αὐτοῦ νοούμενον, ὥστε δυνασθαι καὶ αὐτὰ δημιουργεῖν. Καὶ εἰ τοῦτο οὕτω βούλεσθε, τίς ἡ χρεῖα τοῦ Λόγου, δυναμεων τῶν ὑποδεβηκόντων παρα τῶν ὑπερερχοντων γίνεσθαι, ἢ ὅλως δυναμεος καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἑκάστοι τῶν γενομένων ἀκοῦσαι παρα τοῦ Θεοῦ, 'Γενεσι,' καὶ, 'Ποιηθητι' καὶ οὕτως ἂν ἑκάστον ἐδημιουργεῖτο. 'Ἄλλ' οὐδὲ γεγραπται τοῦτο, οὔτε δυνατὸν ἦν. Τῶν γὰρ γινομένων οὐδὲν ἐστὶ ποητικὸν αἴτιον· πάντα γὰρ διὰ τοῦ Λόγου γέγονεν· οὐκ ἂν ἐργασασμένοι καὶ αὐτοῦ τὰ πάντα, εἰ καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος τῶν κτισμάτων ἦν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἄγγελοι δημιουργεῖ διηγήσονται, κτισματα ὄντες καὶ αὐτοὶ, (κἂν Οὐαλειτίνος καὶ Μαρκίων καὶ Βασιλεῖδης τοιαῦτα φρονῶσι, καὶ ὑμεῖς ἐκείνων ζηλωται τυγχάνητε, οὐδὲ ὁ ἥλιος, κτίσμα ὢν, ποιήσει ποτὲ τὸ μὴ ὂν εἰς τὸ εἶναι οὐδὲ ἄνθρωπος ἄνθρωπον πλάσει, οὐδὲ λίθος λίθον ἐπινοήσει, οὐδὲ ξύλον ξύλον αὐξήσει· ἄλλ' ὁ Θεὸς μὲν ἐστὶν ὁ· πλάσσωσιν ἐν κοιλίᾳ ἄνθρωπον, καὶ ὄρν τιθεῖς, καὶ ξύλον μηκύνων· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἐπιστήμης ὢν δεκτικός, ταύτην τὴν ὕλην συντιθεσὶ καὶ μεταβρίθυμιζει, καὶ τὰ ὄντα ἐργάζεται, ὥς ἔμαθε· καὶ ἀγαπᾷ, ὅτι μόνον γεγоне τὴν τε φύσιν ἐπιγινώσκων τὴν ἑαυτοῦ, ἐὰν τιεος δεχται, τὸν Θεὸν οἶδεν αἰτεῖν.

22 Εἰ μὲν οὖν καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ὕλης ἐστιν ἐργαζόμενος καὶ συντιθεῖς, Ἑλληνικὸν μὲν τὸ φρονῆμα, καὶ τεχνίτης οὐ ποιητὴς ἂν κληθεῖς ὁ Θεός. Ἐργαζίσθω δὲ ὁμῶς οὕτω τὴν ὕλην ὁ Λόγος προσταττομενος καὶ ὑπουργῶν τῷ Θεῷ. Εἰ δὲ τὰ οὐκ ὄντα καλεῖ δια τοῦ ἰδίου Λόγου εἰς τὸ εἶναι, οὐκ ἔστι τῶν μὴ ὄντων καὶ καλουμένων ὁ Λόγος, ἵνα μὴ καὶ ἕτερον Λόγον ζητῶμεν, δι' οὗ καὶ οὗτος ἐκλήθη Λόγῳ γὰρ τὰ οὐκ ὄντα γέγονε. Καὶ εἰ δι' αὐτοῦ κτίζει καὶ ποιεῖ, οὐκ ἔστι τῶν κτισμάτων καὶ ποιουμένων αὐτός· ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ κτίζοντος Θεοῦ Λόγος ἐστίν, ὥστε καὶ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Πατρὸς, ὢν αὐτὸς ὁ Λόγος ἐργάζεται, γινώσκειται ὅτι αὐτὸς ἐν τῷ Πατρὶ ἐστὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ ἑωρακὼς αὐτὸν ἑώρακε τὸν Πατέρα, διὰ τὸ ἴδιον τῆς οὐσίας καὶ τὴν κατὰ πάντα ὁμοιωτητα τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Πῶς οὖν δι' αὐτοῦ κτίζει, εἰ μὴ ὁ Λόγος ἐστὶν αὐτοῦ καὶ ἡ Σοφία; πῶς δὲ Λόγος ἂν εἴη καὶ Σοφία, εἰ μὴ ἴδιον γέννημα τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων καὶ αὐτὸς ἐγένετο; πῶς δὲ πάντων ἐξ οὐκ ὄντων καὶ κτισμάτων ὄντων, καὶ τοῦ Υἱοῦ κατ' ἐκείνους ἐνὸς ὄντος τῶν κτισμάτων, καὶ τῶν οὐκ ὄντων ποτὲ, μόνος οὗτος ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα, καὶ οὐδεὶς ἄλλος εἰ μὴ μόνος αὐτὸς

John 1, 10

John 14, 9

γινώσκει τὸν Πατέρα, Εἰ γὰρ δυνατόν, ποίημα ὄντα, τοῦτοι γινώσκουν τὸν Πατέρα, γινωσκέσθω καὶ παρὰ πάντων κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐκάστου μέτρων· ποιήματα γὰρ πάντα, ὥσπερ καὶ αὐτός. Εἰ δὲ οὐ δυνατόν τοῖς γεννητοῖς οὔτε βλέπειν οὔτε γινώσκειν, ἀλλ' ὑπερβαίνει πάντας ἢ τε ὅψις καὶ ἡ περὶ τοιτοῦ γνώσις· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Θεὸς εἶπεν· 'Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται' ὁ δὲ Υἱὸς εἶρηκεν· 'Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱός·' ἄλλος ἂν εἴη τῷ γεννητῶν ὁ Λόγος, μόνος γινώσκων καὶ μόνος βλέπων τὸν Πατέρα, ὡς εἶπεν, 'Οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα εἰς ὥρακεν εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Πατρός·' καὶ, 'Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱός·' κἀν 'Αρείφ μὴ δοκῇ. Πῶς οὖν ἔγνω μόνος, εἰ μὴ μόνος ἦν ἴδιος αὐτοῦ, πῶς δ' ἂν ἦν ἴδιος, εἰ κτισμα ἦν, καὶ μὴ Τίσις ἦν ἀληθινὸς ἐξ αὐτοῦ; Τὰ αὐτὰ γὰρ λέγειν καὶ πολλάκις περὶ εὐσεβείας οὐκ ὀκνητέον· 'Ἀσεβεῖς ἄρα τῷ φρονεῖν ἕνα τῶν πάντων εἶναι τὸν Υἱόν· βλάσφημον δὲ καὶ ἀνοήτον τὸ λέγειν 'κτίσμα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων καὶ ποίημα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν ποιημάτων γέννημα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν γεννημάτων.' Πῶς γὰρ οὐχ ὡς ἐν ταιντων, εἰ γε κατ' αὐτοὺς· οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῇ, 'Ἰδιον γὰρ τῶν κτισμάτων καὶ ποιημάτων τὸ μὴ εἶναι πρὶν γενέσθαι, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ὑφίστασθαι, κἀν τῇ δόξῃ τῶν ἄλλων ὑπερέχῃ· τοῦτο γὰρ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις κτίσμασι πρὸς ἑαυτὰ διαφέροντα εὐρεθήσεται, ὥσπερ καὶ βλεπόμενα δέκνυται.

23 'Ἄλλ' εἶπερ κατὰ τοῖς αἵρετικόν· κτίσμα μὲν ἡ ποίημα ἦν, οὐχ ὡς ἐν δὲ τῶν κτισμάτων· διὰ τὸ ἐν δόξῃ διαφέρειν αὐτῶν, ἴδει πρὸς τὰ ἄλλα ποιήματα τῇ κατὰ τὸ βέλτιον συγκρίσει σημαίνεσθαι τε παρὰ τῆς Γραφῆς καὶ δαίκενυσθαι αὐτὸν, οἷον ἴδει λέγεσθαι αὐτὸν μεζονα ἀρχαγγέλων· ἔδει ἐντιμότερον τῶν θρόνων, καὶ λαμπρότερον μὲν ἡλίον καὶ σελήνης, μεζονα δὲ τῶν οὐρανῶν. Νῦν δὲ οὕτω μὲν αὐτὸς οὐ σημαίνεται Υἱὸν δὲ αὐτὸν Ἰδιον καὶ μόνον δεικνυσθαι ἑαυτοῦ ὁ Πατὴρ, λέγων· 'Υἱός μου εἰ σύ·' καὶ 'Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠνέδοξα·' διὰ καὶ 'δικόσουν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι,' ὡς ἄλλω παρ' αὐτοὺς ὄντι καὶ προσκυνεῖται παρ' αὐτῶν, οὐχ ὡς τῇ δόξῃ μεζων, ἀλλ' ὡς ἄλλος παρὰ πάντα τὰ κτίσματα καὶ παρ' ἐκείνους ὢν, μόνος δὲ τοῦ Πατρὸς ἴδιος ὢν κατ' οὐσίῳ Υἱός. Εἰ γὰρ ὡς ὑπερέχων τῇ δόξῃ προσεκυνεῖτο, ἔδει καὶ ἕκαστον τῶν ὑποβεβηκότων τὸν ὑπερέχοντα προσκυνεῖν. 'Ἄλλ' οὐκ ἔστιν οὕτω· κτίσμα γὰρ κτίσματι οὐ προσκυνεῖ, ἀλλὰ δοῦλος δεσπότην, καὶ κτίσμα Θεόν. Πέτρος μὲν οὖν ὁ ἀπόστολος προσκυνῆσαι θέλοντα τὸν Κοριθλίον κωλύει, λέγων ὅτι 'Κἀγὼ

ἐκ τοῦ κεκλι.
30.
Ματθ. κβ, 27.

John vi. 46

Ματθ. κβ, 27.

Fr. II. 7.
Matt. II. 17.
Ib. IV. 11

ἄνθρωπός εἰμι ἄγγελος δὲ θέλonta προσκυνῆσαι τὸν Ἰωάννην
 ἐν τῇ Ἀποκαλύψει κωλύει, λέγων· Ὅρα μὴ συνδουλός σου
 εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων
 τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου· γὰρ Θεῷ προσκυνήσοι·
 Οἰκοῦν Θεοῦ ἐστὶ μόνου τὸ προσκυνεῖσθαι, καὶ τοῦτο ἴσασι, καὶ
 αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι, ὅτι καὶ ἄλλων ταῦς δοξαῖς ὑπερέχουσιν, ἀλλὰ
 κτίσματα πάντες εἰσὶ, καὶ οὐκ εἰσι τῶν προσκυνουμένων, ἀλλὰ
 τῶν προσκυνοῦντων τὸν Δεσπότην. Τὸν γοῦν πατέρα τοῦ
 Σαμψῶν τὸν Μαυρῶ, θέλonta θυσιαν προσευνεγκεῖν τῷ ἀγγέλῳ,
 ἐκώλυσεν ὁ ἄγγελος λέγων ὅτι· Μὴ ἐμοί, ἀλλὰ τῷ Θεῷ προσε-
 νεγκε· Ὁ δὲ Κύριος καὶ παρ' ἀγγέλων προσκυνεῖται γεγραπται
 γάρ· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ· καὶ
 παρὰ πάντων δὲ τῶν ἐθνῶν, ὡς ὁ Ἡσαίας φησὶν· Ἐκοτίασεν
 Αἴγυπτος καὶ ἐμπορία Αἰθιοπῶν, καὶ οἱ Σαβαῖοι ἄνδρες ὑψηλοὶ
 ἐπὶ σέ διαβήσονται, καὶ σοὶ ἔσονται δοῦλοι· εἴτα ἐξῆς· Καὶ
 προσκυνήσουσί σοι, καὶ ἐν σοὶ προσευξονται ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεός
 ἐστι, καὶ οὐκ ἐστὶ Θεὸς πλην σοῦ· τοὺς τε μαθητάς προσκυ-
 νοῦντας δέχεται, καὶ πληροφορεῖ τούτους, ὅστις ἐστὶ λέγων·
 Οὐχ ὑμεῖς λέγετέ με, ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ καλῶς
 λέγετε· εἰμὶ γάρ· Καὶ τὸν Θωμᾶν δὲ λέγοντα αὐτῷ, Ὁ
 Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου, συγχωρεῖ λέγειν, καὶ μᾶλλον ἀπο-
 δέχεται, μὴ κωλύων αὐτόν· Ἔστι γὰρ αὐτός, ὡς οἱ τε ἄλλοι
 προφῆται λέγουσι, καὶ Δαβὶδ ψάλλει, Κύριος τῶν δυνάμεων,
 Κύριος Σαβαὼθ, ὁ ἑρμηνεύεται, Κύριος τῶν στρατιῶν, καὶ
 Θεὸς ἀληθινὸς καὶ παντοκράτωρ, καὶ οἱ Ἀρειανοὶ ἐν τούτῳ
 διαρρήγνυνται αὐτούς.

24. Οὐκ ἂν δὲ οὐδὲ αὐτὸς προσεκυρήθη, οὐδὲ ταῦτ' ἐλέγετο
 περὶ αὐτοῦ, εἰ ὅλως τῶν κτισμάτων ἦν. Νῦν δὲ ἐπειδὴ οὐκ ἐστὶ
 κτίσμα, ἀλλ' ἴδιον τῆς οὐσίας τοῦ προσκυνουμένου Θεοῦ γέν-
 νημα, καὶ φύσει Υἱός ἐστι, διὰ τοῦτο προσκυνεῖται, καὶ Θεὸς
 πιστεύεται, καὶ Κύριος στρατιῶν καὶ ἐξουσιαστής καὶ παντο-
 κράτωρ ἐστίν, ὡς ὁ Πατὴρ· αὐτὸς γὰρ εἰρηκε· Πάντα ὅσα ἔχει
 ὁ Πατὴρ ἐμὰ ἐστίν· Υἱοῦ γὰρ ἴδιον τὰ τοῦ Πατρὸς ἔχειν, καὶ
 τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐν αὐτῷ θεωρεῖσθαι τὸν Πατέρα· καὶ
 δι' αὐτοῦ τὰ πάντα πεποιῆσθαι, καὶ ἐν αὐτῷ τὴν σωτηρίαν τῶν
 πάντων γίνεσθαι τε καὶ συνίστασθαι· ἐπεὶ καλὸν αὐτοὺς ἔρωςθαι
 καὶ ταῦτο, ἵν' ἐτι μᾶλλον ὁ ἔλεγχος τῆς αἰρέσεως αἰτῶν φαινηταί·
 Διὰ τί, πάντων ὄντων κτισμάτων, καὶ πάντων ἐκ τοῦ μὴ ὄντος
 ἐχόντων τὴν σύστασιν, τοῦ τε Υἱοῦ καὶ αὐτοῦ ὄντος καθ' ὑμᾶς
 κτισματος καὶ ποιήματος, καὶ ἐνὸς τῶν οὐκ ὄντων ποτὲ, δι'
 αὐτοῦ μόνον τὰ πάντα πεποίηκε, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ
 ἓν· Ὁ δὲ διὰ τί, ὅταν μὲν τὰ πάντα λέγεται, αὐτὸν τὸν Υἱόν τις ἐν

τοῖς πᾶσι σημαίνεσθαι νοεῖ, ἀλλὰ τὰ γενητά ὅταν δε περι τοῦ Λόγου λέγωσιν αἱ Γραφαί, οὐκ ἐκ τῶν πάντων πάλιν αὐτὸν οὕτως νοοῦσιν, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ συνεκτάττουσιν αὐτεῖν, ἐν ᾧ τὴν πάντων προκοιαν καὶ σωτηρίαν ἐργάζεται καὶ ποιεῖ ὁ Πατήρ, καὶ μάλιστα δυναμένῳ τῶν πάντων τῷ αὐτῷ προσταγματι ᾧ κἀκεινος παρὰ μόνου τοῦ Θεοῦ γερονε, γενεσθαι. Οὐ γὰρ κάμνει ὁ Θεὸς προπτάττωρ, οἷδε ἀσθενεῖ πρὸς τὴν τῶν πάντων ἐργασίαν, ἵνα τὸν μὲν Υἱὸν μόνος μακρο κτίσῃ, εἰς δὲ τῆς τῶν ἄλλων δημιουργίαν ὑπουργοὶ καὶ βοηθοὶ χρειαν ἔχῃ, τοῖς Υἱοῦ. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ὑπερθεσι ἔχει, ὅπερ ἂν ἐθέλησεν γενεσθαι ἀλλὰ μόνον ἠθέλησε, καὶ ὑπεστή τὰ πάντα, καὶ 'τῷ βουληματι αὐτοῦ οὐδεὶς ἀνθεστήκε' Rom. x. 11 Τίς οὖν ἕνεκα οἱ γερονε τα πάντα παρὰ μόνου τοῦ Θεοῦ τῷ προσταγματι ᾧ γέγονε καὶ ὁ Υἱός, ἡ διὰ τί διὰ τούτου πάντα γέγονε, καίτοι καὶ αὐτοῦ γεννητοῦ τυγχανοῖτος, λεγέτωσι 'Αλογία μὲν οὖν πᾶσα παρ' αὐτοῖς· φασὶ δὲ ὅμως περὶ τούτου, ὡς ἄρα 'Θελων ὁ Θεὸς τὴν γενετὴν κτίσαι φύσιν, ἐπειδὴ ἑώρα μὴ δυναμειν αὐτὴν μετασχεῖν τῆς τοῦ Πατρὸς ἀκράτου χειρὸς, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δημιουργίας, ποιεῖ καὶ κτίζει πρῶτως μόνος μόνον ἕνα, καὶ καλεῖ τούτου Υἱὸν καὶ Λόγον, ἕνα, τούτου μέσου γενομένου, οὕτω λοιπὸν καὶ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ γενέσθαι δινηθῇ' Ταῦτα οἱ μόνον εἰρήκασιν, ἀλλὰ καὶ γράφαι τετολημέκασιν Εὐσέβιος τε καὶ Ἀρειος, καὶ ὁ θύσας Ἀστέριος

25 Πῶς οὖν οὐκ ἂν τις αὐτῶν ἐκ τούτων τέλειον καταγνοῇ τῆς ἀσεβείας, ἢν, μετὰ πολλῆς τῆς ἀφροσύνης ἑαυτοῖς κερδισαυτες, οὐκ ἐρυθρίωσιν οὕτω καταμεθοντες τῆς ἀληθείας. Εἰ μὲν γὰρ, διὰ τὸ κάμνειν τὸν Θεὸν πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἐργασίαν, φήτουσι μόνον αὐτὸν πεποιηκέναι τὸν Υἱόν, καταβοήσῃ μὲν τούτων πᾶσα ἡ κτίσις, οὐκ ἄξια φθεγγομένων περὶ τοῦ Θεοῦ· ἐγγράφως δὲ ὁ Ἡσαίας λέγων 'Θεὸς αἰώνιος, ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς, οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει, οὐδὲ ἐστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως αὐτοῦ.' Εἰ δὲ, ὡς ἀπαξίων ὁ Θεὸς τὰ ἄλλα ἐργάσασθαι, τὸν μὲν Υἱὸν μόνον ἐργάσατο, τὰ δὲ ἄλλα τῷ Υἱῷ ἐνεχείρισεν ὡς βοηθῷ, καὶ τούτο μὲν ἀτάξιον Θεοῦ, οὐκ ἐστι γὰρ ἐν Θεῷ τῷ φος· ἐντρέψει δὲ αὐτοὺς ὅμως ὁ Κύριος λέγων 'Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίοι πωλεῖται, καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς;' καὶ πάλιν 'Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείον ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς τὰς ἀποθήκας· καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

Ioh. xi. 28

Matt. x. 29.

Ib. v. 25-30.

τρέφει αὐτά. Οὐχ ἡμεῖς μάλλον διαφέρετε αὐτῶν, Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν, μεριμνῶν, δυναταὶ προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα, καὶ περὶ ἐνδύματος τι μεριμνάτε; Καταμάθετε τὰ κρινα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνουσιν οὐ κοπιῶσιν, οὐδὲ ἰσθιοῖσι. Λεγώ δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σαλομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιέβαλετο, ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σημερον ὄντα, καὶ αὐριον εἰς κλίβανον βαλλομενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιευκυνσῶν οὐ πολλῷ μάλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; Εἰ γὰρ οὐκ ἀνάξιον Θεοῦ προνοεῖσθαι καὶ μέχρι τῶν οὕτω μικρῶν, τριχῆς κεφαλῆς, καὶ στρουθίου, καὶ τοῦ χόρτου τοῦ ἀγροῦ, οὐκ ἀνάξιον ἦν αὐτοῖς καὶ ταῦτα ἐργάσασθαι. Ὡς γὰρ τὴν προνοίαν ποιεῖται, τούτων καὶ ποιητὴς ἐστὶ διὰ τοῦ ἰδίου Λόγου Ἄλλως τε καὶ μείζον ἄτοπον τοῖς τοῦτο λέγουσιν ἀπαντὰ διαιροῦσι γὰρ τὰ κτίσματα καὶ τὴν δημιουργίαν καὶ τὸ μὲν τοῦ Πατρὸς ἔργον, τὰ δὲ τοῦ Υἱοῦ διδοασιν ἔργα ἰσὺν ἢ καὶ τὰ πάντα μετὰ τοῦ Υἱοῦ παρὰ τοῦ Πατρὸς γίνεσθαι, ἢ εἰ διὰ τοῦ Υἱοῦ πάντα τὰ γενητὰ γίνεται, μὴ λέγειν αὐτοῖς ἓνα τῶν γενητῶν εἶναι.

26 Ἐπειτα δὲ κάκεινως ἐλέγξειεν ἂν τις αὐτῶν τὴν ἀνομίαν. Εἰ καὶ ὁ Λόγος τῆς γενητῆς φύσεως ἐστὶ, πῶς, ταύτης ἀδυνατεῖ τυγχανούσης χωρεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ αὐτουργίαν μόνος αἰτὸς ἐκ πάντων ἡδυνήθη παρὰ τῆς ἀγενήτου καὶ ἀκραμφεστάτης οὐσίας τοῦ Θεοῦ γενεῖσθαι, ὥς ὑμεῖς λέγετε, Ἀνάγκη γὰρ ἢ, ταύτου δυναμείναι, καὶ πᾶσαν δύνασθαι ἢ, πάσης ἀδυνατοῖ τυγχανούσης, μὴ δύνασθαι μηδὲ τὸν Λόγον, εἰς γὰρ ἐστὶ τῶν γενητῶν καὶ οὗτος καθ' ὑμᾶς. Πάλιν δὲ εἰ, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι τὴν γενητὴν φύσιν μετασχεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ αὐτουργίαν, μεῖστοι χρεῖα γέγονεν, ἀνάγκη πῶσα, γενητοῦ καὶ κτισματος οὗτος τοῦ Λόγου, μεῖστοι χρεῖαι εἶναι καὶ ἐπὶ τῆς ταύτου δημιουργίας, διὰ τὸ εἶναι ἓνα καὶ αὐτὸν τῆς γενητῆς φύσεως, τῆς μὴ δυναμένης μετασχεῖν τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐργασίας ἀλλὰ μέστοι δευμένης καὶ ἐκεῖνοι δὲ τίς εἰρεθῇ μέσος, πάλιν ἕτερον χρεῖα μεῖστοι δι' ἐκείνων, καὶ οὕτω τίς ἐπαπαβαίνων καὶ διερευνῶν τῷ λογισμῷ, εὐρήσει πολλὸν ὄχλον ἐπιρρέοντων μεσιτῶν καὶ οὕτως ἀδυνατοὶ ὑποστῆναι τὴν κτίσιν ἀλλ' τοῦ μεσίστου δευμένης, καὶ τοῦ μέστου μὴ δυναμένου γενέσθαι χωρὶς ἕτεροι μεσίου, διὰ τὸ πάντας εἶναι τῆς γενητῆς φύσεως, τῆς μὴ δυναμένης μετασχεῖν τῆς παρὰ μόνου τοῦ Θεοῦ ἐργασίας, ὥς ὑμεῖς λέγετε. Πῶς τοίνυν ἀφροσύνης εἰσὶ πλήρεις, δι' ἣν καὶ τὰ ἤδη γενομένα νομίζουσιν ἀδύνατον εἶναι γενέσθαι; Ἡ τάχα σὺδὲ γεγενῆσθαι αὐτὰ φαντάζονται, ζητοῦντες ἐτι τὸν μεσίτην. Κατὰ γὰρ τὴν οὕτως ἀσεβῆ καὶ μωρὰν διάνοιαν αὐτῶν, σὺδ' ἂν ὑπεστήναι τὰ οὕτω, μὴ

εὐρισκομένου τοῦ μέσου.

27 Ἄλλ' ἐκεῖνο φάσκουσιν· Ἰδοὺ δὴ καὶ διὰ Μωσεως ἐξήγαγε τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ δι' αὐταὶ τοι νομοὶ δέδωκε, καίτοι καὶ αὐτοῦ τυγχάνουσιν ἀνθρώποι· ὥστε δυνατὸν διὰ τοῦ ὁμοίου τα ὁμοία γίνεσθαι.¹ Τοῖς τοῖς δὲ λέγειν αὐτοῖς ἐγκαλυπτομένους ἐπρεπε, ἵνα μὴ πολλὴν αἰσχύνῃ ἀπεμεικνύσθαι. Μωσῆς γὰρ οὐ δημιουργεῖν ἐπέμπετο, οὐδὲ τὰ μὴ οὕτως εἶναι καλεῖσθαι, καὶ πλάσαι τοὺς ὁμοίους ἀνθρώπους, ἀλλὰ διακονῆσαι μόνον ῥήματα πρὸς τὸν λαὸν καὶ πρὸς τὸν βασιλεῖα Φαράω. Ἐχει δὲ τοῦτο πολλὴν τὴν διαφορὰν, ὅτι τὸ μὲν διακονεῖν τῶν γεννητῶν ὡς δούλων ἐστὶ τὸ δημιουργεῖν δὲ καὶ κτίζειν μόνον τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, καὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Λόγου καὶ τῆς σοφίας. Διὰ τοῦτο γοῦν ἐπὶ μὲν τοῦ δημιουργεῖν οὐκ ἂν τις ἄλλον εὔροι, ἢ μόνον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον· πάντα γὰρ ἔν σοφίᾳ γέγονε, καὶ ἄλλ' ἐκ πάντων πολλοὶ εἰσιν, οὓς ἂν θέλῃ πέμπειν ὁ Κύριος. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἀρχάγγελοι, πολλοὶ δὲ θρόνοι καὶ ἐξουσίαι, καὶ κυριότητες, ἥλκια τε χιλιάδες, καὶ μύρια μυριάδες² παρεστήκασιν λειτουργοῦντων καὶ ἐτοιμῶν εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι. Καὶ προφῆται μὲν πολλοὶ, καὶ ἀπόστολοι δὲ δέκα καὶ δύο, καὶ ὁ Παῦλος· καὶ Μωσῆς δὲ αὐτὸς οὐ μόνος, ἀλλὰ καὶ Ἀσρὼν σὺν αὐτῷ· καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλοι ἐβδόμηκοντα Πνεύματος ἐπληρώθησαν ἁγίου· καὶ Μωσῆν διεδέξατο Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, κάκεινον οἱ κριταί, κάκεινους οὐχ εἰς, ἀλλὰ πλείστοι βασιλεῖς. Εἶπερ οὖν καὶ κτίσμα ἦν καὶ τῶν γεννητῶν ὁ Τίς, εἶδει καὶ πολλοὶ εἶναι τοιοῦτους υἱοὺς, ἵνα καὶ πολλοὺς τοιοῦτους διακόνους ἔχῃ ὁ Θεός, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πλήθος ἐστίν. Εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἰδεῖν, ἀλλὰ τὰ μὲν κτίσματα πολλὰ, ὁ δὲ Λόγος εἰς ἐστὶ· τίς οὐ συννοῶ καὶ ἐκ τούτων, ὅτι ὁ Τίς διέστηκεν τῶν πνευμάτων, καὶ οὐ πρὸς τὰ κτίσματα τὴν ἐξίσωσιν ἔχει, ἀλλὰ πρὸς τὸν Πατέρα τὴν ἰδιότητα, ὅθεν οὐδὲ πολλοὶ Λόγοι, ἀλλὰ μόνος εἰς τοῦ ἐνὸς Πατρὸς Λόγος, καὶ μία τοῦ ἐνὸς Θεοῦ εἰκὼν ἐστίν.³ Ἄλλ' ἰδοὺ, φασί, καὶ ἥλιος μόνος εἰς καὶ ἡ γῆ μία.⁴ Ἀφροῖτες εἰπάτωσαν ὅτι καὶ ὕδωρ ἓν, καὶ πῦρ ἓν, ἵνα ἀκουσώσιν, ὅτι τῶν γενομένων ἕκαστον ἓν μὲν ἐστὶ κατὰ τὴν ἰδίαν οὐσίαν, πρὸς δὲ τὴν ἐγχειριζομένην διακονίαν καὶ λειτουργίαν οὐκ ἐστὶν ἕκαστον ἱκανὸν καὶ μόνον αὐταρκες. Εἶπε γὰρ ὁ Θεός· Ἐγενήθησαν φωστῆρες ἐν τῇ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν τῆς γῆς καὶ διαχωρίζειν ἀνὰ μεσον τῆς ἡμέρας, καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἔνιαυτούς.⁵ Εἰτά φησι· Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τοὺς οὐο φωστῆρας, τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν

Ps. ciii. c. 24.
John i. 3.

1 Pet. vii. a.

Num. x. 45.

Gen. i. 4.

Gen. i. 5.

μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν φωστῆρα τοῖ ἐλάσσῳ εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοὺς ἀστέρας· καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀρχεῖν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

28 Ἰδοὺ πολλοὶ φωστήρες, καὶ σὺ μόνος ὁ ἥλιος, οὐδὲ σελήνη μνη, ἀλλ' ἕκαστον μὲν ἐν ἐστὶ κατ' οὐσίαι, μίς δὲ καὶ κοινὴ πάντων ἐστὶ ἡ λειτουργία καὶ τὸ ἕκαστου λείπον παρὰ τοῦ ἔτερου πληροῦται· καὶ τοὶ φωτίζειν ἡ χρεῖα παρὰ πάντων γίνονται. Ἡλῖος γοῦν τοῦ μεθ' ἡμέραν μοῦκου διαστήματος φαίνειν ἔχει τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἡ σελήνη τῇ νύκτι οἱ δὲ ἀστέρες μετὰ τούτων τοὺς καιροὺς καὶ ἐνιαυτοὺς ἐκτελοῦσι, καὶ ἕκαστος εἰς σημεῖα γίνεται πρὸς τὴν ἀπαιτοῦσαν χρεῖαν. Οὕτω καὶ ἡ γῆ οὐκ εἰς πάντα, ἀλλ' εἰς μόνους τοὺς καρποὺς καὶ βάσιν εἶναι τῶν ἐν αὐτῇ ζῶων· τό τε στερεῶμα διαχωρίζειν ἡνὰ μισοῦ ὕδατος, καὶ ὕδατος, καὶ ἡ θέσις τῶν φωστήρων ἐν αὐτῷ ἐστίν· οὕτω καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, μετὰ τῶν ἄλλων πάντων γέγονε, εἰς τὴν τῷ σώματι συστάσιν· καὶ ὅλως οὐδὲ ἐν μόνον, ἀλλ' ἕκαστου τῶν γενομένων ὥσπερ ἀλλήλων ὄντα μετῆ, ἐν καθάπερ σῶμα τοῖ κόσμῳ ἀποτελεῖται. Εἰ τοιούτων οὕτω καὶ τὸν ὕψον ὑπολαμβάνουσιν εἶναι, βαλλεσθῶσαν παρὰ πάντων, μέρος νομίζοντες εἶναι τῶν πύμπτων τῶν Λόγων, καὶ μέρος οὐχ ἱκανὸν ἄνευ τῶν ἄλλων πρὸς τῇ ἐγχειρισθείσαν αὐτῷ λειτουργίαν. Εἰ δὲ τοῦτο ἐκ φανεροῦ δυσσεβές ἐστίν, ἐπιγνώτωσαν ὅτι μὴ τῶν γενητῶν ἐστίν ὁ Λόγος, ἀλλὰ τοῦ μὲν Πατρὸς μόνος ἴδιος Λόγος, τῶν δὲ γενητῶν δημιουργός· Ἄλλ' εἰρήκασι· Ἐτίσμα μὲν ἐστὶ, καὶ τῶν γενητῶν ὡς δὲ παρὰ διδασκαλοῦ καὶ τεχνίτου μεμάθηκε το δημιουργεῖν, καὶ αὕτως ὑπηρέτησε τῷ διδάξαντι Θεῷ. Ταῦτα γὰρ καὶ Ἀστεριος ὁ σοφιστής, ὡς μαθὼν ἀρνεῖσθαι τὸν Κερίον, γράψαι τετολημκεν, οὐ συνπαρὼν τῇ ἐκ τούτων ἀλογίαν. Εἰ γὰρ διδασκὸν ἐστὶ τὸ δημιουργεῖν, σκοπεῖτωσαν μὴ καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν εἴπωσι μὴ φύσει, ἀλλ' ἐπιστημῇ δημιουργὸν εἶναι, ὥστε καὶ δυνατόν μεταπίπτειν ἀπ' αὐτοῦ. Ἐπειτα εἰ ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ ἐκ διδασκαλίας ἐκτήσατο τὸ δημιουργεῖν, πῶς ἐστὶ σοφία ἐστὶ, δεομένη μαθημάτων; Τί δὲ ἦν καὶ πρὸ τοῦ μαθεῖν; Σοφία γὰρ οὐκ ἦν λεπτομένη διδασκαλίας. Κερίον δὲρα τι πρᾶγμα ἦν, καὶ οὐκ ἐστὶν οὐσιώδης σοφία· ἀλλ' ἐκ προκοπῆς ἔσχε τὸ ὄνομα τῆς σοφίας, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐστὶ σοφία, ἕως ἂν ὁ μεμάθηκε φυλάττη. Ὁ γὰρ μὴ φύσει τινί, ἀλλ' ἐκ μαθήσεως προσγέγονε, δυνατόν ἐστὶ καὶ ἀπομαθεῖν ποτε. Τοιαῦτα δὲ λέγειν περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, οἱ Χριστιανῶν, ἀλλὰ Ἑλλήνων ἐστί.

29 Καὶ γὰρ εἰ ἐκ διδασκαλίας τὸ δημιουργεῖν τῷ προσγί-

ιεται, φθύνου· και ἀσθενειαν περὶ τὸν Θεὸν εἰσάγουσιν οἱ
 ἄφρονες· φθύνου· μὲν, ὅτι μὴ πολλοὺς δημιουργεῖν ἐδίδαξαν, ὡς
 ὥσπερ πολλοὶ ἀρχαγγέλαι καὶ ἄγγελοι, οὕτω καὶ πολλοὶ δη-
 μιουργοί· περὶ αὐτοὶ ὥσιν ἀσθενεῖαι δε, ὅτι μὴ μόνος ἡδυνήθη
 ποιησαί, συνεργοῦ δὲ ἢ ἱπουργοῦ χρεῖαν ἔσχε· καίτοι δειχθεῖσης
 καὶ τῆς γενητῆς φύσεως δυνατῆς οὕσης γίνεσθαι παρὰ μοιαι
 τοῦ Θεοῦ, εἰ γε κατ' αὐτοὺς ὁ Υἱὸς γενητὸς ὡς ἡδυνήθη παρὰ
 μοιαι τοῦ Θεοῦ γενεσθαι. Ἄλλ' οὐδενός ἐστιν εὐδης ὁ Θεός·
 μὴ γένοιτο· αὐτὸς γὰρ εἶπε· Ἐκείνου εἰμί· οὐδὲ ἐκ διδα-
 σκαλίας γέγονε δημιουργὸς ὁ Λόγος· ἀλλ' εἰκὼν καὶ σοφία ὡς
 τοῦ Πατρὸς, ταυτοῦ Πατρὸς ἐργάζεται· Οὐδὲ τῆς τῶν γενιτῶν
 ἐνεκεν ἐργασίας τὸν Υἱὸν πεποίηκεν· ἰδοὺ γὰρ καὶ τοῦ Τιού
 ὄντος, φαίνεται πάλιν ἐργαζόμενος ὁ Πατήρ, ὡς αὐτὸς ὁ Κυριὸς
 φησιν· Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι.
 Εἰ δὲ καθ' ἡμᾶς δια τοῦτο γεγυνην ὁ Υἱὸς, ἵνα τὰ μετ' αὐτὸν
 ἐργάσῃται· φαίνεται δὲ ὁ Πατήρ καὶ μετὰ τὸν Υἱὸν ἐργαζό-
 μενος περιττῇ, καθ' ἡμᾶς καὶ κατὰ τοῦτο ἢ τοῦ τοιοῦτου Υἱοῦ
 ποιήσας. Ἄλλως τε διὰ τι ὅλως, θελων ἡμᾶς κτίσαι, ζητεῖ τὸν
 μεσίτην, ὡς οἱ ἀρκυρμένοι τοῦ βουλήματος αὐτοῦ συστήσας
 περὶ ὧν ἂν αὐτῷ δοκῇ, καὶ μὴν αἱ Γραφαὶ λέγουσι· Ὅσα ἡβήλησεν
 ἐποιήσας· καὶ Ὅσα γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς
 ἀντίστησεν;· Εἰ δὲ καὶ τὸ βουλημα μόνον ἱκανὸν ἐστὶν αὐτοῦ
 πρὸς ἣν τῶν πάντων δημιουργίαν, περιττῇ πάλιν καθ' ἡμᾶς ἢ
 τοῦ μεσίτου χρεῖα. Καὶ γὰρ καὶ τὸ παραδειγμα τὸ περὶ τοῦ
 Μωσέως καὶ τοῦ ἡλίον καὶ σελήνης ἡμῶι διδεδικται σαθρόν.
 Κακείνῳ δὲ πάλιν ἡμᾶς ἐντρεφεῖ· Εἰ θελων ὁ Θεὸς τὴν γενι-
 τὴν κτίσαι· ἐφύσιν, περὶ δε ταύτης βουλευσάμενος, ἐπιστοῖ καὶ
 κτίξει τὸν Υἱὸν καθ' ἡμᾶς, ἵνα δι' αὐτοὶ ἡμᾶς δημιουργήσῃ,
 σκοπεῖτε πόσῃν ὑπερβαίνει ψευγεσθαι τετολμηκατε

30. Πρῶτον μὲν ὅτι φαίνεται μάλλον αὐτὸς ὁ Υἱὸς δι' ἡμᾶς
 γεγονώς, καὶ οὐχ ἡμεῖς δι' αὐτόν· οὐ γὰρ δι' αὐτόν ἐκτίσθημεν,
 ἀλλ' αὐτὸς δι' ἡμᾶς πεποίηται· ὥστε χάριν αὐτοῦ ἡμῖν μάλλον
 ἔχειν, καὶ μὴ ἡμᾶς αὐτῷ, καθάπερ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. Ὅτι
 γὰρ ἐκτίσθη, φησὶν ἡ Γραφή, Ἄνθρωπος διὰ τῆς γυναικα, ἀλλὰ
 γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. Ἀρ' οὖν ὥσπερ ὁ μὲν ἀνὴρ εἰκὼν καὶ
 δόξα Θεοῦ ὑπάρχει, ἡ δὲ γυνὴ δόξα ἀνδρός ἐστι, οὕτως ἡμεῖς
 μὲν τοῦ Θεοῦ εἰκὼν, καὶ εἰς δόξαν αὐτοῦ γεγόναμεν, ὁ δὲ Υἱὸς
 ἡμῶν ἐστὶν εἰκὼν καὶ εἰς ἡμῶν δόξαν ἰπεστή. Καὶ ἡμεῖς μὲν
 εἰς τὸ εἶναι γεγόναμεν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος καθ' ἡμᾶς οὐκ εἰς
 τὸ εἶναι, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν χρεῖαν, ὡς ὄργανον πεποιήται· ὥστε
 μὴ ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτόν ἐκ τῆς ἡμῶν χρεῖας συνιστασθαι.
 Καὶ πῶς οὐ πάσαν ἀνοιαν ὑπερβαλλουσιν οἱ ταῦτα καὶ μοιῶν

1-11 1

John 1:17

1% 01875 V
(01875) 0.
K-01875 2-9

1 Cor 1:1

1 Cor 1:1

ἐνθυμούμενοι, Καὶ γὰρ εἰ δι' ἡμᾶς γίνεται ὁ λόγος, οὐκ ἔστιν οὔτε πρῶτος ἡμῶν παρα τῷ Θεῷ. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖτοι ἔχων ἐν ἑαυτῷ περὶ ἡμῶν βουλευέσθαι· ἀλλ' ἡμᾶς ἔχων ἐν ἑαυτῷ, βουλευέσθαι ὡς ἐκεῖτοι φασὶ περὶ τοὺς αἰτικοὺς ἄνθρωποι. Εἰ δὲ τοῦτο ἔστι, ταχὺ οὐδὲ ὕλως ἴθελε τὸν Υἱὸν ἐκ Πατρὸς οὐ γὰρ θέλω αὐτὸν ἔλασεν· ἀλλ' ἡμᾶς θέλω, δι' ἡμᾶς αὐτὸν ἐδημιουργήσῃ μεθ' ἡμᾶν γὰρ αὐτὸν ἐπεροήσῃ ὥστε κατὰ τοὺς ἀσεβειῦντας περὶ τοὺς εἶναι λοιπὸν τὸν Υἱὸν τοῦ γενομένου, ὡς ὁ γὰρ ἄνθρωπος, γενομένου ὡς ἔτεκα καὶ ἐκτίσθῃ. Εἰ δὲ ὡς αἰνέτος ὁ Υἱὸς μὲν παρὰ τῷ Θεῷ γίνεται ἡμεῖς δὲ ὡς ὀδυνάτοι παρὰ τοῦ Λόγου γενομένοι διὰ τὴν μὴ καὶ πρῶτοι, ὡς δυνατοῦ ὄντος αὐτοῦ περὶ αὐτοὺς βουλευέσθαι ἄλλα περὶ ἡμῶν, ἢ διὰ τὴν τοῦ δυνατοῦ οὐ προκρίνει τῶν ἀσθενῶν, ἢ διὰ τὴν πρῶτοι αἰτοὶ πικρῶς, οὐ καὶ περὶ τοῦ πρώτου αὐτοῦ βουλευέσθαι; ἢ διὰ τί περὶ ἡμῶν πρῶτοι βουλευομένοι, οὐ πρῶτους ἡμᾶς ἐργάζεται, ἵνα τοῦ ἔργου τοῦ βουλημένου αὐτοὶ τρεῖς τῶν πᾶντων σωσασθαι, Ἄλλ' ἐκεῖτον μὲν πρῶτοι κτίζει, περὶ δὲ ἡμῶν πρῶτοι βουλευέσθαι, καὶ πρῶτοις ἡμᾶς θέλει τοῦ μέσσιον καὶ ἡμᾶς μὲν θέλων κτίζει, καὶ περὶ ἡμῶν βουλευομένος, κτισμὰτα καλεῖ· ἐκεῖτον δὲ, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐδημιουργεῖ, Υἱὸν καλεῖ καὶ ἔσται κληρονομία. Ἔδει δὲ ἡμᾶς, ὡς ἔτεκα καὶ τοῦτοι πᾶσι ἵνα μᾶλλον καλεσθῇ ἢ δηλονότι τοῦτοι Υἱοὶ ὄντα, τοῦτοι καὶ πικρῶς μείσθαι καὶ θέλειν, δι' ὃν καὶ πάντας ἡμᾶς παλεῖ ταῦτα μετὰ οὐκ τῶν ἀφρονῶν ἡμεῖς καὶ ναυτία.

31. Οὐ μὲν τό γε τῆς ἀληθείας φρόνημα δεῖ σιωπᾶν, ἀλλὰ μάλιστα τοῦτο καὶ μεγαληγορεῖν πρέπει. Ὁ τοῦ Θεοῦ γὰρ Λόγος οὐ δι' ἡμᾶς γίνεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἡμεῖς δι' αὐτὸν γεγόναμεν, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκτίσθῃ τὰ πάντα· οὐδὲ διὰ τὴν ἡμῶν ἀσθένειαν οὗτος, ὡν δυνατὸς, ὑπὸ μόνου τοῦ Πατρὸς γίνεται, ἐν ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι' ὀργάνου δημιουργήσῃ μὴ γένοιτο! οὐκ ἔστιν οὕτως. Καὶ γὰρ καὶ εἰ δοξάν ἢ τῷ Θεῷ μὴ ποιῆσαι τὰ γενητὰ, ἀλλ' ἢ οὐδὲν ἦν τοῦ Λόγου· πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐν αὐτῷ ἢ ὁ Πατήρ. Τὰ μέντοι γενητὰ ἀδύνατον ἢ χωρὶς τοῦ Λόγου γενέσθαι· οὕτω γὰρ καὶ γέγονε δι' αὐτοῦ, καὶ εὐκρίτως. Ἐπειδὴ γὰρ Λόγος ἐστὶν ἰδίως φύσει τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὁ Υἱός, ἐξ αὐτοῦ τέ ἐστι, καὶ ἐν αὐτῷ ἔστιν, ὡς εἶπεν αὐτός οὐκ ἡδύνατο μὴ δι' αὐτοῦ γενέσθαι τὰ δημιουργήματα. Καθὰπερ γὰρ τὸ φῶς τῷ ἀπαυγασματι τὰ πάντα φωτίζει, καὶ ἀνευ τοῦ ἀπαυγασματος οὐκ ἂν τι φωτισθεῖν, οὕτω καὶ ὁ Πατήρ, ὡς διὰ χειρὸς, ἐν τῷ Λόγῳ εἰργάσατο τὰ πάντα, καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐδὲν ποιεῖ. Εἶπε γοῖν ὁ Θεός, ὡς καὶ Μωσῆς ἐμνημόνευσε· Ἐγενήτω φῶς, καὶ, Ἐσυναχθήτω τὸ ὕδωρ, καὶ, Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ,

Coh. i. 16.

John i. 1

Ib. x. 38.

Gen. i. 3, 9,
11 ab

καὶ 'Ποιήσωμεν ἄνθρωπον' ὡς καὶ ὁ ἅγιος ψάλλει Δαυὶδ
 'Αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν αὐτὸς ἐνετεύλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.'
 Εἶπε δὲ οἷα ὡς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων υπουργὸς τις ἀκούσῃ, καὶ
 μαθὼν τὸ βούλημα τοῦ λέγοντος ἀπελθὼν ἐργάσῃται. Τοῦτο
 γὰρ τῶν μὲν κτισμάτων ἴδιον, ἐπὶ δὲ τοῦ Λόγου τοῦτο νοεῖν ἢ
 λέγειν ἀπρεπές. Ἔστι γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δημιουργός, καὶ
 ποιητικός, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ τοῦ Πατρὸς βουλὴ. Διὰ τοῦτο
 γοῦν οὐκ εἶπεν ἡ θεία Γραφὴ, ὅτι ἤκουσε καὶ ἀπεκρίνατο ὁ
 ἀκούων, πῶς ἢ ποῖα βουλεται τὰ γινόμενα γενέσθαι· ἀλλὰ
 μόνον εἶπεν ὁ Θεός, 'Γενηθήτω' καὶ ἐπήγαγε, 'Καὶ ἐγενετο
 οὕτω.' Τὸ γὰρ δοξᾶν καὶ βουληθῆν εὐθὺς ἐγένετο τῷ Λόγῳ
 καὶ ἀπηρτίζετο. Ὅταν μὲν γὰρ ὁ Θεὸς ἄλλοις ἢ ἀγγέλαις
 ἐντέλληται, ἢ τῷ Μωσέϊ ὁμιλῇ, ἢ τῷ Ἀβραάμ ἐπαγγέλληται,
 τότε ὁ ἀκούων ἀποκρίνεται καὶ ὁ μὲν λέγει· 'Κατὰ τί γνώ-
 σομαι,' ὁ δὲ 'Προχειρίσαι ἄλλον' καὶ πάλιν· 'Ἐὰν ἐρωτή-
 σωσί με, τί ὄνομα αὐτῷ, τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς;' Καὶ ὁ ἄγγελος
 τῷ μὲν Ζαχαρίᾳ ἔλεγε· 'Τάδε λέγει Κύριος' τὸν δὲ Κύριον
 ἡρώτα· 'Κύριε παντοκράτορ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν
 Ἱερουσαλὴμ;' καὶ ἐκδέχεται ἀκοῦσαι λόγους· καλοῦν καὶ παρα-
 κλητικούς. Ἐχει γὰρ τούτων ἕκαστος τὸν μιστήν Λόγον, καὶ
 τὴν Σοφίαν τοῦ Θεοῦ τῇ γνωρίζουσιν τὸ βούλημα τοῦ Πατρὸς.
 Ὅταν δὲ ἐργαζῇται αὐτὸς, καὶ κτίξῃ ὁ Λόγος, οὐκ ἔστιν ἐκεῖ
 ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις· ἐν αὐτῷ γὰρ ἐστὶν ὁ Πατήρ, καὶ ὁ
 Λόγος ἐν τῷ Πατρί ἄλλ' ἓμκει τὸ βούλεσθαι, καὶ τὸ ἔργον
 γίνεται· ὡς τοῦ μὲν βουλευματος ἢ γνώρισμα δι' ἡμᾶς τὸ,
 'εἶπε,' τὸ δὲ, 'καὶ ἐγένετο οὕτω,' τό τε ἔργον σημαίνεται τὸ
 διὰ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σοφίας, ἐν ᾗ καὶ ἡ βουλησίς ἐστι τοῦ
 Πατρὸς. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ, 'εἶπεν ὁ Θεός,' ἐν τῷ Λόγῳ γνωρί-
 ζεται· 'Πάντα γὰρ,' φησιν, 'ἐν Σοφίᾳ ἐποίησαν,' καὶ, 'Τῷ
 Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν,' καὶ, 'Εἰς Κύριος Ἰησοῦς
 Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.

32. Ἀπὸ δὲ τούτων ἔστι συννοῆναι, ὡς οὐ πρὸς ἡμᾶς ἔχουσιν
 τὴν μάχην οἱ Ἀρειανοὶ περὶ τῆς αἰρέσεως, ἀλλὰ σχηματίζονται
 μὲν πρὸς ἡμᾶς, πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν Θεότητα μάχονται. Εἰ μὲν
 γὰρ ἡμῶν ἦν ἡ φωνὴ ἢ λεγουσα· 'Οὗτός ἐστιν ὁ Τίός μου,'
 μικρὰ ἦν αὐτοῖς ἢ παρ' ἡμῶν μέψιν· εἰ δὲ τοῦ Πατρὸς ἐστι ἡ
 φωνή, καὶ οἱ μὲν μαθηταὶ ἤκουσαν, αὐτὸς δὲ ὁ Τίος περὶ ἑαυτοῦ
 λέγει· 'Πρὸ δὲ πάντων βουνοῦν γεννᾷ με'· πῶς οἱ κατὰ τοὺς
 μυθενομένους γίγαντας καὶ αὐτοὶ τῶν θεομαχοῦσι, 'τὴν γλῶτταν'
 ἔχοντες, ὡς εἶπεν ὁ ψάλλων, 'μάχαιραν ὕψισαν' εἰς ἀσεβειαν,
 οὔτε γὰρ τὴν φωνὴν τοῦ Πατρὸς ἐφαρμύσσει, οὔτε τοῦ Σωτῆρος
 ᾗδέσθησαν τὰ ῥήματα· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἁγίοις ἐπέειπθησαν, τοῦ

Γ' α. κεαδ.
 (κεαδ.), 9.

Isa. ix 6

Gen. i. 3 7. 9.
 5

Is. xiv 8.

Isa. vi 3.
 Is. xiv 8.

Zech. i. 17.

Is. 7.

Ps. ciii. (ciii) 24.
 Is. xlii. 1.
 (κεαδ.). 6
 1 Cor. xii. 6

Num. xvi. 8.

Prov. viii. 22

Ps. lvi. lvi. 4

μεν γράφοντας· Ὁς ὦν ἀπαύγασμα τῆς δοξης καὶ χαρακτήρ Θεοῦ καὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· καὶ Χριστὸς Θεὸς ἐν ἡμῖς, καὶ Θεοὶ ἐν σοφίᾳ τοῦ δε ψαλλομένου· Ὅτι παρὰ σοὶ τῆς ζωῆς, ἐν τῇ φωτὶ σου οὐφύεσθαι φῶς· καὶ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποιήσας· καὶ τοῖς μὲν προφηταῖς λεγομένων· Καὶ ἐγένετο λόγος Κιρινοὶ πρὸς μέ· τοῦ δὲ Ἰωάννου, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος· καὶ τὸ Λογὸν, καθὼς παύειν ἡμῖν οἱ ἀπὸ ἀρχῆς αὐτῶν, καὶ ὑπάρχει γενομένων τοῦ Λογου· ὥς καὶ πάλιν Δαυὶδ λέγει· Ἀπεστείλε τοῦ Λογον αὐτοῦ, καὶ ἔλαστο αὐτούς· Ταῦτα γὰρ πάντα τῇ μετ' Ἀρειανῶν αἵρεσιν στηλιτεύει ποταχοί, τῇ δὲ τοῦ Λογον ἀιδιώτητα σημαίνει, καὶ ὅτι αἱ ἑξῆς ἀλλ' ἰδίως τῇ τοῦ Πατρὸς ἡσυχίᾳ ἐστὶ. Ποτε γὰρ εἶδε τις φῶς χωρὶς τοῦ ἀπαυγασματος; Ἡ τίς τοσαύτῃ λέγειν ἀλλότριον εἶναι τὸν χαρακτήρα τῆς ὑποστάσεως, ἢ πῶς αὐτὸ μαίνεται πλέον ὁ καὶ ἐνθιμούμενος ἄλογον καὶ ἀσποφόν ποτε τὸν Θεόν; Τοιαῦτα γὰρ τὰ παραδείγματα καὶ τοιαύτας τὰς εἰκόνας ἐθηκεν ἡ Γραφή, ἵν' ἐπειδὴ ἀδυνατὸς ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις περὶ Θεοῦ καταλαβεῖν, καὶ ἐκ τούτων ὁμιλοῦντος πῶς καὶ ἀμυδρῶς, ὥς ἐφικτόν ἐστι, διανοεῖσθαι διηρθώμεν. Καὶ ὥσπερ περὶ τοῦ εἶναι Θεὸν καὶ πρόνοιαν αὐτάρκτης ἡ κτίσις πρὸς τὴν γυνῶσιν· Ἐκ γὰρ μεγεθους καὶ καλλοσύνης κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· καὶ οὐ φωνὰς ἀπαιτοῦντες παρ' αὐτῶν μαρτυροῦμεν, ἀλλ' ἀκούοντες μὲν τῶν Γραφῶν πιστεύομεν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν τάξιν τῶν πάντων θεωροῦντες καὶ τὴν ἁρμονίαν, ἐπιγινώσκουμεν τοῦτον εἶναι πάντων ποιητὴν καὶ δεσπότην καὶ Θεόν, τούτου γε τὴν εἰς πάντα πρόνοιαν τε θαυμαστήν καὶ ἡγεμονίαν καταλαμβάνομεν· τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ θεότητος ἱκαίων ὄντων τῶν προειρημένων ῥητῶν, περιττὸν, μάλλον δὲ καὶ μανίας πλέον ἐστὶν ἀμφιβάλλειν, καὶ αἰρετικῶς πυνθάνεσθαι, Πῶς οὖν δύναται διδῶν εἶναι ὁ Τίσις, ἢ πῶς δύναται ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι τοῦ Πατρὸς, καὶ μὴ μέρος εἶναι; τὸ γὰρ ἐκ τινος εἶναι λεγόμενον μέρος ἐστὶν αὐτοῦ· τὸ δὲ μεριζόμενον οὐκ ἔστιν ὁλόκληρον.

33. Ταῦτα γὰρ τῶν ἑτεροδόξων ἐστὶ τὰ ποτὶς κακοιργήματα. Καὶ εἰ καὶ φθάσαντες ἐν τοῖς ἐμπροσθεν διηλέξαμεν τὴν ἐν τούτοις αὐτῶν κεναλογία, ὅμως καὶ τούτων τῶν ῥητῶν ἡ ἀκρίβεια, καὶ τῶν παραδειγμάτων ἡ διάνοια διελέγχει τὴν σκιαγραφίαν τοῦ μιαινοῦ δόγματος αὐτῶν· Ὁρώμεν γὰρ τὸν λόγον ἀεὶ ὄντα, καὶ ἐξ αὐτοῦ ὄντα, καὶ τῆς οὐσίας ἴδιον, οὐ καὶ ἐστὶν ὁ λόγος, καὶ μὴ ἔχοντα τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον· Ὁρώμεν καὶ τὸ ἀπαύγασμα ἐκ τοῦ ἡλίου ἰδιῶν τε αὐτοῦ ὄν, καὶ μὴ διαιρουμένην μηδὲ μειουμένην τὴν οὐσίαν τοῦ ἡλίου· ἀλλ' αὐτὴν τε ὁλόκληρον οὖσαν, καὶ τὸ ἀπαύγασμα τέλειαν καὶ ὁλόκληρον, καὶ

μη μειῶν τὴν πύξιν τοῦ φωτός, ἀλλ' ὡς γέννημα ἀληθινὸν ἐξ αὐτοῦ Σινωρώμεν καὶ τὸν Υἱὸν οὐκ ἐξωθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννώμενον, καὶ ὁλοκληροὶ μένουντα τοῖ Πατέρι, τὸν δὲ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αἰεὶ ὄντα, ἐμφερείαι τε καὶ εἰκόνα ἀπαράλλακτον σωζόντα πρὸς τὸν Πατέρα ὡς τὸν ἰδόντα τοῦτον, ὁρᾷ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ὑπόστασιν, ἧς καὶ χαρακτηρ ἐστίν. Ἐκ τε τῆς ἐνεργείας τοῦ χαρακτῆρος διανοοῦμεθα τὴν τῆς ὑποστάσεως ἀληθῶς θεότητα τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ διδάσκων ἔλεγεν· 'Ὁ μένων ἐν ἐμοί, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ' καὶ 'Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμέν' καὶ 'Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί.' Οὐκοῦν ἡ Χριστομαχος αἵρεσις πειρασάτω πρῶτον τὰ ἐν ταῖς γενητοῖς παραδείγματα διέλεται καὶ εἰπεῖν, 'ἦν ποτε ὁ ἥλιος χωρὶς τοῦ ἀπαυγασματος' ἢ, ὅτι 'τοῦτο οὐκ ἐστὶ τῆς τοῦ φωτός οὐσίας ἴδιον' ἢ, 'ἴδιοι μὲν ἔσται, καταδιαίρεσιν δὲ μέρος ἐστὶ τοῦτο τοῦ φωτός' καὶ παλιν διελέτω τοὺς λόγους, καὶ εἰπάτω τοῖτον ἄλλοτριον εἶναι τοῖ τοῦ ἢ, ὅτι 'περὶ οὐκ ἦν, ἢ, 'οὐκ ἐστὶν ἴδιος τῆς οὐσίας αὐτοῖ' ἢ, 'ὅτι μέρος κατὰ διαίρεσιν ἐστὶν οὗτος ἐκείνου.' Περὶ δὲ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ φωτός καὶ τῆς δυνάμεως, οὕτω διέλετω ὡς ἐπὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῦ ἀπαυγασματος καὶ τότε τερεῖ ὧν εἰδὶ θελήτη φανταζεσθῶ. Εἰ δὲ ἀδύνατος αὐτοῖς ἐκείνοις ἡ τόλμα, πῶς οὐ μαινόμενται μεγαλως, εἰς τὰ ὑπερέκεινα τῶν γενητῶν καὶ τίς ἐκ τῶν φύσεως μάτην ἐπεκτείνοντες ἑαυτοὺς, καὶ ἀδυνατοὺς ἐπιχειροῦντες,

34. Εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τούτων τῶν γενητῶν καὶ σωματικῶν εὐρίσκεται τὰ γεννήματα μὴ 'μέρη ὄντα τῶν οὐσῶν ἐξ ὧν εἰσι,' μηδὲ 'παθητικῶς ὑφιστάμενα, μηδὲ 'μειοῦντα τὰς οὐσίας τῶν γονέων,' πῶς πάλιν αὐτοὶ μαινόμενται, ἐπὶ τοῦ ἀσωμάτου καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ ζητοῦντες καὶ ὑπονοοῦντες μέρη καὶ πάθη, διαίρεσις δὲ προσάπτουντες τῷ ἀπαθεί καὶ ἀγαλλοιῶν Θεῷ, ἵνα τὰς ἀκρὰς ἐν τούτοις ταράσσῃσι τῶν ἀκραϊοτέρων, καὶ διασπέρψωσιν ἀπὸ τῆς ἀληθείας. Τίς γὰρ ἀκούων 'υἱοῖ,' οὐκ ἐνθυμείται τὸ ἴδιον τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας, τίς δὲ, ἀκούσας, ὅτι κατηχεῖτο κατὰ τὴν ἀρχὴν, ὅτι 'ὁ Θεὸς Υἱὸν ἔχει, καὶ τῷ ἰδίῳ Λόγῳ τὰ πάντα πεποίηκεν,' οἷς οὕτως ἐδέξατο κατὰ τὴν διάνοιαν ὡς νῦν ἡμεῖς φρονοῦμεν, τίς, ὅτε γέγονεν ἡ μαρὰ τῶν Ἀρειανῶν αἵρεσις, οὐκ εὐθὺς, ἀκούσας ἃ λέγουσιν, ἐξενίσθη, ὡς ἀλλότρια λεγόντων αὐτῶν, καὶ παρὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς σπαρέντα λόγον ἐπισπειρόντων; Τὸ μὲν γὰρ σπειρόμενον ἐστὶν ἐξ ἀρχῆς ἐκάστη ψυχῇ, ὅτι ὁ Θεὸς Υἱὸν τὸν Λόγον, τὴν Σοφίαν, τὴν δύναμιν ἔχει, καὶ ταῦτα ἐστὶν αὐτοῦ εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα· φύεται δὲ εὐθὺς ἐκ τῶν ῥηθέντων τὸ 'ἀεὶ,' τὸ 'ἐκ τοῦ Πατρὸς,' τὸ 'ὁμοιον,' τοῦ 'ἰδίου τοῦ γεννήματος τῆς οὐσίας' καὶ οὐδεμία περὶ 'κτίσματος'

John 1:1-9.

John 1:30

John 1:30

ἡ 'ποιήματος' ἐν ταύτοις ἔσθαι. "Ὅτε δὲ 'ἐχθρος ἀνθρώπου' κοι-
 μωμένων τῶν ἀνθρώπων ἐπεσπείρε το, κτισμα, και τδ, ἦν ποτε
 ὅτε οὐκ ἦν, και το, 'πῶς αὖθις δυναται' τοτε λοιπὸν ὡς ζιζάνιον
 γενοει ἡ κακοῖργος αἵρεσις τῶν Χριστομάχων και εὐθὺς, ὡς
 ἐρρημαθευτες πάσης ὀρθης φραιτησεως δικην ἡρατῶν περιεργά-
 ζονται και λεγειν τολμῶσι 'Πῶς οὖν δύναται ὁ Υἱὸς ἀιδίως
 συνυπάρχειν τῷ Πατρὶ, και γαρ οἱ ἀνθρωποι μετὰ χρόνον ἐξ
 ἀνθρώπου υἱοὶ γίνονται και ὁ μὲν πατὴρ τριάκοντα ἐτὼι ἐστιν,
 εἰ δὲ υἱὸς ἀρχὴν ἔχει τότε γεννηθεὶς και ὅλως πᾶς υἱὸς ἀνθρώ-
 που οὐκ ἔν, πριν γεννηθῇ' Πάλιν τε ψιθυρίζουσι 'Πῶς δυνα-
 ται ὁ Υἱὸς Λόγος εἶναι, ἡ ὁ Λόγος εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, 'Ὁ γὰρ
 ἀνθρώπων λόγος ἐκ συλλαβῶν συγκεῖμενος, μόνον ἐσήμανε τὸ
 βούλημα τοῦ λαλήσαντος, και εὐθὺς πεπαιται και ἠφάνισται.'

35 'Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ὥσπερ ἐπιλαθόμενοι τῶν προλεχθέντων
 κατ' αὐτῶν ἐλεγχων, τοιοῖτοις παλιν 'ἑαυτοῖς' δεσμοῖς ἀσεβείας
 πεμπερισιτες διαλογίζονται τοιαῦτα ὁ δὲ τῆς ἀληθείας λόγος
 ἐλεγει τοσούτους οὕτως. Εἰ μὲν περὶ ἀνθρώπου τινος διαλογί-
 ζεται, ἀνθρωπίνως και περὶ τοῦ λογοῦ αὐτοῦ και τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
 λογιζέσθωσι· εἰ δὲ περὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ κτισταίτος τοὺς ἀνθρώ-
 πους, μηκέτι ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ ἄλλως ὑπὲρ τὴν τῶν ἀνθρώπων
 φύσιν διανοεῖσθωσι. 'Ὅποιος γὰρ ἂν ἦ ὁ γεινῶν, τοιοῦτον
 ἀνάγκη και το γενημα εἶναι' και ὅποιος αἶ ἦ ὁ τοῦ Λόγου
 Πατρὸς, τοσούτος αἶ εἶναι και ὁ Λόγος αὐτοῦ. 'Ὁ μὲν οὖν ἀνθρω-
 πος ἐν χροῖα γεινωμένος, εἰ χροῖα και αὐτὸς γεννᾷ τὸ τέκνον'
 και ἐπειδὴ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γέγονε, διὰ τοῦτο και ὁ λόγος αὐτοῦ
 παύεται, και οὐ μενεῖ 'ὁ δὲ Θεὸς οὐχ ὡς ἀνθρωπὸς ἐστι' τοῦτο
 γὰρ εἶπει ἡ Γραφή· ἀλλ' 'ὡν ἐστι' και αἰε ἐστι διὰ τοῦτο και ὁ
 Λόγος αὐτοῦ ὡν ἐστι, και ἀιδίως ἐστι μετὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς
 ἀπαύγασμα φωτός. Και ὁ μὲν τῶν ἀνθρώπων λόγος ἐκ συλ-
 λαβῶν ἐστι συγκεῖμενος, και οὔτε ζῇ, οὔτε τι ἐνεργεῖ, ἀλλὰ
 μόνον ἐστι σηματικὸς τῆς τοῦ λαλήοντος διανοίας, και μόνον
 ἐξήλαθε, και παρήλαθε μηκέτι φαινόμενος, ἐπειδὴ οὐδὲ ἦν ὅλως,
 πριν λαληθῇ· διὸ οὔτε ζῇ, οὔτε τι ἐνεργεῖ, οὔτε ὅλως ἀνθρώπος
 ἐστιν ὁ τῶν ἀνθρώπων λόγος· πύσχει δὲ τοῦτο, καθά προείπον,
 ἐπεὶ και ὁ τοῦτου γεινωτὶ ἀνθρώπος ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἔχει τὴν
 φύσιν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος οὐχ, ὡς ἂν τις εἴποι, 'προφορικός'·
 ἐστιν, οὐδὲ ψόφος ῥημάτων, οὐδὲ τὸ προστάξαι Θεόν, τοῦτό
 ἐστιν 'ὁ Υἱὸς'· ἀλλ' ὡς φωτὸς ἀπαύγασμα, οὕτως ἐστὶ γενημα
 τέλειον ἐκ τελείου. Διὸ και Θεὸς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ και
 'Θεὸς' γὰρ 'ἦν,' φησὶν, 'ὁ Λόγος.' Καὶ οἱ μὲν λογοὶ τῶν ἀνθρώπων
 οὐδὲν εἰσιν εἰς ἐνεργειαν διὸ οὐδὲ διὰ λόγων, ἀλλὰ
 διὰ χειρῶν ἀνθρώπου ἐργάζεται, ὅτι αὐταὶ μὲν ὑπάρχουσιν, ὁ δὲ

Mut. καὶ. 26

The 10

John 1:1-16.

1:1-16. 14.

λόγος αὐτῶν οὐχ ὑφίσταται. Ὁ δὲ τοι Θεοῦ Λόγος, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ζῶν ἐστὶν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργῆς, καὶ Παθ. 1. 4. 3
τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομος, καὶ δικνοίμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικῶς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας· καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνὼπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμὰ καὶ τετραχλησμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ Λόγος· Διμελὲς οὖν ἔστι, καὶ ἄχωρις αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἐν, οὐδὲ δευτέρῳ τι γινεσθαι χωρὶς αὐτοῦ.

36 Οὐ δεῖ δὲ ζητεῖν, ὅτι τί μὴ τοιοῦτος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οἶος καὶ ὁ ἡμέτερος· ἐπεὶ μὴ τοιοῦτος ὁ Θεὸς οἶσι καὶ ἡμεῖς, ὡς προεῖρηται· ἀλλ' οὐδὲ πρέπει ζητεῖν· πῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ Λόγος, ἢ πῶς ἀπαυγασμὰ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἢ πῶς γείνηται ὁ Θεός, καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς τοῦ Θεοῦ γεννήσεως· μαίνοιτο γὰρ αἱ τὶς τοιαῦτα τολμῶν, ὅτι πρᾶγμα ἀμήτητον καὶ φύσεως ἰδίον Θεοῦ, μόνῳ τε αὐτῷ καὶ τῷ Υἱῷ γνωσκόμενον, ἄξιοι λόγοις αὐτοῦ ἐρμηνευθῆναι· ἴσον γὰρ ἐστὶ τοὺς τοιοῦτους ζητεῖν, ὅτι ὁ Θεός, καὶ πῶς ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ ποταπὸς ἐστὶν ὁ Πατήρ· Ἀλλ' ὥσπερ τὸ τοιοῦτο ἐρωτᾶν ἀσεβές ἐστὶ, καὶ ἀγνωσύνῃ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ οὐ θέμις οὐδὲ περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ γεννήσεως τοιαῦτα τολμᾶν, οὐδὲ τῇ ἑαυτῶν φύσει καὶ ἀπθενείᾳ συμμετρεῖν τὸν Θεὸν καὶ τὴν τούτου Σοφίαν· ἀλλ' οὐδὲ διὰ τοῦτο καὶ παρα τὴν ἀληθειαν νοεῖν προσήκει· οὐδὲ εἰ ἀπορεῖ τις ζητῶν περὶ τούτων, ὀφείλει καὶ ἀπιστεῖν τοῖς γεγραμμένοις. Βέλτιον γὰρ ἀποροῦντας σιωπᾶν καὶ πιστεῦναι, ἢ ἀπιστεῖν διὰ τὸ ἀπορεῖν· διότι ὁ μὲν ἀπορῶν δυναταί πῶς καὶ συγγνώμῃ ἔχειν, ὅτι ὕλως κἂν ζητήσας ἠρέμησεν· ὁ δὲ διὰ τὸ ἀπορεῖν ἐπινοῶν ἑαυτῷ τὰ μὴ δύναντα, καὶ τὰ μὴ ἄξια περὶ Θεοῦ φθεγγόμενος, ἀσύγνωστον ἔχει τῆς γόλης τὴν δίκην. Διγινώσκονται γὰρ καὶ τῶν τοιούτων ἀποριῶν ἔχειν τινα παραμυθίαν ἐκ τῶν θεωρῶν Γραφῶν, ὥστε λαμβάνειν μὲν καλῶς τὰ γεγραμμένα, νοεῖν δὲ ὡς ἐν παραδείγματι τὸν ἡμέτερον λόγον· ὅτι ὥσπερ οὗτος ἴδιος ἐξ ἡμῶν ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐξώθεν ἡμῶν ἔργον, οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἴδιός ἐστιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστι ποιῆμα, οὐδὲ ὡς ὁ τῶν ἀνθρώπων λόγος· ἐπεὶ καὶ τὸν Θεὸν ἀνάγκη νοεῖν ἀνθρώπων. Ἰδοὺ γὰρ πάλιν τῶν μὲν ἀνθρώπων πολλοὶ καὶ διάφοροι λόγοι καθ' ἡμέραν παρέρχονται, διὰ τὸ τοὺς πρῶτους μὴ μένειν, ἀλλ' ἄφανιζεσθαι. Γίνεται δὲ πάλιν ταῦτα, ἐπεὶ καὶ οἱ τοιούτων ἀτερεῖς, ἀνθρώποι ὄντες, παρερχόμενας μὲν ἔχουσι τὰς ἡλικίας, τὰ δὲ νοήματα ἐπερχόμενα· καὶ πρὸς ἃ λογιζονται καὶ ἐπιλογίζονται, τοιαῦτα καὶ φθέγγονται· ὥστε καὶ πολλοὺς λόγους ἔχειν, καὶ μετὰ τοὺς πολλοὺς μηδένα τούτων ὅλως πέπαιται γὰρ ὁ

λαλῶν, καὶ ὁ λόγος εὐθὺς ἀνήλωται. 'Ο δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος εἰς ἔστι καὶ ὁ αὐτός, καὶ, ὡς γέγραπται, 'ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει,' μὴ ἀλλοιούμενος, μηδὲ πρῶτος ἢ δεύτερος ἑτέροι, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὑπάρχων αἰεί. Ἐπρεπε γάρ, ἑνὸς ὄντος τοῦ Θεοῦ, μίαν εἶναι καὶ τὴν εἰκόνα, καὶ ἓνα τὸν τοῦτον Λόγον, καὶ μίαν τὴν τοῦτον Σοφίαν.

37 Διο καὶ θαυμάζω, πῶς, ἑνὸς ὄντος τοῦ Θεοῦ, οὗτοι κατὰ τὰς ιδίας ἐπινοίας πολλὰς εἰκόνας καὶ σοφίας καὶ λόγους εἰσάγουσι, καὶ ἄλλον μὲν εἶναι τὸν ἴδιον καὶ φύσει Λόγον τοῦ Πατρὸς λέγουσιν, ἐν ᾧ καὶ τὸν Υἱὸν πεποιηκε, τοὶ δὲ ἀληθῶς Υἱοὶ κατ' ἐπινοίαν μόνον λέγεσθαι Λόγοι, ὡς 'ἀμπελον,' καὶ 'ὄδον' καὶ 'θύραν' καὶ 'φυλὸν ζωῆς' 'Σοφίαν' τε ὀνόματι λέγεσθαι αὐτοὶ φασί, ἄλλην μὲντοι εἶναι τὴν ἰδίαν καὶ ἀληθινὴν Σοφίαν τοῦ Πατρὸς, τὴν ἀγεννήτως συνυπάρχουσαν αὐτῷ, ἐν ᾗ καὶ τὸν Υἱὸν ποιήσας, ὠνόμασε κατὰ μετονοσίαν ἐκείνης 'σοφίαν' αὐτῶν. Ταῦτα δὲ οὐχ ὥς λόγων μόνον αὐτοῖς ἐφθασεν, ἀλλ' Ἀρειὸς μὲν ἐν τῇ βίβλϊ 'Θαλασ' συνέθηκεν, ὁ δὲ σοφιστὴς Ἀστέριος ἔγραψεν, ὅτι καὶ ἐν τοῖς προτεροῖς εἶπομεν, οὕτως 'Οὐκ εἶπεν ὁ μακάριος Παῖλος Χριστὸν κηρύσσειν τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἀλλὰ διχα τῆς τοῦ ἁθροῦ προσηγορίας, δύναμιν Θεοῦ καὶ Θεοῦ σοφίαν' ἄλλην μὲν εἶναι τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ δύναμιν τῇ ἐμφαντοῦ αὐτῷ καὶ συνυπάρχουσαι αὐτῷ ἀγεννήτως κηρύσσω, γενητικὴν μὲν οὖσαν δηλοῦναι τοῦ Χριστοῦ, δημιουργικὴν δὲ τοῦ παντὸς κόσμου, περὶ ἧς ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ διδάσκων λέγει· 'Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι κοινά ἐστι, ἃ καὶ αὐτοῦ αἰδίου δυναμὶς καὶ θεϊότης.' 'Ὡς περ γὰρ τὴν εἰρημένην ἐνταῦθα θεϊότητα οὐκ ἂν τις φάσιν Χριστὸν εἶναι, ἀλλ' αὐτὸν ὑπάρχειν τὸν Πατέρα· οὕτως οἶμαι καὶ ἡ αἰδίου αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης, οὐχ ὁ μονογενὴς Υἱός, ἀλλ' ὁ γεννητὸς ὑπάρχει Πατρί. Ἄλλην δὲ δύναμιν καὶ σοφίαν διδάσκει Θεοῦ εἶναι διὰ Χριστοῦ διεικνυμένην.' Καὶ μετ' ὀλίγα ὁ αὐτὸς Ἀστέριος φησὶ· 'Καίτοι γε ἡ μὲν αἰδίου αὐτοῦ δύναμις καὶ σοφία, ἣν ἀναρχόν τε καὶ ἀγέννητον οἱ τῆς ἀληθείας ἀποφαίνονται λογισμοί, μία ἂν εἴη δῆπουθεν καὶ ἡ αἰετὴ πολλὰ δὲ αἰ καθ' ἕκαστον ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαι, ὥν πρωτότοκος καὶ μονογενὴς ὁ Χριστὸς· πᾶσαι γε μὴν ὁμοίως εἰς τὸν κεκμημένον ἀνήρτηται καὶ πᾶσαι δυνάμεις αὐτοῦ τοῦ κτίσαντος καὶ χρωμένου καλοῦνται δικαίως· οἷον ὁ μὲν προφήτης τὴν ἀκρίδα, δικτὴν τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων θεήλατον γενημένην, οὐ δύναμιν μόνον, ἀλλὰ καὶ μεγαλήν φησιν ὑπ' αὐτοῦ προσαγορεύεσθαι τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ γε μακάριος Δαυὶδ ἐν πλείοσι τῶν ψαλμῶν οὐκ ἀγγέλους μόνον, ἀλλὰ καὶ

Rom. 1. 20

Joel 2. 27

Ps. cxi. 10

21

δυνάμεσι αἰνεῖν παρακελεύεται τὸν Θεόν.¹

38. Τοῦτο δὲ καὶ μόνον φθεγγόμενοι, πῶς οὐκ ἄξιαι παυτοὺς μίσους εἰσὶ. Εἰ γὰρ, ὥς αὐτοὶ νομίζουσιν, οὐ διὰ τῇ ἐκ Πατρὸς γεινησιν καὶ τὸ ἴδιον τῆς οὐσίας Τίός ἐστιν, ἀλλὰ διὰ τὰ λογικὰ Λόγους, καὶ διὰ τὰ σοφισζόμενα Σοφία καὶ διὰ τὰ δυνατούμενα δύναμις λέγεται πάντως πολὺ καὶ διὰ τοὺς ὑποποσόμενους Τίός ἐκλήθη καὶ τάχα διὰ τὰ ὅσα ἔχει καὶ το εἶναι κατ' ἐπίνοιαν. Τί οὖν ἄρα λοιπὸν ἐστὶ αὐτός, Οὐδὲν γὰρ ἂν εἴη τοῖς αὐτὸς, εἰ ὁρόματα μόνον ἐστὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ μόνον τοῦ εἶναι φαντασίαι ἔχει, δι' ἡμᾶς καὶ τοῖς ὁνομασι τούτοις καλλωπίζμενος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο διαβολικὴ μάλλον ἐστὶν ἀπόνοια, τάχα δὲ καὶ πλείον, ὅτι ἑαυτοὺς μὲν ὠληθῶς ἵφισταισι θελοῦσι τῶν δὲ τῷ Θεοῦ Λόγου ὀνοματι μόναι εἶναι νομίζουσιν. Πῶς δὲ οἱ τερατολογία αὐτῶν καὶ ταῦτα, λέγει μὲν Σοφίαν συνυπαρχουσαν τῷ Πατρὶ μὴ λέγειν δὲ ταυτην εἶναι τοῖ Χριστὸν, ἀλλὰ πολλὰς κτιστὰς δυνάμεις καὶ σοφίας εἶναι, τούτῳ δὲ μίαν εἶναι τὴν Κίρην, τὸν καὶ τῇ κάμπῃ καὶ τῇ ακρίδι παρὰ βαλλομένον παρ' αὐτῶν; Πῶς δὲ καὶ οἱ πασιργοὶ, οἱ, παρ' ἡμῶν μὲν ὑκούοντες συνυπάρχειν τὸν Λόγον τῷ Πατρὶ, γογγύζουσι, εὐθὺς φάσκοντες· 'Οὐκοῦν δύο ἀγένητα λέγετε,' αὐτοὶ δὲ λεγοντες τὸ, 'Ἡ ἀγέννητος αὐτοῦ σοφία' οὐχ ὁρῶσι κατ' αὐτῶν φθάνονται, ἢν αἰτιῶνται, καταλιν μέμψιν; Καὶ γὰρ κάκειση παρὰ αὐτῶν ἡ διαισι πῶς οὐ πάνυ μωρὰ, λέγειν τὴν ἀγέννητον συνυπάρχουσαν τῷ Θεῷ Σοφίαν αὐτοὶ εἶναι τοῖ Θεον; Τὸ γὰρ συνυπαρχειν οὐχ ἑαυτῷ, τινὲ δὲ συνυπαρχει, ὥς περὶ τοῦ Κυρίου λεγούτων οἱ εὐαγγελισταί, ὅτι συνῆν τοῖς μαθηταῖς οὐ γὰρ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τοῖς μαθηταῖς σιγῇ· εἰ μὴ, ἄρα σύνθετον εἴποιεν τοῖ Θεον, ἔχοιτα συμπεπλεγμένην ἢ συμπληρωτικήν τῆς οὐσίας ἑαυτοῦ Σοφίαν, ἀγέννητον οὐσαν καὶ αὐτῇ, ἵνα καὶ δημιουργῶν αὐτοὶ ἀντεισάγουσι τὸν κόσμον, ἵνα καὶ τοῖ δημιουργῶν τὸν Τίον ἀφελῶνται. Πάντα γὰρ βιάζονται λέγειν, ἵνα μὴ περὶ τοῦ Κυρίου φρονησῶσιν ἐν ἀληθείᾳ.

39. Πού γὰρ ὅλως εὖρον πορὰ τῇ θεῇ Γραφῇ λεγόμενον, ἢ παρὰ τίνος ἤκουσαν, ὥς ὅτις ἄλλοι Λόγον καὶ ἄλλης Σοφίας παρὰ τοῦτον τὸν Τίον, ἵνα καὶ τοιαῦτα ἑαυτοῖς ἀναπλάσσωνται, Γεγραπται μὲν γὰρ· 'Οὐχ οἱ Λόγοι μοι ὥσπερ πίρ, ἡ πελυξ κόπτων πέτρων,' καὶ ἐν ταῖς Παραομιλαῖς· 'Διδαξω δὲ ὑμᾶς ἐμοὺς Λόγοις.' Ἀλλὰ ταῦτα ἐντολαὶ καὶ προσταγμάτων εἰσιν, ἃ διὰ τοῦ ἴδιου καὶ μόνου ἀληθινοῦ Λόγου τοῖς ἁγίοις λελάθηκεν ὁ Θεός, περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ ψάλλων· 'Ἐκ πάσης οδοῦ ποιητῆρας ἐκώλυσά τοὺς πόδας μοι, ὅπως ἂν φυλαξῶ τοὺς λόγους σοι.' Τὰ γοῦν τοιαῦτα σημαίνων ἄλλα παρ' ἑαυτὸν εἶναι ὁ Σωτὴρ, καὶ

Julian vi. 63.

1b. i. 14.
1b. 3.

δι' ἑαυτοῦ εἴρηκε· 'Τὰ ρήματα, ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν.' Οὐ γὰρ δὴ αἱ τοιοῦτοι λόγοι γενήματα ἢ υἱοὶ εἰσιν, οὐδὲ τοσοῦτοι δημιουργοὶ λόγοι, οὐδὲ τοσαῦται εἰκόνες τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, οὐδὲ τοσοῦτοί εἰσιν οἱ γενόμενοι ἄνθρωποι ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδὲ ὡς ἐκ πολλῶν τοιούτων εἰς ἓστιν ὁ γενόμενος κατὰ τὸν Ἰωάννην σὰρξ· ἀλλ' ὡς μόνος ὢν τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐνηγγελίσθη παρὰ τοῦ Ἰωάννου· 'Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο,' καὶ, 'Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο.' Διὸ καὶ περὶ αὐτοῦ μόνου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα ἐνότητος αὐτοῦ γέγραπται καὶ δείκνυται τὰ μαρτύρια, τοῦ μὲν Πατρὸς σημαίνοντος ἓνα εἶναι τὸν Υἱόν, τῶν δὲ ἁγίων μαθόντων τοῦτο, καὶ λεγόντων ἓνα τὸν Λόγον εἶναι καὶ τοῦτον εἶναι Μονογενῆ· τὰ τε ἔργα τὰ δι' αὐτοῦ δείκνυται· 'πάντα γὰρ' τὰ τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἄορατα δι' αὐτοῦ γέγονε, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν.' Περὶ δὲ ἐτέρου ἢ ἄλλου τινὸς οὐ φαντάζονται, καὶ ἀναπλάσσονται ἑαυτοῖς λόγους ἢ σοφίας, ὧν οὔτε ὄνομα, οὔτε ἔργον σημαίνεται ἀπὸ τῆς Γραφῆς, ἢ παρὰ μόνων τούτων ὀνομάζεται. Τούτων γάρ ἐστιν ἐξεύρεμα καὶ Χριστομάχος ὑπόνοια, καὶ τῷ μὲν ὀνόματι τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σοφίας καταχρῶνται, ἕτερα δὲ ἑαυτοῖς ἀναπλάττοντες, ἀρνοῦνται τὸν ἀληθινὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ τὴν ὄντως καὶ μόνην Σοφίαν τοῦ Πατρὸς, καὶ Μανχαίους λοιπὸν ζηλοῦσιν οἱ ἄθλιοι. Κάκεινοι γὰρ, τὰ μὲν ἔργα τοῦ Θεοῦ βλέποντες, ἀρνοῦνται αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα καὶ ἀληθινὸν Θεόν, ἕτερον δὲ ἑαυτοῖς ἀναπλάσσουν, οὐ μῆτε ἔργον, μῆτε τινὰ μαρτυρίαν ἀπὸ τῶν θείων λογίων δεικνύειν δύναται.

40. Οὐκοῦν εἰ μῆτε ἐν τοῖς θείοις λόγοις εὐρίσκεται ἄλλη σοφία παρὰ τοῦτον τὸν Υἱόν, μῆτε παρὰ τῶν πατέρων ἡκούσαμέν τι τοιοῦτον, ὡμολόγηται δὲ καὶ γέγραπται παρὰ τούτων ἀγενήτως ἡ Σοφία συνυπάρχουσα τῷ Πατρὶ, ἰδία αὐτοῦ οὐσα, καὶ κόσμον δημιουργός· αὐτὸς ἂν εἴη ὁ Υἱός, ὃ καὶ κατ' αὐτοὺς διδῶις συνυπάρχων τῷ Πατρὶ. Αὐτὸς γάρ ἐστι καὶ δημιουργός, ὡς γέγραπται· 'Πάντα ἐν Σοφίᾳ ἐποίησας.' Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς Ἀστέριος, ὥσπερ ἐπιλαθόμενος ὢν πρότερον ἔγραψεν, ὑττερον κατὰ τὸν Καϊάφαν ἄκων καὶ αὐτὸς πρὸς Ἑλληνας ἐνιστάμενος, οὐκέτι μὲν πολλὰς σοφίας, οὐδὲ τὴν κάμπην δισμάζει, μίαν δὲ λοιπὸν ὁμολογεῖ, γράφων οὕτως· 'Εἷς μὲν ὁ Θεὸς Λόγος, πολλὰ δὲ τὰ λογικά· καὶ μία μὲν τῆς Σοφίας οὐσία τε καὶ φύσις, πολλὰ δὲ τὰ σοφὰ καὶ καλὰ.' Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν λέγει· 'Τίνες ἂν εἶεν οὗς παῖδας Θεοῦ προσαγορεύειν ἀξιοῦσιν; Οὐ γὰρ δὴ λόγους τε καὶ τούτους ὑπάρχειν φήσουσιν, οὐδὲ σοφίας εἶναι πλείονας ἐροῦσιν. Οὐ γὰρ δυνατόν, ἐνὸς ὄντος τοῦ Λόγου, καὶ μίᾳ ἀποδειχθείσης τῆς Σοφίας, τῷ πλήθει

τῶν παίδων τοῦ Λόγου τὴν οὐσίαν ἐπινέμειν, καὶ τῆς Σοφίας χαρίζεσθαι τὴν ἐπωφυρίαν.' Θaumαστὸν τοίνυν οὐδὲν, εἰ πρὸς τὴν ἀλήθειαν οἱ Ἀρειανοὶ μάχονται, ὅπου γε καὶ τοῖς ἑαυτῶν προσκόπτοντες ἀλλήλοις συμπίπτουσι, ποτὲ μὲν λέγοντες πολλὰς εἶναι σοφίας, ποτὲ δὲ μίαν ἀποφαινόμενοι· καὶ ποτε μὲν τῇ κάμπῃ συνδέτουν τὴν Σοφίαν, ποτὲ δὲ συνυπάρχειν τῷ Πατρὶ καὶ ἰδίαν αὐτοῦ λέγουσι· καὶ ἄλλοτε μὲν ἀγένηταν μόνον τὸν Πατέρα, ἄλλοτε δὲ καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν δύναμιν ἀγένητον. Καὶ μάχονται μὲν ἡμῖν λέγουσιν· ἄε εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, αὐτοὶ δὲ λέγοντες· ἀγενήτως συνυπάρχειν τῷ Θεῷ τὴν Σοφίαν, ἐπιλανθάνονται τῶν ἰδίων. Οὕτω πρὸς πάντα σκοποδιωῶσι, τὴν μὲν ἀληθινὴν Σοφίαν ἀρνούμενοι, καὶ τὴν μὴ οὖσαν ἐξευρίσκοντες, ὥς οἱ Μανιχαῖοι πλάττοντες ἑαυτοῖς ἕτερον, καὶ τὸν ὄντα Θεὸν ἀρνούμενοι.

41. Ἀλλ' ἀκουέτωσαν μὲν αἱ ἄλλαι αἱρέσεις καὶ Μανιχαῖοι, ὅτι εἰς ἔστιν ὁ τοῦ μὲν Χριστοῦ Πατὴρ, τῆς δὲ κτίσεως δεσπότης καὶ ποιητὴς διὰ τοῦ ἰδίου Λόγου· ἀκουέτωσαν δὲ ἰδίᾳ καὶ Ἀρειομανῆται, ὅτι εἰς ἔστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ μόνος Ἰδιος καὶ γνήσιος ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ὢν Υἱός, καὶ ἀχώριστον ἔχων πρὸς τὸν Πατέρα ἑαυτοῦ τὴν ἐνότητα τῆς θεότητος, ὥς πολλάκις εἵπομεν, μαθόντες παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. Ἐπεὶ εἰ μὴ οὕτως ἔχει, διὰ τί δι' αὐτοῦ κτίζει ὁ Πατὴρ, καὶ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται οἷς ἔαν θέλῃ, καὶ φωτίζει τούτους; ἢ διὰ τί καὶ ἐν τῇ τελείῳσι τοῦ βαπτίσματος συγκατονομάζεται τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός; Εἰ μὲν γὰρ αὐτάρκης οὐκ ἔστιν ὁ Πατὴρ, ἀσειβίης ἢ φωνῆ· εἰ δὲ αὐτάρκης (τοῦτο γὰρ θέμις εἰπεῖν) τίς ἢ χρεῖα τοῦ Υἱοῦ ἢ εἰς τὴν δημιουργίαν ἢ εἰς τὸ ἅγιον λουτράν; Ποία γὰρ κοινωνία τῷ κτίσματι πρὸς τὸν κτίστην; ἢ διὰ τί τὸ πεποιημένου συναριθμεῖται τῷ ποιήσαντι εἰς τὴν τῶν πάντων τελείωσιν; ἢ διὰ τί καθ' ἡμᾶς ἡ πίστις εἰς ἓνα κτίστην καὶ εἰς ἓν κτίσμα παραδίδοται; Εἰ μὲν γὰρ ἓνα συναφθῶμεν τῇ θεότητι, τίς χρεῖα τοῦ κτίσματος; εἰ δὲ ἓνα ἐνωθῶμεν τῷ Υἱῷ κτίσματι ὄντι, περιττὴ καθ' ἡμᾶς ἡ ἐν τῷ βαπτίσματι τοῦ Υἱοῦ ὀνομασία· ὁ γὰρ αὐτὸν νιοποιήσας Θεὸς ἱκανός ἐστι καὶ ἡμᾶς νιοποιῆσαι. Ἄλλως τε εἰ κτίσμα ἐστὶν ὁ Υἱός, μίᾳ οὐσῃ τῆς φύσεως τῶν λογικῶν κτισμάτων, οὐδεμία παρὰ κτίσματος κτίσμασι βοήθεια γενήσεται, διὰ τὸ πάντας δεῖσθαι τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ χάριτος. Ὅλίγα μὲν οὖν προλαβόντες εἵπομεν ὥς ἀκολούθως· δι' αὐτοῦ γέγονε τὰ πάντα· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἡ ἀκολουθία πεποίηκεν ἡμᾶς μνημονεῦσαι, ἀναγκαῖον, ὥς γε νοῶ καὶ πεπίστευκα, λέγειν, οὐχ ὥς μὴ αὐτάρκους ὄντος τοῦ Πατρὸς, συνενομάζεται καὶ ὁ Υἱός, οὐδὲ ἀπλῶς καὶ ὥς

ἐτυχεν· ἀλλ' ἐπειδὴ Λόγος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἰδίᾳ Σοφία, ἀπαύγασμά τε ὦν αὐτοῦ, δεῖ ἐστί μετὰ τοῦ Πατρὸς, διὰ τοῦτο ἀδύνατον, παρέχοντος τοῦ Πατρὸς, μὴ ἐν τῷ Τίῳ διδοσθαι τὴν χάριν· ἐν τῷ Πατρὶ γὰρ ἐστὶν ὁ Τίος, ὡς τὸ ἀπαύγασμα ἐν τῷ φωτί. Οὐ γὰρ ὡς ἐνδεῆς ὁ Θεός, ἀλλ' ὡς Πατὴρ, 'τῇ ἑαυτοῦ Σοφίᾳ τεθεμελίωκε τὴν γῆν,' καὶ τῷ ἐξ αὐτοῦ Λόγῳ τὰ πάντα Prov. III, 19. πεποιήκε, τό τε ἅγιον λουτρόν ἐν τῷ Τίῳ βεβαίωσι. Ἐνθα γὰρ ὁ Πατὴρ, ἐκεῖ καὶ ὁ Τίος ἐστίν· ὡς ἐνθα τὸ φῶς, ἐκεῖ καὶ τὸ ἀπαύγασμα. Καὶ ὥσπερ ἂ ὁ Πατὴρ ἐργάζεται, διὰ τοῦ Τιού ἐργάζεται, καὶ λέγει αὐτὸς ὁ Κύριος· "Α βλέπω τὸν Πατέρα John V, 10. ποιῶντα, ταῦτα καὶ γὰρ ποιῶ· οὕτω καὶ τοῦ βαπτίσματος διδομένου, ὃν βαπτίζει ὁ Πατὴρ, τοῦτον ὁ Τίος βαπτίζει· καὶ ὃν ὁ Τίος βαπτίζει, αὐτὸς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ τελειοῦται. Πάλιν τε ὥσπερ τοῦ ἡλίου φαίνοντος, λέγοι ἂν τις καὶ τὸ ἀπαύγασμα φωτίζειν· ἐν γὰρ ἐστὶ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἐστὶ διελεῖν, οὐδὲ ἀποσχίσαι· οὕτως ἐνθα πάλιν ὁ Πατὴρ ἐστίν ἢ ὀνομάζεται, ἐκεῖ πάντως καὶ ὁ Τίος ὑπάρχει· ὀνομάζεται δὲ ἐν τῷ βαπτίσματι ὁ Πατὴρ· ἀνάγκη καὶ τὸν Τίον συγκατονομάζεσθαι.

42. Διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἁγίοις ἐπαγγελλλόμενος, οὕτως ἔλεγεν· 'Ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν· καὶ πάλιν· "Ἰν' ὡς ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἐσμεν, κακεῖνοι ἐν ὡσιν ἐν ἡμῖν.' Καὶ ἡ διδομένη δὲ χάρις μία ἐστὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐν Τίῳ διδομένη, ὡς ὁ Παῦλος διὰ πίστεως ἐπιστολῆς γράφει· 'Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.' Δεῖ γὰρ τὸ φῶς εἶναι μετὰ τῆς αὐγῆς, Rom. I, 7
1 Cor. I, 3
Eph. 1, 2 καὶ τὸ ἀπαύγασμα συνοραῖσθαι μετὰ τοῦ ἰδίου φωτός. Ὅθεν Ἰουδαῖοι μετὰ τούτων· ἄρνούμενοι τὸν Τίον, οὐκ ἔχουσιν οὐδὲ τὸν Πατέρα· 'καταλείψαντες γὰρ τὴν πηγὴν τῆς σοφίας,' ὡς διειδίζων αὐτοὺς εἶπεν ὁ Βαροῦχ, ἀπέβαλον ἀφ' ἑαυτῶν καὶ τὴν Isa. III, 12. ἐκ ταύτης Σοφίαν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· 'Χριστὸς γὰρ,' φησὶν ὁ Ἀπόστολος, 'Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ Σοφία·' John 6, 10.
1 Cor. I, 24. λέγοντες· 'Οὐκ ἔχομεν βασιλεία εἰ μὴ Καίσαρα.' Ἰουδαῖοι μὲν οὖν ἔχουσι τῆς ἀρνήσεως τὰ ἐπιχειρά τῆς ἐπιτιμίας· ἀπόλεσαν γὰρ σὺν τῇ πόλει καὶ τὸν λογισμόν. Οὗτοι δὲ κινδυνεύουσι λοιπὸν καὶ περὶ αὐτὸ τὸ πλήρωμα τοῦ μυστηρίου· φημὶ δὴ τὸ βᾶπτισμα. Εἰ γὰρ εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Τιού δίδονται ἢ τελειώσις, οὐ λέγουσι δὲ Πατέρα ἀληθινόν, διὰ τὸ ἀρνεῖσθαι τὸ ἐξ αὐτοῦ καὶ ὅμοιον τῆς οὐσίας, ἀρνοῦνται δὲ καὶ τὸν ἀληθινὸν Τίον, καὶ ἄλλον ἑαυτοῖς ἐξ οὐκ ὄντων κτιστὸν ἀναπλάττοντες ὀνομάζουσι, πῶς οὐ παντελῶς κενὸν καὶ ἀλυσιτελὲς τὸ παρ' αὐτῶν διδομένον ἐστὶ, προσποιήσιν μὲν ἔχον, τῇ δὲ ἀληθείᾳ

μηδὲν ἔχον πρὸς εὐσέβειαν βοήθημα; Οὐ γὰρ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν διδόνασιν οἱ Ἀρειανοὶ, ἀλλ' εἰς κτίστην καὶ κτίσμα, καὶ εἰς ποιητὴν καὶ ποίημα. Ὡσπὲρ δὲ ἄλλο ἐστὶ κτίσμα παρὰ τὸν Υἱόν, οὕτως ἄλλο ἂν εἴη τῆς ἀληθείας τὸ παρ' αὐτῶν νομιζόμενον διδοσθαι, κἂν τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, διὰ τὸ γεγραμμένον, ὀνομάζειν προσποιῶνται. Οὐ γὰρ ὁ λέγων ἀπλῶς, 'Κύριε,' οὗτος καὶ δίδωσιν, ἀλλ' ὁ μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τὴν πίστιν ἔχων ὁρθήν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὁ Σωτὴρ οὐχ ἀπλῶς ἐνετείλατο βαπτίζειν, ἀλλὰ πρῶτόν φησι, 'Μαθητεύσατε·' εἰθ' οὕτω· 'Βαπτίζετε εἰς ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος·' ἵνα ἐκ τῆς μαθήσεως ἡ πίστις ὁρθὴ γένηται, καὶ μετὰ πίστεως ἡ τοῦ βαπτίσματος τελείωσις προστεθῇ.